ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 45

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΕ'—ΚΘ'

Κείμενον: B. de Montfaucon,

Μετάφρασις - Σχόλια
ΑΛΕΞ. Δ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ (ΟΜΙΛ. ΚΕ')
Θεολόγου
ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (ΟΜΙΛ. ΚΣΤ'—ΚΘ')
Θεολόγου - Φιλολόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοίχους σελίδας τοῦ κειμένου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

230 Α ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΠΕΜΠΤΗ

«Ο ΝΩΕ ΔΕ ΗΤΟ ΕΞΑΚΟΣΙΩΝ ΕΤΩΝ ΟΤΑΝ ΕΛΑΒΕ ΧΩΡΑΝ Ο ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΣ ΕΠΑΝΩ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΗΝ».[1]

Πάλιν ἐπιθυμῶ νὰ καταπιαστῶ μὲ τὴν ὑπόθεσιν, διὰ τὴν ὁποίαν ὡμίλησα προηγουμένως εἰς τὴν ἀγάπην σας, καὶ νὰ ἀναφέρω πάλιν τὴν ἱστορίαν, τὴν σχετικὴν μὲ τὸν δίκαιον Νῶε. Εἶναι δὲ μεγάλος ὁ πλοῦτος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου, καὶ πρέπει νὰ σᾶς προσφέρωμεν ἀπὸ αὐτὸν μεγάλο κέρδος, ἀφοῦ ἐξετάσωμεν τὰ πάντα σιγά - σιγὰ καὶ ὅσον μᾶς ἐπιτρέπουν αἱ δυνάμεις μας. B Ὅμως ἐντείνατε, παρακαλῶ, τὴν προσοχήν σας, ὥστε νὰ μὴ σᾶς διαφύγῃ κανένα ἀπὸ τὰ νοήματα, ποὺ ὑπάρχουν μέσα εἰς τὸ κείμενον. Κατ' ἀρχὴν δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπενθυμίσω εἰς τὴν ἀγάπην σας μέχρι ποίου σημείου ἐσταμάτησεν ἡ προηγουμένη διδασκαλία μας, ὥστε ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖον ἀφοῦ ἀρχίσωμεν πάλιν τὸν λόγον σήμερον, νὰ συνδέσωμεν[2] ἔτσι αὐτά, ποὺ θὰ εἴπωμεν τώρα, μὲ ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν λεχθῆ. Ἔτσι θὰ γίνουν εὐκολονόητα εἰς ἐσᾶς καὶ ὅσα λέγομεν τώρα. Ποῦ λοιπὸν ἐτελείωσεν ἡ διδασκαλία μας; «Εἶπε», λέγει, «ὁ Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν Νῶε· Εἴσελθε μετὰ τῆς οἰκογενείας σου εἰς τὴν κιβωτόν, διότι σὲ εὗρον δίκαιον ἐνώπιόν μου εἰς τὴν γενεὰν αὐτήν· ἀπὸ τὰ καθαρὰ δὲ ζῷα νὰ εἰσαγάγῃς μαζί σου ἀνὰ ἑπτὰ ζεύγη ἐξ ἑκάστου εἴδους, C ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα δὲ ζῷα ἀνὰ δύο ζεύγη.[3] Διότι μετὰ ἀπὸ ἑπτὰ ἡμέρας θὰ ἐπιφέρω κατακλυσμὸν εἰς ὁλόκληρον τὴν γῆν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμερόνυκτα καὶ θὰ ἐξαφανίσω ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ὁλόκληρον τὴν δημιουργίαν, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησα, ἀπὸ ἀνθρώπου μέχρι ζώου. Ἔπραξε δὲ ὁ Νῶε ὅλα ὅσα τὸν διέταξε Κύριος ὁ Θεός».[4] Εἰς αὐτὸ τὸ ση-

1. Γεν. 7, 6.
2. Ἡ σύνδεσις τοῦ νέου μὲ τὰ προηγούμενα ἀποτελεῖ διὰ τὸν Χρυσόστομον βασικὴν παιδαγωγικὴν ἀρχήν, τὴν ὁποίαν τηρεῖ πιστῶς.
3. Ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Χρυσοστόμου παραλείπεται ἡ φράσις τῶν Ο' «ἄρσεν καὶ θῆλυ», ὡς καὶ ὁλόκληρος ὁ 3ος στίχος αὐτῶν.
4. Γεν. 7, 1 - 5.

μεῖον, ἀφοῦ ἔφθασεν ὁ λόγος διεκόψαμεν τὴν διδασκαλίαν.
Ἴσως δὲ θὰ ἐνθυμῆσθε καὶ ἐσεῖς οἱ ἴδιοι, ὅτι διεκόψαμεν, ὅ-
ταν εἴπομεν εἰς τὴν ἀγάπην σας τὴν αἰτίαν, ἕνεκα τῆς ὁποί-
ας διέταξε νὰ εἰσαχθοῦν εἰς τὴν κιβωτὸν ἀπὸ τὰ καθαρὰ μὲν
ἀνὰ ἑπτὰ ζεύγη, ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα δὲ ἀνὰ δύο. Ἔλα λοι-
πὸν σήμερον νὰ ἀσχοληθῶμεν, μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀνεγνώ-
σθησαν ἀκολούθως, D καὶ νὰ ἴδωμεν τί μᾶς διηγεῖται ἡ Ἁ-
γία Γραφή, μετὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν. Δι-
ότι τώρα, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν, πρέπει νὰ
ἐπιδεικνύωμεν ὑπερβολικὰ μεγάλην φροντίδα, ὅτε, ἕνεκα
τῆς περιόδου τῆς νηστείας,[5] ἀπολαμβάνομεν συνεχῶς τῆς
τόσον εὐχάριστης συναντήσεώς σας, καὶ ἔχομεν ἀπαλλα-
γῆ ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς πολυφαγίας, καὶ δυνάμεθα νὰ
προσέχωμεν μὲ ἀκρίβειαν τὰ λεγόμενα, ἔχοντες τὴν σκέψιν
εἰς κατάστασιν ἑτοιμότητος. E Εἶναι ἀνάγκη, λοιπόν, νὰ
εἴπωμεν ἀπὸ ποῦ ἤρχισε σήμερον ἡ ἀνάγνωσις. «Ὁ Νῶε
δέ», λέγει, «ἦτο ἑξακοσίων ἐτῶν, ὅταν ὁ κατακλυσμὸς ἐ-
πραγματοποιήθη ἐπάνω εἰς τὴν γῆν».

Προσέχετε, παρακαλῶ, νὰ μὴ προσπεράσωμεν τυχαί-
ως τοὺς λόγους αὐτούς, διότι τὰ ὀλίγα αὐτὰ λόγια ἔχουν
μέσα τους κρυμμένον κάποιον πλοῦτον. Ἐὰν δὲ θὰ ἐντείνω-
μεν τὴν προσοχήν μας, θὰ δυνηθῶμεν νὰ μάθωμεν καλῶς
ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Δεσπό-
του καὶ τὴν μεγάλην ἔντασιν τῆς ἀνθρωπίνης κακίας τῆς ἐ-
ποχῆς ἐκείνης. «Ὁ Νῶε» λέγει, «ἦτο ἑξακοσίων ἐτῶν». Δὲν
μᾶς ὁμιλεῖ τυχαίως διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν τοῦ δικαίου,
οὔτε μόνον διὰ νὰ μάθωμεν πόσων ἐτῶν ἦτο ὁ Νῶε, 231 A
ἀλλ' ἐπειδὴ προηγουμένως μᾶς ὡμίλησεν ἡ Ἁγία Γραφή,
λέγουσα ὅτι «ὁ Νῶε ἦτο πεντακοσίων ἐτῶν».[6] Μὲ τὴν γνω-
στοποίησιν δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν εἰς ἡμᾶς, τότε ὡμίλη-
σε διὰ τὴν μεγάλην ροπὴν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν κακί-
αν καὶ διὰ τὸ ὅτι ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ρέπει σταθερῶς
πρὸς τὰ πονηρὰ ἀπὸ τὴν νεότητά του. Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ
Θεός, «Δὲν θὰ παραμείνῃ τὸ πνεῦμά μου διὰ παντὸς εἰς
τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, διότι εἶναι πλήρεις σαρκικῶν φρο-
νημάτων»,[7] προλέγων εἰς αὐτοὺς τὴν ὑπερβολικήν του ἀ-
γανάκτησιν. Ἔπειτα διὰ νὰ τοὺς δώσῃ ἀρκετὸν καιρὸν νὰ
διορθωθοῦν καὶ νὰ ἀποφύγουν νὰ λάβουν πεῖραν τῆς ἀγα-

5. Ἡ περίοδος τῆς νηστείας διὰ τὸν Χρυσόστομον δὲν ἦτο χρόνος παθητικῆς θρησκευτικότητος, ἀλλὰ περίοδος πνευματικοῦ συναγερμοῦ καὶ μελέτης τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

6. Γεν. 5, 32.

7. Γεν. 6, 3.

νακτήσεως, λέγει: «θὰ διαρκῇ δὲ ἡ ζωὴ των ἑκατὸν εἴκοσι
ἔτη».[8] Τοῦτο ἐλέχθη ἀντὶ τοῦ «θὰ μακροθυμήσω ἀκόμη ὕ-
στερα ἀπὸ τὰ πεντακόσια ἔτη». B Δὲν ἔπαυσε δὲ ποτὲ ὁ
δίκαιος αὐτὸς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πεντακοσίων ἐτῶν
τῆς ζωῆς του, διὰ τῆς φιλικῆς του συμπεριφορᾶς, νὰ καλῇ
εἰς ὑπόμνησιν καὶ νὰ παροτρύνῃ ὅλους, ὥστε νὰ ἀπομα-
κρυνθοῦν ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ νὰ ζήσουν εἰς τὴν ἀρετήν, ἐ-
ὰν θὰ ἤθελον νὰ ἀκούσουν. Παρὰ ταῦτα ὅμως λέγει: «Καὶ
τώρα ὑπόσχομαι νὰ μακροθυμήσω ἀκόμη ἑκατὸν εἴκοσι ἔ-
τη, ὥστε, ἐὰν θὰ χρησιμοποιήσουν, ὅπως πρέπει, τὸν ἐν
τῷ μεταξὺ χρόνον, καὶ τὴν κακίαν νὰ ἀποφύγουν καὶ τὴν
ἀρετὴν νὰ δεχθοῦν». Καὶ δὲν ἠρκέσθη μόνον εἰς τὴν ὑπό-
σχεσιν τῶν ἑκατὸν ἐτῶν. C Ἀλλὰ δίδει ἐντολὴν εἰς τὸν δί-
καιον νὰ κατασκευάσῃ κιβωτόν, ὥστε καὶ ἡ παρουσία τῆς
κιβωτοῦ νὰ παρέχῃ εἰς αὐτοὺς νέαν ἰσχυρὰν ὑπόμνησιν καὶ
κανένας νὰ μὴ ἀγνοῇ τὸ μέγεθος τῆς τιμωρίας, ἡ ὁποία ἐ-
πράκειτο νὰ ἀκολουθήσῃ. Αὐτὴ δὲ ἡ τόσον μεγάλη φρον-
τίς, ἡ καταβαλλομένη ἀπὸ τὸν δίκαιον ἐκεῖνον, ποὺ ἔφθα-
σεν εἰς τὴν μεγαλυτέραν κορυφὴν τῆς τελειότητος, διὰ τὴν
κατασκευὴν τῆς κιβωτοῦ, ἦτο ἀρκετὴ νὰ βάλῃ εἰς ἀγωνίαν
καὶ φόβον τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς πείσῃ νὰ
ἐξευμενίσουν τὸν τόσον πρᾶον καὶ φιλάνθρωπον Δεσπότην.
Διότι, ἐὰν ἐκεῖνοι οἱ βάρβαροι, τοὺς Νινευΐτας ἐννοῶ.[9] Εἶ-
ναι ἀνάγκη νὰ θυμηθοῦμε πάλιν τοὺς Νινευΐτας, ὥστε διὰ
τοῦ τρόπου αὐτοῦ νὰ τονισθῇ περισσότερον καὶ ἡ ὑπερβο-
λικὴ κακία αὐτῶν καὶ ἡ μεγάλη εὐγνωμοσύνη ἐκείνων. D
Διότι ὁ Κύριός μας κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν τῆς
κρίσεως, ὁδηγῶν εἰς τὸ μέσον τοὺς δικαίους καὶ τοὺς ἀδί-
κους δούλους, βγάζει ἔτσι τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν,
ὅταν θὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπροικίσθησαν μὲ
τὰ αὐτὰ χαρίσματα καὶ ἀπέλαυσαν τῶν ἰδίων ἀγαθῶν, ὅμως
δὲν ἐπέδειξαν τὴν ἰδίαν ἀρετήν.[10] Πολλάκις δὲ κάνει συγ-
κρίσεις μεταξὺ τῶν ἀνίσων, διὰ νὰ ἐπιβάλῃ μεγαλυτέραν
τὴν τιμωρίαν εἰς ὅσους ἔχουν δείξει ἀδιαφορίαν. Διὰ τοῦ-
το καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον λέγει: «Ἄνδρες Νινευῖται θὰ ἀ-
ναστηθοῦν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως μαζὶ μὲ τὴν πα-
ροῦσαν γενεὰν καὶ θὰ κατακρίνουν αὐτήν, διότι μετενόησαν

8. Γεν. 6, 3.

9. Τὸ νόημα τοῦ ὁμιλητοῦ δὲν ὁλοκληρώνεται. Τοῦτο συμβαίνει εἴτε διότι ὁ Χρυσόστομος βιάζεται νὰ εἴπῃ κάτι σημαντικώτερον, εἴτε διότι οἱ καταγράφοντες τὰς ὁμιλίας παρέλειψαν κάτι, ὅπερ καὶ τὸ πιθανώτερον.

10. Ματθ. 25, 31-46.

μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωνᾶ, ἐνῷ ἐδῶ ὑπάρχει περισσοτέρα ἀποκάλυψις τῆς ἀληθείας ἀπὸ ἐκείνης τοῦ Ἰωνᾶ.[11] **E** Δι' αὐτῶν διδάσκει ἐν συντομίᾳ, ὅτι οἱ βάρβαροι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀπήλαυσαν οὐδεμιᾶς ἰδιαιτέρας φροντίδος, δὲν ἤκουσαν προφητικὰς διδασκαλίας, δὲν ἀντίκρυσαν ἀποκαλυπτικὰ σημεῖα, δὲν εἶδον θαύματα, οἱ ὁποῖοι ἤκουσαν τὴν διδασκαλίαν ἑνὸς ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος διεσώθη ἀπὸ τὸ ναυάγιον, καὶ ἡ ὁποία ἦτο δυνατὸν νὰ δημιουργήσῃ εἰς αὐτοὺς μεγάλην ἀπόγνωσιν καὶ νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς ἀμηχανίαν, ὥστε καὶ νὰ ἀπορρίψουν τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, ὅμως ὄχι μόνον δὲν περιεφρόνησαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Προφήτου, 232 **A** ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα τῶν τριῶν ἡμερῶν ἀφοῦ ἐγκατελείφθησαν, ἐπέδειξαν τόσον ἔντονη καὶ ἀκριβῆ μετάνοιαν, ὥστε νὰ ἀνακαλέσουν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Δεσπότου.[12] Αὐτοὶ λοιπόν, λέγει, θὰ καταδικάσουν[13] αὐτὴν τὴν γενεάν, ἡ ὁποία ἀπήλαυε τόσης φροντίδος, ἡ ὁποία ἀνετράφη μὲ τὰ βιβλία τῶν προφητῶν, ἡ ὁποία βλέπει καθημερινῶς ὑπερφυσικὰ σημεῖα καὶ θαύματα. Ἔπειτα, διὰ νὰ δείξῃ καὶ τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς ἀπιστίας αὐτῶν καὶ τὴν ἀνέκφραστον εὐγνωμοσύνην ἐκείνων, προσέθεσεν «ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωνᾶ, ἐνῷ ἐδῶ ὑπάρχει μεγαλυτέρα ἀποκάλυψις ἀπὸ ἐκείνην τοῦ Ἰωνᾶ». Ἐκεῖνοι μέν, λέγει, ὅταν εἶδον ἕνα ἄσημον ἄνθρωπον, τὸν Ἰωνᾶν, καὶ τὸ κήρυγμά του ἐδέχθησαν καὶ τελείαν ἐπέδειξαν μετάνοιαν. **B** Αὐτοὶ ὅμως, βλέποντες πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὸν Ἰωνᾶν, καὶ αὐτὸν τὸν Δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος νὰ συναναστρέφεται μαζί των καὶ καθημερινῶς νὰ πραγματοποιῇ τόσα καὶ τέτοια θαύματα, νὰ καθαρίζῃ λεπρούς, νὰ ἀνασταίνῃ νεκρούς, νὰ τελειοποιῇ τὰ ἀτελῆ ζῷα τῆς φύσεως, νὰ ἐκδιώκῃ τοὺς δαίμονας, νὰ θεραπεύῃ τὰ νοσήματα, νὰ παρέχῃ μὲ πολλὴν ἐξουσίαν τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων, ὅμως δὲν ἐπέδειξαν οὔτε τὴν ἰδίαν πίστιν μὲ τοὺς βαρβάρους.

Ἀλλά, ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου, διὰ νὰ γνωρίσῃς καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀγνωμοσύνης αὐτῶν καὶ τὴν ἐπίπονον εὐγνωμοσύνην τῶν Νινευιτῶν. **C** Ὅτι δηλαδή, ἐκεῖνοι μέν, ἂν καὶ περιωρίσθησαν εἰς διάστημα τριῶν ἡμερῶν, δὲν ἐγκατέλειψαν ἔτσι τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας

11. Ματθ. 12, 41.
12. Ἰωνᾶ 3, 1 - 10.
13. Οἱ δίκαιοι δὲν θὰ γίνουν κριταί, δὲν θὰ ἀποφασίσουν περὶ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ἡ δικαιοσύνη τους θὰ μαρτυρῇ περὶ τοῦ δικαίου τῆς ἀποφάσεως τοῦ Κυρίου. (Πρβλ. Ματθ. 19, 28).

των, ἀλλὰ ἀφοῦ ἔσπευσαν πρὸς τὴν μετάνοιαν καὶ ἀπὸ τὰ σφάλματά των ἀπηλλάγησαν καὶ τοὺς ἑαυτούς των ἔκαμαν ἀξίους τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου. Αὐτοὶ ἐδῶ ὅμως, ἂν καὶ ἔλαβον προθεσμίαν ἑκατὸν εἴκοσι ἐτῶν διὰ νὰ μετανοήσουν, δὲν ἐκέρδησαν ἐξ αὐτοῦ τίποτε περισσότερον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος, βλέπων τὴν ὑπερβολικήν τους κακίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξώκειλαν, ἐπιφέρει ταχεῖαν τὴν διορθωτικὴν τιμωρίαν εἰς αὐτούς, ἀφοῦ ἐξεδίωξε καὶ ἐξηφάνισε τὴν πονηρίαν τῆς κακῆς ζύμης αὐτῶν.[14] **D** Διὰ τοῦτο λέγει· «Ὁ Νῶε δὲ ἦτο ἑξακοσίων ἐτῶν, ὅταν ἐπραγματοποιήθη ὁ κατακλυσμὸς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν». Προηγουμένως ἐμάθαμεν, ὅτι ἦτο πεντακοσίων ἐτῶν, ὅταν ἐξεδηλώθη ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Δεσπότου καὶ ἡ προειδοποίησις τῆς τιμωρίας. Ὅταν δὲ ἔγινεν ὁ κατακλυσμός, ἦτο ἑξακοσίων ἐτῶν. Παρενεβλήθησαν ἐν τῷ μεταξὺ περίπου ἑκατὸν ἔτη. Καὶ ὅμως αὐτοὶ οὐδόλως ὠφελήθησαν κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἑκατὸν ἐτῶν, ἔστω κι ἂν ἐδιδάσκοντο πολλὰ ἐκ τῆς κατασκευαζομένης ὑπὸ τοῦ Νῶε κιβωτοῦ. Ἴσως ὅμως θὰ θελήσῃ κάποιος νὰ μάθῃ, διὰ ποῖον λόγον ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῶν ἑκατὸν εἴκοσι ἐτῶν, **E** ἀφοῦ εἶπεν «ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη θὰ διαρκέσῃ ἡ ζωή του» καὶ ἀφοῦ ὑπεσχέθη ὅτι τόσον χρόνον θὰ μακροθυμήσῃ; Καὶ αὐτὸ δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς μεγάλη ἀπόδειξις τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἐπειδὴ εἶδεν αὐτοὺς καθημερινῶς νὰ ὑποπίπτουν εἰς ἀσυγχώρητα ἁμαρτήματα καὶ ὄχι μόνον νὰ μὴ κερδίζουν τίποτε ἀπὸ τὴν ἄπειρον μακροθυμίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ μεγαλώνουν τὰς πληγάς, διὰ τοῦτο ἐσυντόμευσε τὸν χρόνον, διὰ νὰ μὴ καταστήσῃ αὐτοὺς ὑπευθύνους διὰ μεγαλυτέραν τιμωρίαν. Θὰ εἴπῃ κάποιος: «Καὶ ποία τιμωρία ἦτο μεγαλυτέρα ἀπὸ αὐτήν;» Ὑπάρχει, ἀγαπητέ, καὶ μεγαλυτέρα, καὶ φοβερωτέρα, καὶ διαρκής. Εἶναι ἡ τιμωρία τῆς μελλούσης ζωῆς. Τὸ ὅτι ὅμως δὲν θὰ διαφύγουν ἐκείνην τὴν τιμωρίαν, ὅσοι θὰ δοκιμασθοῦν εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, 233 **A** ἀλλὰ θὰ ὑποστοῦν ἐλαφροτέραν τιμωρίαν, ἐξ αἰτίας αὐτῶν ποὺ συνέβησαν ἐδῶ, μετριάζοντες τὸ μέγεθος τῶν βασανιστηρίων τῆς μελλούσης ζωῆς, ἄκουε τὸν Χριστὸν ὅταν ὁμιλῇ καὶ θεωρῇ δυστυχισμένην τὴν Βηθσαϊδᾶ. «Ἀλλοίμονον», λέγει, «εἰς ἐσέ, Χωραζείμ,[15] ἀλλοίμονον εἰς ἐσέ, Βηθσαϊδᾶ, διότι ἐὰν ἐγίνοντο εἰς τὰ Σόδομα[16] τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα ἔγιναν εἰς ἐσᾶς, θὰ εἶχον μετα-

14. Α' Κορ. 5, 7 - 8.
15. Εἰς τὴν Κ. Δ. γράφεται «χοραζίν».
16. Εἰς τὴν Κ. Δ. γράφεται «ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι».

νοήσει πρὸ πολλοῦ, μὲ σάκκον καὶ σκόνην.[17] Διὰ τοῦτο σᾶς λέγω ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως θὰ εἶναι ἐλαφροτέρα ἡ τιμωρία διὰ τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα παρὰ δι' ἐσᾶς».[18]

Βλέπεις, ἀγαπητέ, πῶς ἔδειξε μὲ τὴν λέξιν «ἀνεκτότερον», ὅτι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐδῶ ἐτιμωρήθησαν τόσον σκληρὰ καὶ οἱ ὁποῖοι ὑπέμειναν τὸν ἄγνωστον καὶ πρωτοφανῆ ἐκεῖνον ἐμπρησμόν, θὰ ὑποστοῦν καὶ ἐκεῖ κάποιαν τιμωρίαν, B ἡ ὁποία ὅμως θὰ εἶναι ἐλαφροτέρα, διότι ἐδῶ προκαταβολικῶς ἔλαβον πεῖραν τῆς τόσον μεγάλης ἀγανακτήσεως; Ὡς ἀγαθός, λοιπόν, καὶ φιλάνθρωπος Κύριος, βλέπων τὸ ἀμετανόητον αὐτῶν, ἐσυντόμευσε τὸν χρόνον, τὸν ὁποῖον ὑπέσχετο νὰ μακροθυμήσῃ, διὰ νὰ μὴ καταστήσουν τοὺς ἑαυτούς των ὑπευθύνους μεγαλυτέρας τιμωρίας, πράττοντες μεγαλύτερα ἁμαρτήματα. Διότι, ὅπως, συμβαίνει νὰ ἀνακαλῇ τὰς ἀποφάσεις του δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐκφράζουν τὴν εὐγνωμοσύνην τους πρὸς τὸν Θεόν, ἕνεκα τῆς φιλανθρωπίας του, καὶ ὅταν μεταβάλλωνται τοὺς δέχεται καὶ τοὺς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν ἐπικειμένην τιμωρίαν, ἔτσι πάλιν ἀνακαλεῖ τὰς ὑποσχέσεις του, C ὅταν ὑπόσχεται νὰ προσφέρῃ ἢ ἀγαθὰ ἢ προθεσμίαν μετανοίας, ἐφ' ὅσον θὰ ἰδῇ αὐτοὺς νὰ εἶναι ἀνάξιοι τῆς εὐεργεσίας. Διὰ τοῦτο καὶ διὰ τοῦ προφήτου ἔλεγε: «Θὰ ἀναγγείλω τελικὰ εἰς τὰς βασιλείας καὶ τὰ ἔθνη, τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐρήμωσιν. Ἐὰν θὰ μετανοήσουν, θὰ μετανοήσω καὶ ἐγὼ δι' ὅσα εἶπον νὰ πράξω εἰς αὐτούς».[19] Καὶ πάλιν, «Εἰς τὰ ἔθνη καὶ τὰς βασιλείας θὰ ὁμιλήσω τελικὰ διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν. Καὶ ἐὰν θὰ ἁμαρτήσουν, θὰ ἀλλάξω γνώμην καὶ ἐγώ, δι' ὅσα ὑπεσχέθην νὰ πράξω εἰς αὐτούς».[20] Εἶδες, πῶς λαμβάνει τὰς ἀφορμὰς ἀπὸ ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ διὰ τὴν ἀγανάκτησιν, τὴν ὁποίαν ἐπιδεικνύει πρὸς ἡμᾶς; Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ τώρα συντομεύει τὸν χρόνον τῆς μακροθυμίας, ἐπειδὴ δὲν ἐχρησιμοποίησαν, ὅπως ἔπρεπε, τὴν παράτασιν τοῦ χρόνου. D Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἔλεγε πρὸς ἐκείνους, ποὺ εἶναι ἀναίσθητοι καὶ δὲν ἀποδέχονται τὴν σωτηρίαν, ἡ ὁποία παρέχεται διὰ τῆς μετανοίας: «ἢ καταφρο-

17. Οἱ μετανοοῦντες ἔφερον σάκκον εἰς τὴν περιβολὴν καὶ ἔρριπτον τέφραν εἰς τὴν κεφαλήν, εἰς ἔνδειξιν πένθους.
18. Ματθ. 11, 21 - 22. Λουκ. 10, 13 - 14.
19. Ἱερ. 18, 7 - 8.
20. Ἱερ. 18, 9 - 10.

νεῖς τὸν πλοῦτον τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς μακροθυμίας, ἀγνοῶν ὅτι ἡ χρηστότης τοῦ Θεοῦ σὲ ὁδηγεῖ εἰς μετάνοιαν; Μὲ τὴν σκληρότητά σου δὲ καὶ τὴν ἀμετανόητον καρδίαν συγκεντρώνεις διὰ τὸν ἑαυτόν σου ὀργὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ Θεοῦ;»[21] Εἶδες, πῶς μᾶς ἐδίδαξε μὲ σαφήνειαν καὶ ὁ θαυμάσιος αὐτὸς διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, ὅτι ὅσοι δὲν χρησιμοποιοῦν, ὅπως πρέπει, τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, E ἡ ὁποία ἐχορηγήθη εἰς ἡμᾶς πρὸς μετάνοιαν, καθιστοῦν τοὺς ἑαυτούς των ὑπευθύνους διὰ μεγαλυτέραν καταδίκην καὶ τιμωρίαν; Διὰ τοῦτο καὶ τώρα ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς δηλώνει εἰς ἡμᾶς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν τοῦ δικαίου, σχεδὸν ἀπολογούμενος καὶ δεικνύων τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπραγματοποίησε τὸν κατακλυσμὸν πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῶν ἐτῶν (τῆς μακροθυμίας), καὶ λέγει: «Ὁ Νῶε δὲ ἦτο ἑξακοσίων ἐτῶν». Διότι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀλλάξουν ζωὴν εἰς τὸ διάστημα τῶν ἑκατὸ ἐτῶν, τί θὰ ἐκέρδιζον περισσότερον ἀπὸ τὰ εἴκοσι ἔτη, παρὰ νὰ προσθέσουν περισσοτέρας ἁμαρτίας; Δεικνύων δὲ τὴν ἀπερίγραπτον φιλανθρωπίαν αὐτοῦ 234 A καὶ τὴν ὑπερβολικήν του ἀγάπην, δὲν παρέλειψε νὰ ἀναγγείλῃ εἰς αὐτοὺς πρὸ ἑπτὰ ἡμερῶν τὴν συμφορὰν τοῦ κατακλυσμοῦ. Τοῦτο δέ, διὰ νὰ δείξουν κάποιαν ἀλλαγήν, ἔστω καὶ πιεζόμενοι ἀπὸ τὴν συντομίαν τοῦ χρόνου.

Παρατήρησε δὲ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου καὶ πῶς ἐρρύθμισε κατὰ διαφορετικὸν τρόπον τὴν νόσον[22] αὐτῶν, ὡς πράττει ὁ ἄριστος ἰατρός. Ἐπειδὴ ἦσαν ἀθεράπευτα τὰ τραύματα αὐτῶν, τοὺς ἔδωσε τόσον μεγάλην προθεσμίαν, ἐπιθυμῶν νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀγανακτήσεως αὐτοῦ, ἐὰν διὰ τοῦ μήκους τοῦ χρόνου θὰ συνησθάνοντο τὴν κατάστασίν των καὶ θὰ μετανοοῦσαν. Εἶναι συνήθεια εἰς τὸν Θεὸν νὰ προλέγῃ τὰς τιμωρίας, ποὺ πρόκειται νὰ ἐπιβάλῃ, B μὲ τὸν σκοπὸν νὰ μὴ τὰς ἐπιβάλῃ, ἐπειδὴ φροντίζει διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Ὥστε, ἐὰν ἤθελε νὰ τὰς ἐπιβάλῃ, δὲν θὰ τὰς προέλεγεν. Ἐπίτηδες ὅμως τὰς προλέγει, ὥστε ἡμεῖς, ἀφοῦ μάθωμεν αὐτὰς καὶ ἀφοῦ σωφρονισθῶμεν ἀπὸ τὸν φόβον, νὰ μεταβάλωμεν τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ καὶ νὰ ἀκυρώσωμεν τὰς ἀποφάσεις του. Διότι τίποτε δὲν εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν τόσον πολύ, ὅσον ἡ ἰδική μας ἐπι-

21. Ρωμ. 2, 4 - 5.
22. Ἐννοεῖ τὴν θεραπείαν τῆς νόσου.

στροφὴ καὶ ἡ ἐπάνοδος ἀπὸ τὴν κακίαν εἰς τὴν ἀρετήν.[23] Παρατήρησε, λοιπόν, πῶς ἐμεθόδευσε τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν, μὲ τὴν προσφορὰν ἀρχικῶς τόσον μεγάλης χρονικῆς προθεσμίας, διὰ νὰ μετανοήσουν. Ἔπειτα, ἐπειδὴ εἶδεν αὐτοὺς νὰ εἶναι ἀναίσθητοι καὶ τίποτε νὰ μὴ ὠφελοῦνται ἀπὸ τὸ μῆκος τοῦ χρόνου, **C** καὶ ἐνῷ ἔφθασαν, ὡς λέγει ὁ λόγος, εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ κατακλυσμοῦ, προλέγει αὐτὸν πρὸ ἑπτὰ ἡμερῶν καὶ ὄχι πρὸ τριῶν, ὅπως συνέβη μὲ τοὺς Νινευΐτας. Τολμῶ δὲ νὰ εἴπω, ὅτι συνέβη αὐτό, ἐπειδὴ γνωρίζω τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, διότι καὶ εἰς τὸ διάστημα τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν θὰ διέφευγον τὴν δοκιμασίαν τοῦ κατακλυσμοῦ, ἐὰν θὰ ἤθελον νὰ δείξουν πραγματικὴν μετάνοιαν. Ἐπειδὴ λοιπόν, οὔτε ἡ μεγάλη παράτασις τοῦ χρόνου, οὔτε ἡ συντόμευσις αὐτοῦ, ἠδυνήθη νὰ ἀναχαιτίση τὴν κακίαν αὐτῶν, ἐπέφερε τὸν κατακλυσμὸν κατὰ τὸ ἑξακοσιοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ Νῶε. **D** «Ὁ Νῶε δέ», λέγει, «ἦτο ἑξακοσίων ἐτῶν, ὅταν ἔγινεν ὁ κατακλυσμὸς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν».

Εἴδατε, ἀγαπητοί, πόσον ἔγινεν ἀφορμή, διὰ νὰ ὠφεληθῶμεν, ἡ γνῶσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν τοῦ δικαίου, καὶ τὸ πόσων ἐτῶν ἦτο, ὅταν ἔγινεν ὁ κατακλυσμός; Ἔλα, λοιπόν, νὰ ἐξετάσωμεν καὶ ὅσα ἐλέχθησαν ἀκολούθως. Διότι, ὅταν ἤρχισεν ὁ κατακλυσμός, λέγει: «Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Νῶε μὲ τοὺς υἱούς του, τὴν σύζυγόν του καὶ τὰς συζύγους τῶν υἱῶν του εἰς τὴν κιβωτόν, διὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὸ νερὸ τοῦ κατακλυσμοῦ. Μαζὶ μὲ τὸν Νῶε εἰσῆλθον εἰς τὴν κιβωτὸν ἀπὸ ὅλα τὰ καθαρὰ καὶ ἀκάθαρτα πτηνά[24] καὶ ἀπὸ τὰ ἑρπετὰ ἀνὰ ἓν ζεῦγος, ἀρσενικὸν καὶ θηλυκόν, ὅπως διέταξεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε». **E** Δὲν προσέθεσε τυχαίως τὸ «ὅπως διέταξεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε», ἀλλὰ διὰ νὰ αὐξήση πάλιν τὸν ἔπαινον τοῦ δικαίου, τονίζω, ὅτι τὰ πάντα ἔπραξεν ἔτσι, καθὼς διέταξεν ὁ Δεσπότης, καὶ ὅτι δὲν παρέλειψε τίποτε ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐκεῖνον. «Καὶ συνέβη εἰς τὸ τέλος τῆς ἑβδόμης ἡμέρας», ὡς ὑπεσχέθη, λέγει, ὁ Κύριος «καὶ ὁ κατακλυσμὸς ἐπραγματοποιήθη εἰς τὴν γῆν, κατὰ τὸ ἑξακοσιοστὸν ἔτος τῆς ζωῆς τοῦ Νῶε καὶ μάλιστα τὴν εἰκοστὴν ἑβδόμην[25] τοῦ δευτέρου μηνός».[26] Παρατήρησε τὴν ἀκρίβειαν τῆς Γραφῆς. Δὲν μᾶς ἀνέφερε μόνον τὸ ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον ἔγινεν ὁ κατακλυσμός, **235 A** ἀλλὰ ἐφανέρωσε καὶ τὸν μῆνα καὶ τὴν ἡμέραν. Ἔπειτα, διὰ νὰ σωφρονίση περισσότερον τοὺς μεταγενεστέρους μὲ τὴν διήγησιν καὶ διὰ νὰ αὐξήση τὸν φόβον ἐξ ὅσων συνέβησαν, λέγει: «Κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐξέσπασαν ὅλαι αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου[27] καὶ ἤνοιξαν οἱ καταρράκται[28] τοῦ οὐρανοῦ. Ἔπιπτε δὲ ἡ βροχὴ εἰς τὴν γῆν ἐπὶ σαράντα ἡμερόνυκτα». Παρατήρησε μὲ πόσην συγκατάβασιν ὁμιλεῖ καὶ τώρα ἡ Ἁγία Γραφή. Τὰ πάντα διηγεῖται σύμφωνα μὲ τὴν ἀνθρωπίνην συνήθειαν. **B** Δὲν ἐννοεῖ, ὅτι ὑπάρχουν καταρράκται εἰς τὸν οὐρανόν. Προσπαθεῖ νὰ μεταβιβάση εἰς ἡμᾶς ὅλα τὰ νοήματα διὰ τῶν γνωστῶν γλωσσικῶν ὅρων.[29] Ἁπλῶς θέλει νὰ εἴπη, ὅτι ὁ Κύριος διέταξε μόνον, καὶ ἀμέσως ἡ φύσις τῶν ὑδάτων ἐπειθάρχησεν εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ Δημιουργοῦ καὶ κατέκλυσεν ὅλον τὸν κόσμον, ἀφοῦ συνέρρευσεν ἀπὸ πᾶσαν κατεύθυνσιν. Τὸ ὅτι δὲ διήρκεσεν ὁ κατακλυσμὸς σαράντα ἡμερόνυκτα, καὶ τοῦτο εἶναι πάλιν μέγα δεῖγμα τῆς φιλανθρωπίας Αὐτοῦ. Διότι ἐπεθύμει, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀγάπης Του, ἔστω καὶ ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν νὰ ἀποφύγουν τὴν πλήρη καταστροφήν, ἐὰν σωφρονισθοῦν, βλέποντες μὲ τὰ μάτια τους καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν ὁμογενῶν, καὶ τὴν πανωλεθρίαν, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ καταλάβη τοὺς ἰδίους.[30] **C** Διότι ἦτο φυσικὸν κατὰ τὴν πρώτην μὲν ἡμέραν νὰ κατακλυσθῇ, κατὰ τρόπον ἀμφανῆ, ἕνα μόνον μέρος τῆς γῆς. Κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν νὰ γίνη κάποια νέα προσθήκη. Ὁμοίως καὶ κατὰ τὴν τρίτην, καὶ οὕτω καθεξῆς. Δι' αὐτὸ λοιπὸν παρέτεινε τὴν διάρκειαν τοῦ κατακλυσμοῦ εἰς σαράντα ἡμέρας καὶ νύκτας, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρξη δι' αὐτοὺς καμμία πρόφασις ἀπολογίας. Διότι, ἐὰν ἤθελε καὶ διέτασσε, ἠδύνατο νὰ κατακλύση τὰ πάντα

23. Λουκ. 15, 7.
24. Παραλείπεται ὁλόκληρον τμῆμα ἐκ τοῦ στίχου 7, 8.
25. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου ὁ κατακλυσμὸς ἔγινε τὴν 17ην τοῦ μηνὸς (πρβλ. ἑρμηνεῖαν Ἀθ. Χαστούπη). Κατὰ τὴν ἄποψιν τοῦ Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου ἔγινε τὴν 22αν.
26. «Οἱ Ἑβραῖοι εἶχον δύο ἔτη, τὸ θρησκευτικόν, τὸ ὁποῖον ἤρχιζε

τὸν Μάρτιον, καὶ τὸ πολιτικόν, τὸ ὁποῖον ἤρχιζε τὸν Ὀκτώβριον. Ἀρχαιότερον εἶναι τὸ πολιτικόν. Περὶ αὐτοῦ, κατὰ τοὺς περισσοτέρους ἑρμηνευτάς, πρόκειται ἐνταῦθα. Ἑπομένως ὁ κατακλυσμὸς ἔγινε τὸν μῆνα Νοέμβριον». (Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου. Ὑπόμν. εἰς τὴν Γένεσιν 7, 10).
27. Δευτ. 33, 13.
28. Διὰ νὰ δηλωθῇ ἡ ὁρμὴ τῆς καταρρακτώδους βροχῆς.
29. Ἐνῷ ἀκολουθεῖ τὴν κατὰ γράμμα ἱστορικοφιλολογικὴν μέθοδον ἑρμηνείας τῆς Ἀντιοχειανῆς σχολῆς ὁ Χρυσόστομος, ὅμως συχνὰ ἀναζητεῖ διὰ τῆς ἀλληγορίας ἄλλα νοήματα ὄπισθεν τῶν γλωσσικῶν ὅρων, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Γραφὴ προσπαθεῖ νὰ ἑρμηνεύση ἀνισοδυνάμως τὰ περὶ τῆς θείας πραγματικότητος. (Ἀλεξανδρινὴ μέθοδος Ἑρμηνείας).
30. Ἐὰν τὸν ἁμαρτωλὸν δὲν τὸν σωφρονίζη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τοὐλάχιστον πρέπει νὰ τὸν συνετίση ὁ φόβος τῆς δικαίας τιμωρίας.

διὰ μιᾶς. Ὅμως ἐχρησιμοποίησε τὴν τόσον μεγάλην χρονικὴν διάρκειαν ἐπιδεικνύων τὴν φιλανθρωπίαν Του. Ἔπειτα λέγει: «Κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν[31] ὁ Νῶε μὲ τοὺς υἱούς του Σήμ, Χὰμ καὶ Ἰάφεθ καὶ τὴν σύζυγόν του καὶ τὰς τρεῖς συζύγους τῶν υἱῶν του εἰσῆλθεν εἰς τὴν κιβωτόν. Μαζί του εἰσῆλθον καὶ ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἀγρίων θηρίων,[32] **D** ὅπως ἀκριβῶς διέταξεν Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Νῶε». Ὅταν, λέγει, ἤρχισεν ὁ κατακλυσμός, σύμφωνα μὲ τὴν διαταγὴν τοῦ Δεσπότου, ὁ Νῶε εἰσῆλθεν εἰς τὴν κιβωτὸν μαζὶ μὲ τοὺς υἱούς του, τὴν σύζυγόν του καὶ τὰς συζύγους τῶν υἱῶν του καὶ ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἀγρίων θηρίων. «Τότε», λέγει, «ὁ Κύριος ἔκλεισεν ἀπ' ἔξω τὴν κιβωτόν του».

Παρατήρησε καὶ ἐδῶ τὴν συγκατάβασιν τῶν λόγων. Ἔκλεισεν ὁ Θεὸς ἀπ' ἔξω τὴν κιβωτὸν αὐτοῦ, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ὅτι ἐτοποθέτησε τὸν δίκαιον εἰς μεγάλην ἀσφάλειαν. Διὰ τοῦτο δὲ προσέθεσε τὸ «ἔξωθεν» εἰς τὸ «ἔκλεισεν», ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν δίκαιον νὰ βλέπῃ τὴν πραγματοποιουμένην πανωλεθρίαν καὶ ὑποφέρῃ καὶ αὐτὸς μεγαλυτέραν συντριβήν. **E** Διότι ἔστω καὶ ἀναλογιζόμενος μὲ τὸν νοῦν του τὴν τρομερὰν ἐκείνην θαλασσοταραχὴν καὶ φέρων εἰς τὴν σκέψιν του τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸν κοινὸν θάνατον ὅλων τῶν ἀλόγων καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κτηνῶν καὶ τὸν ἀφανισμόν, θὰ ἐλέγαμεν, ὁλοκλήρου τῆς γῆς, ὑφίστατο σύγχυσιν καὶ ταραχήν. Διότι, ἔστω καὶ ἂν ἦσαν κακοὶ οἱ καταστρεφόμενοι, ὅμως αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων συνηθίζουν νὰ ἐπιδεικνύουν μεγάλην συμπάθειαν, ὅταν θὰ ἴδουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ τιμωροῦνται. Θὰ εὕρῃς δὲ κάθε ἕνα ἀπὸ τοὺς δικαίους καὶ τοὺς προφήτας νὰ κάμνουν ἐντόνους παρακλήσεις ὑπὲρ αὐτῶν, 236
A ὅπως ἔπραξεν ὁ πατριάρχης[33] διὰ τὰ Σόδομα, ὅπως ὅλοι οἱ προφῆται ἔπραττον διαρκῶς.[34] Διότι ὁ μὲν ἕνας ἔλεγεν: «Ἀλλοίμονον, Κύριε, ἐσὺ καταστρέφεις τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ Ἰσραήλ;» Ἄλλος δὲ λέγει: «θὰ κάμῃς τοὺς ἀνθρώπους, σὰν τὰ ψάρια τῆς θαλάσσης, ὥστε νὰ μὴ ἔχουν ἀρχηγόν;»[35] Ἐπειδή, λοιπόν, ὁ δίκαιος αὐτός, καὶ χωρὶς νὰ βλέπῃ, ᾐσθάνετο ταραχὴν εἰς τὸ λογικὸν καὶ σύγχυσιν εἰς τὴν σκέψιν, καὶ διὰ νὰ μὴ τοῦ δημιουργήσῃ μεγαλυτέ-

31. Εἶναι ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν διέταξεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε.
32. Παραλείπεται ἡ λεπτομερὴς ἐπανάληψις τῶν ὅσων ἐλέχθησαν ἀνωτέρω καὶ ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τοὺς Ο'.
33. Πρόκειται περὶ τοῦ Ἀβραὰμ (Γέν. 18, 25).
34. Ἰεζεκιὴλ 9, 8.
35. Ἀβακ. 1, 14.

ραν συντριβὴν ἡ ὄψις καὶ τὸ θέαμα τῆς καταστροφῆς, ἐγκλείει αὐτὸν εἰς τὴν κιβωτόν, ὡσὰν εἰς δεσμωτήριον, ὥστε οὔτε νὰ βλέπῃ τὰ συμβαίνοντα, οὔτε νὰ κυριευθῇ ἀπὸ δειλίαν. Ἦτο δὲ φυσικὸν νὰ καταληφθῇ ἀπὸ ἀγωνίαν, μήπως καὶ αὐτὸς καταποντισθῇ, ὅταν θὰ ἔβλεπε τὴν πλημμύραν τῶν ὑδάτων. **B** Ἐνδιαφερόμενος, λοιπόν, δι' αὐτὸν ὁ φιλάνθρωπος Θεός, δὲν ἐπιτρέπει οὔτε νὰ ἴδῃ τὴν τρικυμίαν τῶν ὑδάτων, καὶ τὴν γινομένην καταστροφὴν καὶ τὴν πανωλεθρίαν τῆς οἰκουμένης. Ἐγώ, δέ, ὅταν σκεφθῶ τὴν διαγωγὴν τοῦ δικαίου αὐτοῦ μέσα εἰς τὴν κιβωτόν, ἐκπλήσσομαι καὶ θαυμάζω. Πάλιν ὅμως ἀποδίδω τὸ πᾶν εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἐκείνη νὰ τοῦ δυναμώνῃ τὴν σκέψιν καὶ νὰ κάμνῃ τὰ δύσκολα εὔκολα, λέγε μου, πῶς θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ νὰ εἶναι κλεισμένος εἰς αὐτὴν ἔτσι, ὡσὰν εἰς κάποιαν φυλακὴν καὶ σκοτεινὸν δεσμωτήριον; **C** Λέγε μου, πῶς ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ εἰς τόσην ταραχὴν τῶν κυμάτων; Διότι, ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἀποθνῄσκουν ἀπὸ τὸν φόβον τους καὶ κατὰ ἕνα τρόπον ἀμφιβάλλουν διὰ τὴν σωτηρίαν των, ὅταν θὰ ἴδουν τὴν ὁρμητικότητα τῶν κυμάτων, καὶ ἐνῷ εὑρίσκονται μέσα εἰς τὸ πλοῖον, καὶ χρησιμοποιοῦν τὸ ἱστίον καὶ βλέπουν τὸν κυβερνήτην νὰ κάθηται εἰς τὸ τιμόνι καὶ μὲ τὴν ναυτικὴν τέχνην του νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὰ ρεύματα τῶν ἀνέμων, τί δύναται νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τὸν δίκαιον αὐτόν; Διότι, ὡς εἶπον πρὸ ὀλίγου, εὑρισκόμενος εἰς τὴν κιβωτόν, ὡσὰν νὰ ἦτο εἰς δεσμωτήριον, ἐπλανᾶτο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἴδῃ οὔτε τὸν οὐρανόν. Οὔτε πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν ἠδύνατο νὰ στρέψῃ τοὺς ὀφθαλμούς, **D** ἀλλὰ ἦτο περιωρισμένος ἐντὸς τῆς κιβωτοῦ, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἴδῃ τίποτε, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν κάποιαν παρηγορίαν. Διότι, ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ταξιδεύουν εἰς τὴν θάλασσαν, ὅταν ξεσπάσῃ ἡ τρικυμία, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνισχυθοῦν ψυχικῶς κάπως, ὅταν στρέφουν τὰ βλέμματά τους συχνὰ εἰς τὸν οὐρανόν, ὅταν βλέπουν μίαν βουνοκορυφήν, καὶ ὅταν παρατηροῦν ἀπὸ μακρὰν κάποιαν πόλιν. Ἐὰν δὲ ἤθελεν εἶναι μεγάλη καὶ ἀνυπόφορη ἡ κακουχία, μέσα εἰς δέκα ἢ κατά τι περισσοτέρας ἡμέρας, λησμονοῦν ὅλας ἐκείνας τὰς θλίψεις, ἀφοῦ ριφθοῦν ἔξω εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἀφοῦ ἀναπαυθοῦν ὀλίγον, ὕστερα ἀπὸ τὰς πολλὰς ἐκείνας κακουχίας καὶ τοὺς κινδύνους. **E** Ἐδῶ ὅμως τίποτε παρόμοιον δὲν συνέβαινε. Ἀλλὰ ἐπὶ ὁλόκληρον ἔτος κατοικοῦσεν εἰς τὸ νέον καὶ παράδοξον δεσμωτήριον, χωρὶς νὰ δύναται οὔτε ἀέρα νὰ ἀναπνεύσῃ. Διότι, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναπνεύσῃ, ἐφ' ὅσον ἡ

κιβωτὸς ἦτο ἀπὸ παντοῦ κλεισμένη; Λέγε μου, πῶς ἀντέξε; πῶς διετηρήθη; Διότι καὶ ἐὰν εἶχον κατασκευασθῆ τὰ σώματά τους ἀπὸ σίδηρον ἢ ἀδάμαντα, πῶς ἠδυνήθησαν νὰ ζήσουν, χωρὶς νὰ ἀπολαμβάνουν οὔτε ἀέρα, οὔτε ἀνέμον, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐκ φύσεως ἔχουν κατασκευασθῆ νὰ ἔχουν μεγάλην ἀνάγκην, ὥστε τὰ ἀνθρώπινα σώματα νὰ ἀνανεώνουν τὸν ἀέρα; Καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἠδύναντο νὰ παρατηρήσουν τὴν θέαν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀνθῶν τῆς γῆς; 237 A Πῶς δὲν ἐτυφλώθησαν δέ, ἐφ' ὅσον ἐζοῦσαν ἐπὶ τόσον καιρὸν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν; Καὶ ἐὰν θὰ θελήσωμεν νὰ κατανοήσωμεν αὐτὰ μὲ τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν καὶ τοῦτο πρέπει νὰ κατανοήσωμεν δηλαδὴ ἀπὸ ποῦ ἐπρομηθεύοντο πόσιμο νερό, καθ' ὃν χρόνον ἐζοῦσαν μέσα εἰς τὴν κιβωτόν; Καὶ διὰ νὰ ἀφήσω αὐτά, πῶς ἠδυνήθη νὰ ἀνεχθῇ ὁ δίκαιος αὐτὸς μὲ τοὺς υἱούς του καὶ τὰς συζύγους των τὴν συμβίωσιν μὲ τὰ ἄλογα ζῷα, τὰ ἄγρια θηρία καὶ τὰ ὑπόλοιπα κτήνη; Πῶς ὑπέφερε τὴν δυσοσμίαν; πῶς ἠνείχετο τὴν συγκατοίκησιν μὲ αὐτά; Καὶ διατί λέγω ὅλα αὐτά; Πῶς ἠδυνήθησαν νὰ ἀντέξουν τὰ ἄλογα αὐτὰ ζῷα καὶ νὰ μὴ καταστραφοῦν, ὅταν ἦσαν φυλακισμένα εἰς ἕνα τόπον ἐπὶ τόσον μακρὸν χρονικὸν διάστημα, χωρὶς νὰ δύνανται, οὔτε νὰ κινηθοῦν, οὔτε τὸν ἀέρα νὰ ἀπολαύσουν; B Γνωρίζετε δὲ πολὺ καλά, ὅτι καὶ τὴν ἰδικήν μας φύσιν καὶ τὴν φύσιν τῶν ζώων δὲν ἐμποδίζει τίποτε νὰ φθαρῇ καὶ νὰ καταστραφῇ, ὅταν εἴμεθα διαρκῶς καὶ μαζὶ κλεισμένοι εἰς ἕνα τόπον, ἔστω κι ἂν ἀπολαμβάνωμεν τοῦ ἀέρος καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἀγαθῶν. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἔλαβε τὴν δύναμιν ὁ δίκαιος αὐτὸς καὶ ὅλοι οἱ εὑρισκόμενοι εἰς τὴν κιβωτόν, διὰ νὰ διατηρηθοῦν τόσον χρόνον; Ἀπὸ πουθενὰ ἀλλοῦ, παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία δύναται νὰ κατορθώσῃ τὰ πάντα. Διότι αὐτὸ τὸ φαινόμενον τῆς κιβωτοῦ, νὰ περιφέρεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, χωρὶς νὰ ἔχῃ κυβερνήτην, καὶ νὰ μὴ καταποντίζεται ἀπὸ τὴν τόσην ὁρμὴν τῶν ὑδάτων, C δὲν εἶναι ἔργον τῆς θείας ἐνεργείας;[36] Δὲν δύνασαι δὲ νὰ εἴπῃς, ὅτι εἶχε τὸ σχῆμα τοῦ πλοίου, καὶ ὅτι ἦτο δυνατὸν μὲ κάποιαν τεχνικὴν ἐνέργειαν νὰ κατευθύνῃ τὴν πορείαν αὐτῆς. Ἡ κιβωτὸς ἦτο ἀπὸ παντοῦ κλεισμένη. Καὶ ἕνεκα τοῦ θελήματος τοῦ Δημιουργοῦ, ὄχι μόνον τίποτε δὲν ἔβλαψεν αὐτὴν ἡ ὁρμητικὴ κίνησις τῶν ὑδάτων, ἀλλὰ ἀντιθέτως, ἀφοῦ ἔπλεεν ἐπάνω ἀπὸ τὰ

36. Εἶναι ἔντονος ἡ πεποίθησις τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ.

ὕδατα, παρεῖχε μεγάλην ἀσφάλειαν εἰς αὐτούς, ποὺ κατοικοῦσαν μέσα εἰς αὐτήν. Ὅταν, λοιπόν, ὁ Θεὸς θὰ πραγματοποιήσῃ κάτι, ἀγαπητέ, μὴ ἐπιθυμῇς νὰ ἐξετάζῃς τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ μὲ τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς.[37] Διότι αὐτὰ ὑπερβαίνουν τὴν διανοητικήν μας ἱκανότητα, D καὶ δὲν θὰ δυνηθῇ ποτὲ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια νὰ φθάσῃ καὶ νὰ κατανοήσῃ τὴν οὐσίαν[38] τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ.

Διὰ τοῦτο ὅταν ἀκούωμεν ἡμεῖς ὅτι διέταξεν ὁ Θεός, πρέπει νὰ πειθαρχοῦμεν καὶ νὰ ἀκολουθοῦμεν τὰς ἐντολάς Του. Διότι, ἐφ' ὅσον εἶναι δημιουργὸς τῆς φύσεως, μεταρρυθμίζει καὶ μετασχηματίζει τὰ πάντα, ὅπως φαίνεται καλὸν εἰς αὐτόν. «Καὶ ἔκλεισεν ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἀπ' ἔξω τὴν κιβωτὸν αὐτοῦ». Ἦτο μεγάλη ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου αὐτοῦ καὶ ἡ ὑπεροχὴ τῆς πίστεώς του. Διότι αὐτὴ κυρίως τὸν κατέστησεν ἱκανὸν νὰ κατασκευάσῃ τὴν κιβωτόν, καὶ νὰ ὑποφέρῃ τὴν στενοχωρίαν καὶ τὴν συναναστροφὴν μὲ τὰ ἄγρια θηρία καὶ ὅλα τὰ ἄλογα ζῷα. E Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος τονίζει μεγαλοφώνως, ὅταν τὸν ἐνθυμῆται καὶ ὅταν τὸν ἐγκωμιάζῃ ὡς νικητήν: «Διὰ τῆς πίστεως ὁ Νῶε, ἀφοῦ εἰδοποιήθη ἀπὸ τὸν Θεόν, δι' ὅσα ἀκόμη δὲν ἦσαν ὁρατά, ἐφοβήθη καὶ κατεσκεύασε τὴν κιβωτὸν πρὸς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, διὰ τῆς ὁποίας κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ ἔγινε κληρονόμος τῆς διὰ πίστεως δικαιοσύνης».[39] Εἶδες, πῶς προπαρεσκεύασεν αὐτὸν ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεόν, ὡσὰν κάποια ἀσφαλὴς ἄγκυρα,[40] ὥστε καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς κιβωτοῦ νὰ κατορθώσῃ καὶ τὴν παραμονὴν ἐντὸς αὐτῆς νὰ ὑπομείνῃ; Αὐτὴ βεβαίως ἔγινεν ἡ αἰτία τῆς σωτηρίας του. «Δι' αὐτῆς», λέγει, «κατέκρινε τὸν κόσμον καὶ ἔγινε κληρονόμος τῆς διὰ πίστεως δικαιοσύνης». Τοῦτο, ὄχι διότι ὁ Νῶε ἔκρινε τὸν κόσμον, 238 A ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἐπιβάλλει τὴν τιμωρίαν διὰ συγκρίσεως. Διότι (οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου), ἂν καὶ ἐδέχθησαν τὰς ἰδίας εὐεργεσίας μὲ τὸν δίκαιον, ὅμως δὲν ἠκολούθησαν τὴν ἰδίαν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς

37. Ὅλα τὰ ἐνδοκοσμικὰ μέτρα, διὰ τῶν ὁποίων προσπαθοῦμεν νὰ κατανοήσωμεν τὸν Θεὸν καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ εἶναι κατώτερα τοῦ Ὑπερβατικοῦ. Εἶναι ἁπλᾶ σύμβολα τῆς θείας πραγματικότητος. Διὰ αὐτὸ ὁ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας λέγει· «Οὐκοῦν ὅταν ἀνθρωπίνως τι λέγηται περὶ Θεοῦ, νοείσθω θεοπρεπῶς» (M.P.G. 74, 28 B). Τὸ «θεοπρεπῶς δὲ νοεῖν» δηλοῖ τὴν ἄνοδον τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀξιολογικήν κορυφήν του. (Κ. Παπαπέτρου. Ἡ Οὐσία τῆς Θεολογίας. σ. 83).

38. Ὑπὸ τὸν ὅρον «ὁ λόγος τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ» πρέπει νὰ νοηθῇ ἡ οὐσία αὐτῶν, ὁ σκοπὸς καὶ ἡ αἰτία αὐτῶν.

39. Ἑβρ. 11, 7.

40. Ἑβρ. 6, 19.

μὲ ἐκεῖνον. Διὰ τῆς πίστεως λοιπόν, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε, κατέκρινεν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπέδειξαν πολλὴν ἀπιστίαν καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὴν προειδοποίησιν τοῦ Θεοῦ.

Ἐγὼ δέ, ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά, θαυμάζω καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ ἄπειρον φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, ὅταν προσπαθῶ νὰ κατανοήσω, πῶς ἠδυνήθη νὰ ζῇ ἀνάμεσα εἰς τὰ ἄγρια θηρία, καὶ ἐννοῶ τοὺς λέοντας, τὰς λεοπαρδάλεις, τὰς ἄρκτους καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἄγρια καὶ ἀνήμερα θηρία. **B** Νὰ ἐνθυμηθῇς εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἀγαπητέ, τὴν ἀξιοζήλευτον ζωήν, τὴν ὁποίαν ἀπελάμβανεν ὁ Πρωτόπλαστος πρὸ τῆς παρακοῆς καὶ νὰ ἀναλογισθῇς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἐφ' ὅσον ἡ παράβασις τοῦ πρωτοπλάστου κατέστρεψε τὴν ἐξουσίαν, ποὺ τοῦ εἶχε δοθῆ, καὶ ἐφ' ὅσον ὁ Πανάγαθος Κύριος εὗρε ἄλλον ἄνδρα, ὁ ὁποῖος νὰ δύναται νὰ ἀναστήσῃ τὴν ἀρχαίαν εἰκόνα,[41] νὰ διασώζῃ τοὺς χαρακτῆρας τῆς ἀρετῆς καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ μεγάλην ὑπακοὴν εἰς τὰς ἐντολάς, ἀποκαθιστᾷ αὐτὸν πάλιν εἰς τὴν πρὸ τῆς πτώσεως κατάστασιν ἁπλῶς διδάσκων εἰς ἡμᾶς δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὸ μέγεθος τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἀδάμ, τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸ τῆς παρακοῆς. **C** Ἡ ἀρετὴ λοιπὸν τοῦ δικαίου, ἀφοῦ συνεδυάσθη[42] μὲ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ἀποκατέστησε τὴν ἀρχικὴν τάξιν τῶν πραγμάτων καὶ τὰ θηρία ἐγνώριζον νὰ ὑποτάσσωνται πάλιν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Διότι τὰ θηρία, ὅπου ἤθελον συναντήσει τὸν δίκαιον, λησμονοῦν τὴν ἰδικήν τους φύσιν, μᾶλλον δὲ ὄχι τὴν φύσιν τους,[43] ἀλλὰ τὴν θηριωδίαν τους, καὶ ἐνῷ παραμένουν ἐντὸς τῆς φύσεώς τους, μετατρέπουν τὴν θηριωδίαν εἰς ἡμερότητα. Παρατήρησε δέ, πῶς αὐτὸ λαμβάνει χώραν καὶ μὲ τὸν Δανιήλ.[44] Διότι, ἂν καὶ περιεβάλλετο ἀπὸ τοὺς λέοντας, ὅμως ἦτο τόσον ἀτάρα-

41. Διὰ τῆς παραβάσεως ἐφθάρη ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ. Ἡ διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἀπολύτρωσις σκοπὸν εἶχε νὰ ἀναστήσῃ τὴν ἀρχαίαν εἰκόνα. Διὰ τὴν μεταπτωτικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου ὁ ἀπολογητὴς τοῦ β' αἰῶνος Μελίτων ὁ Σάρδεων γράφει: «Ἦν γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ θανάτου μεριζόμενος. Καινὴ γὰρ συμφορὰ καὶ ἅλωσις περιεῖχεν αὐτόν. Εἵλκετο αἰχμάλωτος ὑπὸ τὰς τοῦ θανάτου σκιάς, εἵλκετο δ' ἔρημος ἡ τοῦ Πνεύματος εἰκών». (Ὁμιλ. εἰς τὸ πάθος, στίχ. 419-422).

42. Ἡ σωτηρία εἶναι ἀποτέλεσμα δύο παραγόντων, τῆς θείας χάριτος ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀφ' ἑτέρου.

43. Κάμνει διάκρισιν ὁ Χρυσόστομος μεταξὺ φύσεως τῶν ζώων, ἡ ὁποία εἶναι τὸ δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς θηριωδίας αὐτῶν, ἡ ὁποία εἶναι διαταραχὴ τῆς φύσεως καὶ συνέπεια τῆς πτώσεως τῶν ἀνθρώπων.

44. Δαν. 6, 22.

χος, ὡσὰν νὰ ἐφυλάσσετο ὑπὸ προβάτων. Ἡ θαρραλέα ὁμολογία τῆς πίστεως τοῦ δικαίου ἐχρησίμευεν ὡς χαλινάρι εἰς τὴν φύσιν τῶν θηρίων, καὶ δὲν ἄφηνεν αὐτὰ νὰ ἐκδηλώνουν τὰ θηριώδη ἔνστικτά των. Κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον καὶ ὁ θαυμάσιος Νῶε, εὐκόλως συνανεστρέφετο μὲ τὰ ἄγρια θηρία. **D** Οὔτε ὁ περιωρισμένος χῶρος, οὔτε ἡ παράτασις τοῦ χρόνου, οὔτε ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον εἶχε κλεισθῆ ἐντὸς τῆς κιβωτοῦ, ὥστε νὰ μὴ δύναται οὔτε ἀέρα νὰ ἀναπνέῃ, ἔκαμαν αὐτὸν ὥστε νὰ εἶναι δυσκίνητος. Διὰ τῆς πίστεως[45] εἰς τὸν Θεόν, ὅλα ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν ἐλαφρά, καὶ μέσα εἰς τὸ τρομερὸν ἐκεῖνο δεσμωτήριον ἐπερνοῦσε τὴν ζωήν του ἔτσι ὅπως θὰ ἐπερνούσαμεν ἡμεῖς εἰς τὰ λιβάδια καὶ εἰς δενδροφυτευμένους τόπους. Τοῦτο, διότι ἡ ἐντολή[46] τοῦ Κυρίου ἔκαμεν, ὥστε ὅλα τὰ δύσκολα νὰ φαίνωνται εἰς αὐτὸν εὔκολα. Τέτοια δὲ εἶναι ἡ διαγωγὴ τῶν δικαίων. Ὅταν ὑπομένουν κάτι διὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, δὲν προσέχουν εἰς τὴν ἐπιφανειακὴν δυσκολίαν τῶν γεγονότων, **E** ἀλλ' ἀναλογιζόμενοι τὸν σκοπὸν τῶν δοκιμασιῶν ὑποφέρουν τὰ πάντα μὲ εὐκολίαν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν, ὠνόμαζεν ἐλαφρὰς τὰς πολλὰς καὶ τρομερὰς ἐκείνας δοκιμασίας, τὰ δεσμωτήρια, τὰς ἀπαγωγὰς καὶ τοὺς καθημερινοὺς κινδύνους, ὄχι διότι ἦσαν ἐκ φύσεως ἐλαφραὶ αἱ θλίψεις, ἀλλὰ διότι ἡ ὑπόθεσις τῶν γεγονότων παρεσκεύαζεν εἰς αὐτὸν τόσον ἰσχυρὰν τὴν θέλησιν, ὥστε νὰ μὴ δίδῃ σημασίαν εἰς τὰς ἐπερχομένας θλίψεις. Ἄκουε δὲ τὸν ἴδιον νὰ λέγῃ: «Διότι ἡ προσωρινὴ ἐλαφρὰ θλῖψις μας προετοιμάζει δι' ἡμᾶς κατ' ἐξοχὴν αἰώνιον βάρος δόξης».[47] **239 A** Ἡ προσμονή, λέγει, τῆς δόξης, ἡ ὁποία πρόκειται μελλοντικῶς νὰ μᾶς καταλάβῃ, καὶ τῆς διαρκοῦς ἐκείνης ἀναπαύσεως, μᾶς κάνει νὰ ὑποφέρωμεν μὲ εὐκολίαν τὰς ἀλλεπαλλήλους αὐτὰς θλίψεις καὶ νὰ τὰς θεωροῦμεν ὡς ἐλαφράς. Εἶδες, πῶς μετριάζει τὴν ἔντασιν τῶν συμφορῶν ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὸν Θεόν, καὶ δὲν ἐπιτρέπει, οὔτε νὰ γίνωνται αἰσθητὰ τὰ θλιβερὰ ἐπακόλουθα; Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ μακάριος Νῶε ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ ἠρεμίαν, τρεφόμενος μὲ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν.

«Καὶ ἔκλεισε»,[48] λέγει, «Κύριος ὁ Θεὸς ἀπ' ἔξω τὴν κι-

45. Ἑβρ. 11, 33-40.

46. Ἐκείνη, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔδωσε περὶ κατασκευῆς τῆς κιβωτοῦ καὶ εἰσαγωγῆς εἰς αὐτὴν τῶν διαφόρων ζώων.

47. Β' Κορ. 4, 17-18.

48. Δὲν ἠδύνατο ὁ Νῶε νὰ κλείσῃ ἑρμητικῶς τὴν θύραν ἀπὸ τὸ ἐσω-

βωτὸν αὐτοῦ. Καὶ ἔγινεν ὁ κατακλυσμὸς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, σαράντα ἡμερόνυκτα συνεχῶς, καὶ ἐπέπλεεν εἰς τὰ ὕδατα ἡ κιβωτός». Παρατήρησε πάλιν, πῶς αὐξάνει τὸν φόβον μὲ τὴν διήγησιν καὶ παριστάνει ἀνάγλυφα τὰ γεγονότα. **B** Διότι λέγει: «ὁ κατακλυσμὸς ἔγινεν ἐπὶ σαράντα ἡμερόνυκτα, καὶ ἐπολλαπλασιάσθη τὸ ὕδωρ ὑπερβολικὰ καὶ ἐσήκωσεν εἰς τὴν ἐπιφάνειάν του τὴν κιβωτόν, ἡ ὁποία ὑψώθη ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν. Καὶ ἐκυριαρχοῦσε τὸ ὕδωρ, καὶ ηὔξανεν ὑπερβολικὰ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ ἡ κιβωτὸς ἔπλεεν ἐπάνω εἰς τὸ ὕδωρ. Τὸ ὕδωρ δὲ ἐκυριαρχοῦσε καὶ εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς γῆς».

Παρατήρησε, μὲ πόσην ἀκρίβειαν μᾶς διηγεῖται τὴν μεγάλην ὁρμητικότητα τῶν ὑδάτων, καὶ ὅτι καθημερινῶς ηὔξανεν ἡ πλημμύρα αὐτῶν. Διότι λέγει, ὅτι «τὰ ὕδατα ἐπεκρατοῦσαν κυριολεκτικῶς καὶ ἐσκέπασαν ὅλα τὰ ὑψηλὰ ὄρη, τὰ ὁποῖα ἦσαν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανόν. **C** Δέκα πέντε[49] πήχεις ὑπεράνω τῶν ὑψηλοτέρων ὀρέων ὑψώθη τὸ ὕδωρ καὶ ἐσκέπασεν αὐτά». Ἐπομένως εὐλόγως ἐφρόντισεν ὁ φιλάνθρωπος Κύριος νὰ κλεισθῆ ἡ κιβωτός, ὥστε νὰ μὴ βλέπη ὁ δίκαιος αὐτὰ ποὺ ἐγίνοντο. Διότι, ἐὰν τρομάζωμεν ἡμεῖς καὶ εὑρισκώμεθα εἰς ἀμηχανίαν, ὅταν ἀκούωμεν μόνον τὴν διήγησιν τῆς Γραφῆς, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια καὶ μετὰ ἀπὸ τόσας γενεάς, τί ἦτο φυσικὸν νὰ πάθη ἐκεῖνος ὁ δίκαιος, ἐὰν θὰ ἔβλεπε μὲ τὰ μάτια του τὴν ἀνυπόφορην ἐκείνην κόλασιν; Πῶς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντέξη ἔστω καὶ ὀλίγον; Δὲν θὰ ἀπέθνησκεν ἀμέσως μὲ τὴν πρώτην ματιά, **D** ἀφοῦ θὰ ἐλιποψυχοῦσε, διότι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποφέρη τὴν θέαν τῶν τόσων συμφορῶν; Διότι ἀγαπητέ, λάβε ὑπ' ὄψιν σου, παρακαλῶ, πῶς καὶ ἡμεῖς σήμερον, ὅταν γίνη μία σύντομος καταρρακτώδης βροχή, ἀγωνιοῦμεν, φοβούμεθα διὰ τὰ πάντα καὶ ἀπογοητευόμεθα, κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον, καὶ διὰ τὴν ἰδίαν τὴν ζωήν μας. Τί ἦτο, λοιπόν, φυσικὸν νὰ πάθη τότε ὁ δίκαιος Νῶε, ὅταν ἔβλεπε τὰ ὕδατα νὰ ἀνεβαίνουν εἰς τόσον ὕψος; «Διότι», λέγει, «τὸ ὕδωρ ὑψώθη δεκαπέντε πήχεις ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὑψηλότερην βουνοκορφήν». Παρακαλῶ, νὰ ἐνθυμηθῆς εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἀγαπητέ, τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ὅταν ἔλεγε: «Τὸ πνεῦμά μου δὲν θὰ παραμείνη αἰωνίως εἰς τοὺς ἀνθρώ-

τερικὸν τῆς κιβωτοῦ. Ἔπρεπε νὰ τὴν κλείση κάποιος ἀπ' ἔξω. Ἡ πρᾶξις τοῦ Θεοῦ μαρτυρεῖ τὴν φροντίδα αὐτοῦ διὰ τὸν Νῶε.

49. Πῶς ὑπελογίσθησαν ἀπὸ τὸν Νῶε οἱ 15 πήχεις, ἐφ' ὅσον ἦτο εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων; Ἴσως ἔρριψε βολίδα. (Ἰ. Γιαννακόπουλος).

πους αὐτούς, διότι εἶναι πλήρεις σαρκικῶν φρονημάτων».[50] Καὶ πάλιν: «Ἦτο δὲ ἡ γῆ διεφθαρμένη καὶ γεμάτη ἀπὸ ἀδικίαν. **E** Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι ἡ γῆ ἦτο διεφθαρμένη, διότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον διαφθείρει τὴν ζωήν τους».[51]

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ οἰκουμένη εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ ὁλοκληρωτικὴν κάθαρσιν, ἔπρεπε αὐτὴ νὰ ἀποκαθάρη ὁλόκληρον τὴν ἀκαθαρσίαν, νὰ ἐξαφανίση[52] ὅλην τὴν ζύμην τῆς προηγουμένης κακίας καὶ νὰ μὴ ἀπομείνη οὔτε ἴχνος τῆς κακίας. Ἔπρεπε νὰ γίνη ἕνα εἶδος ἀναπλάσεως τῶν στοιχείων τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἄριστος τεχνίτης, ὅταν θὰ λάβη ἕνα σκεῦος πεπαλαιωμένον καὶ ἐφθαρμένον ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ τὴν σκωρίαν, ἀφοῦ τὸ βάλη εἰς τὴν φωτιὰν καὶ ἀφοῦ τὸ προετοιμάση νὰ ἀποβάλη ὁλόκληρον τὴν σκωρίαν, 240 **A** τὸ ἀναμορφώνει καὶ τὸ ἀνακατασκευάζει καὶ τὸ ἐπαναφέρει εἰς τὴν πρώτην του ὀμορφιά.[53] Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐνήργησε καὶ ὁ Κύριός μας. Ἀφοῦ ἐκαθάρισε τότε διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην καί, κατὰ ἕνα τρόπον, ἀφοῦ τὴν ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν κακίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀπὸ τὴν μεγάλην φθοράν, τὴν ἔκαμε λαμπροτέραν[54]. Τὴν λαμπρότητα τοῦ προσώπου αὐτῆς ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς ἄνωθεν καὶ δὲν ἐπέτρεψε νὰ παραμείνη οὔτε ἕνα ἴχνος ἀπὸ τὴν προηγουμένην ἀσχήμιαν. «Ἀνυψώθη», λέγει, «τὸ ὕδωρ δεκαπέντε πήχεις ἐπάνω ἀπὸ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων». **B** Δὲν μᾶς τὰ διηγεῖται τυχαίως αὐτὰ ἡ Ἁγία Γραφή, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι δὲν κατεποντίσθησαν εἰς τὰ ὕδατα μόνον οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ κτήνη καὶ τὰ τετράποδα καὶ τὰ ἑρπετά, ἀλλὰ κατεποντίσθησαν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὅσα ζῶα εἶχον τὴν κατοικίαν τους εἰς τὰ ὄρη, δηλαδὴ τὰ ἄγρια θηρία καὶ τὰ ἄλλα ἄλογα ζῶα. Διὰ τοῦτο λέγει «Καὶ ἀνυψώθησαν τὰ ὕδατα δεκαπέντε πήχεις ἐπάνω ἀπὸ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων», διὰ νὰ πληροφορηθῆς ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ Κυρίου ἐπραγματοποιήθη.[55] Διότι ἔλεγεν ὅτι, «μετὰ ἀπὸ ἑπτὰ ἡμέρας θὰ ἐπιφέρω κατακλυσμὸν ἐπάνω

50. Γέν. 6, 3.
51. Γέν. 6, 11-12.
52. Α' Κορ. 5, 7. Ἔξοδ. 12, 15.
53. Ἰωάν. 3, 1-10.
54. Πίσω ἀπὸ τὴν κάθαρσιν διὰ τοῦ ὑλικοῦ ὕδατος δέον νὰ νοηθῆ ἡ πνευματικὴ κάθαρσις τῆς κοινωνίας. Πρβλ. καὶ Ψαλμ. 50, 9: «ῥαντιεῖς με ὑσσώπῳ καὶ καθαρισθήσομαι, πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι».
55. Ματθ. 5, 18. 24, 35. Λουκ. 16, 17. Ψαλμ. 118, 89-90. Ἠσ. 40, 8.

εἰς τὴν γῆν καὶ θὰ καταστρέψω ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ὅλην τὴν δημιουργίαν, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησα, ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον μέχρι τοῦ κτήνους καὶ ἀπὸ τὰ ἑρπετὰ μέχρι τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ».[56] Δὲν διηγεῖται, λοιπόν, αὐτὰ ἡ Ἁγία Γραφὴ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ἁπλῶς τὸ ὕψος, εἰς τὸ ὁποῖον ἔφθασαν τὰ ὕδατα, C ἀλλὰ διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ γνωρίσωμεν καλῶς μαζὶ μὲ αὐτό, ὅτι δὲν ἀπέμεινε ἐντελῶς τίποτε, οὔτε ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, οὔτε ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία, οὔτε ἀπὸ τὰ κατοικίδια ζῶα, ἀλλὰ κατεστράφησαν ὅλα μαζὶ μὲ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἐφ' ὅσον δι' αὐτὸν ἐδημιουργήθησαν ὅλα αὐτά, ἦτο φυσικὸν νὰ συμμετέχουν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν καταστροφήν, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐξαφανισθῇ ὁ ἄνθρωπος. Ἔπειτα, ἐφ' ὅσον μᾶς ἀνέφερεν εἰς ποῖον ὕψος ἔφθασεν ἡ στάθμη τῶν ὑδάτων καὶ ὅτι ὑπερέβη κατὰ δεκαπέντε πήχεις τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ἀκολουθοῦσα τὴν τακτικὴν τῆς ἀκριβολογίας της λέγει πάλιν: «Καὶ κατεστράφη κάθε ὕπαρξις, ἡ ὁποία ἐκινεῖτο ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, D καὶ ἀπὸ τὰ πτηνά, καὶ ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία, καὶ ὅλα τὰ ἑρπετά, τὰ ὁποῖα ἐσύροντο ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Ὅλα ὅσα ἦσαν ἐπάνω εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ὅλα ὅσα εἶχον πνοὴν ζωῆς ἀπέθανον». Δὲν εἶναι τυχαία ἡ πληροφορία ὅτι «ἀπέθανον ὅλα, ὅσα εὑρίσκοντο ἐπάνω εἰς τὴν ξηράν». Ἐλέχθη, διὰ νὰ σὲ διδάξῃ ὅτι ὅλοι μὲν κατεστράφησαν, διεσώθη δὲ μόνον ὁ δίκαιος, μὲ ὅλους ὅσοι εὑρίσκοντο μέσα εἰς τὴν κιβωτόν. Διότι ἐκεῖνοι, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ,[57] ἀφοῦ προηγουμένως ἐγκατέλειψαν τὴν ξηράν, εἰσῆλθον εἰς τὴν κιβωτόν. «Καὶ κατέστρεψεν ὁ Θεὸς ὅλας τὰς ὑπάρξεις ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἕως τῶν κατοικιδίων ζώων, τῶν ἑρπετῶν τῆς γῆς καὶ τῶν πτηνῶν τοῦ οὐρανοῦ. Ὅλα ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὴν γῆν». E Παρατήρησε, πῶς διδάσκει καὶ μίαν καὶ δύο καὶ πολλὲς φορὲς τὴν πανωλεθρίαν, ποὺ ἔλαβε χώραν, καὶ ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ ἔμψυχα ὄντα δὲν διέφυγε τὴν καταστροφήν, ἀλλὰ ὅλοι ἐπνίγησαν εἰς τὰ ὕδατα, καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ τὸ γένος τῶν ἀλόγων ζώων. «Καὶ ἀπέμεινε», λέγει, «εἰς τὴν ζωὴν μόνον ὁ Νῶε καὶ ὅσοι ἦσαν μαζί του εἰς τὴν κιβωτόν. Τὸ νερὸ ἀνήρχετο (καὶ ἐκάλυπτε) τὴν γῆν ἐπὶ ἑκατὸν πενῆντα[58] ἡμέρας». Ἐπὶ τόσας

56. Γεν. 7, 4.
57. Ἰωάν. 5, 24.
58. Εἰς τὰς 150 ἡμέρας περιλαμβάνονται καὶ αἱ 40 τοῦ κατακλυσμοῦ.

ἡμέρας, λέγει, παρέμεινεν ἀνυψούμενον τὸ νερό. Ἐδῶ προσπάθησε, παρακαλῶ, καὶ πάλιν νὰ κατανοήσῃς τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ δικαίου καὶ τὴν ὑπερβολικήν του ἀνδρείαν. Τί δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ πάθῃ, φέρων κατὰ ἕνα τρόπον εἰς τὸν νοῦν του καὶ παρατηρῶν μὲ τὴν σκέψιν του τὰ ἀνθρώπινα σώματα 241 A καὶ τὰ σώματα τῶν καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων ζώων νὰ ἔχουν θανατωθῆ μὲ τὸν ἴδιον τρόπον, νὰ εἶναι ἀνακατωμένα ὅλα μαζὶ καὶ νὰ μὴ ὑπάρχῃ καμμία διαφορά; Καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸ πάλιν, ὅταν θὰ σκέπτεται τὴν προσωπικήν του κατάστασιν, τὴν ἀπομόνωσιν, τὴν ἐρημιά, τὴν γεμάτην ἀπὸ πόνον ζωήν του, χωρὶς νὰ ἔχῃ οὐδεμίαν παρηγορίαν ἀπὸ πουθενά, οὔτε ἀπὸ τὴν συνάντησιν προσώπων, οὔτε ἀπὸ τὴν θέαν τῆς φύσεως, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ γνωρίζῃ ἀκριβῶς ἐπὶ πόσον χρόνον ἐπρόκειτο νὰ ὑπομένῃ τὴν ζωὴν μέσα εἰς ἐκεῖνο τὸ δεσμωτήριον; Ὅσον χρόνον δὲ ἠκούετο ὁ θορυβώδης κτύπος τῶν ὑδάτων, αὐτὸ καθημερινῶς ἔκανε νὰ αὐξάνῃ ὁ φόβος εἰς αὐτόν. B Διότι τί καλόν, ἦτο φυσικόν, νὰ ἐλπίσῃ αὐτός, ὅταν ἔβλεπε τὰ νερὰ νὰ ἀκολουθοῦν σταθερὰ τὴν πορείαν τους ἐπὶ ἑκατὸν πενῆντα ἡμέρας, νὰ ἀνέρχωνται εἰς μέγα ὕψος καὶ οὐδὲ ἐλάχιστον νὰ ὑποχωροῦν; Καὶ ὅμως, ὅλα αὐτὰ τὰ ὑπέφερε μὲ γενναιοψυχίαν. Δὲν ἐστενοχωρεῖτο ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς του εἰς τὴν κιβωτόν, ἐφ' ὅσον ἐγνώριζε τὴν σοφὴν προνοητικότητα τοῦ Κυρίου, καὶ ὅτι τὰ πάντα κάνει καὶ μεταβάλλει συμφώνως πρὸς τὸ θέλημά Του, ἀφοῦ εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως. Τοῦτο διότι ἡ θεία χάρις, ἡ ὁποία περιέβαλλεν αὐτόν, τοῦ ἐδυνάμωνε τὴν προθυμίαν καὶ τοῦ ἔδιδεν ἀρκετὴν παρηγορίαν καὶ δὲν ἐπέτρεπε νὰ καμφθῇ τὸ φρόνημά του, οὔτε νὰ σκεφθῇ κάτι ἀπρεπὲς καὶ ἄνανδρον. C Ἐπειδὴ δὲ προηγουμένως προσέφερεν, ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, δηλαδὴ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀρετῆς, τὴν μεγάλην δικαιοσύνην καὶ τὴν ὑπερβολικὴν πίστιν, διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἑξῆς παρείχετο μὲ ἀφθονίαν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἡ ὑπομονή, ἡ ἀνδρεία, ἡ δυνατότης νὰ ἀντιμετωπίζῃ ὅλας τὰς καταστάσεις μὲ πραότητα, νὰ ἀνέχεται νὰ κατοικῇ μέσα εἰς τὴν κιβωτὸν καὶ νὰ μὴ δεχθῇ ἀπὸ ἐκεῖ καμμίαν βλάβην καὶ νὰ μὴ καταστραφῇ, οὔτε νὰ δυσκολευθῇ νὰ ζῇ μαζὶ μὲ τὰ ἄλογα ζῶα.

D Αὐτόν, λοιπόν, τὸν δίκαιον νὰ μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς. Ἂς φροντίζωμεν νὰ προσφέρωμεν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, διὰ νὰ εἴμεθα ἄξιοι νὰ δεχθῶμεν τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ δὲ (ὁ Θεὸς) ἀναμένει τὴν ἰδικήν μας πρωτοβου-

λίαν,[59] διὰ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν μεγάλην φιλοτιμίαν Του.[60] Λοιπόν, ἂς μὴ ἀποστεροῦμεν τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ, ἕνεκα ἀδιαφορίας. Ἂς σπεύδωμεν δραστικὰ νὰ κάμωμεν τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ὁδόν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετήν, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν σκοπὸν ἀφοῦ ἐξασφαλίσωμεν τὴν συμμαχίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ποτὲ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατορθώσωμεν κάτι καλόν, ἐὰν δὲν λάβωμεν τὴν ἐνίσχυσιν τῆς θείας Χάριτος. Ἀφοῦ, λοιπόν, στερεώσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας μὲ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν, ὡσὰν μὲ ἄγκυραν[61] ἀσφαλῆ καὶ ἀμετακίνητη, **E** νὰ παραμείνωμεν ἔτσι ἀκλόνητοι καὶ νὰ ὑποφέρωμεν πᾶσαν δοκιμασίαν μὲ εὐκολίαν, ἀποβλέποντες, ὄχι πρὸς τὸν κόπον τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ ἀναλογιζόμενοι τὴν μετὰ τὸν κόπον ἀμοιβήν. Διότι καὶ ὁ ἔμπορος, ὅταν βγαίνῃ ἔξω ἀπὸ τὸ λιμάνι καὶ εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους, δὲν σκέπτεται μόνον τοὺς πειρατάς, καὶ τὰ ναυάγια καὶ τὰ θηρία τῆς θαλάσσης, καὶ τὰ ἰσχυρὰ ρεύματα τῶν ἀνέμων, καὶ τὰς ἀλεπαλλήλους κακοκαιρίας, καὶ τὰς ἀποτυχίας, ἀλλὰ καὶ τὰ κέρδη, ποὺ θὰ ἀποκτήσῃ ἀφοῦ ὑπερνικήσῃ ὅλας αὐτὰς τὰς δυσκολίας. 242 **A** Ἐνισχυόμενος δὲ μὲ τὴν ἐλπίδα, δέχεται εὐχαρίστως ὅλας τὰς ἀνωτέρω δοκιμασίας, διὰ νὰ κερδήσῃ περισσότερα χρήματα καὶ νὰ ἐπανέλθῃ πλουσιώτερος εἰς τὸ σπίτι του. Καὶ ὁ γεωργὸς δὲν σκέπτεται μόνον τοὺς κόπους τῆς γεωργίας, καὶ τὰς πλημμύρας, καὶ τὴν ἀποτυχίαν τῆς γῆς, καὶ τὴν ἐπιδρομὴν τῆς ἐρυσίβης,[62] καὶ τὴν ζημίαν τῶν ἀκρίδων. Φέρων δὲ εἰς τὴν σκέψιν του καὶ τὴν συγκομιδήν, δέχεται ὅλας τὰς κακουχίας μὲ γενναιότητα, χωρὶς νὰ αἰσθάνεται καθόλου τοὺς κόπους, χάριν τῆς προσμονῆς τῆς καρποφορίας. Ἂν καὶ εἶναι ἀβεβαία ἡ ἐλπὶς τῆς συγκομιδῆς, ὅμως δὲν ἀποφεύ-

59. Ὁ Θεὸς σώζει, ἀλλὰ δὲν βιάζει πρὸς σωτηρίαν. Δι' αὐτὸ πρέπει ὁ αὐτεξούσιος ἄνθρωπος νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς δυνατότητας αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐνισχυόμενος ὑπὸ τῆς θ. χάριτος, διὰ νὰ δεχθῇ ἀκολούθως καὶ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, συμφώνως πρὸς τά: Ματθ. 7, 7-8 Λουκ. 11, 9. 13, 18.

60. Τὴν φιλοτιμίαν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὡς τιμήν, ἡ ὁποία ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς φίλους καὶ οὐχὶ ὡς ἐνδιαφέρον νὰ ἀπολαμβάνῃ τιμῶν. Πρβλ. καὶ Κατηχητικὸν λόγον τοῦ Χρυσοστόμου: «φιλότιμος γὰρ ὢν ὁ Δεσπότης, δέχεται τὸν ἔσχατον καθάπερ καὶ τὸν πρῶτον...».

61. Ἑβρ. 6, 19.

62. «Νόσος τις ἐξ ἀέρος ἐπιγιγνομένη τοῖς φυτοῖς καὶ καρποῖς» (Ἡσύχ.). Κατὰ τὸν Σουΐδαν «ἐρυσίβη, θηρίον τι ἐν τῷ σίτῳ γενόμενον, ὃ λυμαίνεται τὸν καρπόν· τινὲς νόσον ἐπιγινομένην τοῖς σπέρμασι' ἢ ἡ κονιορτώδης φθορὰ τοῦ σίτου».

γει τοὺς κόπους, διότι ἐνισχύεται μὲ τὰς καλλιτέρας ἐλπίδας. Προσφέρει δὲ ὅλα, ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἀναμένει νὰ λάβῃ τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων του. **B** Καὶ ὁ στρατιώτης δὲ πάλιν, ὅταν ἀναλαμβάνῃ τὸν ὁπλισμόν του καὶ ἐξέρχεται διὰ τὸν πόλεμον, δὲν σκέπτεται μόνον τοὺς τραυματισμούς, καὶ τὰς σφαγάς, καὶ τὰς αἰφνιδιαστικὰς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν, καὶ τὰς ὑπολοίπους ταλαιπωρίας. Ἀλλὰ ἀναλογιζόμενος τὴν νίκην καὶ τοὺς θριάμβους, ἔτσι περιβάλλεται τὴν πλήρη ἐξάρτησιν τῶν ὅπλων. Ἂν καὶ ὑπάρχει μεγάλη ἀβεβαιότης διὰ τὴν νίκην καὶ κίνδυνος ἀποτυχίας, ὅμως ἀφοῦ ἀπομακρύνῃ κάθε σκέψιν ἀποτυχίας καὶ ἐνισχυθῇ μὲ τὰς καλλιτέρας ἐλπίδας, ἀπορρίπτει πᾶσαν ἀδιαφορίαν καί, ἀφοῦ λάβῃ τὰ ὅπλα, ὁρμᾷ εἰς τὴν παράταξιν τῶν ἐχθρῶν.[63]

C Ἐὰν λοιπόν, ἀγαπητοί, καὶ ὁ ἔμπορος καὶ ὁ γεωργὸς καὶ ὁ στρατιώτης δὲν ἐγκαταλείπῃ τὴν καλλιτέραν ἐλπίδα, ἀποφεύγων τοὺς κόπους, ἐκεῖ ὅπου καὶ ἡ ἐλπὶς εἶναι ἀβεβαία καὶ αἱ ἀποτυχίαι πάρα πολλαὶ καὶ τὰ ἐμπόδια πολλὰ καὶ διάφορα, ὅπως ἠκούσατε, ποίας συγγνώμης εἶναι δυνατὸν νὰ τύχωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν δεχόμεθα ἀγογγύστως κάθε δοκιμασίαν, ἐνῷ εἶναι τόσον ἀσφαλὴς ἡ ἐλπίς μας καὶ ἐνῷ ὑπάρχουν δι' ἡμᾶς τόσα ἀγαθά, ὥστε ἡ ἀμοιβὴ πλουσιοπάροχη νὰ εἶναι πολὺ ἀνωτέρα, ἀπὸ ὅλα ὅσα θὰ πράξωμεν ἡμεῖς;

Ἄκουε, λοιπόν, καὶ τὸν μακάριον Παῦλον νὰ λέγῃ ὕστερα ἀπὸ τὰς τόσον μεγάλας θλίψεις, καὶ τὰς αἰχμαλωσίας, **D** καὶ τὰς φυλακίσεις, καὶ τοὺς καθημερινοὺς θανάτους του: «Δὲν εἶναι ἄξια νὰ συγκριθοῦν τὰ παθήματα τῆς παρούσης ζωῆς πρὸς τὴν δόξαν, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ φανερωθῇ εἰς ἡμᾶς».[64] Ἔστω κι ἂν καθημερινῶς παραδίδωμεν, λέγει, τοὺς ἑαυτούς μας εἰς τὸν θάνατον —πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἡ φύσις δὲν δέχεται, ἔστω κι ἂν βραβεύεται ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡ προαίρεσις ἡ ὁποία νικᾷ τὴν φύσιν —, ὅμως δὲν ὑπομένομεν, λέγει, τίποτε ἀντάξιον τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ δοθοῦν εἰς ἡμᾶς, καὶ τῆς δόξης, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ φανερωθῇ εἰς ἡμᾶς.

Παρατήρησε, πόσον μεγάλη εἶναι ἡ δόξα, τὴν ὁποίαν

63. Πλησιάζων εἰς τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας, προσπαθεῖ ὁ ὁμιλητὴς διὰ σειρᾶς παραδειγμάτων, οἰκείων εἰς τὸ ἀκροατήριόν του νὰ ἐμπεδώσῃ τὴν διδαχθεῖσαν περὶ ἐλπίδος ἀλήθειαν. Τοῦτο ἀποτελεῖ καὶ μίαν βασικὴν παιδαγωγικὴν ἀρχὴν τῆς νεωτέρας παιδαγωγικῆς.

64. Ρωμ. 8, 8.

ἀπολαμβάνουν, ὅσοι ἐπιδιώκουν τὴν ἀρετήν, ὥστε νὰ ὑπερνικᾷ αὐτὴ ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠμποροῦσε νὰ κατορθώσῃ κανείς. E Διότι καὶ ἂν θὰ φθάσῃ εἰς τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν τελειότητα, καὶ πάλιν θὰ ὑστερῇ. Ποῖον κατόρθωμα δύναται νὰ παρουσιάσῃ ὁ ἄνθρωπος, τὸ ὁποῖον νὰ εἶναι τόσον μεγάλο, ὥστε ὁ ἀγών του νὰ εἶναι ἀντάξιος τῆς φιλοτιμίας τοῦ Κυρίου; Ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Καθημερινῶς πεθαίνω»[65] καὶ πάλιν «Ἐκοπίασα περισσότερον ἀπὸ ὅλους».[66] Ἐάν, λοιπόν, ὁ Παῦλος μὲ τὴν τόσον μεγάλην προσωπικότητα ἔλεγεν ὅτι «Δὲν εἶναι ἄξια νὰ συγκριθοῦν τὰ παθήματα τῆς παρούσης ζωῆς πρὸς τὴν δόξαν, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ φανερωθῇ εἰς ἡμᾶς», τί δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ὑποβληθῶμεν οὔτε εἰς τὸν παραμικρὸν κόπον χάριν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ πάντοτε ἐπιδιώκομεν τὸν ἄνετον βίον, 243 A καὶ ἕνα μόνον προσέχομεν, τὸ πῶς δηλαδὴ νὰ μὴ δοκιμάσωμεν καθόλου τὰ λυπηρά, ἂν καὶ γνωρίζωμεν καλῶς, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωμεν δι' ἄλλου τρόπου τὴν ἄνεσιν εἰς τὴν ἄλλην ζωήν, ἐὰν δὲν ἀγαπήσωμεν προηγουμένως ἐδῶ τὴν ζωὴν τῆς ἀσκήσεως.[67] Διότι μὲ τὰς θλίψεις αὐτὰς γινόμεθα ἀρεστοὶ εἰς τὸν Θεόν· καὶ ἡ παραμικρὰ δοκιμασία τῆς παρούσης ζωῆς χαρίζει εἰς ἡμᾶς μεγάλην παρρησίαν ἐκεῖ, μόνον ἐὰν ἐπιθυμῶμεν νὰ ζῶμεν σύμφωνα μὲ τὴν συμβουλὴν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς οἰκουμένης. Πρέπει νὰ κατανοήσῃς, ἀγαπητέ, ὅτι τὰ γεγονότα τῆς παρούσης ζωῆς, ἔστω κι ἂν εἶναι λυπηρά, ὅμως εἶναι πρόσκαιρα. Τὰ ἀγαθὰ ὅμως, τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς δοθοῦν εἰς τὴν ἄλλην ζωήν, εἶναι ἀθάνατα καὶ αἰώνια. B Διότι λέγει ὁ Παῦλος: «Ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα βλέπονται εἶναι πρόσκαιρα, ἐκεῖνα ὅμως, τὰ ὁποῖα δὲν βλέπονται, εἶναι αἰώνια».[68]

Ἂς ὑποφέρωμεν, λοιπόν, μὲ γενναιοψυχίαν τὰς προσκαίρους δοκιμασίας καὶ ἂς μὴ καμπτώμεθα ἀπὸ τοὺς κόπους διὰ τὴν ἀρετήν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τῶν αἰωνίων καὶ ἀφθάρτων ἀγαθῶν. Αὐτῶν εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ τιμή, καὶ τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Γένοιτο.

---

65. Α' Κορ. 15, 31.
66. Α' Κορ. 15, 10.
67. Β' Τιμ. 2, 5.
68. Β' Κορ. 4, 18.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΕΚΤΗ

«ΚΑΙ ΕΝΘΥΜΗΘΗ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΝ ΝΩΕ ΚΑΙ ΟΛΑ ΤΑ ΘΗΡΙΑ ΚΑΙ ΟΛΑ ΤΑ ΚΤΗΝΗ ΚΑΙ ΟΛΑ ΤΑ ΠΤΗΝΑ ΚΑΙ ΟΛΑ ΤΑ ΕΡΠΕΤΑ, ΠΟΥ ΗΣΑΝ ΜΑΖΙ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΙΒΩΤΟΝ. ΚΑΙ ΕΣΤΕΙΛΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΑΝΕΜΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΗΝ ΚΑΙ ΗΡΧΙΣΕ ΝΑ ΥΠΟΧΩΡΗ ΤΟ ΥΔΩΡ» (Γεν. 8, 1).

Μεγάλη καὶ ἀπεριόριστος ἀποδεικνύεται, μὲ αὐτὰ ποὺ προσφάτως ἀνεγνώσαμεν, ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀγαθότητός Του, τὴν ὁποίαν ἐπιδεικνύει ὄχι μόνον πρὸς τὸ λογικὸν αὐτὸ ζῶον, τὸν ἄνθρωπον λέγω, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἀλόγων ζώων. Διότι, μὲ τὸ νὰ εἶναι Δημιουργὸς ὅλων, ἐπεκτείνει τὴν ἀγαθότητά Του εἰς ὅλα τὰ δημιουργήματα, διὰ νὰ μᾶς δείξῃ μὲ ὅλα πόσον προνοεῖ διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ὅτι ἔπραξε ὅλα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Καὶ ἂν κολάζῃ λοιπόν, καὶ ἂν τιμωρῇ, μὲ τὴν αὐτὴν ἀγαθότητά Του πράττει καὶ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα. Διότι δὲν ἐπιφέρει μὲ πάθος καὶ ὀργὴν τὰς τιμωρίας, ἀλλὰ θέλει νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κακίαν, ὥστε νὰ μὴ προχωρήσῃ αὐτὴ πολύ. Ἐπειδὴ καὶ τώρα, ὅπως ἠκούσατε, ἔκαμε κατακλυσμὸν ὄχι διὰ τίποτε ἄλλο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐφρόντιζε δι' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι εἶχον παραδοθῆ εἰς τόσην κακίαν. E Καὶ ποία ἡ φροντὶς τοῦ Θεοῦ, θὰ εἴπῃ κανείς, μὲ τὸ νὰ καταστραφοῦν ὅλοι εἰς τὰ ὕδατα; Μὴ ἐκφράζεσαι μὲ ἀπερισκεψίαν, ἄνθρωπέ μου, ἀλλὰ νὰ δέχεσαι μὲ εὐγνωμοσύνην τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, καὶ τότε θὰ γνωρίσῃς πόσης φροντίδος κατ' ἐξοχὴν εἶναι καὶ αὐτὸ ἀπόδειξις. Διότι, τὸ νὰ ἀπαλλάσσῃς ἀπὸ τὴν κακίαν αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἁμαρτάνουν ἀθεραπεύτως καὶ μεγαλώνουν καθημερινῶς τὰ τραύματά τους καὶ προκαλοῦν ἀνιάτους πληγάς, δὲν εἶναι ἀπόδειξις μεγίστης φροντίδος; Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς τιμωρίας δὲν εἶναι πλήρης φιλανθρωπίας; Καθ' ὅσον αὐτοὶ ποὺ πρόκειται νὰ ἀποθάνουν καὶ ἄνευ κατακλυσμοῦ, τὸ νὰ ἀποτελειώσουν τὴν ζωήν των ἔτσι χωρὶς λύπην, ἀντὶ ἄλλης τιμωρίας, 244 A καὶ οὔτε κἂν νὰ αἰσθανθοῦν τὸ γεγονός, ἀλλὰ νὰ τιμωρηθοῦν χωρὶς ἀ-

γωνίαν καὶ πόνους, δὲν ἦτο ἀπόδειξις[1] μεγάλης σοφίας καὶ ἀγαθότητος; Ἐξ ἄλλου, ἐὰν ἐξετάσῃ κανεὶς μὲ ἀγαθὴν διάθεσιν καὶ αὐτὸ πάλιν τὸ γεγονός, θὰ ἴδῃ ὅτι δὲν εὐηργετήθησαν μόνον αὐτοὶ ποὺ ἐτιμωρήθησαν, ἀλλὰ καὶ οἱ εἰς τὸ μέλλον ἀπόγονοί των ἀπεκόμισαν ἐκ τούτου δύο μέγιστα ἀγαθά, (τὸ νὰ μὴ περιπέσουν δηλαδὴ εἰς τὰ αὐτὰ ἁμαρτήματα καὶ νὰ γίνουν φρονιμώτεροι[2] ἐξ αἰτίας αὐτῶν τὰ ὁποῖα συνέβησαν). Πόσην εὐγνωμοσύνην λοιπὸν δὲν ὤφειλον νὰ ὁμολογήσουν εἰς τὸν Θεὸν δι' αὐτά, B ὅτι δηλαδὴ καὶ μὲ τὴν τιμωρίαν ἐκείνων καὶ μὲ τὸν φόβον μήπως πάθουν τὰ ἴδια ἔγιναν φρονιμώτεροι οἱ μετέπειτα ἄνθρωποι καὶ διότι κατέστρεψεν ὅλην τὴν ζύμην τῶν κακῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν παρέμεινεν εἰς αὐτοὺς κανεὶς διδάσκαλος τῆς κακίας καὶ πονηρίας; Εἶδες πῶς καὶ αἱ ποιναὶ καὶ αἱ τιμωρίαι τοῦ Θεοῦ εἶναι μᾶλλον εὐεργεσίαι καὶ ἀποδεικνύουν κατ' ἐξοχὴν τὴν πρόνοιάν Του πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν; Καὶ ἐὰν κανεὶς θελήσῃ νὰ ἀπαριθμήσῃ ὅλα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς θὰ εὕρῃ ὅτι ὅλας τὰς τιμωρίας ἐπιφέρει εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς διὰ τὸν ἴδιον σκοπόν. Ἐπειδὴ καὶ τὸν Ἀδὰμ ἐξεδίωξε ἀπὸ τὸν παράδεισον, ὅταν παρέβη τὴν ἐντολήν, ὄχι διὰ νὰ τὸν τιμωρήσῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τὸν εὐεργετήσῃ. C Καὶ ποία εἶναι ἡ εὐεργεσία, θὰ εἴπῃ κανείς, μὲ τὸ νὰ στερηθῇ τὴν ζωὴν τοῦ παραδείσου; Μὴ προσέχῃς ἁπλῶς τὰ συμβαίνοντα, ἀγαπητέ μου, οὔτε νὰ ἐξετάζῃς συμπτωματικῶς τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ παρατηρῇς τὸ βάθος τῆς πολλῆς ἀγαθότητός Του, καὶ θὰ εὕρῃς ὅτι ὅλα ἐκ μέρους Του γίνονται διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν. Διότι, εἰπέ μου, ἐὰν ὁ Ἀδὰμ ἀπήλαυε τὰ ἴδια καὶ μετὰ τὴν παράβασιν, ποῦ δὲν θὰ παρεσύρετο; Διότι ἐάν, μολονότι ἔλαβε τόσας ὑποσχέσεις ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐνέδωσε εἰς τὴν ἀπάτην τοῦ ὄφεως καὶ ἐνέπεσεν εἰς τὴν ἐνέδραν τοῦ διαβόλου, τὴν ὁποίαν δι' αὐτοῦ τοῦ ὄφεως ἔστησεν ὁ διάβολος ἐμπνεύσας εἰς αὐτοὺς (τοὺς πρωτοπλάστους) τὴν ἐλπίδα τῆς ἰσοθεΐας D καὶ ὁδηγήσας τούτους εἰς τὴν ἁμαρ-

1. Ἡ διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ τιμωρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν ἱερὸν Πατέρα, εἶναι πολὺ μικρά, ἐν σχέσει πρὸς ἄλλα εἴδη τιμωριῶν, συνεπαγόμενα μεγάλην ψυχικὴν δοκιμασίαν καὶ ἀνυποφόρους σωματικοὺς πόνους.

2. Διερωτᾶται ὅμως κανεὶς ἔγιναν φρονιμώτεροι; Ὁ Χὰμ μετ' ὀλίγον δέχεται τὴν κατάραν, διὰ τὴν ἐμπαικτικὴν κοινολόγησιν τῆς γυμνώσεως τοῦ πατρός Του. Τὸ σφάλμα ὅμως ἔγκειται εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι συγκινοῦνται πρὸς στιγμὴν καὶ διδάσκονται ἐπ' ὀλίγον διὰ τῶν θείων τιμωριῶν.

τίαν τῆς βρώσεως τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ, ἐὰν καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ παρέμενεν εἰς τὴν ἰδίαν τιμητικὴν θέσιν καὶ ζωήν, πῶς δὲν θὰ ἐθεώρει περισσότερον πιστευτὸν τὸν πονηρὸν ἐκεῖνον δαίμονα ἀπὸ τὸν Δημιουργὸν τῶν ὅλων καὶ δὲν θὰ τὸν ἐθεώρει ἀνώτερον ἀπὸ τὴν ἰδικήν του ἀξίαν; Καθ' ὅσον αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὅταν ἁμαρτάνῃ καὶ δὲν ἀναχαιτίζεται, ἀλλ' ἐνεργεῖ ἐλευθέρως· προχωρῶν περαιτέρω καταλήγει εἰς τὸν κρημνόν. Ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ἀπὸ ἄλλο μέρος δύναμαι νὰ σᾶς ἀποδείξω, ὅτι διὰ νὰ ἐπιδείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν Του διέταξε αὐτὸν καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν παράδεισον καὶ τοῦ ἐπέβαλε τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου. E Διὰ μὲν τῆς ἐκδιώξεως καὶ τῆς τοποθετήσεως πλησίον τοῦ παραδείσου νὰ καταστήσῃ αὐτὸν φρονιμώτερον καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἀσφαλέστερον καὶ νὰ τοῦ διδάσκῃ μὲ τὰ ἔργα τὴν πανουργίαν τοῦ διαβόλου. Τὴν ποινὴν δὲ τοῦ θανάτου διὰ τοῦτο ἐπέβαλε πάλιν, διὰ νὰ μὴ ἁμαρτάνῃ λοιπὸν αἰωνίως ἐξαρτώμενος καὶ ὑποκείμενος πλέον εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἕνεκα τῆς παρακοῆς. Δὲν σοῦ φαίνεται λοιπόν, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀποδείξεις τῆς μεγίστης φιλανθρωπίας, καὶ ἡ ἐκδίωξις δηλαδὴ ἀπὸ τὸν παράδεισον καὶ ἡ τιμωρία μὲ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου; Ἔχω δὲ καὶ κάτι ἄλλο νὰ προσθέσω. 245 A Ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτό; Ὅτι τοῦ ἐδημιούργησε καὶ αὐτὴν τὴν θλῖψιν μὲ ὅσα συνέβησαν εἰς ἐκεῖνον ὄχι διὰ νὰ εὐεργετήσῃ μόνον αὐτόν, ἀλλὰ ἀποβλέπων εἰς τὸν σωφρονισμὸν καὶ τῶν μετέπειτα ἀνθρώπων. Διότι ἐάν, παρὰ τὸ ὅτι συνέβησαν τοιαῦτα δυσάρεστα εἰς τὸν Ἀδάμ, ὁ γεννηθεὶς ἐξ αὐτοῦ, ὁ Κάϊν λέγω, μολονότι ἔβλεπεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πατρὸς τὴν ἐκδίωξιν ἀπὸ τὸν παράδεισον, τὴν ἔκπτωσιν ἀπὸ τὴν ἀνέκφραστον ἐκείνην δόξαν, τὸ μέγεθος τῆς κατάρας ἐκείνης ποὺ ἔλεγε, «Γῆ εἶσαι, καὶ εἰς τὴν γῆν θὰ καταλήξῃς»,[3] οὔτε τοιουτοτρόπως ἐσωφρονίσθη, ἀλλὰ περιέπεσεν εἰς μεγαλύτερα κακά, ἐὰν δὲν ἔβλεπεν αὐτὰ ποὺ συνέβησαν εἰς τὸν πατέρα, εἰς ποῖον σημεῖον τρέλλας δὲν θὰ ἔφθανε; Καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστον λοιπὸν εἶναι, ὅτι τιμωρῶν καὶ αὐτὸν ποὺ διέπραξε τοιαῦτα ἁμαρτήματα B καὶ ἐμόλυνε τὴν δεξιὰν μὲ τὸν κατηραμένον φόνον, ἀνέμειξε μὲ φιλανθρωπίαν τὴν τιμωρίαν. Μάθε λοιπὸν ἐξ ὅσων συνέβησαν εἰς ἐκεῖνον τὸ μέγεθος τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Ὅταν μὲν ὕβριζε τὸν Θεὸν καὶ συμπεριεφέρθη περιφρονητικῶς, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ προσφέρῃ τὴν θυσίαν, μὲ τὸ νὰ μὴ διακρίνῃ ὀρθῶς ἀλλὰ νὰ προσφέρῃ ἄνευ προ-

3. Γεν. 3, 19.

σοχῆς καὶ διακριτικότητος τὴν θυσίαν δὲν εἶπε τίποτε πρὸς αὐτὸν αὐστηρὸν καὶ δυσάρεστον, ἂν καὶ δὲν ἦτο τυχαία ἡ ἁμαρτία, ἀλλὰ πάρα πολλὴ μεγάλη. Διότι, ἐὰν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ τιμήσουν τοὺς συνανθρώπους των, παραχωροῦν εἰς αὐτοὺς τὰ πρωτεῖα καὶ τὰ πλέον ἐξαίρετα πράγματα C καὶ ἐνδιαφέρονται νὰ προσφέρουν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα φαίνονται εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶναι ἀπὸ ὅλα ἀξιολογώτερα, δὲν ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ἄνθρωπον προσφέροντα θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, νὰ προσφέρῃ τὰ πολυτιμότερα καὶ ἐπίλεκτα; Ἂν καὶ ἡμάρτησε λοιπὸν αὐτὸς τόσον πολὺ καὶ ἔδειξε τόσην περιφρόνησιν, δὲν τοῦ ἐζήτησεν εὐθύνην οὔτε τὸν ἐτιμώρησε διὰ τὰς πράξεις του, ἀλλὰ ὡσὰν νὰ ὡμίλει φίλος πρὸς φίλον μὲ πᾶσαν ἡμερότητα τοιουτοτρόπως συνωμίλησε λέγων, «ἡμάρτησες, ἡσύχασε».[4] Μόνον τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ὑπέδειξε καὶ τὸν συνεβούλευε νὰ μὴ προχωρήσῃ περαιτέρω. D Ἐκεῖνος ὅμως ὄχι μόνον δὲν ὠφελήθη ἀπὸ τὴν τόσην ἀνεξικακίαν, ἀλλὰ προσέθεσε εἰς τὰ προηγούμενα καὶ μεγαλύτερα κακὰ καὶ ἔσπευσε εἰς τὴν σφαγὴν τοῦ ἀδελφοῦ. Ὁ Θεὸς ὅμως καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν περίπτωσιν ἐπιδεικνύει εἰς αὐτὸν μεγάλην ἀνοχήν, μὲ τὸ νὰ πληροφορῆται προηγουμένως καὶ νὰ τοῦ παρέχῃ εὐκαιρίαν ἀπολογίας. Ἐπειδὴ δὲ ἐπέμενεν εἰς τὴν ἀναισχυντίαν[5] του, τότε τὸν τιμωρεῖ διὰ νὰ τὸν σωφρονίσῃ, τιμωρίαν συνδεδεμένην μετὰ τῆς θείας ἀγάπης. Βλέπεις πῶς, ὅταν μὲν ἡμάρτησεν εἰς Αὐτόν, καὶ ὄχι τὴν τυχαίαν ἁμαρτίαν, ἄφησε αὐτὸν ἐλεύθερον, ὅταν δὲ ὥπλισε τὴν δεξιὰν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, τότε ἐδέχθη καὶ τὴν κατηγορίαν καὶ τὴν κατάραν. Τοιουτοτρόπως καὶ ἡμεῖς νὰ πράττωμεν τώρα E καὶ νὰ μιμούμεθα τὸν Κύριόν μας. Τὰ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἁμαρτήματα νὰ παραβλέπωμεν καὶ νὰ συγχωρῶμεν αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν πρὸς ἡμᾶς. Ὅταν ὅμως τὰ ἁμαρτήματα ἀναφέρωνται εἰς τὸν Θεόν, τότε νὰ ἀπαιτῶμεν εὐθύνας. Ἀλλ' ἀγνοῶ ὅμως διατί ἡμεῖς πράττωμεν ὅλως τὰ ἀντίθετα καὶ διὰ τὰ μὲν ἁμαρτήματα ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὸν Θεόν, οὐδόλως ἐνδιαφερόμεθα νὰ ἐλέγχωμεν, ἂν δὲ κάποια τυχαία ἁμαρτία γίνῃ εἰς ἡμᾶς, τότε τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ νὰ γινώμεθα σκληροὶ ἐξετασταὶ καὶ κατήγοροι, μὴ γνωρίζοντες

4. Γεν. 4, 7.
5. Αὐτὴ κυρίως ἔγκειται εἰς τὸ ψεῦδος, τὸ ὁποῖον μεταχειρίσθη ὁ Κάϊν λέγων πρὸς τὸν Θεὸν ὅτι δὲν εἶναι φρουρὸς τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐνῷ τὸν εἶχε φονεύσει.

ὅτι τοιουτοτρόπως ἐξοργίζομεν περισσότερον ἐναντίον μας τὸν φιλάνθρωπον Θεόν. 246 A Τὸ ὅτι βεβαίως ὑπάρχει συνήθεια εἰς τὸν Θεὸν τὰ μὲν πρὸς Αὐτὸν ἁμαρτήματα νὰ παραβλέπῃ πολλάκις, τὰ δὲ πρὸς τοὺς πλησίον νὰ ἐλέγχῃ καὶ τιμωρῇ μὲ πολλὴν αὐστηρότητα, ἄκουσε τὸν μακάριον Παῦλον ποὺ λέγει: «Ἐὰν κάποιος ἔχῃ γυναῖκα ἄπιστον, καὶ αὐτὴ συγκατανεύῃ νὰ μένῃ μαζί του, ἂς μὴ τὴν ἐγκαταλείψῃ. Καὶ ἐὰν κάποια γυναῖκα ἔχῃ ἄνδρα ἄπιστον, καὶ αὐτὸς συγκατανεύῃ νὰ μένῃ μαζί της, ἂς μὴ τὸν ἐγκαταλείψῃ».[6] Εἶδες πόση εἶναι ἡ συγκατάβασις; Καὶ ἂν εἶναι, λέγει, εἰδωλολάτρης, καὶ ἂν ἄπιστος, ἀποδέχεται ὅμως τὴν συγκατοίκησιν, ἂς μὴ τὸν ἐγκαταλείπῃ. Καὶ πάλιν· καὶ ἂν ἡ γυναῖκα εἶναι ἐθνική, καὶ ἂν ἄπιστος, ἐπιθυμεῖ ὅμως νὰ συγκατοικῇ, ἂς μὴ τὴν ἀπομακρύνῃ. «Διότι ποῦ γνωρίζεις, λέγει, γυναῖκα; Ἴσως σώσῃς τὸν ἄνδρα σου. B Ποῦ γνωρίζεις ἄνδρα; Ἴσως σώσῃς τὴν γυναῖκα σου».[7] Βλέπε πῶς δὲν ἐμποδίζει τὸν ἄπιστον εἰς τὸν Θεὸν ἢ τὴν ἄπιστον νὰ παραμένῃ εἰς τὸν νόμον τοῦ συζυγικοῦ δεσμοῦ. Ἄκουσε δὲ πάλιν καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ εἰς τοὺς μαθητάς. «Διότι σᾶς λέγω, ὅτι κάθε ἕνας ποὺ θὰ χωρίσῃ τὴν σύζυγόν του ἐκτὸς ἕνεκα πορνείας τὴν ἀναγκάζει νὰ διαπράξῃ μοιχείαν».[8] Ὑπερβολικὴ εἶναι ἡ φιλανθρωπία· καὶ ἂν ἄπιστος εἶναι, λέγει, ἢ ἐθνικὴ καὶ συγκατατίθεται νὰ μένῃ κράτησέ την· ἂν ὅμως ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ καὶ λησμονήσῃ τὰς συμφωνίας τοῦ γάμου καὶ προτιμήσῃ τὸν σύνδεσμον μὲ ἄλλους, σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ τὴν ἐκδιώξῃς καὶ νὰ τὴν ἀπομακρύνῃς. Αὐτὰ ἀναλογιζόμενοι C ἂς φροντίζωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἀνταποδίδωμεν εἰς τὸν Θεὸν τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην Του, καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος καταδέχεται νὰ παραβλέπῃ τὰ πρὸς Αὐτὸν ἁμαρτήματα, τὰ δὲ πρὸς ἡμᾶς νὰ ἐξετάζῃ καὶ τιμωρῇ μὲ πολλὴν αὐστηρότητα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον νὰ πράττωμεν καὶ ἡμεῖς. Καὶ τὰ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἁμαρτήματα τῶν συνανθρώπων μας νὰ συγχωρῶμεν, ὅσα δὲ ἀναφέρονται εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἐξετάζωμεν καὶ ἐλέγχωμεν μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ προθυμίαν. Τοῦτο καὶ ἡμᾶς ὠφελεῖ τὰ μέγιστα καὶ προξενεῖ ὄχι μικρὰν ὠφέλειαν εἰς αὐτοὺς ποὺ δέχονται τὴν διόρθωσιν. Ἴσως πολὺ ἐπεκτείναμεν σήμερον τὴν εἰσαγωγήν.[9]

6. Α' Κορινθ. 7, 12 - 13.
7. Α' Κορινθ. 7, 16.
8. Ματθ. 5, 32.
9. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος συνήθιζε πολλάκις νὰ χρησιμοποιῇ μακροὺς προλόγους εἰς τὰς ὁμιλίας του. Ἐξεφώνησε δέ, ἀπολογούμενος τρόπον τινά, καὶ σχετικὴν ὁμιλίαν, «Πρὸς τοὺς ἐγκαλέσαντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν

Καὶ τί νὰ κάμω; Δὲν τὸ ἔπραξα μὲ τὴν θέλησίν μου, ἀλλ' ἐπειδὴ παρεσύρθην ἀπὸ τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου. **D** Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὅλος ὁ λόγος ἐστράφη περὶ τὸν κατακλυσμόν, ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον νὰ δείξωμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας, ὅτι καὶ αἱ τιμωρίαι ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εἶναι μᾶλλον φιλανθρωπίαι παρὰ τιμωρίαι, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ ἴδιος ὁ κατακλυσμός. Ὡσὰν δηλαδὴ φιλόστοργος πατήρ, ὁ Θεὸς ἐπιτελεῖ τὰ πάντα ἀπὸ φροντίδα πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Διὰ νὰ μάθετε δὲ τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ προηγήθησαν καὶ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἀνεγνώσαμεν σήμερον, ἂς ἀκούσωμεν αὐτὰ τὰ λόγια τῆς θείας Γραφῆς. Ἀφοῦ μᾶς ἐδίδαξε χθὲς **E** ὁ μακάριος Μωϋσῆς λέγων, ὅτι «καὶ ἀνυψώθη τὸ ὕδωρ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν ἐπὶ ἑκατὸν πεντήκοντα ἡμέρας»,[10] (διότι μέχρι τοῦ σημείου αὐτοῦ ἡμεῖς συνεπληρώσαμεν τὴν διδασκαλίαν), σήμερον λέγει, «Καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς τὸν Νῶε καὶ ὅλα τὰ θηρία καὶ ὅλα τὰ κτήνη καὶ ὅλα τὰ πτηνὰ καὶ ὅλα τὰ ἑρπετά, ποὺ ἦσαν μαζί του εἰς τὴν κιβωτόν».[11]

3. Πρόσεχε ἐδῶ πάλιν τὴν συγκατάβασιν τῆς θείας Γραφῆς. «Καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Θεός», λέγει. Ἂς ἐννοῶμεν τὰ λεγόμενα, ἀγαπητοί, κατὰ τὸν ἁρμόζοντα περὶ Θεοῦ τρόπον καὶ ἂς μὴ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀκαταλληλότητα τῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται χάριν τῆς ἀδυναμίας τῆς φύσεώς μας. Διότι, ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὴν ἀπερίγραπτον θείαν φύσιν **247 A** δὲν ἁρμόζει τὸ ρῆμα· ὅσον ὅμως ἀφορᾶ εἰς τὴν ἰδικήν μας ἀδυναμίαν, ἔχει λεχθῆ καταλλήλως.[12] «Ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς τὸν Νῶε», λέγει. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μᾶς ἀνέφερε εἰς αὐτὰ ποὺ ἤδη ἐλέχθησαν, ὅπως ἀκριβῶς προηγουμένως ἐδιδάξαμεν τὴν ἀγάπην σας, ὅτι τεσσαράκοντα ἡμερονύκτια διήρκεσεν ἡ καταρρακτώδης βροχή, καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα ἡμέρας παρέμεινε τὸ ὕδωρ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου, εἰς ὕψος δεκαπέντε πήχεων ὑπεράνω τῶν ὀρέων, καὶ ὅτι καθ' ὃν χρόνον ἐγίνοντο αὐτὰ ὁ δίκαιος εὑρίσκετο εἰς τὴν κιβωτόν, μὴ δυνάμενος οὔτε τὸν ἀέρα νὰ ἀναπνεύσῃ εὑρισκομένων μετ' αὐτοῦ καὶ ὅλων τῶν ἀλόγων ζώων, δι' αὐτὸ λέγει, «Καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς τὸν Νῶε». Τί σημαίνει, «ἐνεθυμήθη»; Ἐλυπήθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν δίκαιον, ποὺ ἔζη εἰς τὴν κιβωτόν, **B** τὸν εὐσπλαγχνίσθη

προοιμίων...» M.P.G. 51, 151.

10. Γεν. 7, 24.

11. Γεν. 8, 1.

12. Ἡ Ἁγία Γραφὴ χάριν τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας ἐκφράζεται πολλάκις περὶ τοῦ Θεοῦ ἀνθρωποπαθῶς.

ποὺ εἶχε βυθισθῆ εἰς τόσην στενοχωρίαν καὶ εὑρίσκετο εἰς ἀδιέξοδον καὶ δὲν ἐγνώριζε πότε θὰ σταματήσουν τὰ δεινοπαθήματα. Σκέψου ἐδῶ, παρακαλῶ, πῶς συνελογίζετο μετὰ τὰ τεσσαράκοντα ἡμερονύκτια, κατὰ τὰ ὁποῖα ἔπιπτε ἡ βροχή, βλέπων νὰ παραμένουν τὰ ὕδατα εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος ἐπὶ ἑκατὸν πεντήκοντα ἡμέρας, χωρὶς διόλου νὰ ὑποχωροῦν. Καὶ τὸ δυσκολώτερον λοιπὸν ἦτο, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ συμβάντα, ἀλλὰ ὑπέφερε περισσότερον καὶ ἐσκέπτετο καθημερινῶς τὰ φοβερώτερα, μὲ τὸ νὰ εἶναι κλεισμένος ἀπὸ παντοῦ καὶ νὰ μὴ δύναται ἀπὸ κάπου νὰ ἀντιληφθῇ, τὰ δεινὰ ποὺ τὸν κατέλαβον. **C** Ἐγὼ ἀληθῶς ἀπορῶ πῶς δὲν κατεβλήθη ἀπὸ τὴν λύπην, σκεπτόμενος καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τὴν ἀπομόνωσίν του καὶ τὴν δύσκολον ἐκείνην ζωήν. Ἀλλὰ ἡ αἰτία ὅλων τῶν καλῶν εἰς αὐτὸν ἦτο ἡ πρὸς τὸν Θεὸν πίστις, διὰ τῆς ὁποίας καὶ ὑπέμενε καὶ ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ γενναιότητα καὶ δὲν συνησθάνετο τίποτε ἀπὸ τὰ φοβερά, ζῶν καὶ συντηρούμενος μὲ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ λοιπὸν προσέφερε ὅσα ἐξηρτῶντο ἀπ' αὐτόν, καὶ ἐπέδειξε ὑπομονὴν καὶ πίστιν πλουσίαν, μὲ τὸ νὰ φανῇ πολὺ καρτερικός, βλέπε τὴν πολλὴν πρὸς αὐτὸν φιλανθρωπίαν τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ. «Καὶ ἐνεθυμήθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν Νῶε». Δὲν εἶπεν ἀσκόπως, «Καὶ ἐνεθυμήθη». **D** Ἐπειδὴ ὅμως ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς προηγουμένως ἡ θεία Γραφὴ τὸν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ λόγον πρὸς τὸν δίκαιον, ὁ ὁποῖος ἔλεγε, «Εἴσελθε εἰς τὴν κιβωτόν, διότι σὲ μόνον εὗρηκα δίκαιον εἰς τὴν γενεὰν αὐτήν»,[13] δι' αὐτὸ τώρα λέγει «Καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς τὸν Νῶε», δηλοδὴ ἐνεθυμήθη τὸν λόγον, τὸν ὁποῖον εἶπε περὶ αὐτοῦ καὶ δὲν παρημέλησεν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸν δίκαιον, ἀλλὰ ἐπέτρεψε τόσον μόνον νὰ δοκιμασθῇ μέχρις ὅτου ἠδύνατο νὰ ὑπομείνῃ καὶ τότε λοιπὸν προσφέρει τὴν εὐεργεσίαν Του. Διότι ἐπειδὴ γνωρίζει τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεώς μας, **E** ὅταν ἐπιτρέψῃ νὰ περιπέσωμεν εἰς κάποιαν δοκιμασίαν (πειρασμόν), μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου ἀφήνει ἡμᾶς ἀβοηθήτους, ἕως ὅτου γνωρίζῃ ὅτι δυνάμεθα νὰ ὑποφέρωμεν, ὥστε καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ χαρίσῃ ἱκανοποιητικὴν ἀμοιβὴν τῆς ὑπομονῆς καὶ νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἰδικήν Του φιλανθρωπίαν. Τοιουτοτρόπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Παῦλος· «Εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Θεός, καὶ δὲν θὰ σᾶς ἀφήσῃ νὰ δοκιμασθῆτε ὑπεράνω τῶν δυνάμεών σας, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὴν δοκιμασίαν θὰ δώσῃ καὶ τὴν διέξοδον, διὰ νὰ δυνηθῆτε, νὰ

13. Γεν. 7, 1.

ὑπομένετε».[14] Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς ἔδειξε καρτερίαν καὶ ὑπομονήν, ἀνεχθεὶς τὴν κατοίκησιν εἰς τὴν κιβωτὸν ἕνεκα τῆς πίστεώς του εἰς τὸν Θεόν, λέγει (ἡ θεία Γραφή) **248 A** «Καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς τὸν Νῶε». Ἔπειτα προσέθεσεν ἡ θεία Γραφή, διὰ νὰ μάθῃς τὸ ἀπύθμενον τῆς θείας φιλανθρωπίας, «καὶ ὅλα τὰ θηρία καὶ ὅλα τὰ κτήνη καὶ ὅλα τὰ πτηνὰ καὶ ὅλα τὰ ἑρπετά, ποὺ ἦσαν μαζί του εἰς τὴν κιβωτόν». Βλέπε πῶς ἐπιτελεῖ τὰ πάντα, διὰ νὰ τιμήσῃ τὸν ἄνθρωπον. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ μετὰ τῶν καταστραφέντων διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ ἀνθρώπων ἠφάνισε καὶ ὅλην τὴν φύσιν τῶν ἀλόγων ζώων, τοιουτοτρόπως καὶ ἐδῶ, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιδείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν Του πρὸς τὸν δίκαιον, ἐξ αἰτίας τῆς πρὸς αὐτὸν τιμῆς, ἐπεκτείνει τὴν ἀγαθότητά Του καὶ πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἀλόγων ζώων καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ἑρπετά. **B** «Καὶ ἐνεθυμήθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν Νῶε καὶ ὅλα τὰ θηρία καὶ ὅλα τὰ κτήνη καὶ ὅλα τὰ ἑρπετὰ καὶ ὅσα ἦσαν μαζί του εἰς τὴν κιβωτόν. Καὶ ἔστειλεν ὁ Θεὸς ἄνεμον εἰς τὴν γῆν καὶ ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ τὸ ὕδωρ». Ἀφοῦ ἐνεθυμήθη, λέγει, τὸν Νῶε καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἦσαν μαζί του εἰς τὴν κιβωτόν, διέταξε νὰ ἀνακοπῇ ἡ ὁρμὴ τῶν ὑδάτων, διὰ νὰ ἐπιδείξῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν φιλανθρωπίαν Του, καὶ κάμῃ λοιπὸν τὸν δίκαιον νὰ ἀναπνεύσῃ. Καὶ τοιουτοτρόπως ἀφοῦ ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν ταραχὴν τῶν λογισμῶν τὸν καταστήσῃ γαλήνιον, δωρίζων εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ φωτὸς καὶ τὴν ἀναπνοὴν τοῦ ἀέρος.

«Καὶ ἔστειλεν ὁ Θεός, λέγει, ἄνεμον εἰς **C** τὴν γῆν, καὶ ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ τὸ ὕδωρ. Καὶ ἐκαλύφθησαν αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου καὶ ἔκλεισαν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ». Βλέπε πῶς διηγεῖται εἰς ἡμᾶς ὅλα ἀνθρωπίνως. Διότι λέγει, «ἐκαλύφθησαν αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου καὶ ἔκλεισαν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐσταμάτησε τελείως ἡ καταρρακτώδης βροχή»,[15] σχεδὸν λέγουσα, ὅτι ἐφάνη καλὸν εἰς τὸν Θεὸν καὶ περιωρίσθησαν τὰ ὕδατα πάλιν εἰς τὸν τόπον των καὶ δὲν ηὐξήθησαν πλέον, ἀλλὰ ὁλονὲν ἀπεσύροντο. «Καὶ ὁλονὲν καὶ περισσότερον ὑπεχώρει τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἠλαττώνετο συνεχῶς τὸ ὕδωρ μετὰ τὰς ἑκατὸν πεντήκοντα ἡμέρας».[16] Ποία σκέψις θὰ ἠδύνατο ποτὲ νὰ ἐννοήσῃ αὐτό; Ἔστω, σταμάτησε ἡ βροχή, **D** αἱ πηγαὶ δὲν ἔδωσαν

14. Α' Κορινθ. 10, 13.
15. Γεν. 8, 2.
16. Γεν. 8, 3.

περισσότερον ὕδωρ καὶ ἔκλεισαν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ· πῶς ἐξηφανίσθη τὸ τόσον πολὺ ὕδωρ; Ὅλα ἦσαν μία ἄβυσσος. Πῶς λοιπὸν ἐγίνετο ἀμέσως μικροτέρα ἡ τόση ὁρμὴ τῶν ὑδάτων; Ποῖος θὰ ἠδύνατο ποτε νὰ τὸ εὕρῃ σκεπτόμενος ἀνθρωπίνως; Τί λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπωμεν; Ἦτο ἡ προσταγὴ τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐπετέλει τὰ πάντα.

4. Ἂς μὴ περιεργαζώμεθα λοιπὸν ἡμεῖς τὸ πῶς, ἀλλὰ νὰ πιστεύωμεν αὐτὸ μόνον, ὅτι διέταξε καὶ ἀνυψώθη ἡ ἄβυσσος, ἔδωσεν ἐντολήν, καὶ πάλιν συνεκράτησε τὴν ὁρμήν της **E** καὶ ἐπέστρεψε εἰς τὴν θέσιν της, τὴν ὁποίαν μόνον ὁ δημιουργός της Θεὸς γνωρίζει. «Καὶ ἐκάθισε, λέγει, ἡ κιβωτὸς τὴν εἰκοστὴν ἑβδόμην[17] τοῦ ἑβδόμου μηνὸς εἰς τὰ ὄρη Ἀραράτ.[18] Τὸ δὲ ὕδωρ ἠλαττώνετο συνεχῶς μέχρι τοῦ δεκάτου μηνός. Τὴν πρώτην δὲ τοῦ δεκάτου μηνὸς ἐφάνησαν αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων».[19] Πρόσεχε πῶς ἔγινε ἀμέσως ἡ μεταβολὴ καὶ πῶς ἀπεσύρθησαν τὰ ὕδατα, ὥστε νὰ ἐπικαθίσῃ ἡ κιβωτὸς εἰς τὰ ὄρη. **249 A** Ἀφοῦ εἶπε δηλαδὴ ἡ γραφὴ ἀνωτέρω, ὅτι ὑψώθη τὸ ὕδωρ ὑπεράνω τῶν ὀρέων δεκαπέντε πήχεις, τώρα λέγει ὅτι ἐκάθισεν ἡ κιβωτὸς εἰς τὰ ὄρη Ἀραρὰτ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον λοιπὸν ἠλαττώνετο τὸ ὕδωρ μέχρι τοῦ δεκάτου μηνός, καὶ τότε κατὰ τὸν δέκατον μῆνα ἐφάνησαν αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων. Σκέψου, παρακαλῶ, τὴν ἀντοχὴν τοῦ δικαίου, πῶς διετηρήθη ἐπὶ τόσους μῆνας (εἰς τὴν κιβωτόν), ὡσὰν νὰ ἦτο κλεισμένος ἀπὸ παντοῦ εἰς τὸ σκότος. «Καὶ συνέβη μετὰ τὰς τεσαράκοντα ἡμέρας[20] ἤνοιξεν ὁ Νῶε τὴν θυρίδα τῆς κιβωτοῦ, τὴν ὁποίαν εἶχε κατασκευάσει, καὶ ἀπέλυσε τὸν κόρακα διὰ νὰ ἴδῃ ἐὰν ὑπεχώρησε τὸ ὕδωρ».[21] Βλέπε ὅτι ὁ δίκαιος δὲν ἐτόλμα ἀκόμη νὰ παρατηρήσῃ μόνος του, ἀλλὰ ἀπέλυσε τὸν κόρακα θέλων δι' ἐκείνου νὰ μάθῃ, **B** ἐὰν ὑπάρχῃ περίπτωσις νὰ ἐλπίζῃ κάποιαν εὐχάριστον μεταβολήν. «Καὶ ἀφοῦ ἐξῆλθε, λέγει, δὲν ἐπέστρεψεν, ἕως ὅτου ἐξηράνθη ἐν-

17. Ὁ κατακλυσμὸς κατὰ τὸ Γεν. 7, 11 ἤρχισε τὴν 27ην τοῦ δευτέρου μηνός. Ὁ μὴν οὗτος, κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν πολιτικὸν ἔτος, τὸ ὁποῖον ἤρχιζε τὸν Ὀκτώβριον, συμπίπτει μὲ τὸν μῆνα Νοέμβριον. Ἄρα ἡ κιβωτὸς ἐκάθισεν εἰς τὰ ὄρη τὴν 27ην Ἀπριλίου.
18. Ὑπὸ τὴν λέξιν ταύτην γενικῶς μὲν νοεῖται πᾶσα ἡ Ἀρμενία, εἰδικῶς δὲ τὰ ὄρη αὐτῆς.
19. Γεν. 8, 4-5.
20. Κατ' ἄλλους μὲν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ κατακλυσμοῦ, κατ' ἄλλους δὲ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ὀρέων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστάθη ἡ κιβωτός. Πρὸς τὴν τελευταίαν ἄποψιν συμφωνοῦν καὶ τὰ λεγόμενα ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Πατρός.
21. Γεν. 8, 6.

τελῶς τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς».[22] Δὲν προσέθεσεν ἡ θεία Γραφὴ τὸ «ἕως ὅτου», ἐπειδὴ μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν, ἀλλὰ εἶναι χαρακτηριστικὸν αὐτὸ τῆς θείας Γραφῆς. Καὶ εἰς πολλὰ μέρη αὐτῆς θὰ εὕρῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν συνήθειαν καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ συναντήσῃ πολλὰ τοιαῦτα καὶ νὰ τὰ ἐξετάσῃ. Διὰ νὰ μὴ γίνεσθε ὅμως περισσότερον ὀκνηροὶ μανθάνοντες ὅλα ἀπὸ ἡμᾶς, ἀφήνομεν εἰς ὑμᾶς τὴν ἔρευναν τῆς θείας Γραφῆς καὶ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν σημείων ἐκείνων, εἰς τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ τὰς ἰδιωματικὰς αὐτὰς ἐκφράσεις.[23] Τέλος ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν ἡμεῖς C τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐπέστρεψε τὸ πτηνόν. Ἴσως ἐπειδὴ ἐτελείωσαν τὰ ὕδατα καὶ τὸ πτηνὸν ἦτο ἀκάθαρτον, νὰ συνήντησε τὰ ἀνθρώπινα σώματα καὶ τὰ σώματα τῶν ἀλόγων ζώων καὶ νὰ εὗρε τὴν κατάλληλον δι' αὐτὸ τροφήν, καὶ παρέμεινε. Τοῦτο δὲ ἀπετέλει διὰ τὸν δίκαιον ὄχι ἀσήμαντον ἀπόδειξιν τῆς καλῆς ἐλπίδος. Διότι ἐὰν δὲν συνέβαινεν αὐτὸ οὔτε εὕρισκε κάποιαν μικρὰν ἀνακούφισιν, θὰ ἐπέστρεφε. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν ἔχων τὴν καλὴν ἐλπίδα ὁ δίκαιος ἀποστέλλει τὴν περιστεράν, πτηνὸν ἥμερον, τὸ ὁποῖον ἀγαπᾷ τὴν συνήθη κατοικίαν του καὶ ἐπιδεικνύει πολλὴν εὐγνωμοσύνην καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ τρέφεται μὲ τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον μὲ σπέρματα, καθ' ὅσον ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν καθαρῶν.[24] D «Καὶ ἀπέστειλε τὴν περιστερὰν ἀκολούθως, λέγει, διὰ νὰ ἴδῃ ἐὰν ἔπαυσε τὸ ὕδωρ νὰ σκεπάζῃ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Καὶ ἐπειδὴ δὲν εὗρε ἡ περιστερὰ τόπον ξηρὸν διὰ νὰ πατήσῃ, ἐπέστρεψε πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν κιβωτόν, διότι τὸ ὕδωρ ἐξηκολούθει νὰ καλύπτῃ ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς».[25] Ἀξίζει τὸν κόπον ἐδῶ νὰ ἐρευνήσωμεν πῶς ἐνῷ εἶπεν ἀνωτέρω ἡ Ἁγία Γραφή, ὅτι ἐνεφανίσθησαν αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων, τώρα λέγει, ὅτι ἐπειδὴ δὲν εὗρε ἡ περιστερὰ ἀνάπαυσιν ἐπέστρεψε πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν κιβωτόν, διότι τὸ ὕδωρ ἐξηκολούθει νὰ καλύπτῃ ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Ἂς ἀναγνώσωμεν μὲ προσοχὴν τὸ λεγόμενον, καὶ θὰ γνωρίσωμεν τὴν αἰτίαν. Δὲν εἶπε ἁπλῶς, «ἐπειδὴ δὲν εὗρε ἀνάπαυσιν», ἀλλὰ προσέθεσεν, E «εἰς τοὺς πόδας της», διὰ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς, ὅτι ἂν καὶ ἐτελείωσαν σχεδὸν τὰ ὕδατα καὶ ἐφάνησαν αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων, ὅμως ἀκόμη ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ὑδάτων καὶ αὐταὶ αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων ἦσαν βορβορώδεις, ἢ γεμᾶται ἀπὸ τελματώδη λάσπην. Μὴ δυνηθεῖσα λοιπὸν κάπου νὰ σταθῇ ἡ περιστερὰ καὶ νὰ εὕρῃ κατάλληλον τροφὴν ἐπέστρεψε, διὰ νὰ διδάξῃ μὲ τὴν ἐπιστροφήν της τὸν δίκαιον, ὅτι εἶναι ἀκόμη πολλὴ ἡ ὁρμὴ τῶν ὑδάτων. «Καὶ ἀφοῦ ἥπλωσε τὴν χεῖρα, λέγει, τὴν ἐπῆρε καὶ τὴν ἔφερε πλησίον του εἰς τὴν κιβωτόν».[26] Εἶδες πόση εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ πτηνοῦ; Πῶς ἐπιστρέψασα ἐδίδασκε μὲ τὴν παρουσίαν της τὸν 250 A δίκαιον, ὅτι πρέπει νὰ δείξῃ ἀκόμη κάποιαν μικρὰν ὑπομονήν; Διὰ τοῦτο, «ἀφοῦ ἐπερίμενε, λέγει, μετὰ ἀπὸ ἑπτὰ ἡμέρας ἀπέστειλε πάλιν τὴν περιστερὰν ἐκ τῆς κιβωτοῦ. Καὶ ἐπέστρεψε πρὸς αὐτὸν ἡ περιστερὰ τὴν ἑσπέραν καὶ ἐκράτει εἰς τὸ ράμφος της μικρὸν κλάδον ἐλαίας».[27] Δὲν εὑρίσκεται ἐδῶ ἀσκόπως καὶ ματαίως τό, «κατὰ τὴν ἑσπέραν», ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι ἀφοῦ ἐτράφη ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν καὶ εὗρε κάποιαν κατάλληλον τροφήν, ἐπανῆλθε κατὰ τὴν ἑσπέραν φέρουσα ἐπὶ τοῦ ράμφους της μικρὸν κλάδον ἐλαίας. Διότι τοιοῦτον εἶναι τὸ πτηνόν, ἥμερον καὶ πάντοτε ἐπιζητεῖ τὴν συνήθη κατοικίαν του. B Δι' αὐτὰ λοιπὸν καὶ ἐπέστρεψε καὶ προυξένησε μὲ τὸν κλάδον τῆς ἐλαίας πολλὴν παρηγορίαν εἰς τὸν δίκαιον. Ἀλλ' ἴσως θὰ ἔλεγε κανείς: Καὶ ἀπὸ ποῦ εὗρε τὸν κλάδον τῆς ἐλαίας;[28] Ὅλα συνέβαινον μὲ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ νὰ εὑρεθῇ καὶ ἀφοῦ τὸν λάβῃ ἡ περιστερὰ εἰς τὸ ράμφος της ἐπανέλθῃ πάλιν πρὸς τὸν δίκαιον. Ἐξ ἄλλου καὶ τὸ δένδρον εἶναι ἀειθαλὲς καὶ φυσικόν, ὅταν ὑπεχώρησαν τὰ ὕδατα, νὰ ἔχῃ ἀκόμη τὸ δένδρον τὸ φύλλωμά του. «Καὶ ἐπερίμενεν, λέγει, ἄλλας ἑπτὰ ἡμέρας ἀκόμη καὶ ἀπέστειλε πάλιν τὴν περιστεράν, C δὲν ἐπέστρεψεν ὅμως πλέον εἰς αὐτόν».[29] Βλέπει πῶς ἐλάμβανε ἀπὸ ὅλα ὁ δίκαιος ἀρκετὴν παρηγορίαν. Ὅπως δηλαδή, ὅταν ἐπανῆλθε καὶ ἔφερε εἰς τὸ ράμφος τὸν μικρὸν κλάδον ἐλαίας, ἀπεκόμιζε καλὰς ἐλπίδας, τοιουτοτρόπως καὶ τώρα τὸ νὰ ἐξέλθῃ χωρὶς νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν παρεῖχεν εἰς αὐτὸν τὴν μεγίστην ἀπόδειξιν, ὅτι αὐτὴ εὗρε πολλὴν ἄνεσιν καὶ

22. Γεν. 8, 7.
23. Ὡς εἰς τὰ χωρία, Ματθ. 1, 25· 28, 20. Ψαλμ. 71, 7· 89, 2 κλπ.
24. Κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον ἡ περιστερὰ ἐθεωρεῖτο ζῶον καθαρὸν προσφερόμενον κυρίως ὑπὸ τῶν πτωχῶν ὡς θυσία (Λευϊτ. 5, 7· 12, 6-8), καὶ ἐξελαμβάνετο ὡς σύμβολον πίστεως καὶ ἁγνότητος (Ὠσ. 7, 11 Ματθ. 10, 16).
25. Γεν. 8, 8-9.

26. Γεν. 8, 9.
27. Γεν. 8, 10-11.
28. Ἡ ἐλαία εἶναι ἓν τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ μνημονευομένων δένδρων. Ἡ Παλαιστίνη ἦτο πλήρης ἐλαιώνων ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία αὐτῆς παρὰ Δευτερονομίῳ 8, 8 «γῆ ἐλαίας, ἐλαίου καὶ μέλιτος».
29. Γεν. 8, 12.

ὅτι τὰ ὕδατα ὑπεχώρησαν παντελῶς. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, ἄκουσε τὰ ἑπόμενα. «Καὶ συνέβη, λέγει, κατὰ τὸ ἑξακοσιοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ζωῆς τοῦ Νῶε, τὴν πρώτην τοῦ πρώτου μηνός, D νὰ ἔχη ἐξαφανισθῆ τὸ ὕδωρ τοῦ κατακλυσμοῦ ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Καὶ ἀφήρεσε ὁ Νῶε τὴν στέγην τῆς κιβωτοῦ, τὴν ὁποίαν εἶχε κατασκευάσει, καὶ εἶδεν ὅτι τὸ ὕδωρ εἶχεν ἐκλείψει ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς».[30]

5. Νὰ μὲ ἀκολουθήσης πάλιν ἐδῶ, διὰ νὰ θαυμάσωμεν καὶ νὰ ἐκπλαγῶμεν καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι, εἰπέ μου, πῶς δὲν ἔμεινε τυφλὸς καὶ δὲν ἔχασε τὰς αἰσθήσεις, ὅταν ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ ἀπὸ τόσον χρόνον μὲ τὸν ἀέρα καὶ ἐσήκωσε τὸ βλέμμα του καὶ εἶδε τὸν οὐρανόν; Διότι γνωρίζετε, γνωρίζετε καλῶς, ὅτι τοῦτο πρὸ παντὸς συνηθίζουν νὰ πάσχουν οἱ ἄνθρωποι, ἐὰν θελήσουν νὰ ἀτενίσουν ἀμέσως τὴν λάμψιν τοῦ φωτός, ἀφοῦ μείνουν ἐλάχιστον μέρος τῆς ἡμέρας εἰς σκοτεινοὺς καὶ ζοφώδεις τόπους. E Ἀλλ' ὁ δίκαιος αὐτὸς ἐπὶ ἓν ὁλόκληρον ἔτος καὶ τόσους μῆνας ζῶν εἰς τὴν κιβωτόν, ὡσὰν εἰς τὸ σκότος, καὶ τώρα ἀτενίσας ἀμέσως τὴν λάμψιν τοῦ φωτός, οὐδὲν τοιοῦτον ὑπέστη. Διότι ἦτο ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μαζὶ μὲ τὴν ὑπομονήν, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε, ἡ ὁποία ἔκαμνε ἰσχυρὰς τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματος καὶ ἀνωτέρας τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν. «Καὶ κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἑβδόμην[31] ἡμέραν τοῦ δευτέρου μηνὸς ἐξηράνθη ἡ γῆ».[32] Δὲν χρησιμοποιεῖ ἀσκόπως τὴν τόσην ἀκρίβειαν ἡ θεία Γραφή, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι συνεπληρώθη ἀκριβῶς ὁ χρόνος ἐκεῖνος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐδείχθη ἡ ὑπομονὴ τοῦ δικαίου καὶ ἔγινε ὁ ἐξαγνισμὸς ὅλης τῆς οἰκουμένης.[33]

Ἔπειτα ἐπειδὴ ἐκαθαρίσθη ὅλη ἡ κτίσις ὡσὰν ἀπὸ κάποιαν ρυπαρότητα, ἀφοῦ ἀπέβαλε τὴν ὅλην ἀκαθαρσίαν, 251
A τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν εἰς αὐτὴν ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔγινε χαρούμενον τὸ πρόσωπόν της, τότε λοιπὸν

30. Γεν. 8, 13.

31. Τὴν 27ην τοῦ δευτέρου μηνὸς ἤρχισεν ὁ κατακλυσμός, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν τοῦ ἑπομένου ἔτους ἐξηράνθη ἡ γῆ. Οὕτως ἡ διάρκεια ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ κατακλυσμοῦ μέχρι τῆς ἀποξηράνσεως τῆς γῆς ἦτο ἀκριβῶς ἓν ἔτος.

32. Γεν. 8, 14.

33. Διὰ τῆς διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ τιμωρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τῶν ἀλόγων ζώων καὶ ὁλοκλήρου τῆς γῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξαίρεται ἡ δικαιοσύνη Αὐτοῦ, ὅστις τιμωρεῖ ἀμειλίκτως τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν κόσμου, ἐφ' ὅσον οὗτος δὲν μετανοεῖ καὶ δὲν ἐπιστρέφει εἰς Αὐτὸν παρὰ τὴν παρ' Αὐτοῦ παρεχομένην εὐκαιρίαν καὶ δυνατότητα.

διατάζει τὸν δίκαιον νὰ ἐξέλθη ἀπὸ τὴν κιβωτόν, καὶ τὸν ἐλευθερώνει ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἐκείνην φυλακήν, καὶ λέγει· «Εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Νῶε ἔξελθε ἀπὸ τὴν κιβωτὸν σύ, καὶ ἡ ἡ γυναῖκά σου, καὶ οἱ υἱοί σου, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν σου· ἐξάγαγε δὲ μαζί σου καὶ ὅλα τὰ θηρία ποὺ ἦσαν εἰς τὴν κιβωτόν, καὶ κάθε ζωντανὴν ὕπαρξιν ἀπὸ τὰ πτηνὰ ἕως τὰ κτήνη, καὶ κάθε ἑρπετὸν ποὺ σύρεται εἰς τὴν γῆν, καὶ αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε εἰς ὅλην τὴν γῆν».[33a] Πρόσεξε τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, πῶς παρηγορεῖ B μὲ ὅλα τὸν δίκαιον. Ἐπειδὴ δηλαδὴ διέταξεν αὐτὸν νὰ ἐξέλθη τῆς κιβωτοῦ, καὶ τοὺς υἱούς, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰς γυναῖκας τῶν υἱῶν του, καὶ ὅλα τὰ θηρία, διὰ νὰ μὴ τοῦ προξενήση καὶ αὐτὸ πάλιν πολλὴν λύπην καὶ τὸν πληρώση ἀγωνίας μὲ τὸ νὰ ἀναλογίζεται, ὅτι θὰ εὑρίσκεται εἰς ἐρημίαν κατοικῶν μόνος εἰς τόσον πλάτος γῆς χωρὶς νὰ εὑρίσκεται ἄλλος, ἀφοῦ εἶπε, «ἔξελθε ἀπὸ τὴν κιβωτὸν καὶ ἐξάγαγε ὅλα μαζί σου», προσέθεσε, «Καὶ αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε ἐπὶ τῆς γῆς». Βλέπε πῶς λαμβάνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν πάλιν ὁ δίκαιος αὐτὸς ἐκείνην τὴν εὐλογίαν, τὴν ὁποίαν ἔλαβε ὁ Ἀδὰμ πρὸ τῆς παραβάσεως. Διότι, ὅπως ὅταν ἐδημιουργήθη ἐκεῖνος ἤκουσε, C «εὐλόγησε δὲ αὐτοὺς ὁ Θεὸς λέγων, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ ἐξουσιάσατε ὅλης τῆς γῆς»,[34] τοιουτοτρόπως καὶ αὐτὸς τώρα, «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε εἰς ὅλην τὴν γῆν». Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνος ἔγινε ἀρχὴ καὶ ρίζα ὅλων τῶν γεγονότων πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, ἔτσι καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς γίνεται κάποια ζύμη καὶ ἀρχὴ καὶ ρίζα ὅλων τῶν γεγονότων μετὰ τὸν κατακλυσμόν. Καὶ ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν ἀρχίζει ἡ συγκρότησις (τῆς κοινωνίας) τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅλη ἡ κτίσις ἐπανακτᾷ τὴν ὡραιότητά της, μὲ τὸ νὰ ἀρχίση καὶ ἡ γῆ νὰ καρποφορῆ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα ἐδημιουργήθησαν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνθρώπου. «Καὶ ἐξῆλθε, λέγει, ὁ Νῶε καὶ ἡ γυναῖκα του, καὶ οἱ υἱοί του, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν του μαζί του· D καὶ ὅλα τὰ θηρία, καὶ ὅλα τὰ κτήνη, καὶ κάθε πτηνόν, καὶ κάθε ἑρπετὸν ποὺ κινεῖται εἰς τὴν γῆν κατὰ τὸ γένος των ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν κιβωτόν».[35] Κατὰ τὴν προσταγήν, λέγει, τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν ποὺ ἔλεγε, «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε», ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν κιβωτὸν μὲ ὅλα τὰ ἄλλα. Καὶ ἦτο λοιπὸν εἰς ὅλην τὴν γῆν ὁ δίκαιος μόνος

33a. Γεν. 8, 15-17.

34. Γεν. 1, 28.

35. Γεν. 8, 18-19.

διάγων μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων του καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν. Καὶ ἀφοῦ ἐξῆλθε, ἐπιδεικνύει ἀμέσως τὴν εὐγνωμοσύνην του καὶ ἀποδίδει τὰς εὐχαριστίας εἰς τὸν Κύριόν του καὶ διὰ τὰ παρελθόντα καὶ διὰ τὰ μέλλοντα. Ἀλλ' ἐὰν σᾶς φαίνεται καλόν, **E** διὰ νὰ μὴ μακρολογῶμεν, ἂς φυλάξωμεν διὰ τὴν ἑπομένην ἡμέραν τὰ σχετικὰ μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου, ἀφοῦ σταματήσωμεν μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου τὸν λόγον καὶ παρακαλέσωμεν τὴν ἀγάπην σας, νὰ περιφέρῃ συνεχῶς εἰς τὴν διάνοιαν αὐτὸν τὸν μακάριον καὶ νὰ ἐξετάζῃ καλῶς μὲ ἀκρίβειαν τὴν ὡραιότητα τῆς ἀρετῆς του, ὥστε νὰ γίνεσθε μιμηταί του. Διότι πρόσεχε, παρακαλῶ, πόσος εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς ἀρετῆς του, ἐκ τοῦ ὅ,τι δὲν ἠδυνήθημεν ἕως τώρα νὰ δώσωμεν τέλος εἰς τὴν ὑπόθεσίν του, ἂν καὶ διηγούμεθα σήμερον καὶ τόσας ἡμέρας τὰ σχετικὰ μὲ αὐτόν. Καὶ τί **252 A** λέγω νὰ δώσωμεν τέλος; Ὅσα καὶ ἂν εἴπωμεν, δὲν δυνάμεθα νὰ πλησιάσωμεν· ἀλλὰ καὶ ἂν ἡμεῖς δυνηθῶμεν νὰ εἴπωμεν πολλὰ καὶ ἂν οἱ μετὰ ἀπὸ ἡμᾶς, οὔτε τοιουτοτρόπως εἶναι δυνατὸν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ τέλος. Τόσον μεγάλον πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετή. Ἐὰν λοιπὸν θελήσωμεν, θὰ δυνηθῇ αὐτὸς νὰ νουθετήσῃ ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἀρετῆς. Διότι, ἐὰν ὁ δίκαιος αὐτὸς ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ εἰς τόσον ὕψος ἀρετῆς, μολονότι συνανεστρέφετο μεταξὺ τόσων ἁμαρτωλῶν καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ κάποιον μὲ τοὺς αὐτοὺς τρόπους καὶ συνηθείας, ποίαν ἀπολογίαν θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι οὔτε τόσα ἐμπόδια ἔχομεν καὶ ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀρετῆς; **B** Διότι, μὴ μοῦ ἀναφέρῃς μόνον τὴν ζωὴν τῶν πεντακοσίων ἐτῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν περιεπαίζετο καὶ ἐχλευάζετο[36] ἀπὸ τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τὴν παραμονὴν εἰς τὴν κιβωτόν. Διότι ὁ χρόνος ἐκεῖνος μοῦ φαίνεται, ὅτι εἶναι ἰσοδύναμος ὅλου τοῦ προηγουμένου καιροῦ. Ἠναγκάζετο ἐκεῖ ὁ δίκαιος νὰ ὑπομένῃ τόσην θλῖψιν, εὑρισκόμενος εἰς τόσην στενοχωρίαν, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἀναπνεύσῃ, καὶ νὰ ἀνέχεται τὴν συγκατοίκησιν μὲ τὰ θηρία καὶ τὰ ἄλογα ζῷα, καὶ νὰ δεικνύῃ μὲ ὅλα τὴν σταθερότητα τῆς γνώμης του καὶ τὸ ἀπαρασάλευτον τῆς διαθέσεώς του καὶ

36. Ὁ Νῶε ἕνεκα τῆς ἀρετῆς του ἦτο ἀντικείμενον γέλωτος καὶ εἰρωνείας ἐκ μέρους τῶν κακῶν καὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του. Πολὺ περισσότερον ἐνεπαίζετο, ὅτε ἤρχισε τὴν κατασκευὴν τῆς κιβωτοῦ (500ὸν ἕως 600ὸν ἔτος τῆς ζωῆς του, ἤτοι ἐπὶ 100 ἔτη). Ἐν τούτοις, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὰ φοβερὰ τὰ ὁποῖα ἀντιμετώπισε κατὰ τὸ ἔτος τοῦ κατακλυσμοῦ ἀντισταθμίζουν ὅλα τὰ δεινὰ τῆς προηγουμένης ζωῆς του.

τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέφερε ὅλα μὲ εὐκολίαν καὶ ἄνεσιν. **C** Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐπειδὴ προσέφερε ὅλα ὅσα ἐξηρτῶντο ἀπὸ αὐτόν, ἀπήλαυσε πλουσιοπαρόχως καὶ τὰ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἂν καὶ ἐστενοχωρεῖτο πολὺ κατὰ τὴν παραμονὴν εἰς τὴν κιβωτόν, ὅμως ἀπέφυγε τὴν φοβερὰν ταραχὴν καὶ τὴν πανωλεθρίαν ἐκείνην. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ τὴν στενοχωρίαν ἐκείνην καὶ τὴν ἀνυπόφορον φυλακήν, ἀπήλαυε καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἄνεσιν καὶ ἠξιώνετο τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐλογίας, καὶ μὲ τὰ ἔργα πάλιν ἐξέφραζε τὴν εὐγνωμοσύνην του. Θὰ εὕρῃς δὲ ὅτι παντοῦ αὐτὸς κάμνει τὴν ἀρχήν. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδή, ἐπιδιώξας τὴν ἀρετὴν καθ' ὅλην τὴν προηγουμένην ζωήν του καὶ εὑρισκόμενος ἐκτὸς τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του, **D** δὲν ἐτιμωρήθη μετ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐνῷ ὅλοι ἐπνίγησαν μόνος αὐτὸς διεσώθη, τοιουτοτρόπως πάλιν ἐπειδὴ ἐπίστευσε πολὺ καὶ ἠνέχθη εὐχαρίστως τὴν κατοικίαν εἰς τὴν κιβωτόν, ἠκολούθησαν πάλιν πλουσιοπάροχοι αἱ δωρεαὶ τοῦ Θεοῦ. Ἀφοῦ δὲ ἐξῆλθε τῆς κιβωτοῦ καὶ ἀπεκατεστάθη εἰς τὴν προτέραν ζωήν, ἀμέσως ἀξιοῦται τῆς εὐλογίας καὶ ἐπιδεικνύει τὴν εὐγνωμοσύνην του καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν κατὰ τὴν δύναμίν του, καὶ τοιουτοτρόπως ἀξιοῦται πάλιν παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ μεγαλυτέρων δωρεῶν. Καθ' ὅσον ὑπάρχει αὐτὴ ἡ συνήθεια εἰς τὸν Θεόν. **E** Ὅταν προσφέρωμεν μικρὰ καὶ ἀνάξια, ὁπωσδήποτε ὅμως τὰ προσφέρωμεν ἀπὸ καρδίας, ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς εἶναι ἄπειρος. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀναξιότητος τὴν ὑπερβολὴν καὶ τοῦ Κυρίου σου τὴν γενναιοδωρίαν, πρόσεχε, παρακαλῶ, ἐδῶ. Καὶ ἂν ἀκόμη θελήσωμεν νὰ προσφέρωμεν κάτι, τί περισσότερον θὰ δυνηθῶμεν νὰ κάνωμεν πέραν τῆς εὐχαριστίας μας διὰ τῶν λόγων; Αἱ ἐκ μέρους ὅμως τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίαι ἐκπληροῦνται εἰς ἡμᾶς μὲ τὰ ἔργα. Πῶς λοιπὸν θὰ ἐξισώνοντο τὰ ἔργα καὶ οἱ λόγοι; Διότι, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀνενδεὴς ὁ Κύριός μας, **253 A** οὐδενὸς ἔχει ἀνάγκην τῶν ἰδικῶν μας, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς λόγους μας μόνον. Ἀπαιτεῖ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν διὰ τῶν λόγων εὐχαριστίαν μας, ὄχι διότι ὁ ἴδιος ἔχει ἀνάγκην αὐτῆς, ἀλλὰ διὰ νὰ νουθετήσῃ ἡμᾶς νὰ εἴμεθα εὐγνώμονες καὶ νὰ ἀναγνωρίζωμεν Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μᾶς χορηγεῖ τὰ ἀγαθά. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ὅταν ἔγραφε, ἔλεγε, «νὰ γίνεσθε εὐγνώμονες».[37] Διότι τίποτε δὲν ἐπιζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς ὁ Θεός, παρὰ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν τῆς εὐγνωμοσύνης. Ἂς μὴ

37. Κολοσ. 3, 15.

γινώμεθα λοιπὸν ἀγνώμονες, οὔτε νὰ ἀδιαφορῶμεν νὰ ἐκφράζωμεν τὴν διὰ τῶν λόγων εὐχαριστίαν μας πρὸς τὸν Θεόν, ἐνῷ οἱ ἴδιοι εὐεργετούμεθα μὲ τὰ ἔργα. Ἐξ ἄλλου τὸ κέρδος καταλήγει πάλιν εἰς ἡμᾶς. Ἐὰν δηλαδὴ εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεὸν διὰ τὰς προηγουμένας πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας Του, παρέχομεν B εἰς τὸν ἑαυτόν μας τὸ δικαίωμα καὶ τὸ θάρρος νὰ ἐλπίζῃ καὶ διὰ τὰ μεγαλύτερα ἀγαθά. Σᾶς παρακαλῶ μόνον νὰ ἀναλογιζώμεθα κάθε ἡμέραν καὶ κάθε ὥραν, ἐὰν εἶναι δυνατόν, ὄχι τὰς κοινὰς μόνον εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἔχει χαρίσει εἰς ὅλην τὴν φύσιν ὁ δημιουργὸς τῶν ὅλων, ἀλλὰ καὶ αὐτάς, τὰς ὁποίας παρέχει ἰδιαιτέρως καὶ πρὸς κάθε ἕνα ἀπὸ ἡμᾶς. Καὶ διατὶ λέγω αὐτάς, τὰς ὁποίας παρέχει ἰδιαιτέρως καὶ πρὸς τὸν κάθε ἕνα; Πρέπει νὰ εὐχαριστῶμεν καὶ δι' αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας, ποὺ παρέχει εἰς ἡμᾶς χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζωμεν. Διότι ἐπειδὴ φροντίζει διὰ τὴν σωτηρίαν μας, παρέχει εἰς ἡμᾶς πολλὰς εὐεργεσίας καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν ἡμεῖς, καὶ ἀπὸ τοὺς κινδύνους μᾶς σώζει πολλὰς φορὰς καὶ ἄλλας εὐεργεσίας C ἀποθησαυρίζει πρὸς χάριν μας. Διότι εἶναι πηγὴ φιλανθρωπίας καὶ οὐδέποτε παύει νὰ παρέχῃ τὰ ἀπὸ ἐκεῖ νάματα εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἂν λοιπὸν ἀναλογιζώμεθα αὐτά, καὶ φροντίζωμεν νὰ ἐκφράζωμεν τὰς εὐχαριστίας μας εἰς τὸν Θεὸν καὶ διὰ τὰς προηγουμένας εὐεργεσίας Του καὶ δι' αὐτὰς ποὺ θὰ ἐπακολουθήσουν προετοιμάζωμεν τοιουτοτρόπως τοὺς ἑαυτούς μας, ὥστε νὰ μὴ φανῶμεν ἀνάξιοι τῶν εὐεργεσιῶν Του, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιδείξωμεν καὶ ἀρίστην ζωὴν καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν πεῖραν τῆς κακίας. Διότι ἡ ἀνάμνησις τῶν εὐεργεσιῶν θὰ μᾶς διδάσκῃ καλῶς τὴν ἐνάρετον ζωὴν καὶ δὲν θὰ μᾶς ἀφήσῃ ποτὲ νὰ περιπέσωμεν εἰς ἀδιαφορίαν καὶ λησμοσύνην καὶ νὰ δραπετεύσωμεν πρὸς τὴν κακίαν. D Καθ' ὅσον ἡ νηφάλιος καὶ ἄγρυπνος ψυχὴ ὄχι μόνον τότε ἐπιδεικνύει εὐγνωμοσύνην, ὅταν ἔρχωνται εὐνοϊκῶς τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπακολουθήσῃ κάποια ἀντίθετος περίστασις τῶν πραγμάτων καὶ τότε ἐξ ἴσου εὐχαριστεῖ, χωρὶς νὰ ἀτονῇ ἀπὸ τὴν δυσάρεστον ἐξέλιξιν καὶ μεταβολὴν τῶν πραγμάτων. Ἀντιθέτως δι' αὐτῆς ἐνδυναμοῦται μᾶλλον περισσότερον, ἀναλογιζομένη τὴν ἄπειρον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δύναται μὲ τὸ νὰ εἶναι πλούσιος καὶ ἐφευρετικὸς καὶ μὲ ἀντίθετα πράγματα νὰ ἐπιδείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν Του, ἔστω καὶ ἂν ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἀκριβῆ σημασίαν καὶ τὸν σκοπόν των.

6. E Τοιουτοτρόπως λοιπόν, ἀφοῦ ἀφήσωμεν ὅλα τὰ πράγματα τῆς ζωῆς μας νὰ ἔρχωνται ὅπως θέλουν,[38] ἡμεῖς δι' ἓν μόνον νὰ φροντίζωμεν ὡς κύριον ἔργον μας, τὸ νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεὸν συνεχῶς δι' ὅλα. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχομεν γίνει λογικοὶ καὶ διαφέρομεν τοιουτοτρόπως ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῷα, διὰ νὰ ἀποδίδωμεν τοὺς ἐπαίνους καὶ τοὺς ὕμνους καὶ τὰ συνεχεῖς δοξολογίας εἰς τὸν δημιουργὸν τῶν ὅλων. Δι' αὐτὸ καὶ μᾶς ἐνεφύσησε τὴν ζωοποιὸν δύναμιν καὶ μᾶς ἐχάρισε τὴν γλῶσσαν, ὥστε συναισθανόμενοι τὰς πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας Του, καὶ τὴν κυριαρχίαν Του ἀναγνωρίζομεν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην ἐπιδεικνύωμεν καὶ εὐχαριστῶμεν κατὰ δύναμιν τὸν Θεόν. 254 A Διότι ἐὰν οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι εἶναι τῆς αὐτῆς μὲ ἡμᾶς φύσεως, ὅταν πολλάκις μᾶς προσφέρουν κάποιαν μικρὰν καὶ ἀναξίαν εὐεργεσίαν, ἀπαιτοῦν τὴν εὐχαριστίαν δι' αὐτὰ ποὺ μᾶς εὐηργέτησαν, ὄχι χάριν τῆς εὐγνωμοσύνης μας, ἀλλὰ διὰ νὰ φαίνωνται αὐτοὶ ἐκ τούτου περισσότερον ἔνδοξοι, πολὺ περισσότερον πρέπει ἡμεῖς νὰ πράττωμεν τοῦτο μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν προκειμένου περὶ τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ γίνεται τοῦτο μόνον διὰ τὴν ὠφέλειάν μας. Ὅπως δηλαδὴ τοὺς ἀνθρώπους ἡ γινομένη εὐχαριστία πρὸς τοὺς εὐεργέτας, ἐκείνους κάμνει ἐνδοξοτέρους, τοιουτοτρόπως καί, ὅταν πράττωμεν τοῦτο διὰ τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, κάμνομεν ἐνδοξοτέρους τοὺς ἑαυτούς μας. B Θέλει δὲ ὁ Θεὸς νὰ γίνεται τοῦτο, ὄχι διότι ἔχει ἀνάγκην τῶν ἰδικῶν μας ἐπαίνων, ἀλλὰ διὰ νὰ περιέλθῃ πάλιν εἰς ἡμᾶς τὸ κέρδος καὶ γίνωμεν ἄξιοι μεγαλυτέρας συμπαραστάσεως. Ἂν καὶ βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν τοῦτο ἀξίως ποτέ. Διότι, πῶς εἶναι δυνατὸν ἔχοντες τόσον ἀσθενῆ φύσιν; Καὶ διατί λέγω τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν; Οὔτε καὶ αὐταὶ αἱ ἀσώματοι καὶ ἀόρατοι Δυνάμεις καὶ αἱ Ἀρχαὶ καὶ αἱ Ἐξουσίαι καὶ τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφεὶμ[39] θὰ δυνηθοῦν νὰ προσφέρουν, ὅταν εὐχαριστοῦν, τὴν κατ' ἀξίαν δοξολογίαν. Ἀλλ' ὅμως θὰ ἦτο δίκαιον νὰ προσφέρωμεν τὴν κατὰ δύναμιν εὐχαριστίαν καὶ συνεχῶς νὰ δοξάζωμεν τὸν Θεὸν C καὶ μὲ τοὺς ἐπαινετικοὺς λόγους καὶ μὲ τὴν ἀρίστην ζωήν μας. Διότι αὐτὴ ἡ δοξολογία μάλιστα θὰ γίνῃ καὶ ἡ κατ' ἐξοχὴν λαμπροτέρα, ὅταν ἀποδί-

38. Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Πατὴρ διδάσκει τὴν πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν.

39. Μετὰ τῶν ἀνωτέρω καὶ οἱ Θρόνοι, Κυριότητες, Ἀρχάγγελοι, Ἄγγελοι, ἀποτελοῦν τὰ ἐννέα ἀγγελικὰ τάγματα.

δωμεν μὲ μυρίας γλώσσας τοὺς ὕμνους εἰς τὸν Θεόν. Καθ' ὅσον ὁ ἐνάρετος προδιαθέτει κάθε ἕνα ποὺ τὸν προσέχει, νὰ δοξάζῃ τὸν Θεόν. Καὶ ἡ ἐκ μέρους αὐτῶν δοξολογία παρέχει πολλὴν καὶ ἄπειρον τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔγινε αἰτία αὐτῆς. Τί λοιπὸν θὰ ἐγίνετο περισσότερον ἄξιον μακαριομοῦ ἀπὸ ἡμᾶς, ἐὰν πρόκειται νὰ δοξάζωμεν τὸν Θεὸν ὄχι μόνον οἱ ἴδιοι μὲ τὴν γλῶσσαν μας, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς συνανθρώπους μας νὰ παρακινῶμεν εἰς ἔπαινον καὶ δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ; **D** Διότι τόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς, ὥστε νὰ δυνάμεθα μὲ μύρια στόματα νὰ δοξάζωμεν τὸν Δημιουργόν. Διότι τίποτε, ἀγαπητέ, δὲν ὑπάρχει ἴσον πρὸς τὴν ἐνάρετον ζωήν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε· «Ἂς λάμψῃ τὸ φῶς σας ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἴδουν τὰ καλά σας ἔργα καὶ δοξάζουν τὸν Πατέρα σας τὸν οὐράνιον».[40] Εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον, ὅπως ἀκριβῶς ὅταν φανῇ τὸ φῶς ἀπομακρύνει τὸ σκότος, τοιουτοτρόπως καὶ ὅταν φανῇ ἡ ἀρετὴ καὶ τὴν κακίαν ἐκδιώκει καὶ ἀφοῦ διαλύσῃ τὸ σκότος τῆς πλάνης παρακινεῖ εἰς δοξολογίαν τὸν νοῦν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι προσβλέπουν εἰς αὐτήν; **E** Ἂς φροντίσωμεν λοιπὸν τοιουτοτρόπως νὰ λάμπουν τὰ ἔργα μας, διὰ νὰ δοξάζεται ὁ Κύριός μας. Ἔλεγε δὲ αὐτὰ ὁ Χριστός, ὄχι διὰ νὰ κάμνωμεν κάτι πρὸς ἐπίδειξιν, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ δώσωμέν ποτε εἰς κάποιον ἀφορμὴν βλασφημίας συμπεριφερόμενοι μὲ ἀκρίβειαν καὶ συμφώνως πρὸς τὸ θέλημά Του καὶ μὲ τὴν διάπραξιν τῶν καλῶν ἔργων προετοιμάζωμεν καὶ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι προσβλέπουν εἰς ἡμᾶς νὰ δοξάζουν τὸν Θεὸν τῶν ὅλων. Διότι τότε, τότε θὰ προσελκύσωμεν μεγαλυτέραν τὴν εὔνοιάν Του καὶ θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀποφύγωμεν τὴν τιμωρίαν καὶ θὰ ἀξιωθῶμεν τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ **255 A** μετὰ τοῦ Ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, ἡ τιμή, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

40. Ματθ. 5, 16.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΕΒΔΟΜΗ

«ΚΑΙ ΕΚΤΙΣΕΝ Ο ΝΩΕ ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕΙΣ ΕΚΦΡΑΣΙΝ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΚΑΙ ΕΠΗΡΕ ΑΠ' ΟΛΑ ΤΑ ΚΑΘΑΡΑ ΚΤΗΝΗ ΚΑΙ ΑΠ' ΟΛΑ ΤΑ ΚΑΘΑΡΑ ΠΤΗΝΑ, ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΦΕΡΕ ΘΥΣΙΑΝ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ» (Γεν. 8, 20).

Εἴδατε χθὲς τὴν ἀγαθότητα τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, **B** πῶς ἐξήγαγε τὸν δίκαιον ἀπὸ τὴν κιβωτὸν καὶ τὸν ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν ἐκεῖ παραμονὴν καὶ τὸν ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἐκείνην καὶ παράδοξον φυλακὴν καὶ ἀνταπέδωσε τὰς ἀμοιβὰς τῆς ἀρετῆς, εἰπὼν πρὸς αὐτόν· «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε».[1] Ἂς πληροφορηθῶμεν σήμερον περὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ Νῶε καὶ τῆς γεμάτης ἀπὸ εὐχαριστίαν ψυχῆς του, διὰ τῆς ὁποίας προσείλκυσε πάλιν τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ διὰ περισσοτέρας καὶ μεγαλυτέρας δωρεάς. Καθ' ὅσον τοιουτοτρόπως ἐνεργεῖ ὁ Θεός. Ὅταν ἴδῃ ὅτι εὐγνωμονοῦμεν Αὐτὸν διὰ τὰ προηγούμενα, παραχωρεῖ περισσοτέρας δωρεάς. Ἂς φροντίσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς νὰ εὐχαριστῶμεν κατὰ τὸ δυνατὸν τὸν Θεὸν καὶ διὰ τὰς προηγουμένας εὐεργεσίας Του, **C** ὥστε νὰ ἀξιωθῶμεν καὶ τῶν μεγαλυτέρων. Ἂς μὴ λησμονήσωμέν δὲ ποτὲ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ ἂς ἐνθυμώμεθα αὐτὰς συνεχῶς, ὥστε παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν ἐνθύμησίν των συνεχῶς νὰ εὐχαριστῶμεν Αὐτόν, ἂν καὶ εἶναι τόσον πολλαί, ὥστε ἡ σκέψις μας δὲν ἐπαρκῇ νὰ καταμετρήσῃ τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλανθρωπίαν Του. Διότι πῶς θὰ ἀναλογισθῇ κανεὶς αὐτὰ ποὺ ἤδη ἔχουν γίνει εἰς ἡμᾶς, αὐτὰ ποὺ μᾶς ὑπεσχέθη, αὐτὰ ποὺ γίνονται καθημερινῶς; Τὸ ὅτι μᾶς ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ μηδενός, τὸ ὅτι μᾶς ἐχάρισε καὶ σῶμα καὶ ψυχήν, **D** τὸ ὅτι μᾶς ἐδημιούργησε λογικούς, τὸ ὅτι μᾶς ἐδώρισε αὐτὸν τὸν ἀέρα νὰ ἀναπνέωμεν, τὸ ὅτι ἐδημιούργησεν ὅλην τὴν κτίσιν χάριν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὅτι Αὐτὸς μὲν ἠθέλησεν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀπολαύῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν ζωὴν τοῦ παραδείσου καὶ νὰ ἔχῃ ἀνώδυ-

1. Γεν. 8, 17.

νον καὶ ἀκαταπόνητον βίον καὶ τίποτε ὀλιγώτερον νὰ μὴ ἔχῃ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους καὶ ἀπὸ τὰς ἀσωμάτους ἐκείνας δυνάμεις, ἂν καὶ ἔχῃ σῶμα, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶναι ἀνώτερος τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν; Ἔπειτα, ἐπειδὴ παρεσύρθη ἕνεκα τῆς ραθυμίας του ὑπὸ τῆς ἀπάτης τοῦ διαβόλου, τὴν ὁποίαν παρουσίασε οὗτος διὰ τοῦ ὄφεως, οὔτε εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἐγκατέλειψε τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ παραβάτην ἀβοήθητον, E ἀλλὰ καὶ μὲ αὐτὰς τὰς τιμωρίας, καθὼς ἀκριβῶς ἐλέγομεν καὶ χθὲς ἐπέδειξε τὴν ὑπερβολικήν Του φιλανθρωπίαν καὶ προσέθεσεν εἰς αὐτὸν πολλὰ ἄλλα καὶ ἀναρίθμητα εἴδη εὐεργεσιῶν. Καὶ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου λοιπόν, ὅταν ηὐξάνετο τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ἀπέκλινε πρὸς τὴν κακίαν, ἐπειδὴ ἔβλεπε ὅτι τὰ τραύματα καθίσταντο ἀθεράπευτα, ἠφάνισε ὡσὰν κάποιαν πονηρὰν ζύμην τοὺς ἐργάτας τῆς κακίας, ἀφοῦ ἄφησε τὸν δίκαιον αὐτὸν νὰ γίνῃ ρίζα καὶ ἀρχὴ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Καὶ πάλιν πρόσεξε πόσην γενναιοδωρίαν ἐπιδεικνύει πρὸς αὐτόν. Ἀπὸ τὸν δίκαιον αὐτὸν καὶ τοὺς υἱούς του τόσον ηὔξησε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, 256 A καὶ ἐξέλεξεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοὺς δικαίους, τοὺς πατριάρχας ἐννοῶ, καὶ κατέστησεν αὐτοὺς διδασκάλους εἰς τὸ ὑπόλοιπον ἀνθρώπινον γένος, οἱ ὁποῖοι ἠδύναντο μὲ τὴν ἀρετήν των νὰ καθοδηγήσουν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ θεραπεύσουν τοὺς ἀσθενεῖς, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἰατροί. Ἄλλοτε μὲν μεταφέρει αὐτοὺς εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἄλλοτε δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον,[2] διὰ νὰ ἐξασκήσῃ μαζὶ καὶ τὴν ὑπομονὴν τῶν δούλων Του καὶ νὰ ἀποδείξῃ ἰσχυροτέραν τὴν δύναμίν Του. Καὶ τοιουτοτρόπως ἐφρόντιζε συνεχῶς διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἀναδεικνύων προφήτας καὶ ἐπιτελῶν ἀποκαλυπτικὰ σημεῖα καὶ θαύματα διὰ μέσου αὐτῶν. B Ἔπειτα, διὰ νὰ ὁμιλήσω συντόμως, ὅπως δηλαδὴ δὲν θὰ δυνηθῶμεν ποτε, καὶ ἂν ἀκόμη μυρίας φορὰς προσπαθήσωμεν, νὰ ἀπαριθμήσωμεν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον οὔτε τὰς διαφόρους εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, τὰς ὁποίας ἐπέδειξε πρὸς τὴν φύσιν μας. Καὶ τὸ τελευταῖον, ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι μετὰ ἀπὸ τόσην πρόνοιαν εἶχεν ἀνάγκην ἀκόμη ἀπὸ πολλὴν καὶ ἄπειρον φιλανθρωπίαν ὁ ἄνθρωπος καὶ τίποτε περισσότερον δὲν κατώρθωσαν οὔτε οἱ πατριάρχαι, οὔτε οἱ προφῆται, οὔτε τὰ παράδοξα ἐκεῖ-

2. Ὁ Ἀβραὰμ ἕνεκα ἐπισυμβάντος λιμοῦ ἐγκαταλείπει τὴν Χαναὰν καὶ ἐγκαθίσταται εἰς Αἴγυπτον (Γεν. 12, 10). Ὡσαύτως καὶ ὁ Ἰακὼβ κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον μεθ' ἑξήκοντα ἓξ ἀρρένων ἀπογόνων του (Γεν. 46, 2. 26).

να θαύματα, οὔτε αἱ τιμωρίαι καὶ αἱ νουθεσίαι ποὺ ἀπευθύνοντο πρὸς τὸν καθένα, καὶ αἱ συνεχεῖς ἐκεῖναι αἰχμαλωσίαι,[3] ὡσὰν νὰ ἐλυπήθη τὸ γένος μας καὶ διὰ τοῦτο ἀνέστησε τὸν Μονογενῆ Του Υἱὸν ἐκ τῶν κόλπων Του, C τὸν ἰατρὸν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων. Καὶ προητοίμασεν Αὐτόν, ἀφοῦ λάβῃ δούλου μορφήν, νὰ γεννηθῇ ἐκ τῆς Παρθένου καὶ νὰ μᾶς συναναστραφῇ καὶ νὰ ὑπομείνῃ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἀναβιβάσῃ τὴν φύσιν μας ἡ ὁποία εὑρίσκετο σχεδὸν κάτω ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων, ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ θαυμάζων τοῦτο ὁ υἱὸς τῆς βροντῆς καὶ ἐννοῶν τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἐφώναζε δυνατὰ καὶ ἔλεγε· «Διότι τόσον ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον».[4] Βλέπε ἀπὸ πόσον θαυμασμὸν εἶναι γεμάτη ἡ λέξις. «Τόσον», λέγει, ἀναλογιζόμενος τὸ μέγεθος, D ποὺ ἐπρόκειτο νὰ εἴπῃ. Δι' αὐτὸ ἤρχισε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Εἰπέ μας λοιπόν, μακάριε Ἰωάννη· «τόσον», πόσον; Εἰπὲ τὸ μέτρον, εἰπὲ τὸ μέγεθος, δίδαξέ μας τὴν ὑπερβολήν. «Διότι τόσον ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε ἔδωκε τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ, διὰ νὰ μὴ ἀπωλεσθῇ κανεὶς ποὺ πιστεύει εἰς Αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον». Εἶδες ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία τῆς παρουσίας τοῦ Υἱοῦ, ὥστε διὰ τῆς πίστεως εἰς Αὐτὸν νὰ εὕρουν αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ ἀπολεσθοῦν ἀφορμὴν σωτηρίας; Τί λοιπὸν δὲν θὰ ἀναλογισθῇ κανείς, ἂν ἐννοήσῃ τὴν ἀξιοθαύμαστον καὶ μεγάλην ἐκείνην γενναιοδωρίαν ποὺ ὑπερνικᾷ κάθε σκέψιν, τὴν ὁποίαν ἐχάρισεν E εἰς τὴν φύσιν μας διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ βαπτίσματος συγχωρήσας ὅλα τὰ ἁμαρτήματά μας; Ἀλλὰ τί νὰ εἴπω; Οὔτε ἡ διάνοια ἐπαρκεῖ, οὔτε ἡ λογικὴ ἔχει τόσην δύναμιν, διὰ νὰ ἀπαριθμήσωμεν τὰ ὑπόλοιπα. Διότι ὅσα καὶ ἂν εἴπω, εἶναι τόσον πολλὰ τὰ ὑπολειπόμενα, ὥστε νὰ ὑπερνικοῦν τὴν ὑπεροχὴν τῶν ἤδη λεχθέντων. Πῶς λοιπὸν θὰ ἐννοήσῃ κανεὶς τὴν ὁδὸν τῆς μετανοίας, τὴν ὁποίαν ἐχάρισεν ἀπὸ τὴν ἄπειρον φιλανθρωπίαν Του εἰς τὸ γένος μας καὶ μετὰ τὴν δωρεὰν τοῦ βαπτίσματος τὰς ἀξιοθαυμάστους ἐντολάς, διὰ τῶν ὁποίων, ἐὰν θελήσωμεν, θὰ προσελκύσωμεν τὴν βοήθειάν Του;

2. 257 A Εἶδες, ἀγαπητέ, ἄβυσσον εὐεργεσιῶν; Εἶδες,

3. Πλὴν τῆς μακροχρονίου δουλείας ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἑβραῖοι ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν των ἐτιμωρήθησαν διὰ συνεχῶν αἰχμαλωσιῶν (Βαβυλώνιος, Περσική, Ἑλληνικὴ καὶ Ρωμαϊκή).
4. Ἰωάν. 3, 16.

ὅτι ἐνῷ ἀπηριθμήσαμεν πολλάς, δὲν ἠδυνήθημεν ἀκόμη νὰ εἴπωμεν οὔτε τὸ ἐλάχιστον μέρος; Διότι, πῶς θὰ δυνηθῇ ἀνθρωπίνη γλῶσσα νὰ περιγράψῃ τὰς πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας Τοῦ Θεοῦ; Καὶ ὅμως, ἂν αὐταὶ εἶναι τόσον πολλαὶ καὶ τόσον μεγάλαι, ὑπάρχουν πάλιν πολὺ μεγαλύτεραι καὶ ἀνέκφραστοι εὐεργεσίαι, τὰς ὁποίας ὑπεσχέθη μετὰ τὴν ἀπὸ ἐδῶ ἀποδημίαν μας, κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα, εἰς αὐτοὺς ποὺ βαδίζουν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. Καὶ διὰ νὰ μᾶς παραστήσῃ μὲ ὀλίγους λόγους τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους των, λέγει ὁ μακάριος Παῦλος· «Τὰ ὁποῖα ὀφθαλμὸς δὲν εἶδε καὶ οὖς δὲν ἤκουσε καὶ νοῦς ἀνθρώπου δὲν συνέλαβε, B τὰ ὁποῖα ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς δι᾽ ἐκείνους ποὺ τὸν ἀγαποῦν».[5] Εἶδες τὴν ὑπεροχὴν τῶν δωρεῶν; Εἶδες ὅτι αἱ εὐεργεσίαι τοῦ Θεοῦ ὑπερβαίνουν κάθε ἀνθρωπίνην σκέψιν; Διότι λέγει, «νοῦς ἀνθρώπου δὲν συνέλαβε». Ἐὰν λοιπὸν θελήσωμεν νὰ σκεπτώμεθα αὐτὰς καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν νὰ εὐχαριστῶμεν Αὐτόν, θὰ δυνηθῶμεν νὰ προσελκύσωμεν περισσοτέραν τὴν χάριν Του καὶ νὰ παρακινηθῶμεν περισσότερον πρὸς τὴν ἀρετήν. Διότι ἡ ἐνθύμησις τῶν εὐεργεσιῶν εἶναι ἱκανὴ νὰ μᾶς προτρέψῃ εἰς τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς καὶ νὰ μᾶς προετοιμάσῃ νὰ παραβλέψωμεν ὅλα τὰ παρόντα καὶ νὰ κυττάζωμεν μὲ θαυμασμὸν πρὸς Ἐκεῖνον ποὺ τόσον μᾶς εὐηργέτησε C καὶ νὰ ἐπιδεικνύωμεν καθημερινῶς ζωηρὰν καὶ θερμὴν τὴν ἀγάπην μας πρὸς Αὐτόν. Διότι, ἐκ τούτου καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς ἀπήλαυσε τόσην μεγάλην εὔνοιαν καὶ τιμὴν ἀπὸ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἐπέδειξε πολλὴν εὐγνωμοσύνην διὰ τὰ ἐπιτευχθέντα. Ἀλλὰ διὰ νὰ καταστῇ σαφέστερος εἰς σᾶς ὁ λόγος, εἶναι ἀνάγκη νὰ τοποθετήσωμεν ἐνώπιον τῆς ἀγάπης σας αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῶν ἀναγνωσθέντων σήμερον. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κιβωτοῦ κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ μὲ τοὺς υἱοὺς καὶ τὴν γυναῖκά του καὶ τὰς γυναῖκας τῶν υἱῶν του καὶ ὅλα τὰ θηρία καὶ τὰ πτηνά, καὶ ἐδέχθη ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ μαζὶ μὲ τὴν ἔξοδον καὶ τὴν εὐλογίαν ἐκείνην ποὺ τοῦ προσέφερε πολλὴν παρηγορίαν, ἡ ὁποία ἔλεγε, «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε», διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ἡ θεία Γραφὴ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου λέγει· «Καὶ ἔκτισεν ὁ Νῶε θυσιαστήριον εἰς ἔκφρασιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Κύριον καὶ ἐπῆρε ἀπ᾽ ὅλα τὰ καθαρὰ κτήνη καὶ ἀπ᾽ ὅλα τὰ καθαρὰ πτηνά, καὶ προσέφερε θυσίαν ὁλοκαυτώματος».[6] Πρόσεχε ἀκριβῶς, ἀ-

5. Α' Κορινθ. 2, 9.
6. Κατὰ τὴν θυσίαν τῆς «ὁλοκαρπώσεως» τὸ προσφερόμενον ἐκαίετο

γαπητέ, διὰ τῶν λόγων αὐτῶν πάλιν, πῶς εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν μας ἔθεσεν ὁ Δημιουργὸς τῶν ὅλων τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ἀρετῆς. Διότι, εἰπέ μου, ἀπὸ ποῦ ἦλθεν ἡ ἔμπνευσις αὐτὴ εἰς τὸν δίκαιον; Δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος, E ἀπὸ τὸν ὁποῖον θὰ ἐδιδάσκετο. Ἀλλ᾽ ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ γεννηθεὶς ἀπὸ τὸν πρωτόπλαστον, ὁ Ἄβελ ἐννοῶ, ἐξ ἑαυτοῦ παρακινούμενος προσέφερε τὴν θυσίαν μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν, τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ τώρα ὁ δίκαιος αὐτὸς ἀπὸ τὴν σκέψιν του καὶ τὴν ὑγιᾶ διάθεσίν του κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν, ὅπως ἐνόμισε, μὲ τὰς θυσίας προσφέρει τὰς εὐχαριστίας εἰς τὸν Θεόν. Βλέπε δὲ πῶς ἐπιτελεῖ ὅλα μὲ πολλὴν διάθεσιν. Διότι, δὲν ἐπεδίωξε νὰ κτίσῃ πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ λαμπρὰν οἰκοδομήν, οὔτε ναόν, οὔτε κάποιαν ἀξιοθαύμαστον κατοικίαν, οὔτε τίποτε ἄλλο. Διότι, ἐγνώριζε, 258 A ἐγνώριζε σαφῶς, ὅτι ὁ Κύριος διάθεσιν ἐπιζητεῖ μόνον. «Καὶ ἀφοῦ ἔκτισε πρόχειρον θυσιαστήριον καὶ ἐπῆρε ἀπὸ τὰ κτήνη τὰ καθαρὰ καὶ ἀπὸ τὰ πτηνὰ τὰ καθαρά, προσέφερε τὰς θυσίας τῶν ὁλοκαυτωμάτων»,[7] καὶ ὅσον ἠδύνατο, ἐπέδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς διαθέσεώς του. Ἀπεδέχθη δὲ αὐτὴν ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς καὶ ἐστεφάνωσε τὴν ἀπόφασίν του καὶ ἐπέδειξε πάλιν τὴν γενναιοδωρίαν Του. Διότι λέγει ἡ Γραφή· «Καὶ ὠσφράνθη ὁ Κύριος τὴν εὐώδη ὀσμὴν τῆς θυσίας»[8] (ἐδέχθηκε τὴν θυσίαν). Βλέπε πῶς ἡ διάθεσις τοῦ προσφέροντος τὴν θυσίαν ἐγέμισε καὶ τὸν καπνὸν καὶ τὴν ἀναθυμίασιν αὐτῆς ἀπὸ πολλὴν εὐωδίαν. Δι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος, ἔλεγε γράφων· «Διότι εἴμεθα εὐωδία τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεὸν B μεταξὺ ἐκείνων ποὺ σώζονται καὶ ἐκείνων ποὺ χάνονται, διὰ τούτους μὲν ὀσμὴ ποὺ ἀπὸ θάνατον ὁδηγεῖ εἰς θάνατον, δι᾽ ἐκείνους δὲ ὀσμὴ ποὺ ἀπὸ ζωὴν ὁδηγεῖ εἰς ζωήν».[9] «Ὀσμὴν εὐωδίας». Μὴ σκανδαλίζεσαι ἀπὸ τὴν ἀκαταλληλότητα τῆς λέξεως, ἀλλὰ σκεπτόμενος κατὰ τὴν ἀδυναμίαν σου τὴν συγκατάβασιν τῶν λεγομένων, ἐννοήσῃς ἐκ τούτου, ὅτι ἔγινε ἀποδεκτὴ ἡ προσφορὰ τῆς θυσίας τοῦ δικαίου. Ἂς μάθωμεν δὲ καὶ διὰ τῶν πραγμάτων τὸ ἀνενδεὲς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι δὲν ἐπέτρεψε τὰς θυσίας διὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον διὰ νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς εὐγνωμοσύνην. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιτρέπει νὰ καίγωνται

ὁλόκληρον ἐπὶ τῆς πυρᾶς, πλὴν τοῦ δέρματος (Λευϊτ. 7, 8). «Κάρπωμά (ὁλοκαύτωμα) ἐστι, θυσία, ὀσμὴ εὐωδίας τῷ Κυρίῳ» (Λευϊτ. 1, 9).
7. Γεν. 8, 20.
8. Γεν. 8, 21.
9. Β' Κορινθ. 2, 15 - 16.

τὰ προσφερόμενα, διὰ νὰ μάθουν C ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ οἱ προσφέροντες τὰς θυσίας, ὅτι ὅλα γίνονται πρὸς ὠφέλειάν των. Διατί δέ, εἰπέ μου, ἐπιτρέπει καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν προσφορὰν τῶν θυσιῶν; Ἐπιτρέπει καὶ τοῦτο πάλιν ἀπὸ συγκατάβασιν πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπρόκειτο ὀλίγον κατ' ὀλίγον, περιπίπτοντες οἱ ἄνθρωποι εἰς ἀδιαφορίαν, νὰ θεοποιοῦν ἀκόμη καὶ νὰ λατρεύουν[10] τὰ ζῷα καὶ νὰ προσφέρουν εἰς αὐτὰ τὰς θυσίας, προλαμβάνει αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ ἀνέχεται τὰ προσφερόμενα πρὸς θυσίαν, ὥστε ἔτσι τοὐλάχιστον νὰ ἀπομακρύνῃ τῆς ὀλεθρίας πλάνης ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ παρασυρθοῦν. Καὶ ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐπετράπησαν ὑπ' Αὐτοῦ ἀπὸ συγκατάβασιν, πρόσεχε ὅτι μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου κατεδέχθη νὰ νομοθετήσῃ καὶ τὴν περιτομήν, D ὄχι διότι ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ αὐτὴ κάτι εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ διὰ νὰ τὴν φέρουν οἱ Ἰουδαῖοι ὡς σημεῖον καὶ σφραγῖδα, ἀπόδειξιν τῆς εὐγνωμοσύνης των, καὶ μὴ τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ συμφύρωνται μὲ τὰς ἐπιμειξίας τῶν ἐθνικῶν.

3. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ὀνομάζει τὴν περιτομὴν σημεῖον, ὅταν λέγῃ· «Καὶ ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς περιτομῆς, σφραγῖδα».[11] Ὅτι δηλαδὴ αὐτὴ δὲν ὠφελεῖ τίποτε εἰς τὴν ἀρετήν, ἰδοὺ ὅτι καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς E ἔφθασεν εἰς τόσον μεγάλην ἀρετήν, χωρὶς ἀκόμη νὰ ἔχῃ νομοθετηθῆ ἡ περιτομή. Καὶ τί λέγω; Αὐτὸς ὁ Πατριάρχης Ἀβραάμ, πρὶν ἢ δεχθῇ τὴν περιτομήν, ἐδικαιώθη ἀπὸ μόνης τῆς πίστεώς του. Διότι πρὸ τῆς περιτομῆς, λέγει (ἡ θεία Γραφή)· «Ἐπίστευσε δὲ εἰς τὸν Θεὸν ὁ Ἀβραὰμ καὶ ἐθεωρήθη περισσότερον ἐνάρετος».[12] Διατί ὑπερηφανεύεσαι λοιπόν, ὦ Ἰουδαῖε, διὰ τὴν περιτομήν; Γνώριζε, ὅτι πολλοὶ πρὸ αὐτῆς ἔγιναν δίκαιοι. Καθ' ὅσον ὁ Ἄβελ ἐκ πίστεως προσέφερε τὴν θυσίαν, ὅπως λέγῃ καὶ ὁ Παῦλος· «Μὲ τὴν πίστιν ὁ Ἄβελ προσέφερε καλλιτέραν θυσίαν εἰς τὸν Θεὸν παρὰ ὁ Κάϊν».[13] Καὶ ὁ Ἐνὼχ[14] ἡρπάγη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὁ Νῶε

10. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἐπιτρέπει τὰς ζῳοθυσίας πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ζῳολατρείας. Αὕτη ἠσκεῖτο παρ' Αἰγυπτίοις. Ἕνεκα τούτου δὲ μερικὰ ζῷα ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς ἀκάθαρτα ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν ὡς χρησιμοποιούμενα οὐχὶ κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων.
11. Ρωμ. 4, 11.
12. Ρωμ. 4, 3.
13. Ἑβρ. 11, 4.
14. Ὁ Ἐνώχ, υἱὸς Ἰάρεδ καὶ πατὴρ τοῦ Μαθουσάλα, ἦτο ὁ 7ος ἀπόγονος τοῦ Ἀδάμ, διακρινόμενος ἀπὸ τοῦ Ἐνώχ, υἱοῦ τοῦ Κάϊν. Ἕνεκα τῆς πίστεώς του ἡρπάγη εἰς οὐρανοὺς (Γεν. 5, 18-24), ὡς ὁ προφήτης

ἕνεκα τῆς πολλῆς ἀρετῆς διέφυγε τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον κλυδωνισμὸν καὶ 259 A ὁ Ἀβραὰμ πρὸ τῆς περιτομῆς ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν ἀνεδείχθη. Τοιουτοτρόπως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τὴν πίστιν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐπέτυχε τὴν σωτηρίαν. Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἐπέτρεψε τὰς θυσίας νὰ προσφέρωνται εἰς Αὐτόν, ὥστε, ἐπειδὴ ἀκόμη ἦτο ἀτελὴς (πνευματικῶς) ἡ φύσις μας, νὰ ἠμπορῇ νὰ ἐπιδεικνύῃ συγχρόνως καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην της καὶ νὰ ἀποφεύγῃ ἐξ ὁλοκλήρου τὴν διαφθορὰν ἐκ τῆς εἰδωλολατρείας. Διότι, ἐὰν καὶ μετὰ ἀπὸ τόσην συγκατάβασιν, ὅμως οἱ περισσότεροι δὲν διέφυγον τὴν πτῶσιν (εἰς εἰδωλολατρείαν), B ἐὰν τοῦτο δὲν συνέβαινε, πῶς θὰ ἀπέφευγε κανεὶς τὴν ἐξ αὐτῆς βλάβην; «Καὶ ὠσφράνθη ὁ Θεὸς τὴν εὐώδη ὀσμὴν τῆς θυσίας». Δὲν συνέβη ὅμως τὸ ἴδιον εἰς τοὺς ἀγνώμονας Ἰουδαίους, ἀλλὰ τί; Ἄκουσε τὸν προφήτην ποὺ λέγει· «Ἡ ὀσμὴ τῆς θυσίας εἶναι μισητὴ εἰς ἐμέ»,[15] διὰ νὰ δείξῃ δηλαδὴ τὴν κακὴν διάθεσιν αὐτῶν ποὺ προσέφερον τὰς θυσίας. Ὅπως δηλαδὴ ἐδῶ ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου κατέστησε τὸν καπνὸν καὶ τὴν ἀναθυμίασιν εὐώδη ὀσμήν, τοιουτοτρόπως εἰς ἐκείνους ἡ πονηρία αὐτῶν ποὺ προσέφερον (τὰς θυσίας) συνετέλεσε ὥστε νὰ ὀσφρανθῇ τὸ εὐῶδες θυμίαμα ὡς μισητὸν πρᾶγμα. Ἂς φροντίσωμεν λοιπόν, παρακαλῶ, εἰς κάθε περίπτωσιν νὰ ἐπιδεικνύωμεν διάθεσιν ὑγιᾶ. C Καθ' ὅσον αὐτὴ καθίσταται αἰτία ὅλων τῶν ἀγαθῶν. Ὁ ἀγαθὸς δηλαδὴ Θεὸς δὲν συνηθίζει νὰ προσέχῃ τόσον τὰς πράξεις μας, ὅσον τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν παρακινούμενοι πράττομεν αὐτάς. Ἀποδέχεται δὲ ἢ ἀποστρέφεται τὰς πράξεις μας, ἀποβλέπων πάντοτε πρὸς ἐκείνην. Καὶ ἂν λοιπὸν προσευχώμεθα καὶ ἂν νηστεύωμεν καὶ ἂν κάμνωμεν ἐλεημοσύνην (διότι αὗται εἶναι αἱ πνευματικαί μας θυσίαι), καὶ ἂν ἐπιτελῶμεν κάτι ἄλλο πνευματικὸν ἔργον, ἂς πραγματοποιῶμεν αὐτὸ παρακινούμενοι ἀπὸ ὑγιᾶ διάθεσιν, διὰ νὰ λάβωμεν ἄξιον καὶ τὸν στέφανον τῶν κόπων μας. Καθ' ὅσον θὰ ἦτο ἀπὸ τὰ πολὺ παράδοξα τὸ νὰ ὑπομένωμεν μὲν ἡμεῖς τὸν κόπον, νὰ ἀποστερώμεθα ὅμως τῆς ἀμοιβῆς, D ὅταν δὲν ἀσκῶμεν τὴν ἀρετὴν συμφώνως πρὸς τοὺς ὑπ' Αὐτοῦ δοθέντας νόμους. Διότι εἶναι δυνατόν, ἀπὸ τὴν ἄπειρον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ χωρὶς νὰ φέρωμεν εἰς πέρας τὸ ἔργον, ἀπὸ τὴν διάθεσιν μόνον νὰ στεφανωθῶμεν. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, πρό-

Ἠλίας (Δ' Βασιλ. 2, 11).
15. Ἠσ. 1, 13.

σεχε, παρακαλῶ, αὐτὸ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐλεημοσύνης. Ὅταν δηλαδὴ ἴδῃς τὸν ἐγκαταλελειμμένον εἰς τὴν ἀγοράν, τὸν πάμπτωχον καὶ συμπονέσῃς αὐτὸν καί, ἀφοῦ στρέψῃς τὴν διάνοιαν εἰς τὸν οὐρανὸν εὐχαριστήσῃς τὸν Κύριον καὶ διὰ τὰ ἴδικά σου καὶ διὰ τὴν ὑπομονὴν τοῦ πτωχοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἐπαρκέσῃς νὰ τοῦ κορέσῃς τὴν πεῖνα, θὰ λάβῃς ἀπὸ τὴν διάθεσίν σου καὶ μόνον ὁλόκληρον τὸν μισθόν. Δι' αὐτὸ λοιπὸν E καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε· «Καὶ ὅποιος ποτίσῃ ἕνα ἀπὸ τοὺς μικροὺς αὐτοὺς μόνον ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος, διότι εἶναι μαθητής μου, ἀληθῶς σᾶς λέγω, θὰ λάβῃ τὴν ἀνταμοιβήν του».[16] Μήπως ὑπάρχει κάτι εὐτελέστερον ἀπὸ ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος; Ἀλλ' ἡ διάθεσις τοῦ ἐξησφάλισε τὸν μισθόν. Τὸ ἴδιον θὰ συναντήσωμεν καὶ εἰς τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν. Ὅμως εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀνακινῶμεν αὐτὰ εἰς τὴν ἀγάπην σας, ὥστε γνωρίζοντες αὐτὰ ἐπακριβῶς, νὰ εἶσθε πολὺ προσεκτικοὶ ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῆς εὐγνωμοσύνης. Διότι, ἄκουσε τί λέγει ὁ Χριστός· «Ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἴδῃ γυναῖκα διὰ νὰ τὴν ἐπιθυμήσῃ, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν εἰς τὴν καρδίαν του».[17] Βλέπεις καὶ ἐδῶ πάλιν, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς διαθέσεως 260 A ἀκολουθεῖ ἡ κατάκρισις καὶ ὅτι ἐπικρέμαται ἡ τιμωρία διὰ τὴν ἀπερίσκεπτον θέαν, ὡσὰν νὰ ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου μοιχεία; Αὐτὰ λοιπὸν ἐννοοῦντες, ἂς ἀσφαλίζωμεν εἰς κάθε περίπτωσιν τὴν διάθεσίν μας, διὰ νὰ προετοιμάσῃ αὐτὴ τὰς πράξεις μας νὰ γίνωνται εὐπρόσδεκτοι εἰς τὸν Θεόν. Διότι, ἐὰν ἐδέχθη τὸν καπνὸν καὶ τὴν ἀναθυμίασιν τῆς θυσίας ὡς εὐώδη ὀσμήν, πῶς δὲν θὰ δεχθῇ αὐτὰς τὰς πνευματικάς μας λατρείας καὶ πόσην θείαν ἀγάπην καὶ εὔνοιαν δὲν θὰ μᾶς προετοιμάσῃ νὰ ἀπολαύσωμεν; «Καὶ ὠσφράνθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὴν εὐώδη ὀσμὴν τῆς θυσίας». Εἶδες ὅτι αἱ πράξεις τοῦ δικαίου πῶς εἶναι μὲν εὐτελεῖς σχετικῶς μὲ τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων. B ἐν σχέσει ὅμως πρὸς τὴν ὑγιᾶ διάθεσίν του πῶς ἀποδεικνύονται πάρα πολὺ μεγάλαι; Βλέπε λοιπὸν τὴν ἄπειρον ἀγαθότητα τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. «Καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη, ἀπεφάσισε καὶ εἶπεν ὁ Θεός· δὲν θὰ καταρασθῶ πλέον τὴν γῆν, διὰ τὰς πονηρὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ ἡ σκέψις κάθε ἀνθρώπου ρέπει εἰς τὰ πονηρὰ ἐπιμελῶς ἐκ νεότητός του. Ποτὲ λοιπὸν πλέον δὲν θὰ ἐπιχειρήσω νὰ ἐξαφανίσω διὰ κατακλυσμοῦ κάθε ζωντανὴν ὕπαρξιν, ὅπως ἔπραξα

16. Ματθ. 10, 42.
17. Ματθ. 5, 28.

τώρα».[18]

4. Πολλὴ μεγάλη εἶναι ἡ εὐεργεσία καὶ πολὺ τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας καὶ ἀνέκφραστος ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀνεξικακίας. «Καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη ἀπεφάσισε καὶ εἶπεν ὁ Θεός». Τό, C «ἀφοῦ ἐσκέφθη», λέγεται πάλιν ἀνθρωπίνως καὶ ὅπως ἁρμόζῃ εἰς τὴν φύσιν μας. «Δὲν θὰ καταρασθῶ πλέον τὴν γῆν διὰ τὰς πονηρὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων». Κατηράσθη βεβαίως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ πρωτοπλάστου εἰπών· «Ἀκάνθας καὶ τριβόλους θὰ βλαστάνῃ εἰς σὲ ἡ γῆ».[19] Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Κάϊν πάλιν ὁμοίως (κατηράσθη). Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τώρα ἐπέφερε τόσην πανωλεθρίαν, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸν δίκαιον καὶ παράσχῃ εἰς αὐτὸν θάρρος, εἶπε τὰ λόγια αὐτά, ὥστε νὰ μὴ σκέπτεται εἰς τὸ μέλλον καὶ διερωτᾶται ποῖον τὸ κέρδος τῆς παρασχεθείσης εὐλογίας, καὶ τοῦ λόγου «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε», ἐὰν πρόκειται, ἀφοῦ πάλιν αὐξηθῶμεν, νὰ ἀπολεσθῶμεν; Καθ' ὅσον καὶ προηγουμένως εἶπεν εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀδάμ, «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε», καὶ D ἐπέφερε κατακλυσμόν. Διὰ νὰ μὴ ἔχῃ λοιπὸν τὴν ἀγωνίαν σκεπτόμενος καὶ ἀνακαλῶν αὐτὰ συνεχῶς εἰς τὴν σκέψιν του, βλέπε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. «Δὲν θὰ καταρασθῶ πλέον τὴν γῆν διὰ τὰς πονηρὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων».[20] Πρόσεξε πῶς ἐτόνισεν, ὅτι ἕνεκα τῆς κακίας των κατηράσθη τὴν γῆν. Ἔπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσωμεν, ὅτι ἐπειδὴ ἐβελτιώθησαν, δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἔδωκεν αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσιν, λέγει· «Ἐπειδὴ ἡ σκέψις κάθε ἀνθρώπου ρέπει εἰς τὰ πονηρὰ ἐπιμελῶς ἐκ τῆς νεότητός του». Πρωτάκουστον τὸ εἶδος τῆς φιλανθρωπίας. «Ἐπειδὴ ρέπει, λέγει, ἡ διάνοια E τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ πονηρὰ ἐπιμελῶς ἐκ τῆς νεότητός του», διὰ τοῦτο «δὲν θὰ καταρασθῶ πλέον τὴν γῆν». Διότι, ἐγὼ μέν, λέγει, καὶ μία καὶ δύο φορὰς ἐπραγματοποίησα τὰς ἀποφάσεις μου. Ἐπειδὴ δὲ βλέπω ὅτι αὐξάνεται ἡ κακία, ὑπόσχομαι ὅτι οὐδέποτε πλέον θὰ καταρασθῶ τὴν γῆν. Ἔπειτα, διὰ νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας Του, προσέθεσε· «Ποτὲ λοιπὸν πλέον (εἰς τὸ μέλλον) δὲν θὰ ἐπιχειρήσω νὰ ἐξαφανίσω κάθε ζωντανὴν ὕπαρξιν, ὅπως

18. Γεν. 8, 21.
19. Γεν. 3, 17 - 18· 4, 12.
20. Ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι προυκάλεσαν τὴν ἀγανάκτησιν καὶ ὀργὴν τοῦ Θεοῦ καὶ προξένησαν τὴν καταστροφήν, καὶ τὸν κατακλυσμόν, ἡ πρὸς κακίαν ρέπουσα ἀνθρωπίνη φύσις καθίσταται ἀντικείμενον εὐσπλαγχνίας καὶ οἴκτου τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μὴ ἐκδικηθῇ πλέον οὕτως τὸ ἀνθρώπινον γένος τιμωρῶν αὐτὸ διὰ κατακλυσμοῦ.

ἔπραξα τώρα». Πρόσεχε, παρακαλῶ, πῶς χαρίζει μὲ ὅλα εἰς τὸν δίκαιον μεγίστην παρηγορίαν, ἢ μᾶλλον ὄχι εἰς τὸν δίκαιον μόνον, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀγαθότητά Του καὶ πρὸς ὁλόκληρον τὴν μέλλουσαν νὰ συγκροτηθῆ 261 A ἀνθρωπίνην κοινωνίαν. Διότι τό, «δὲν θὰ ἐξαφανίσω λοιπὸν κάθε ζωντανὴν ὕπαρξιν», καὶ τό, «ὅπως ἔπραξα» καὶ τό, «ὅλας τὰς ἡμέρας», φανερώνει, ὅτι δὲν θὰ γίνῃ πλέον τοιαύτη ἀναταραχή, οὔτε θὰ ἀντιμετωπίσῃ ἡ οἰκουμένη τόσον μεγάλην πανωλεθρίαν. Ἔπειτα φανερώνει καὶ τὸ συνεχὲς τῆς εὐεργεσίας Του· «Ὅλας τὰς ἡμέρας» λέγει, δηλαδὴ αἰωνίως ὑπόσχομαι ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπιδείξω τόσην ἀγανάκτησιν, οὔτε θὰ κάμω τόσην σύγχυσιν τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν νόμων τῶν φυσικῶν φαινομένων.[21] Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσε· «Δὲν θὰ παύσουν νὰ ὑπάρχουν σπορὰ καὶ θερισμός, κρύο καὶ ζέστη, ἄνοιξις καὶ θέρος, ἡμέρα καὶ νύκτα».[22] B Ἀμετάβλητος, λέγει, θὰ εἶναι ὁ νόμος αὐτός, καὶ οὔτε ἡ γῆ θὰ σταματήσῃ ποτὲ νὰ παράγῃ τὰ ἴδικά της εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ νὰ ἀποδίδῃ τὰς ἀμοιβὰς τῶν κόπων τῆς γεωργικῆς καλλιεργείας, οὔτε τὰ χρονικὰ διαστήματα τῶν ἐποχῶν θὰ μετακινηθοῦν, ἀλλὰ τὸ κρύο καὶ ἡ ζέστη, ἡ ἄνοιξις καὶ τὸ θέρος θὰ ὑπάρχουν καθ' ἕκαστον ἔτος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ κατακλυσμοῦ ἔγινε κάποια σύγχυσις ὅλων αὐτῶν τῶν νόμων καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς ἔζη εἰς τὴν κιβωτὸν ὁλόκληρον τὸν χρόνον, ὡσὰν εἰς μίαν νύκτα, δι' αὐτὸ λέγει τώρα οὔτε ἡ ἡμέρα, οὔτε ἡ νύκτα θὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ὁδόν της, ἀλλὰ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος θὰ εἶναι ἀμετάβλητος ἡ ἐναλλαγή των. Εἶδες παρηγορίαν, C ἡ ὁποία ἤρκει καὶ ἠδύνατο νὰ ἀναστήσῃ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ δικαίου; Εἶδες πῶς ἀμείβεται ἡ εὐγνωμοσύνη; Μάθε καὶ ἀπὸ τὰ ἑπόμενα πάλιν τὴν ἀπερίγραπτον γενναιοδωρίαν. «Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεός, λέγει, τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱούς του. Καὶ εἶπεν εἰς αὐτούς· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ γεμίσατε τὴν γῆν καὶ γίνετε κύριοι αὐτῆς. Καὶ νὰ εἶσθε τρόμος καὶ φόβος εἰς ὅλα τὰ θηρία τῆς γῆς καὶ εἰς ὅλα τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἰς κάθε τι ποὺ κινεῖται ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἰχθῦς τῆς θαλάσσης. Τὰ πάντα ἔχω δώσει εἰς τὴν ἐξουσίαν σας. D Κάθε τι ποὺ ζῆ καὶ κινεῖται ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ εἶναι πρὸς διατροφήν σας.

21. Ὁ κατακλυσμὸς εἶχεν ἐπιφέρει ἀναστάτωσιν εἰς τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους καὶ εἰς τὰς καιρικὰς συνθήκας. Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τὰ πάντα λειτουργοῦν συμφώνως πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ τεθέντας ἀρχικῶς φυσικοὺς νόμους.

22. Γεν. 8, 22.

Σᾶς ἔχω δώσει τὰ πάντα νὰ τρώγετε ὅπως τὰ χόρτα. Πλὴν ὅμως κρέας μὲ αἷμα ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ τοῦ ζώου, δὲν θὰ φάγετε».[23] Ἀξίζει ἐδῶ νὰ θαυμάσωμεν τὴν ὑπερβολικὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Πρόσεχε δηλαδή, ὅτι ὁ δίκαιος αὐτὸς ἀξιώνεται πάλιν τῆς αὐτῆς εὐλογίας μὲ τὸν Ἀδὰμ καὶ ἀνακαλεῖ, ἕνεκα τῆς ἀρετῆς του ἢ μᾶλλον ἕνεκα τῆς ἀπείρου φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐξουσίαν, ἡ ὁποία εἶχε ἀφαιρεθῆ ἀπὸ ἐκεῖνον. Ὅπως δηλαδὴ περὶ ἐκείνου ἔλεγεν, «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ γεμίσατε τὴν γῆν καὶ γίνετε κύριοι αὐτῆς καὶ ἐξουσιάσατε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης E καὶ τῶν ἑρπετῶν καὶ τῶν πτηνῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν θηρίων τῆς γῆς»,[24] τοιουτοτρόπως καὶ τώρα λέγει· «Καὶ νὰ εἶσθε τρόμος καὶ φόβος εἰς ὅλα τὰ θηρία τῆς γῆς καὶ εἰς ὅλα τὰ πτηνά. Κάθε τι ποὺ ζῆ καὶ κινεῖται ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ εἶναι πρὸς διατροφήν σας. Σᾶς ἔχω δώσει τὰ πάντα νὰ τρώγετε ὅπως τὰ χόρτα. Πλὴν ὅμως κρέας μὲ αἷμα ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ τοῦ ζώου, δὲν θὰ φάγετε». Πρόσεχε πῶς διασώζεται κατ' ἄλλον τρόπον ὁ ἴδιος νόμος, ὁ ὁρισθεὶς ἐπὶ τοῦ πρωτοπλάστου. Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐνεχείρισεν εἰς τὸν Ἀδὰμ τὴν ἐξουσίαν ὅλων καὶ τοῦ παρέσχε τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ παραδείσου, διέταξεν αὐτὸν νὰ ἀπέχῃ ἑνὸς μόνον δένδρου, τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἐδῶ μετὰ τὴν 262 A εὐλογίαν καὶ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ Νῶε ὡς φοβεροῦ ἔναντι τῶν θηρίων καὶ τὴν κυριαρχίαν του ἐφ' ὅλων τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ἑρπετῶν, λέγει· «Κάθε τι ποὺ ζῆ καὶ κινεῖται ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ εἶναι πρὸς διατροφήν σας. Σᾶς ἔχω δώσει τὰ πάντα νὰ τρώγετε ὅπως τὰ χόρτα». Ἀπὸ ἐδῶ ἄρχεται ἡ κρεοφαγία,[25] ὄχι διὰ νὰ προετοιμάσῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς γαστριμαργίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπρόκειτο δι' αὐτῶν νὰ προσφέρουν θυσίας καὶ νὰ ἀποδίδουν εὐχαριστίας εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι ἀπέχουν τάχα ἀφιερωμένων πραγμάτων, δι' αὐτὸ τοὺς παραχωρεῖ τὸ δικαίωμα τῆς βρώσεως αὐτῶν καὶ παρέχει πολλὴν τὴν ἐλευθερίαν. «Σᾶς ἔχω δώσει, λέγει, τὰ πάντα νὰ τρώγετε ὅπως τὰ χόρτα». Ἔπειτα, ὅπως ἀκριβῶς B εἰς τὸν Ἀδὰμ διέταξε, μετὰ τὴν ἀπόλαυσιν ὅλων, τὴν ἀποχὴν ἑνὸς μόνον δένδρου,[25a] τοιουτοτρόπως καὶ ἐδῶ, ἀφοῦ ἐπέτρεψε τὴν βρῶσιν ὅλων

23. Γεν. 9, 1 - 4.

24. Γεν. 1, 28.

25. Κατ' ἄλλους κρεοφαγία ὑπῆρχε καὶ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, πρὸς τὸν Νῶε δὲ δίδεται ρητὴ ἐντολὴ τῆς κρεοφαγίας ἄνευ αἵματος.

25a. Γεν. 2, 17.

ἀφόβως, λέγει· «Πλὴν ὅμως κρέας μὲ αἷμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ τοῦ ζώου, δὲν θὰ φάγετε». Τί σκοπὸν ἔχει τὸ λεχθέν; Τί σημαίνει, «κρέας μὲ αἷμα ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἡ ζωή»; Τοῦτο σημαίνει, τὸ πνιγμένον καθ' ὅσον ζωὴ τοῦ ἀλόγου ζώου εἶναι τὸ αἷμα.[26]

5. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ προσφέρουν τὰς θυσίας τῶν ἀλόγων ζώων, τοιουτοτρόπως περίπου τοὺς διδάσκει, λέγων, ὅτι τὸ μὲν αἷμα ἐξεχωρίσθη δι' Ἐμέ,[27] τὸ δὲ κρέας διὰ σᾶς. Θεσπίζει δὲ αὐτά, διὰ νὰ ἀνακόψῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ὁρμὴν των πρὸς φόνον ἀνθρώπου. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθὲς C καὶ ὅτι διατάζει αὐτά, ἐπειδὴ θέλει εἰς τὸ ἑξῆς νὰ τοὺς καταστήσῃ εὐλαβεστέρους, ἄκουσε αὐτὰ ποὺ ἀκολουθοῦν. «Καθ' ὅσον τὸ ἰδικόν σας αἷμα, λέγει, τὸ αἷμα τῶν ψυχῶν σας, θὰ τιμωρήσω (ἂν ἐγκληματήσετε) μὲ τὰ ἄγρια θηρία, τὰ ὁποῖα θὰ ἐξαπολύσω ἐναντίον σας καὶ δι' ἄλλου ἀνθρώπου θὰ τιμωρήσω ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀφαιρεῖ ἀνθρωπίνην ζωήν».[28] Τί λοιπόν; Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ αἷμα; Δὲν ἐννοεῖ αὐτό, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ τὴν ἀνθρωπίνην συνήθειαν, ὅπως θὰ ἔλεγε κανεὶς εἰς κάποιον, «κρατῶ τὸ αἷμά σου εἰς τὰς χεῖρας μου», ἀντὶ νὰ εἴπῃ, «ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ σὲ φονεύσω». Τὸ ὅτι δηλαδὴ τὸ αἷμα δὲν εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἄκουσε τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει· «Μὴ φοβηθῆτε αὐτούς, οἱ ὁποῖοι φονεύουν τὸ σῶμα, D ὅμως δὲν ἠμποροῦν νὰ φονεύσουν τὴν ψυχήν».[29] Καὶ βλέπε πόσην διαφορὰν χρησιμοποιεῖ. «Ἐκεῖνος ποὺ χύνει, λέγει, αἷμα ἀνθρώπου, πρὸς τιμωρίαν του θὰ χυθῇ τὸ ἰδικόν του αἷμα, διότι κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐδημιούργησα τὸν ἄνθρωπον».[30] Σκέψου, παρακαλῶ, πόσον φόβον ἀνέβαλε μὲ τὸν λόγον αὐτὸν (κατ' εἰκόνα). Διότι ἐάν, λέγει, καὶ ἡ ὁμοιότης τοῦ γένους δὲν σὲ ἐμποδίζει οὔτε ἡ φυσικὴ συγγένεια σὲ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν κακὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀπωθήσῃς καὶ τὴν ἀδελφικὴν συμπάθειαν, παρασύρεσαι ὅλος εἰς τὸ μισητὸν αὐτὸ τόλμημα, σκέψου, ὅτι ἔχει δημιουργηθῆ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ἠξιώθη ἀπὸ τὸν Θεὸν τόσης ὑπεροχῆς E καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν ὁλοκλήρου τῆς κτίσεως, καὶ κατάστειλε τὴν κακήν σου ἀπόφασιν. Τί λοιπόν; θὰ εἴπῃ κανείς. Ἐὰν κάποιος πραγματοποιήσῃ ἀναριθμήτους φόνους καὶ χύσῃ τόσα αἵματα, πῶς θὰ τιμωρηθῇ ἀξίως, ὅταν χυθῇ μόνον τὸ ἰδικόν του αἷμα; Μὴ σκέπτεσαι αὐτό, ἄνθρωπέ μου, ἀλλὰ γνώριζε ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ λάβῃ τοιοῦτον ἄφθαρτον σῶμα, τὸ ὁποῖον δύναται συνεχῶς καὶ αἰωνίως νὰ τιμωρῆται. Καὶ ἐκεῖνο δὲ νὰ προσέχῃς, πῶς ἐνομοθέτησε μὲ ἀκρίβειαν. Διὰ μὲν τὸν ἄνθρωπον δηλαδὴ λέγει, «μὴ χύσῃς αἷμα»· διὰ τὰ ἄλογα ζῷα ὅμως δὲν εἶπε, «μὴ χύσῃς», ἀλλὰ «Πλὴν ὅμως κρέας μὲ αἷμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ τοῦ ζώου, 263 A δὲν θὰ φάγετε». Ἐκεῖ, «μὴ χύσῃς»· ἐδῶ, «μὴ φάγῃς». Εἶδες ὅτι αἱ νομοθεσίαι τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχουν καμμίαν δυσκολίαν; Πῶς αἱ ἐντολαὶ εἶναι ἐλαφραὶ καὶ εὔκολοι; Πῶς δὲν ἐπιζητεῖ τίποτε βαρὺ καὶ ἀνυπόφορον ἀπὸ τὴν φύσιν μας; Ἰσχυρίζονται βεβαίως πολλοί, ὅτι τὸ αἷμα τῶν ἀλόγων ζώων εἶναι βαρὺ καὶ χοϊκὸν καὶ πρόξενον ἀσθενείας. Ἀλλ' ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ προσέχωμεν, ὄχι δι' ἐκεῖνον τὸν περισσότερον φιλοσοφικὸν λόγον, ἀλλὰ δι' αὐτὴν τὴν νομοθεσίαν τοῦ Θεοῦ. Ἔπειτα, διὰ νὰ μάθωμεν ἀκριβῶς διατὶ ὡμίλησε μὲ τόσην ἀκρίβειαν περὶ αὐτῆς τῆς ἐντολῆς καὶ ὅτι ἐδίδαξεν αὐτά, διὰ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν φονικὴν διάθεσιν τῶν ἀνθρώπων, λέγει· «Σεῖς δὲ αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ γεμίσατε B τὴν γῆν καὶ γίνετε κύριοι αὐτῆς».[31] Δὲν εἶπεν ἀσκόπως, «σεῖς δέ», ἀλλ' (ἦτο) ὡσὰν νὰ ἔλεγε, σεῖς οἱ ὀλίγοι, οἱ εὐκόλως μετρούμενοι γεμίσατε ὅλην τὴν γῆν καὶ γίνετε κύριοι αὐτῆς. Ἔχετε δηλαδὴ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν κυριαρχίαν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν. Πρόσεχε, παρακαλῶ, τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς ἀφοῦ παρέχῃ προηγουμένως μεγάλας εὐεργεσίας, τότε δίδει καὶ τὸν νόμον καὶ τὴν ἐντολήν. Καὶ ὅπως εἰς τὸν Ἀδάμ, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν εἰς τὸν παράδεισον καὶ τὴν τόσην ἀπόλαυσιν, C τότε διέταξε καὶ τὴν ἀποχὴν τοῦ δένδρου, τοιουτοτρόπως καὶ ἐδῶ μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπιφέρῃ τοιαύτην πανωλεθρίαν, οὔτε θὰ ἐπιδείξῃ τοιαύτην ὀργήν, ἀλλὰ θὰ ἀφήσῃ νὰ παραμένουν ἀμετακίνητα τὰ φυσικὰ στοιχεῖα μὲ τὸ νὰ ἀκολουθῇ ἕκαστον τὴν ὁδόν του καὶ τὴν φυσικήν του τάξιν, καὶ ἀφοῦ ἠξίωσε αὐτοὺς τῆς εὐλογίας καὶ τοὺς ἐδώρισε τὴν παλαιὰν ἐξουσίαν ἐφ' ὅλων τῶν ἀλόγων καὶ τοὺς παρεχώρησε τὴν ἄδειαν τῆς κρεοφαγίας, τότε λέγει, «Πλὴν ὅμως κρέας μὲ αἷμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ τοῦ ζώου, δὲν θὰ φάγετε». Εἶδες πῶς εὐεργετεῖ προηγουμένως καὶ ἐπιδεικνύει ἄπειρον γενναιοδωρίαν, καὶ τότε διατάζει; Τοῦτο βε-

26. Τὸ αἷμα ἐθεωρεῖτο ἕδρα τῆς ζωῆς τοῦ ζῴου (Λευΐτ. 17, 11, 14).
27. Εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Λευϊτικοῦ περὶ θυσιῶν τὸ αἷμα ἀφιερώνεται εἰς τὸν Θεὸν (Λευΐτ. 4, 7).
28. Γεν. 9, 5.
29. Ματθ. 10, 28.
30. Γεν. 9, 6.

31. Γεν. 9, 7.

βαίως εἰς τοὺς ἀνθρώπους δὲν θὰ συνέβαινέ ποτε. Διότι οἱ ἄνθρωποι D θέλουν νὰ ἐκπληρωθοῦν προηγουμένως αἱ διαταγαί των καὶ νὰ ἐπιδείξουν οἱ προσταζόμενοι πολλὴν φιλοφροσύνην καὶ νὰ πραγματοποιήσουν ἐκεῖνα ποὺ θέλουν, καὶ τότε λοιπὸν νὰ ἀνταμείβουν αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἐπέδειξαν πολλὴν ὑπακοήν. Τὸ ἀντίθετον ὅμως συμβαίνει διὰ τὸν κοινὸν Θεὸν ὅλων. Προηγουμένως εὐεργετεῖ καὶ μὲ τὸ πλῆθος τῶν εὐεργεσιῶν προσελκύει τὴν φύσιν μας, καὶ τότε διατάζει ἐλαφρὰ καὶ εὔκολα, ὥστε καὶ μὲ τὴν εὐκολίαν τῶν προσταγῶν Του καὶ μὲ τὴν παρακίνησιν τῶν προηγουμένων εὐεργεσιῶν νὰ σπεύσωμεν προθύμως εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐντολῶν Του. Ἂς μὴ ἀδιαφορῶμεν λοιπόν, ἀγαπητοί μου, οὔτε νὰ γινώμεθα περισσότερον ὀκνηροὶ εἰς τὴν ὑπακοὴν E τῶν προσταγῶν, ἀλλὰ νὰ σκεπτώμεθα καὶ τὴν εὐκολίαν αὐτῶν καὶ τὰς προηγουμένας εὐεργεσίας καὶ τὰ ὑποσχεθέντα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα ἔχει ἀποταμιεύσει (δι' ἡμᾶς) μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν διαταγῶν Του. Ἂς ἀγρυπνῶμεν λοιπὸν καὶ ἂς σπεύδωμεν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐντολῶν Του καὶ ἂς μὴ ἐγκαταλείπωμεν τοὺς δρόμους, τοὺς ὁποίους ἐχάρισε πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν μας ὁ Θεὸς εἰς τὴν φύσιν μας. Τοιουτοτρόπως καὶ ἀφοῦ χρησιμοποιήσωμεν καταλλήλως (ἐν μετανοίᾳ καὶ ἀρετῇ) τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς μας, θὰ καθαρίσωμεν τὰς ἁμαρτίας μας καὶ θὰ ἐναποθέσωμεν εἰς τοὺς ἑαυτούς μας πολὺ θάρρος, 264 A καὶ μάλιστα τώρα, ποὺ ὑπολείπεται ἀκόμη χρόνος ἀπὸ τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστήν.

6. Καὶ δὲν εἶναι βεβαίως μικρὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν ποὺ ὑπολείπεται, ἐὰν θελήσωμεν νὰ συνέλθωμεν ὀλίγον. Εἶπον δὲ αὐτό, ὄχι διότι ἡ διόρθωσις τῶν ἁμαρτιῶν μας ἀπαιτεῖ τόσον μόνον χρόνον,ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχομεν φιλάνθρωπον καὶ ἥμερον Κύριον, καὶ δὲν χρειάζεται πολὺν καιρόν. Μόνον ἐὰν πλησιάσωμεν Αὐτὸν μὲ πολλὴν θερμότητα καὶ κατάνυξιν, ἀφοῦ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ ὅλα τὰ κοσμικὰ πράγματα καὶ ἐξαρτηθῶμεν ἀπὸ τὴν θείαν βοήθειαν. Καθ' ὅσον οἱ Νινευῖται, B ἂν καὶ ἦσαν βεβαρημένοι μὲ τόσα πολλὰ ἁμαρτήματα, ἐπειδὴ ἔδειξαν πολλὴν καὶ ἀκριβῆ μετάνοιαν, δὲν ἐχρειάσθησαν περισσότερον ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας διὰ νὰ προσελκύσουν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἀκυρώσουν τὴν ἐναντίον των ἐκδοθεῖσαν ἀπόφασιν.[31a] Καὶ τί λέγω οἱ Νινευῖται;[32] Ὁ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ λῃστὴς οὔτε μίαν ἡμέραν ἐχρειάσθη.

31α. Ἰωνᾶ 3, 10.

32. Καὶ ὁ Κύριος προέβαλε ὡς παράδειγμα μετανοίας τοὺς Νινευίτας (Ματθ. 12, 41. Λουκ. 11, 32).

Καὶ τί λέγω μίαν ἡμέραν; Οὔτε ὀλίγην ὥραν. Τόση εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς. Ὅταν δηλαδὴ ἴδῃ τὴν ἰσχυρὰν θέλησίν μας καὶ ὅτι πλησιάζομεν Αὐτὸν μὲ θερμὴν ἀγάπην, δὲν καθυστερεῖ οὔτε ἀναβάλλει, ἀλλὰ παρέχει ταχεῖαν τὴν βοήθειάν του καὶ λέγει· «Ἐνῷ ἀκόμη σὺ ὁμιλεῖς, θὰ σοῦ εἴπω Ἰδοὺ εἶμαι παρών».[33] Δυνάμεθα λοιπὸν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰς ὀλίγας αὐτὰς ἡμέρας νὰ ἐπιδείξωμεν κάποιαν προθυμίαν C καὶ νὰ ἐπωφεληθῶμεν ἀπὸ τὴν νηστείαν καί, ἀφοῦ ἀποβάλωμεν τὴν ἀδιαφορίαν, νὰ ἀπευθύνωμεν ἐκτενεῖς προσευχὰς πρὸς τὸν Θεόν, νὰ χύνωμεν θερμὰ δάκρυα, νὰ ἐλέγχωμεν συνεχῶς τὰ ἁμαρτήματά μας, νὰ ἐκθέτωμεν ὡσὰν εἰς ἰατρὸν τὰ τραύματά μας καὶ νὰ δεικνύωμεν τὰ ἕλκη τῆς ψυχῆς μας καὶ νὰ ἐπιζητῶμεν τὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ θεραπείαν. Νὰ πράττωμεν δὲ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα καθήκοντά μας καὶ νὰ ἐπιδεικνύωμεν συντριβὴν καρδίας, ἀκριβῆ κατάνυξιν, πλουσίαν ἐλεημοσύνην, νὰ χαλιναγωγῶμεν τὰ ὑπόλοιπα πάθη ποὺ μᾶς ταράσσουν τὸν λογισμὸν D καὶ νὰ ἀποβάλλωμεν αὐτὰ ἀπὸ τὴν ψυχήν μας. Οὔτε νὰ μᾶς πολιορκεῖ ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων, οὔτε νὰ μνησικακῶμεν πρὸς τοὺς πλησίον καὶ νὰ συμπεριφερώμεθα ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας. Διότι τίποτε, δὲν μισεῖ καὶ ἀποστρέφεται ὁ Θεὸς τόσον, ὅσον τὸν μνησίκακον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος διατηρεῖ συνεχῶς τὴν ἔχθραν πρὸς τὸν πλησίον. Εἶναι δηλαδὴ τόση ἡ ζημία τῆς ἁμαρτίας αὐτῆς, ὥστε ἀνακαλεῖ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ νὰ μάθετε, θέλω νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω τὴν παραβολήν, ἡ ὁποία εὑρίσκεται εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, κατὰ ποῖον τρόπον ἔλαβε τὴν συγχώρησιν ἐκεῖνος ὁ ὀφειλέτης τῶν μυρίων ταλάντων, ἐπειδὴ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας καὶ ἐδεήθη καὶ παρεκάλεσε. E «Καὶ ἀφοῦ τὸν εὐσπλαχνίσθη, λέγει, ὁ κύριός του, τὸν ἄφησεν ἐλεύθερον καὶ τοῦ ἐχάρισε τὸ χρέος».[34] Εἶδες τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ; Ἐκεῖνος ἔπιπτεν εἰς τοὺς πόδας παρακαλῶν νὰ τοῦ δώσῃ προθεσμίαν. Διότι λέγει, «Κάνε ὑπομονὴν καὶ ὅλα θὰ σοῦ τὰ ἐπιστρέψω».[35] Ἀλλ' ὁ καλὸς Κύριος, ὁ κηδεμὼν καὶ φιλάνθρωπος, ἀφοῦ ἐλύγισε εἰς τὸν δοῦλον, δὲν παρεχώρησε τόσα, ὅσα ἐζήτησε, ἀλλ' ὅσα οὐδέποτε ἐφαντάσθη. 263 A Διότι τοιαύτη συνήθεια ὑπάρχει εἰς τὸν Θεὸν πάντοτε, νὰ ὑπερνικᾷ καὶ προλαμβάνῃ τὰς παρακλήσεις μας. Ἐπειδὴ παρεκάλεσε λοιπὸν ἐκεῖνος νὰ μειώσῃ ὁ Κύριος τὴν αὐστηρότητά του

33. Ἠσ. 58, 9.

34. Ματθ. 18, 27.

35. Ματθ. 18, 26.

καὶ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἀποδώσῃ ὅλην τὴν ὀφειλήν. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος νικᾷ τὰ ἁμαρτήματά μας μὲ τὴν ἀγαθότητά Του, ἀφοῦ ηὐσπλαχνίσθη αὐτόν, τὸν ἄφησεν ἐλεύθερον καὶ τοῦ ἐχάρισε τὸ χρέος. Εἶδες τί μὲν ἐζήτησεν ὁ δοῦλος, πόσα δὲ ὁ Κύριος ἐχάρισεν εἰς αὐτόν; Πρόσεξε πάλιν αὐτοῦ τοῦ δούλου τὴν ἀλαζονείαν. Ἐνῷ ὤφειλε νὰ φανῇ καὶ αὐτὸς γεμᾶτος συμπάθειαν πρὸς τοὺς συνανθρώπους του, συμφώνως πρὸς τὴν τόσην φιλανθρωπίαν καὶ τὴν ἀπερίγραπτον εὐεργεσίαν ποὺ τοῦ παρεσχέθη, **B** αὐτὸς ἔπραξε τὸ ἀντίθετον. Διότι, «Ἐξῆλθε», λέγει, αὐτὸς ὁ ἴδιος, ποὺ ἔλαβε τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ χρέους τῶν μυρίων ταλάντων. Ἀκούσατε, παρακαλῶ, μὲ ἀκρίβειαν. Διότι αὐτά, τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς αὐτὸν εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐπιδράσουν εἰς τὴν ψυχήν μας καὶ νὰ μᾶς πείσουν νὰ ἀποβάλωμεν τὸ φοβερὸν αὐτὸ νόσημα ἀπὸ τὴν διάνοιάν μας. Αὐτὸς λοιπὸν «ἀφοῦ ἐξῆλθε, συνήντησεν ἕνα ἐκ τῶν συνδούλων του, ὁ ὁποῖος τοῦ ὤφειλεν ἑκατὸν δηνάρια».[36] Πρόσεξε τὴν ὑπάρχουσαν διαφοράν. Ἐδῶ ὁ σύνδουλος ποὺ ὀφείλει ἑκατὸν δηνάρια, ἐκεῖ ὁ Κύριος ποὺ ἀπαιτεῖ τὰ μύρια τάλαντα. Καὶ ὅμως, ἐπειδὴ τὸν εἶδε νὰ ἱκετεύῃ καὶ νὰ παρακαλῇ, τὸν συνεχώρησεν. Αὐτὸς ὅμως **C** «ἀφοῦ τὸν ἔσφιγξε εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ἔλεγε· δός μου ὀπίσω ὅ,τι μοῦ ὀφείλεις».[37] Τί (συνέβη) λοιπόν; «Ἔπεσε, λέγει, ὁ σύνδουλός του εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ».[38] Πρόσεχε πῶς ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐπαναλαμβάνει συνεχῶς τὸν λόγον αὐτόν, «ὁ σύνδουλός του», ὄχι ἀσκόπως, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀπόστασις μεταξὺ αὐτῶν. Καὶ ὅμως ἔκαμε τὴν παράκλησιν πρὸς αὐτόν, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν Κύριον, λέγων· «Κάνε ὑπομονὴν καὶ ὅλα θὰ σοῦ τὰ ἐπιστρέψω. Ἐκεῖνος δέ, λέγει, δὲν ἤθελε, ἀλλ' ἐπῆγε καὶ τὸν ἔβαλε εἰς τὴν φυλακὴν ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ τὰ ὀφειλόμενα».[39] Τί μεγίστη ἀχαριστία! Ἐνῷ εἶχε πρόσφατον τὴν μνήμην τῆς τόσον μεγάλης γενναιοδωρίας, οὔτε καὶ τοιουτοτρόπως ἐσκέφθη νὰ δείξῃ κάποιαν συμπάθειαν. **D** Ἀλλὰ προηγουμένως μὲν ἔπνιγεν αὐτόν, τώρα δὲ τὸν ἔρριψε καὶ εἰς τὴν φυλακήν.

7. Πρόσεχε ὅμως τί γίνεται. «Ὅταν εἶδον δὲ αὐτόν, λέγει, οἱ σύνδουλοί του ἐλυπήθησαν. Καὶ ἀφοῦ ἦλθον ἐξήγησαν εἰς τὸν Κύριόν των ὅλα ὅσα συνέβησαν».[40] Δὲν ἦλθεν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔπαθε αὐτὰ (διότι πῶς ἦτο δυνατόν, ἀφοῦ εὑρίσκετο κλεισμένος εἰς τὴν φυλακήν;), ἀλλὰ οἱ σύνδουλοι, οἱ ὁποῖοι χωρὶς νὰ ἔχουν ἀδικηθῆ, τόσον πολὺ ἐταράχθησαν, ὡσὰν οἱ ἴδιοι νὰ ἠδικήθησαν, ὥστε ἦλθον καὶ κατήγγειλαν τὰ πάντα. Βλέπε ὅμως καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Κυρίου. «Τότε, ἀφοῦ προσεκάλεσεν αὐτόν, λέγει, τοῦ εἶπε· δοῦλε πονηρέ».[41] **E** Πράγματι ἀπ' ἐδῶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιληφθῶμεν πόσον μεγάλη εἶναι ἡ καταστροφὴ ἐκ τῆς μνησικακίας. Διότι δὲν ἀπεκάλεσε αὐτὸν πονηρόν, ὅταν τὸν ἐξηπάτα διὰ τὰ μύρια τάλαντα ἀλλὰ τώρα ὅταν ἀπεδείχθη σκληρὸς πρὸς τὸν σύνδουλόν του. «Δοῦλε πονηρέ, λέγει, σοῦ ἐχάρισα ὅλον ἐκεῖνο τὸ χρέος, ἐπειδὴ μὲ παρεκάλεσες». Πρόσεχε πῶς φανερώνει τὴν ὑπερβολικήν του κακίαν. Μήπως, λέγει, προσέφερες τίποτε περισσότερον; Δὲν εἶπες μόνον ἁπλοῦς λόγους καὶ ἀφοῦ ἤκουσα τὴν παράκλησίν σου, σὲ ἀπήλλαξα ἐκείνης τῆς μεγάλης καὶ ἀπεριγράπτου ὀφειλῆς; «Δὲν ἔπρεπε καὶ σὺ νὰ ἐλεήσῃς τὸν σύνδουλόν σου, ὅπως καὶ ἐγὼ σὲ ἐλέησα»;[42] Ποίας συγγνώμης θὰ εἶσαι ἄξιος, **266 A** ἐὰν μὲν ἐγὼ ὁ Κύριός σου παρέγραψα τόσα ὑπέρογκα χρέη σου διὰ τοὺς ἁπλοῦς ἐκείνους λόγους, σὺ δὲ δὲν ἠλέησες τὸν σύνδουλόν σου, τὸν συνάνθρωπόν σου, οὔτε ἐλύγισες, οὔτε ἐπέδειξες κάποιαν συμπάθειαν πρὸς αὐτὸν ἐνθυμούμενος τὰς πρὸς σὲ εὐεργεσίας μου, ἀλλὰ σὺ ἀπεδείχθης ἄσπλαγχνος καὶ ἀπάνθρωπος καὶ ἀνελεήμων πρὸς τὸν σύνδουλόν σου; Διὰ τοῦτο θὰ μάθῃς ἐδῶ διὰ τῆς πείρας πόσας συμφορὰς προυξένησες εἰς τὸν ἑαυτόν σου. «Καὶ ἀφοῦ ὠργίσθη ὁ Κύριος αὐτοῦ τὸν παρέδωκεν εἰς τοὺς βασανιστάς».[43] Βλέπε ὅτι ὁ Κύριος ὀργίζεται τώρα ἕνεκα τῆς ἀπανθρωπίας αὐτοῦ πρὸς τὸν σύνδουλον, **B** καὶ τὸν παραδίδει εἰς τοὺς βασανιστάς. Καὶ ὅ,τι δὲν ἔπραξε προηγουμένως, ὅταν τόσον πολλὰ τοῦ ὤφειλε, διατάσσει τώρα νὰ πραγματοποιηθῇ. Διότι, «παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τοὺς βασανιστὰς ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ ὅ,τι ὀφείλει». Ἕως ὅτου, λέγει, καταβάλῃ αὐτὰ τὰ μύρια τάλαντα, τῶν ὁποίων ἤδη προηγουμένως ἔλαβεν ἀπαλλαγὴν καὶ ἀνεχώρησε. Μεγίστη καὶ ἀνέκφραστος εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅταν μὲν αὐτὸς διεπραγματεύετο περὶ τοῦ χρέους, ἐπειδὴ παρεκάλεσε, ἐχάρισε τοῦτο εἰς αὐτόν. Ὅταν ὅμως τὸν εἶδε νὰ γίνεται σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος πρὸς

36. Ματθ. 18, 28.
37. Ματθ. 18, 28.
38. Ματθ. 18, 29.
39. Ματθ. 18, 29 - 30.
40. Ματθ. 18, 31.

41. Ματθ. 18, 32.
42. Ματθ. 18, 33.
43. Ματθ. 18, 34.

τὸν σύνδουλον, τότε λοιπὸν ἀνακαλεῖ τὴν γενναιοδωρίαν Του, διὰ νὰ δείξῃ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, C ὅτι δὲν ἠδίκησε τόσον ἐκεῖνον ὅσον τὸν ἑαυτόν του. Καὶ ὅπως ἐκεῖνος τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν φυλακὴν ἕως ὅτου ἀποδώσῃ ὅ,τι ὀφείλει, τοιουτοτρόπως καὶ αὐτὸς τὸν παρέδωκεν εἰς τοὺς βασανιστὰς ἕως ὅτου καταθέσῃ ὅλον τὸ χρέος. Δὲν εἶπε δὲ αὐτὰ ἁπλῶς περὶ τῶν δηναρίων καὶ τῶν ταλάντων, ἀλλὰ ὁ λόγος εἶναι περὶ ἁμαρτίας καὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἁμαρτημάτων, διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι ἡμεῖς μὲν καὶ ἂν ἀκόμη εἴμεθα ὑπεύθυνοι εἰς τὸν Θεὸν διὰ μύρια ἁμαρτήματα, ὅμως λαμβάνομεν τὴν συγχώρησιν παρ' Αὐτοῦ, ἕνεκα τῆς ἀπείρου φιλανθρωπίας Του. Ἐὰν ὅμως ἀποδειχθῶμεν σκληροὶ καὶ ἀπάνθρωποι πρὸς τοὺς συνδούλους, τοὺς συγγενεῖς μας, τοὺς ὁμοίους ὡς πρὸς τὴν φύσιν μας D καὶ δὲν συγχωρήσωμεν τὰ πρὸς ἡμᾶς ἁμαρτήματά των, ἀλλὰ διὰ τὰ ἀνάξια αὐτὰ συμπεριφερόμεθα πρὸς αὐτοὺς μὲ κακίαν, τότε θὰ ἐπισύρωμεν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅσα μᾶς συνεχωρέθησαν προηγουμένως θὰ διαταχθῶμεν νὰ ἐξοφλήσωμεν αὐτὰ πάλιν μὲ τιμωρίας καὶ βασανιστήρια. Διότι ὅσον ἀπέχουν ἑκατὸν δηνάρια ἀπὸ μύρια τάλαντα, τόση εἶναι καὶ ἡ διαφορὰ τῶν ἰδικῶν μας πρὸς τὸν Θεὸν ἁμαρτημάτων καὶ αὐτῶν ποὺ ἔχουν γίνει πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους μας. Διὰ νὰ μάθωμεν δὲ ἀκριβῶς ὅτι πρὸς ὠφέλειάν μας εἶπε τὴν παραβολὴν αὐτὴν ὁ Κύριος, ἄκουσε καὶ αὐτὸ ποὺ ἀκολουθεῖ· E «Τοιουτοτρόπως θὰ σᾶς συμπεριφερθῇ καὶ ὁ οὐράνιος Πατήρ σας λέγει, ἐὰν δὲν ἀφήσετε κάθε ἕνας εἰς τὸν ἀδελφόν του ἐκ τῶν καρδιῶν σας τὰ παραπτώματα αὐτῶν».[44] Μέγα εἶναι τὸ κέρδος τῆς παραβολῆς, ἐὰν θελήσωμεν νὰ προσέξωμεν. Διότι τί δυνάμεθα νὰ συγχωρήσωμεν ἡμεῖς τόσον, ὅσον συγχωρεῖ εἰς ἡμᾶς ὁ Κύριος; Καὶ ἡμεῖς μέν, ἐὰν θελήσωμεν τοῦτο, συγχωροῦμεν ἁμαρτήματα τῶν συνανθρώπων μας. Ἡμεῖς ὅμως λαμβάνομεν τὴν συγχώρησιν ἀπὸ τὸν Κύριον. Πρόσεχε δὲ καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν λεγομένων. Διότι δὲν εἶπεν ἁπλῶς, «ἐὰν δὲν ἀφήσετε εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἁμαρτήματα», ἀλλὰ τί; «Ἐὰν δὲν ἀφήσετε κάθε ἕνας εἰς τὸν ἀδελφόν του 267 A ἐκ τῶν καρδιῶν σας τὰ παραπτώματα αὐτῶν». Πρόσεχε πῶς θέλει αὐτὴν τὴν καρδίαν μας νὰ εὑρίσκεται εἰς γαλήνην καὶ ἡσυχίαν καὶ νὰ εἶναι ἤρεμος ὁ λογισμός μας καὶ νὰ εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι παντὸς πάθους καὶ νὰ δεικνύωμεν πολλὴν ἀγαθωσύνην καὶ πραότητα πρὸς τοὺς πλησίον

44. Ματθ. 18, 35.

μας. Καὶ εἰς ἄλλο μέρος δὲ εἶναι δυνατὸ νὰ ἀκούσῃς τὸν Κύριον νὰ λέγῃ πάλιν· «Διότι, ἐὰν ἀφήσετε εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ παραπτώματα αὐτῶν, θὰ ἀφήσῃ καὶ τὰ ἰδικά σας ὁ οὐράνιος Πατήρ σας».[45] Ἂς μὴ νομίσωμεν λοιπόν, ὅτι εὐεργετῶμεν ἄλλον, ὅταν πράττωμεν τοῦτο, ἢ ὅτι προσφέρομεν εἰς ἐκεῖνον κάποιαν μεγάλην χάριν. Καθ' ὅσον ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἀπολαμβάνομεν τὴν εὐεργεσίαν B καὶ προξενοῦμεν ἐκ τούτου πολὺ κέρδος εἰς τοὺς ἑαυτούς μας. Ὅπως καὶ πάλιν, ἐὰν δὲν πράττωμεν τοῦτο, ἐκείνους μὲν εἰς τίποτε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀδικήσωμεν, προετοιμάζομεν ὅμως εἰς τὸν ἑαυτόν μας τὴν ἀνυπόφορον τιμωρίαν τῆς κολάσεως. Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, σκεπτόμενοι αὐτά, ἂς μὴ ἀγανακτῶμέν ποτε δι' αὐτοὺς ποὺ μᾶς ἐλύπησαν, ἢ νὰ ἔχωμεν μνησικακίαν πρὸς αὐτοὺς ποὺ κατὰ κάποιον τρόπον μᾶς ἠδίκησαν, ἢ νὰ συμπεριφερώμεθα πρὸς αὐτοὺς ἐχθρικῶς. Ἀλλὰ σκεπτόμενοι πόσην εὐεργεσίαν μᾶς προξενοῦν καὶ θάρρος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, καὶ πρὸ πάντων, ὅτι ἡ συνδιαλλαγὴ μὲ αὐτοὺς ποὺ μᾶς ἐλύπησαν εἶναι ἀπαλλαγὴ ἐκ τῶν ἰδικῶν μας ἁμαρτημάτων, C ἂς σπεύδωμεν καὶ ἂς ἐπειγώμεθα. Λαμβάνοντες δὲ ὑπ' ὄψιν τὸ ἐκ τούτου κέρδος, ἂς ἐπιδεικνύωμεν μεγάλην βοήθειαν καὶ καλωσύνην πρὸς αὐτοὺς ποὺ μᾶς ἠδίκησαν, ὡσὰν ἀκριβῶς πρὸς πραγματικοὺς εὐεργέτας. Διότι, ἐὰν εἴμεθα σώφρονες καὶ συνετοί, δὲν θὰ δυνηθοῦν τόσον νὰ μᾶς ὠφελήσουν αὐτοί, οἱ ὁποῖοι συμπεριφέρονται πρὸς ἡμᾶς φιλικῶς καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι μὲ κάθε τρόπον φροντίζουν νὰ μᾶς βοηθοῦν, ὅσον θὰ μᾶς βοηθήσῃ ἡ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς συμπαράστασις καὶ βοήθεια, ἡ ὁποία καθιστᾷ ἡμᾶς ἀξίους τῆς θείας βοηθείας καὶ μᾶς ἐλαφρύνει ἀπὸ τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων μας.

8. Διότι σκέψου, παρακαλῶ, ἀγαπητέ μου, πόσον εἶναι τὸ μέγεθος αὐτῆς τῆς ἀρετῆς ἀπὸ τὰ ἔπαθλα, τὰ ὁποῖα ὑπεσχέθη ὁ τῶν ὅλων Θεὸς εἰς αὐτοὺς ποὺ θὰ τὴν πραγματοποιήσουν. Διότι, ἀφοῦ εἶπε, «Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς σας, εὐλογεῖτε αὐτοὺς ποὺ σᾶς καταδιώκουν, προσεύχεσθε δι' ἐκείνους ποὺ σᾶς κακομεταχειρίζονται»,[46] D ἐπειδὴ ἦσαν μεγάλαι αἱ ἐπιταγαὶ καὶ ἤγγιζαν αὐτὴν τὴν ἄκρην τῆς κορυφῆς, διὰ τοῦτο λέγει· «Διὰ νὰ γίνετε ὅμοιοι τοῦ ἐπουρανίου Πατρός σας, διότι Αὐτὸς ἀνατέλλει τὸν ἥλιόν Του διὰ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει διὰ τοὺς δικαίους καὶ ἀδίκους».[47] Εἶδες μὲ ποῖον γίνεται παρόμοιος, κατὰ

45. Ματθ. 6, 14.
46. Ματθ. 5, 44.
47. Ματθ. 5, 45.

τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν, ἐκεῖνος ποὺ ὄχι μόνον δὲν ἀντικρούει αὐτοὺς ποὺ τὸν λυποῦν, ἀλλὰ καὶ φροντίζει νὰ προσεύχεται ὑπὲρ αὐτῶν; Ἂς μὴ ἀποστερῶμεν λοιπὸν τοὺς ἑαυτούς μας, ἕνεκα ἀδιαφορίας καὶ ὀκνηρίας, τοιούτων δωρεῶν καὶ βραβείων ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν δύναμιν κάθε σκέψεως, E ἀλλὰ ἂς φροντίζωμεν παντοιοτρόπως νὰ κατορθώνωμεν αὐτὴν τὴν ἀρετὴν καί, ἀφοῦ πείσωμεν τὸν λογισμόν μας, ἂς ἐκπαιδεύσωμεν αὐτὸν νὰ ὑπακούῃ εἰς τὴν ἐπιταγὴν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἐγὼ τώρα ἔκαμα αὐτὴν τὴν παραίνεσιν καὶ ἠσχολήθην μὲ τὴν παραβολὴν καὶ ὑπέδειξα τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος καὶ πόσον κέρδος λαμβάνομεν ἐκ τούτου, ὥστε κάθε ἕνας ἀπὸ ἡμᾶς, ἐὰν ἔχῃ κάποιον ποὺ τοῦ συμπεριφέρεται ἐχθρικῶς, ἕως ὅτου ἀκόμη ὑπάρχῃ καιρός, νὰ φροντίσῃ ὅπως συμφιλιώσῃ αὐτὸν μαζί του. Καὶ ἂς μὴ μοῦ λέγῃ κανείς, ὅτι παρεκάλεσα μίαν καὶ δύο φοράς, καὶ δὲν συγκατετέθη. Ἐὰν κάμνωμεν εἰλικρινῶς τοῦτο, 260 A ἂς μὴ παύσωμεν προηγουμένως, ἕως ὅτου, ἀφοῦ τὸν κάμψωμεν μὲ τὴν συνεχῆ προσέλευσιν καὶ παράκλησιν, προσελκύσωμεν αὐτὸν καὶ τὸν ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ τὴν ἐχθρότητα πρὸς ἡμᾶς. Διότι μήπως εἰς ἐκεῖνον κάμνωμεν κάποιαν χάριν; Εἰς ἡμᾶς ἐπιστρέφουν τὰ εὐεργετήματα· θὰ προσελκύσωμεν τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ, θὰ ἀποταμιεύσωμεν ἀπὸ προηγουμένως τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων εἰς τοὺς ἑαυτούς μας, θὰ λάβωμεν ἐκ τούτου πολὺ θάρρος πρὸς τὸν Θεόν. Ἂν πραγματοποιήσωμεν αὐτό, θὰ δυνηθῶμεν καὶ νὰ προσέλθωμεν μὲ καθαρὰν συνείδησιν εἰς τὴν ἱερὰν αὐτὴν καὶ φρικτὴν τράπεζαν καὶ νὰ εἴπωμεν μὲ θάρρος τοὺς λόγους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι συνδεδεμένοι μὲ τὴν προσευχήν.[48] Γνωρίζουν οἱ μεμυημένοι τὸ λεγόμενον. Διὰ τοῦτο, ἀφήνω εἰς τὴν συνείδησιν ἑκάστου νὰ γνωρίζῃ, B πῶς μὲν δυνάμεθα, ἐὰν πραγματοποιήσωμεν τὴν ἐντολήν, νὰ εἴπωμεν μὲ θάρρος τοὺς λόγους αὐτοὺς κατὰ τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον καιρόν. Ἐὰν δὲ ἀδιαφορήσωμεν, πόσης κατακρίσεως ἄξιοι δὲν θὰ εἴμεθα, πράττοντες ἀντιθέτως πρὸς τοὺς λόγους, τὸ νὰ ἀποτολμῶμεν νὰ προφέρωμεν ἀσκόπως καὶ ματαίως τοὺς λόγους τῆς προσευχῆς, καὶ τοιουτοτρόπως νὰ συγκεντρώνωμεν περισσότερον πῦρ εἰς τοὺς ἑαυτούς μας καὶ νὰ προκαλῶμεν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Κυρίου; Χαίρω καὶ εὐχαριστοῦμαι

48. Ὁ ἱερὸς Πατὴρ ἐννοεῖ τοὺς λόγους τῆς Κυριακῆς προσευχῆς, «καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν» (Ματθ. 6, 12).

ποὺ σᾶς βλέπω νὰ ἀκούετε μὲ προθυμίαν τὰ λεγόμενα ἀποδεικνύοντες τοῦτο μὲ τὰ χειροκροτήματα, ὅτι φροντίζετε νὰ ἑτοιμάζεσθε καὶ νὰ ἐφαρμόζετε τὴν δεσποτικὴν αὐτὴν συμβουλήν. Διότι τοῦτο εἶναι τὸ ἰατρεῖον τῶν ψυχῶν μας, C τοῦτο εἶναι τὸ φάρμακον τῶν τραυμάτων μας, αὐτὴ ἡ ἀρίστη ὁδὸς τῆς εὐαρεστήσεώς μας πρὸς τὸν Θεόν, αὐτὴ ἡ μεγίστη ἀπόδειξις τῆς φιλοθέου ψυχῆς μας, τὸ νὰ καταδεχώμεθα ὅλα ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸν νόμον τοῦ Κυρίου καὶ νὰ μὴ παρασυρώμεθα ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῶν σκέψεων, ἀλλὰ νὰ γινώμεθα ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ πάθη, σκεπτόμενοι τὰς καθημερινὰς πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἂν βεβαίως θελήσωμεν νὰ ἐκτελέσωμεν τὰ προστάγματά Του, ὅσον καὶ ἂν προσπαθήσωμεν, ὅ,τι καὶ ἂν πράξωμεν, δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ πλησιάσωμεν οὔτε τὸ ἐλάχιστον μέρος καὶ αὐτῶν ποὺ ἤδη ἔχει παραχωρήσει εἰς ἡμᾶς καὶ αὐτῶν ποὺ γίνονται καθημερινῶς καὶ αὐτῶν ποὺ ἔχει ἀποταμιεύσει πρὸς χάριν μας εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν. D Κάθε ἕνας λοιπόν, ὅταν ἐξέλθῃ ἀπὸ ἐδῶ, τοῦτο ἂς ἔχῃ ὡς κύριον ἔργον καὶ ἂς σπεύδῃ, ὡσὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ μεγίστου θησαυροῦ, καὶ ἂς μὴ τὸν κάμῃ νὰ ἀναβάλῃ κάτι ποὺ τυχὸν θὰ ἐπαρουσιάζετο. Καὶ ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ κοπιάσωμεν καὶ νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ βαδίσωμεν μακρὰν ὁδὸν διὰ νὰ τὸν εὕρωμεν καὶ ἂν ὑπάρχουν μερικαὶ δυσκολίαι, ἂς ἀφαιρέσωμεν ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμπόδια. Μία ἂς εἶναι ἡ ἰδική μας φροντίς, πῶς θὰ δυνηθῶμεν νὰ πραγματοποιήσωμεν τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ ἀποκομίσωμεν τοιουτοτρόπως τὸν μισθὸν τῆς ὑπακοῆς. Μήπως βεβαίως δὲν γνωρίζω, ὅτι φαίνεται βαρὺ καὶ δυσάρεστον τὸ νὰ ἀπέλθωμεν πρὸς αὐτόν, ὁ ὁποῖος μᾶς E ἐχθρεύεται καὶ μᾶς πολεμᾷ, καὶ νὰ σταθῶμεν καὶ νὰ συζητήσωμεν; Ἀλλ' ἐὰν ἐννοήσῃς τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ἐντολῆς καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀμοιβῆς καὶ ὅτι ὄχι εἰς ἐκεῖνον, ἀλλ' εἰς σὲ ἐπιστρέφουν αἱ εὐεργεσίαι, ὅλα θὰ σοῦ φανοῦν ἐλαφρὰ καὶ εὐκολοκατόρθωτα. Αὐτὰ λοιπὸν ἀνακαλοῦντες εἰς τὰς σκέψεις μας, ἂς κατανικῶμεν τὴν συνήθειαν καὶ ἂς γινώμεθα τηρηταὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ μὲ ἀγαθὴν διάθεσιν, διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν καὶ τῶν παρ' Αὐτοῦ ἀμοιβῶν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τῆς ἀγαθότητος Αὐτοῦ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκουν ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΟΓΔΟΗ

269 A «ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΩΕ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΥΙΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΥ ΗΣΑΝ ΜΑΖΙ ΤΟΥ· ΝΑ ΕΓΩ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΠΤΩ ΣΥΜΦΩΝΙΑΝ ΜΑΖΙ ΣΑΣ ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΠΟΓΟΝΟΥΣ ΣΑΣ ΠΟΥ ΘΑ ΣΑΣ ΔΙΑΔΕΧΘΟΥΝ, ΚΑΙ ΜΕ ΚΑΘΕ ΖΩΝΤΑΝΗΝ ΥΠΑΡΞΙΝ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΕΙ ΜΑΖΙ ΣΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΠΤΗΝΑ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΚΤΗΝΗ, ΚΑΙ ΜΕ ΟΛΑ ΤΑ ΘΗΡΙΑ ΤΗΣ ΓΗΣ» (Γεν. 9, 8-10).

1. Ἂν καὶ ὡμιλήσαμεν χθὲς περὶ τῆς εὐλογίας, τῆς ὁποίας ἠξιώθη παρὰ τοῦ Θεοῦ ὁ Νῶε μετὰ τὴν ἔξοδον ἀπὸ τὴν κιβωτόν, ἀφοῦ ἔκτισε θυσιαστήριον καὶ προσέφερε εὐχαριστηρίους θυσίας **B** καὶ ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην του, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ προχωρήσωμεν περαιτέρω καὶ νὰ διαπραγματευθῶμεν ὁλόκληρον τὸ ἀνάγνωσμα καὶ νὰ δείξωμεν τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν κηδεμονίαν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε πρὸς τὸν δίκαιον. Διότι, ἐπειδὴ ὁ λόγος μας παρεξετάθη πολύ, τὸν κατεστήσαμεν σύντομον ὥστε νὰ μὴ καλύψωμεν τὴν μνήμην σας ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν λεχθέντων οὔτε νὰ ἀπολέσωμεν τὴν ὠφέλειαν τῶν ἤδη λεχθέντων ἀπὸ τὰ μετὰ ταῦτα λεγόμενα. Ὁ σκοπός μας βεβαίως δὲν εἶναι αὐτός, τὸ νὰ λέγωμεν πολλά, ἀλλὰ θέλομεν νὰ λέγωμεν τόσα μόνον, ὅσα εἶναι δυνατὸν καὶ **C** σεῖς νὰ συγκρατήσετε εἰς τὴν μνήμην σας καὶ νὰ ἀναχωρήσετε ἀπὸ ἐδῶ μὲ τὸ κέρδος τῆς ἀκροάσεως. Διότι, ἐὰν πρόκειται καὶ ἡμεῖς νὰ λέγωμεν περισσότερα τοῦ πρέποντος καὶ σεῖς οὐδὲν ἐκ τῶν λεγομένων νὰ ἀποκομίζετε, τί τὸ ὄφελος; Γνωρίζοντες λοιπόν, ὅτι διὰ τὴν ὠφέλειάν σας ἀνελάβομεν τὸν κόπον αὐτὸν τῆς διδασκαλίας, νομίζομεν ὅτι θὰ λάβωμεν καὶ πολλὴν ἱκανοποιητικὴν ἀμοιβήν, ἐὰν ἴδωμεν τὴν προκοπήν σας, νὰ κατέχετε μὲ ἀκρίβειαν τὰ λεγόμενα καὶ νὰ ἔχετε ἐναποθέσει αὐτὰ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς διανοίας σας καὶ συνεχῶς νὰ τὰ ἀνακαλεῖτε καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνετε. Διότι, ἡ ἐνθύμησις τῶν ἤδη λεχθέντων θὰ σᾶς προδιαθέσῃ νὰ ἀποδέχεσθε εὐκολώτερον καὶ αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ λεχθοῦν, καὶ **D** τοιουτοτρόπως μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου θὰ γίνετε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους διδάσκαλοι.[1] Δι-

1. Οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ γίνωνται διδάσκαλοι καὶ εἰς τοὺς ἄλλους. Μετὰ πάθους ἐτόνιζε τοῦτο ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος.

ότι αὐτὴ εἶναι ἡ ὅλη ἀγρυπνία καὶ ἡ φροντίς μας, ὥστε νὰ γίνετε ὅλοι σας τέλειοι καὶ ὡλοκληρωμένοι καὶ τίποτε νὰ μὴ σᾶς διαφεύγῃ ἀπὸ τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὰς θείας Γραφάς. Καθ' ὅσον ἡ γνῶσις αὐτῶν, ἐὰν θέλωμεν νὰ εἴμεθα διαυγεῖς καὶ ἄγρυπνοι, τὰ μέγιστα θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀρίστην ζωήν μας καὶ θὰ μᾶς καταστήσῃ προθυμοτέρους εἰς τοὺς κόπους (πρὸς ἀπόκτησιν) τῆς ἀρετῆς. Διότι, ὅταν μάθωμεν ὅτι κάθε ἕνας ἀπὸ τοὺς δικαίους, οἱ ὁποῖοι ἀπέκτησαν πολλὴν παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, ἀφοῦ διῆλθεν ὅλην τὴν ζωὴν μὲ πειρασμοὺς καὶ θλίψεις καὶ ἐπέδειξε πολλὴν ὑπομονὴν καὶ εὐχαριστίαν, τοιουτοτρόπως ἠξιώθη τῶν ἀμοιβῶν, πῶς δὲν θὰ φροντίσωμεν καὶ ἡμεῖς **E** νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ἰδίαν μὲ αὐτοὺς ὁδόν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τῶν ἰδίων μὲ αὐτοὺς ἀμοιβῶν; Δι' αὐτό, παρακαλῶ, νὰ προσθέτετε καθημερινῶς εἰς τὰς ἀρετάς σας κάποιαν καλὴν πρᾶξιν καὶ νὰ αὐξάνετε τὴν κατὰ Θεὸν οἰκοδομήν σας.[2] Καὶ αὐτὰ μὲν ποὺ ἤδη ἔχετε κατορθώσει νὰ τὰ διατηρῆτε μὲ ἀσφάλειαν καὶ πολλὴν προφύλαξιν, νὰ προσθέτετε δὲ τὰ ὑπολειπόμενα, διὰ νὰ φθάσετε τοιουτοτρόπως εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, πρὸς ἰδικόν μας καύχημα, πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς δόξαν Χριστοῦ. Καθ' ὅσον, ὅταν βλέπω **270 A** τὴν ἀνικανοποίητον ἐπιθυμίαν σας διὰ τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν, δὲν παύω καθημερινῶς νὰ σᾶς παραθέτω τὸ συμπόσιον ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς, ἂν καὶ γνωρίζω τὴν πολλήν μου πτωχείαν. Ἐκεῖνα δὲ ἀκριβῶς, τὰ ὁποῖα ἀπὸ φιλανθρωπίαν ἡ θεία χάρις μοῦ χορηγεῖ πρὸς ὠφέλειάν σας, αὐτὰ προσφέρω εἰς τὰς ἀκοάς σας. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἂς δείξωμεν καὶ σήμερον εἰς τὴν ἀγάπην σας τὴν ὑπερβολὴν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπιδεικνύει πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀφοῦ παραθέσωμεν ἐνώπιόν σας αὐτὰ ποὺ ἐλέχθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Νῶε. «Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱούς του ποὺ ἦσαν μαζί του». **B** Ἀφοῦ ηὐλόγησεν αὐτὸν καὶ τοὺς υἱούς του εἶπε, «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» καὶ τοὺς ἐνεχείρισε τὴν ἐξουσίαν ἐφ' ὅλων τῶν ἀλόγων ζώων καὶ τοὺς ἔδωσε τὸ δικαίωμα νὰ τρώγουν τὰ πάντα ὅπως τὰ χόρτα καὶ τοὺς παρήγγειλε νὰ μὴ τρώγουν κρέας μὲ αἷμα, φροντίζων ἀκόμη περισσότερον καὶ διὰ τὸν δίκαιον καὶ διὰ τοὺς ἀπογόνους του καὶ παρέχων πάντοτε τὰς εὐεργεσίας πρὸς τὸν ἄνθρωπον, προσθέτει πάλιν μεγαλυτέρας εὐεργεσίας καὶ λέγει· «Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν

2. Α' Κορινθ. 8, 9.

Νῶε καὶ τοὺς υἱούς του ποὺ ἦσαν μαζί του· νὰ ἐγὼ σήμερον συνάπτω συμφωνίαν μαζί σας καὶ μὲ τοὺς ἀπογόνους σας ποὺ θὰ σᾶς διαδεχθοῦν, καὶ μὲ κάθε ζωντανὴν ὕπαρξιν ποὺ ὑπάρχει μαζί σας **C** καὶ ἀπὸ τὰ πτηνὰ καὶ ἀπὸ τὰ κτήνη, καὶ μὲ ὅλα τὰ θηρία τῆς γῆς, ὅσα μαζί μὲ σᾶς ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν κιβωτόν. Καὶ θὰ καταστήσω ἀπαρασάλευτον τὴν συμφωνίαν μου μαζί σας και δὲν θὰ καταστραφῆ πλέον κάθε ζωντανὴ ὕπαρξις ἀπὸ τὸ ὕδωρ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ δὲν θὰ γίνη πλέον κατακλυσμὸς διὰ νὰ καταστρέψη ὅλην τὴν γῆν».[3] Ἦτο φυσικὸν νὰ εὑρίσκεται ἀκόμη ὁ δίκαιος εἰς ἀγωνίαν καὶ νὰ ἔχη καταβληθῆ ἡ διάνοιά του ἀπὸ τὸν φόβον. Ἐπρόκειτο δέ, ἐὰν συνέβαινέ ποτε νὰ γίνη κάποια μικρὰ δυνατὴ βροχή, νὰ ταράσσεται καὶ νὰ παραλύη, ὡσὰν νὰ κατελάμβανε πάλιν τὴν οἰκουμένην αὐτὴ ἡ ταραχὴ τοῦ κατακλυσμοῦ. Ὁ καλὸς ὅμως **D** Θεὸς παρέχει τὸ θάρρος καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀπογόνους του, γνωρίζων ὅτι καὶ ἡ τυχαία λύπη ἠδύνατο νὰ τὸν ἀναστατώση. Καθ' ὅσον ἡ πεῖρα τῶν προηγουμένων ἦτο δυνατὸν νὰ τοῦ προξενήση πολλὴν δειλίαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦτο φυσικὸν ὁ μακάριος αὐτὸς ἀπὸ τὴν τυχοῦσαν δυνατὴν βροχὴν νὰ ἀπορῆ καὶ νὰ τρέμη, δι' αὐτὸ ὁ καλὸς Θεός, διὰ νὰ τὸν κάμη νὰ ἔχη θάρρος καὶ τὸν ἀπαλλάξη ἀπὸ τὸν φόβον καὶ τοῦ προσφέρη πολλὴν ἄνεσιν καὶ χαράν, τοῦ ὑπόσχεται ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπιφέρη τοιαύτην τιμωρίαν.

2. Ὑπεσχέθη βεβαίως αὐτὸ ἤδη καὶ πρὸ τῆς εὐλογίας, ὅταν ἔλεγε, ὅπως ἠκούσατε, ὅτι «Δὲν θὰ καταρασθῶ πλέον **E** τὴν γῆν».[4] Ἂν καὶ αὐξάνεται ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὅμως ἐγὼ δὲν θὰ τιμωρήσω πλέον τὸ ἀνθρώπινον γένος μὲ τοιαύτην τιμωρίαν. Δεικνύων λοιπὸν τὴν ἄπειρον φιλανθρωπίαν Του ὑπόσχεται καὶ πάλιν αὐτό, διὰ νὰ ἔχη ὁ δίκαιος θάρρος καὶ νὰ μὴ συλλογίζεται καὶ λέγη: Ἐνῷ προηγουμένως παρεχώρησε τὴν εὐλογίαν εἰς τὸ γένος μας καὶ τὸ ηὔξησε τόσον πολύ, ἐπέφερε αὐτὴν τὴν πανωλεθρίαν. Ἀφαιρεῖ λοιπὸν κάθε ἀμφιβολίαν ἀπὸ τὰς σκέψεις του καὶ τὸν πληροφορεῖ, ὅτι δὲν θὰ συμβῆ πλέον αὐτό. Ὅπως δηλαδή, λέγει, προεκάλεσα τὸν κατακλυσμὸν ἀπὸ φιλανθρωπίαν, διὰ νὰ ἀνακόψω τὴν κακίαν καὶ νὰ μὴ προχωρήσουν **271 A** οἱ ἄνθρωποι περαιτέρω, τοιουτοτρόπως καὶ τώρα ὑπόσχομαι ἀπὸ φιλανθρωπίαν, ὅτι δὲν θὰ κάμω πλέον αὐτό, ὥστε ζῶντες ἔξω ἀπὸ κάθε λύπην, τοιουτοτρόπως

3. Γεν. 9, 8-11.
4. Γεν. 8, 21.

διέλθητε τὴν παροῦσαν ζωήν. Δι' αὐτὸ λέγει· «νά, συνάπτω τὴν συμφωνίαν μου», δηλαδὴ κάμνω συνθήκας. Ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ἀνθρώπων, ὅταν κανεὶς ὑπόσχεται κάτι, συνάπτει συμφωνίαν καὶ παρέχει πολλὴν βεβαιότητα, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ καλὸς Θεὸς λέγει· «νὰ συνάπτω τὴν διαθήκην μου». Καὶ καλῶς εἶπεν, «συνάπτω», ἀντὶ νὰ εἴπη, νὰ ἐγὼ ἐπανορθώνω τὴν πανωλεθρίαν ποὺ ἔγινεν ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτημάτων καὶ συνάπτω συμφωνίαν μαζί σας καὶ μὲ τοὺς **B** ἀπογόνους σας, ποὺ θὰ σᾶς διαδεχθοῦν. Βλέπε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Δὲν σταματῶ τὰς συμφωνίας, λέγει, μέχρις ὑμῶν, ἀλλὰ τὰς καθιστῶ ἀσφαλεῖς καὶ βεβαίας καὶ διὰ τοὺς ἀπογόνους σας. Ἔπειτα διὰ νὰ δείξη τὴ γενναιοδωρίαν Του, λέγει· «Καὶ μὲ πᾶσαν ζωντανὴν ὕπαρξιν ποὺ ὑπάρχει μαζί σας, καὶ ἀπὸ τὰ πτηνὰ καὶ ἀπὸ τὰ κτήνη καὶ μὲ ὅλα τὰ θηρία τῆς γῆς, ὅσα μαζί μὲ σᾶς ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν κιβωτόν. Καὶ θὰ καταστήσω ἀπαρασάλευτον τὴν συμφωνίαν μου μαζί σας καὶ δὲν θὰ καταστραφῆ πλέον κάθε ζωντανὴ ὕπαρξις ἀπὸ τὸ ὕδωρ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ δὲν θὰ γίνη πλέον κατακλυσμὸς διὰ νὰ καταστρέψη ὅλην τὴν γῆν». **C** Εἶδες τὴν ἔκτασιν τῶν συμφωνιῶν; Εἶδες τὴν ἀπερίγραπτον μεγαλοδωρίαν τῶν ὑποσχέσεων; Πρόσεχε πῶς ἐπεκτείνει πάλιν τὴν φιλανθρωπίαν Του καὶ μέχρι τῶν ἀλόγων ζώων καὶ τῶν θηρίων, καὶ εὐλόγως. Διότι, ἐκεῖνο ἀκριβῶς ποὺ εἶπον πολλάκις, τοῦτο λέγω καὶ τώρα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ καὶ αὐτὰ ἐδημιουργήθησαν διὰ τὸν ἄνθρωπον, δι' αὐτὸ συμμετέχουν καὶ αὐτὰ τώρα τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον γινομένης εὐεργεσίας. Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι ἔγινε κοινὴ ἡ συμφωνία καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ πρὸς τὰ ἄλογα ζῶα, δὲν συμβαίνει ὅμως αὐτό. Καθ' ὅσον καὶ τοῦτο γίνεται πρὸς παρηγορίαν του, διὰ νὰ γνωρίζη πόσης ἀπολαύει τιμῆς, μὲ τὸ νὰ μὴ σταματᾶ ἡ εὐεργεσία μέχρις αὐτοῦ μόνον, **D** ἀλλὰ χάρις εἰς αὐτὸν νὰ ἀπολαύουν καὶ τὰ ἄλογα ζῶα τῆς γενναιοδωρίας τοῦ Θεοῦ». «Καὶ δὲν θὰ καταστραφῆ πλέον, λέγει, κάθε ζωντανὴ ὕπαρξις ἀπὸ τὸ ὕδωρ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ δὲν θὰ γίνη πλέον κατακλυσμὸς διὰ νὰ καταστρέψη ὅλην τὴν γῆν». Εἶδες πῶς ὑπόσχεται καὶ μίαν καὶ δύο καὶ πολλὰς φοράς, ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπιφέρη τοιαύτην πανωλεθρίαν, διὰ νὰ ἀφαιρέση τὴν ταραχὴν τῶν λογισμῶν τοῦ δικαίου καὶ τὸν προετοιμάση νὰ ἔχη θάρρος περὶ τῶν μελλόντων; Ἔπειτα, μὴ ἀποβλέπων πρὸς τὴν ἰδίαν Αὐτοῦ φύσιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἰδικήν μας ἀσθένειαν, δὲν ἀρκεῖται **E** εἰς τὴν διὰ τῶν λό-

γων ὑπόσχεσιν καὶ ἐπιδεικνύων τὴν πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασιν, μᾶς παρέχει καὶ ἀπόδειξιν ποὺ δύναται, μὲ τὸ νὰ παραμένῃ αἰωνίως, νὰ μᾶς ἀπαλλάσσῃ ἀπὸ τὸν φόβον αὐτόν, ὥστε καὶ ἂν πέσῃ πολλὴ δυνατὴ βροχὴ καὶ ἂν γίνῃ σφοδρότερος ὁ χειμών, ἢ ἐὰν ἡ πλημμύρα τῶν ὑδάτων αὐξηθῇ ὑπερβολικῶς, οὔτε εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν νὰ φοβούμεθα, ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν θάρρος ἀποβλέποντες εἰς τὴν δοθεῖσαν ἀπόδειξιν. «Καὶ εἶπεν ὁ Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν Νῶε· αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπόδειξις τῆς συμφωνίας μας ποὺ συνάπτεται μεταξύ μας». Πρόσεχε μὲ πόσην τιμὴν περιβάλλει τὸν δίκαιον. Ὡσὰν δηλαδὴ ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρωπον ὁμιλῶν, τοιουτοτρόπως καὶ μὲ αὐτὸν κάμνει τὰς συμφωνίας καὶ λέγει· 272 A «Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπόδειξις τῆς συμφωνίας μας ποὺ συνάπτεται μεταξύ μας καὶ μεταξὺ κάθε ζώσης ὑπάρξεως, ἡ ὁποία ὑπάρχει μαζί σας διὰ πάντοτε».[5] Εἶδες ὅτι ἡ ἀπόδειξις ποὺ πρόκειται νὰ δοθῇ πρὸς κάθε ζῶσαν ὕπαρξιν, ἰσχύει, διὰ πάντοτε; Ὄχι μόνον δίδει τὴν ἀπόδειξιν καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔμψυχα, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶναι συνεχὴς καὶ αἰώνιος μὲ τὴν ὕπαρξιν τοῦ κόσμου. Ποία εἶναι λοιπὸν ἡ ἀπόδειξις; «Τοποθετῶ τὸ οὐράνιον τόξον[6] εἰς τὰ νέφη καὶ θὰ εἶναι εἰς σημεῖον καὶ εἰς ὑπόμνησιν τῆς συμφωνίας ποὺ συνάπτεται μεταξὺ ἐμοῦ καὶ ὅλων τῶν ζώντων ἐπὶ τῆς γῆς».[7] Νὰ ὅτι μετὰ τῆς διὰ τῶν λόγων ὑποσχέσεως δίδω καὶ αὐτὸ τὸ σημεῖον, ἐννοῶ τὸ οὐράνιον τόξον, τὸ ὁποῖον μερικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι δημιουργεῖται, ὅταν ὁ ἥλιος ἐκπέμπῃ τὰς ἀκτῖνας του πρὸς τὰ νέφη.[8] B Ἐὰν ὁ λόγος μου, λέγει, δὲν ἀρκεῖ, νά, σᾶς δίδω καὶ ἀπόδειξιν, ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπιφέρω τοιαύτην τιμωρίαν. Βλέποντες λοιπὸν τὸ σημεῖον αὐτό, ἀπαλλάσσεσθε ἀπὸ τὸν φόβον. «Καὶ θὰ συμβῇ ὅταν συναθροίζω τὰ νέφη, λέγει, εἰς τὴν γῆν, θὰ φανῇ τὸ οὐράνιον τόξον εἰς τὰ νέφη καὶ θὰ ἐνθυμηθῶ τὴν διαθήκην μου, ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξύ μας καὶ μεταξὺ κάθε ἄλλης ψυχῆς ποὺ ὑπάρχει εἰς κάθε ζωϊκὸν ὀργανισμὸν ἐπὶ τῆς γῆς».[9] Τί λέγεις, μακάριε προφῆτα; Θὰ ἐνθυμηθῶ, λέγει, τὴν διαθή-

5. Γεν. 9, 12.
6. Κατ' ἄλλους μὲν τὸ οὐράνιον τόξον ὑπῆρχε καὶ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τώρα καθορίζεται ὡς σημεῖον τῆς συμφωνίας, κατ' ἄλλους δὲ εἶναι σύγχρονον μὲ τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Νῶε.
7. Γεν. 9, 13.
8. Πράγματι τὸ οὐράνιον τόξον δημιουργεῖται ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ λευκοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς προσπίπτοντος ἐπὶ τῶν νεφῶν θραυομένων εἰς σταγόνας. Βεβαίως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐτέθησαν καὶ οἱ φυσικοὶ νόμοι.
9. Γεν. 9, 14-15.

κην μου, δηλαδὴ τὴν συμφωνίαν μου, τὴν διαβεβαίωσιν, τὴν ὑπόσχεσίν μου. Ὄχι ἐπειδὴ ἔχει ἀνάγκην ὁ Θεὸς ὑπομνήσεως, ἀλλὰ διὰ νὰ ἔχωμεν θάρρος, ἀποβλέποντες πρὸς ἐκεῖνο τὸ δοθὲν σημεῖον C καὶ μὴ σκεπτώμεθα ἡμεῖς τίποτε φοβερόν, ἐνθυμούμενοι ἀμέσως τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Θεοῦ, ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον θὰ ὑποστῶμεν.

3. Εἶδες τὴν συγκαταβατικότητα τοῦ Θεοῦ; πόσον φροντίζει διὰ τὸ γένος μας, πόσην μεγάλην φιλανθρωπίαν ἐπέδειξε, ὄχι ἐπειδὴ εἶδε τὴν διόρθωσιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ μὲ ὅλα τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγαθότητός Του; «Καὶ δὲν θὰ πέσῃ ποτὲ πλέον ὕδωρ ἐπὶ τῆς γῆς διὰ κατακλυσμὸν αὐτῆς, ὥστε νὰ ἐξαλείψῃ κάθε ζωντανὴν ὕπαρξιν».[10] Τοιαύτη βροχὴ δὲν θὰ γίνῃ ποτέ. Ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν φοβεῖται ὁ ἄνθρωπος, πρόσεχε πῶς ἐπαναλαμβάνει συνεχῶς D τὴν ὑπόσχεσιν, λέγων περίπου· καὶ ἂν ἴδητε πολλὴν τὴν ὁρμὴν τῶν καταρρακτωδῶν βροχῶν, οὔτε τότε νὰ ὑποθέσετε ὅτι θὰ συμβῇ κάτι φοβερόν. «Δὲν θὰ εἶναι τὸ ὕδωρ διὰ κατακλυσμὸν τῆς γῆς, ὥστε νὰ ἐξαλείψῃ κάθε ζωντανὴν ὕπαρξιν». Τοιαύτη βροχὴ δὲν θὰ γίνῃ ποτέ, δὲν θὰ δοκιμασθῇ πλέον ἡ ἀνθρωπότης μὲ τοιαύτην ὀργήν. «Καὶ θὰ ὑπάρχῃ, λέγει, τὸ οὐράνιον τόξον μου εἰς τὰ νέφη καὶ θὰ τὸ βλέπω διὰ νὰ ἐνθυμοῦμαι τὴν αἰωνίαν συμφωνίαν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ μεταξὺ πάσης ψυχῆς ποὺ ὑπάρχει εἰς ζωϊκὸν ὀργανισμόν».[11] Πρόσεχε πόσον ταπεινὰς λέξεις μεταχειρίζεται, ἐπειδὴ θέλει νὰ ὁδηγήσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς θάρρος καὶ βεβαιότητα. E Καὶ θὰ τὸ βλέπω, λέγει, διὰ νὰ ἐνθυμοῦμαι τὴν συμφωνίαν μου. Ἡ θέα λοιπὸν (τοῦ οὐρανίου τόξου) ὁδηγεῖ τὸν Θεὸν εἰς τὴν ἐνθύμησιν; Δὲν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τοῦτο, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ νὰ ἔχωμεν θάρρος εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἴδωμεν τὸ σημεῖον τοῦτο, καὶ ὅτι δὲν πρόκειται νὰ διαψευσθοῦν αἱ διαβεβαιώσεις τοῦ Θεοῦ. «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, λέγει, εἰς τὸν Νῶε· αὐτὸ εἶναι τὸ αἰώνιον σημεῖον τῆς συμφωνίας, ποὺ ἐσύναψα μεταξὺ ἐμοῦ καὶ κάθε ζωϊκοῦ ὀργανισμοῦ ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὴν γῆν».[12] Ἔλαβες, λέγει, τὸ σημεῖον ποὺ ἔδωκα ὡς ἀπόδειξιν τῆς συμφωνίας μεταξὺ ἐμοῦ καὶ κάθε ζωϊκοῦ ὀργανισμοῦ ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὴν γῆν. Μὴ ἀμφιβάλλῃς λοιπὸν πλέον, οὔτε νὰ ἀναστατώνῃς τὰς σκέψεις σου, 273 A ἀλλὰ βλέπων πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖον ἔχε

10. Γεν. 9, 15.
11. Γεν. 9, 16.
12. Γεν. 9, 17.

καὶ ὁ ἴδιος καλὰς ἐλπίδας καὶ ὅλοι οἱ μετὰ ἀπὸ σὲ ἂς ἀπολαύουν τῆς ἐκ τοῦ σημείου τούτου παρηγορίας καὶ ἡ θέα τοῦ σημείου ἂς ἀπλίζη μὲ θάρρος, ὅτι δὲν θὰ καταλάβη πλέον τὴν οἰκουμένην τοιαύτη ἀναταραχή. Καὶ ἂν ἀκόμη αὐξάνουν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀνθρώπων, ἐγὼ ὅμως θὰ ἐκπληρώσω ἐκεῖνα ποὺ ὑπεσχέθην καὶ δὲν θὰ ἐκδηλώσω πλέον τοιαύτην ὀργὴν ἐναντίον ὅλων. Εἴδατε ὑπερβολὴν ἀγαθότητος; Εἴδατε μέγεθος συγκαταβάσεως; Εἴδατε φιλανθρωπίας πλεονασμόν; Εἴδατε διαβεβαίωσιν γενναιοδωρίας; Διότι δὲν ἐπεξέτεινε τὴν εὐεργεσίαν Του μέχρι δύο καὶ τριῶν καὶ δέκα γενεῶν, **B** ἀλλ' ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἐπεκτείνη αὐτὴν αἰωνίως ἐφ' ὅσον ὑπάρχει κόσμος, ὥστε καὶ ἀπὸ τὰ δύο νὰ σωφρονιζώμεθα, καὶ ἐξ αὐτῶν ποὺ ἐκεῖνοι διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων ὑπέστησαν τοιαύτην τιμωρίαν καὶ ἐξ αὐτῶν ποὺ ἡμεῖς διὰ τὴν ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν Αὐτοῦ ἠξιώθημεν τοιαύτης ὑποσχέσεως. Διότι αὐτοὺς ποὺ ἔχουν διακριτικὴν σκέψιν ἑλκύουν περισσότερον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπιταγῶν αἱ εὐεργεσίαι παρὰ αἱ τιμωρίαι. Ἂς μὴ γινώμεθα λοιπὸν ἀγνώμονες. Διότι, ἐὰν καὶ προηγουμένως μᾶς παρέσχε τόσην εὐεργεσίαν, πρὶν ἀκόμη ἐπιδείξωμεν κάτι καλόν, μᾶλλον δὲ καὶ ἀφοῦ ἐπράξαμεν ἔργα ἄξια τιμωρίας, ἐὰν γίνωμεν εὐγνώμονες καὶ εὐχαριστήσωμεν διὰ τὰ προηγούμενα **C** καὶ μεταβληθῶμεν κατὰ πολὺ πρὸς τὸ καλλίτερον, πόσης δὲ θὰ μᾶς ἀξιώση πάλιν ἐκ μέρους Του δωρεᾶς; Διότι, ἐὰν τόσον μᾶς εὐεργετῇ μολονότι εἴμεθα ἀνάξιοι καὶ συμπεριφέρεται φιλανθρώπως πρὸς ἡμᾶς ποὺ εἴμεθα ἁμαρτωλοί, ἐὰν ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ ἐπιδιώξωμεν τὴν ἀρετήν, πόσα δὲν θὰ ἐπιτύχωμεν; Ἀκριβῶς δι' αὐτὸ μᾶς προλαμβάνει καὶ μᾶς παρέχει πολλὰς εὐεργεσίας καὶ ὅταν ἁμαρτήσωμεν πάλιν μᾶς συγχωρεῖ καὶ δὲν ἐπιφέρει αἰφνιδίως τὰς τιμωρίας, διὰ νὰ μᾶς προσελκύση μὲ ὅλα, καὶ μὲ τὰς εὐεργεσίας Του καὶ μὲ τὴν ἀνοχὴν καὶ μακροθυμίαν Του. Πολλὰς φορὰς δὲ καὶ μὲ ὅσα τιμωρεῖ μερικούς, **D** θέλει ἄλλους νὰ καθοδηγήση, ὥστε ἀφοῦ σωφρονισθοῦν μὲ τὸν φόβον ἐκείνων, ἀποφύγουν τὴν πεῖραν τῆς τιμωρίας. Εἶδες τὴν ὑφευρετικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. πῶς ὅλα τὰ ἐκ μέρους Αὐτοῦ γινόμενα, ἀποβλέπουν εἰς ἕνα καὶ μόνον σκοπόν, τὴν σωτηρίαν μας; Αὐτὰ λοιπὸν σκεπτόμενοι, ἂς μὴ εἴμεθα ὀκνηροί, οὔτε νὰ ἀδιαφορῶμεν διὰ τὴν ἀρετήν, οὔτε νὰ παραμελῶμεν τοὺς ὑπ' Αὐτοῦ θεσπισθέντας νόμους. Διότι ἐὰν ἴδη ἡμᾶς νὰ ἐπιστρέφωμεν καὶ νὰ ἡσυχάζωμεν καὶ σχεδὸν

νὰ κάνωμεν κάποιαν ἀρχήν, καὶ Αὐτὸς συνεισφέρει τὰ ἰδικά του, μὲ τὸ νὰ καθιστᾷ πάντα εἰς ἡμᾶς ἐλαφρὰ καὶ εὔκολα καὶ νὰ μὴ μᾶς ἀφήνη νὰ λάβωμεν οὔτε αἴσθησιν **E** τῶν κόπων τῆς ἀρετῆς. Διότι, ὅταν ἡ ψυχὴ στρέψη τὴν διάνοιαν πρὸς τὸν Θεόν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπατηθῇ ἀπὸ τὴν θέαν τῶν βλεπομένων, ἀλλὰ ἀφοῦ παραστρέξη ὅλα, φαντάζεται ἀκριβέστερον ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εὑρίσκονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν ὑποπίπτουν εἰς τοὺς σωματικοὺς ὀφθαλμούς, καὶ δὲν ὑφίστανται μεταβολήν, ἀλλὰ παραμένουν συνεχῶς καὶ εἶναι σταθερὰ καὶ ἀκλόνητα. Διότι τοιοῦτοι εἶναι οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας. Ἀποβλέπουν συνεχῶς πρὸς τὴν θέαν ἐκείνων καὶ φωτιζόμενοι λαμπρῶς ἀπὸ τὰς ἐκεῖθεν ἀκτινοβολίας παρέρχονται ὡς ὄνειρον καὶ σκιάν, ὅλα **274 A** τὰ πράγματα τῆς παρούσης ζωῆς, χωρὶς νὰ ὑποστοῦν πλέον καμμίαν ἀπάτην καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ παρασυρθοῦν εἰς παραλόγους σκέψεις καὶ ἐνεργείας. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἴδουν πλοῦτον, τὸν περιγελοῦν ἀμέσως, ἐπειδὴ γνωρίζουν, ὅτι μεταπηδᾷ ἀπὸ τὸν ἕνα εἰς τὸν ἄλλον καὶ οὐδέποτε παραμένει, ἀλλὰ προξενεῖ ἀναρίθμητα κακὰ εἰς αὐτοὺς ποὺ τὸν κατέχουν καί, ὡς ἀνεφέραμεν, ἀφοῦ τοὺς σπρώξη εἰς αὐτὸν τὸν κρημνὸν τῆς κακίας, τοὺς καταστρέφει. Καὶ ἂν ἴδουν σωματικὴν ὡραιότητα, πάλι δὲν μεταμελοῦνται, σκεπτόμενοι τὸ πρόσκαιρον, τὸ εὐμετάβλητον, καὶ ὅτι ἀμέσως, ὅταν καταλάβη ἀσθένεια, θὰ ἀμαυρώση ὅλην ἐκείνην τὴν ὡραιότητα **B** καὶ πρὸ τῆς ἀσθενείας, ὅταν ἐπέλθη τὸ γῆρας θὰ καταστήση ἀπεχθῆ καὶ ἄκομψον τὴν πρὸ τούτου ὡραίαν ὄψιν καὶ τέλος ὅταν ἐπέλθη ὁ θάνατος θὰ καταστρέψη ὅλην τὴν εὐμορφίαν τοῦ σώματος. Καὶ ἂν ἴδουν κάποιον νὰ περιβάλλεται μὲ δόξαν, εἴτε μὲ ἐξουσίαν, εἴτε νὰ ἔχη ἀνέλθει εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῶν ἀξιωμάτων καὶ νὰ ἀπολαύη κάθε εὐημερίας, παρέρχονται καὶ αὐτόν, διότι δὲν κατέχει τίποτε βέβαιον καὶ ἀμετάβλητον, ἀλλὰ περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι τρέχουν τὰ ρεύματα τῶν ποταμῶν παρέρχονται καὶ αὐταὶ ἐκεῖνους ποὺ ὑπερηφανεύονται δι' αὐτά. Διότι, τί εἶναι εὐτελέστερον ἀπὸ ὅλην τὴν δόξαν τῆς παρούσης ζωῆς, ὅταν συγκρίνεται μὲ τὸ ἄνθος τοῦ χόρτου; «Διότι ὅλη ἡ δόξα τοῦ ἀνθρώπου, λέγει, εἶναι ὡσὰν τὸ ἄνθος τοῦ χόρτου».[19]

4. **C** Εἴδατε, ἀγαπητοί, πῶς βλέπουν μὲ ἀκρίβειαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς πίστεως, ὅταν ἡ διάνοια εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὸν Θεόν; Εἴδατε πῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαπα-

19. Ἠσ. 40, 6. Πρβλ. Α' Πέτρ. 1, 24.

τηθοῦν ἀπὸ κανένα ἐξ αὐτῶν ποὺ βλέπουν, ἀλλ' ἔχοντες τὴν ὀρθὴν κρίσιν καὶ ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων, δὲν παγιδεύονται εἰς τὸ ψεῦδος; Ἀλλ' ἐὰν σᾶς φαίνεται καλόν, ἂς ἐπανέλθωμεν πάλιν εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου, καὶ ἀφοῦ προσθέσωμεν ὀλίγα, ἂς διακόψωμεν τὴν διδασκαλίαν, ὥστε νὰ ἰσχυροποιηθῇ ἡ μνήμη τῶν λεχθέντων εἰς τὴν διάνοιάν σας. Ἀφοῦ δηλαδὴ συνεπλήρωσεν ἡ Θεία Γραφὴ τὴν διήγησιν περὶ τοῦ θείου σημείου, **D** θέλει πάλιν νὰ μᾶς διδάξῃ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν δίκαιον καὶ τοὺς υἱούς του, καὶ λέγει· «Οἱ υἱοὶ δὲ τοῦ Νῶε[14] ποὺ ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν κιβωτὸν ἦσαν ὁ Σήμ, ὁ Χάμ, καὶ Ἰάφεθ. Ὁ Χὰμ δὲ ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Χαναάν. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Νῶε· ἀπὸ αὐτοὺς διεσπάρησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς ὅλην τὴν γῆν». Ἀξίζει ἐδῶ νὰ ἐρευνήσωμεν, διατί, ἀφοῦ ἀνέφερεν ἡ Θεία Γραφὴ τοὺς τρεῖς υἱοὺς τοῦ Νῶε, **E** προσέθεσε, «ὁ Χὰμ δὲ ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Χαναάν». Μὴ νομίσετε, παρακαλῶ, ὅτι αὐτὸ ἐγράφη ἀσκόπως· διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀπὸ τὰ εὑρισκόμενα εἰς Θείας Γραφάς, τὸ ὁποῖον δὲν ἀναφέρεται διὰ κάποιον λόγον, ὁ ὁποῖος ἔχει κάποιαν κρυμμένην ὠφέλειαν. Διατί λοιπὸν ἐπεσήμανε καὶ προσέθεσε, ὅτι «ὁ Χὰμ ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Χαναάν»; Θέλει δι' αὐτοῦ νὰ μᾶς δηλώσῃ τὴν ὑπερβολικὴν ἀδυναμίαν (γενετήσιον) αὐτοῦ, καὶ ὅτι δὲν ἔκαμε αὐτὸν νὰ συσταλῇ οὔτε τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, οὔτε ἡ τόση στενοχωρία εἰς τὴν κιβωτόν, ἀλλὰ ἂν καὶ ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς δὲν εἶχε ἀκόμη τεκνοποιήσει, αὐτὸς παραδοθείς, ἐν καιρῷ τόσης ὀργῆς καὶ πανωλεθρίας ποὺ κατέλαβε τὴν οἰκουμένην, εἰς τὴν ἀδυναμίαν (γενετήσιον), ἠσχολεῖτο περὶ τὴν συνουσίαν καὶ δὲν κατέστελλε τὴν ἀχαλίνωτον ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ ἐφανέρωνε ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν διεστραμμένην του διάθεσιν. Ἐπειδὴ **275 A** λοιπὸν πρόκειται μετ' ὀλίγον νὰ δεχθῇ τὴν κατάραν ὁ Χαναάν, ὁ υἱὸς τοῦ Χάμ, ἐξ αἰτίας τῆς ὕβρεως αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα του (Νῶε) διὰ τοῦτο ἤδη ἐπεσήμανε προηγουμένως ἡ Θεία Γραφή, καὶ μᾶς ἐφανέρωσε καὶ τὴν ὀνομασίαν τοῦ παιδός, συγχρόνως δὲ καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ πατρός του. Ὥστε, ὅταν ἴδῃς κατόπιν, ὅτι ἐπέδειξε πολλὴν ἀγνωμοσύνην πρὸς τὸν πατέρα νὰ γνωρίζῃς, ὅτι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἦτο τοιοῦτος, καθ' ὅσον δὲν συνεστάλη, οὔτε ἀπὸ τὴν συμφοράν. Διότι ἡ τόση λύπη ἦτο ἀρκετὴ νὰ σβύσῃ κάθε ἡδονήν, ἀφοῦ τί-

14. Ἡ Ἁγία Γραφὴ ἐκ τῆς ὑπολοίπου ζωῆς τοῦ Νῶε ἡ ὁποία διήρκεσε 350 ἔτη (Γεν. 9, 28) ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸ γεγονὸς τῆς ἐκ τῶν τριῶν υἱῶν του διασπορᾶς καὶ αὐξήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τὴν προβολὴν ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, τοῦ Σήμ, ὡς φορέως τῆς ἀποκαλύψεως.

ποτε περισσότερον δὲν δύναται νὰ καταστείλῃ αὐτὴν τὴν φλόγα καὶ τὴν μανίαν, **B** ὅπως ἡ αὔξησις τῆς λύπης καὶ ἡ ὑπερβολικὴ συμφορά. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ ἐπέδειξε τόσην λύσσαν καὶ μανίαν διὰ τὴν παιδοποιΐαν,[15] ἐν καιρῷ τόσων μεγάλων συμφορῶν, ποίας συγγνώμης θὰ εἶναι ἄξιος; Ἀλλὰ μᾶς γεννᾶται πάλιν ἀπὸ ἐδῶ ἄλλο ζήτημα, ἐκεῖνο ποὺ πολὺ διαφημίζεται καὶ διαδίδεται παντοῦ, διατί δέχεται ὁ υἱὸς τὴν κατάραν, ἀφοῦ ἡμάρτησε ὁ πατήρ; Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ μακρολογῶμεν τώρα, ἂς ἀναβάλωμεν αὐτὸ πρὸς τὸ παρόν, ὥστε ὅταν φθάσωμεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ποὺ ἀναφέρεται, δώσωμεν τότε καὶ τὴν λύσιν, τὴν ὁποίαν θὰ παράσχῃ εἰς ἡμᾶς, ὁ Θεός. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἀνέφερα προηγουμένως, τίποτε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρῃς γραφόμενον **C** εἰς τὴν Θείαν Γραφὴν χωρὶς κάποιον λόγον καὶ αἰτίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ λοιπὸν ἂς γνωρίζωμεν αὐτό, ὅτι δὲν ἀνέφερε ἀσκόπως καὶ τυχαίως τὴν ὀνομασίαν τοῦ υἱοῦ ὁ Μωϋσῆς μὲ τὸ νὰ εἴπῃ, «ὁ Χὰμ δὲ ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Χαναάν». Αὐτοὶ εἶναι λέγει, οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Νῶε, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς διεσπάρησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς ὅλην τὴν γῆν». Οὔτε αὐτὸ τὸ λεχθὲν ἂς μὴ παρέλθωμεν ἁπλῶς ἀγαπητοὶ ἀλλὰ ἂς ἐννοήσωμεν καὶ ἐξ αὐτοῦ τούτου τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. «Αὐτοὶ εἶναι, λέγει, οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Νῶε καὶ ἀπὸ αὐτοὺς διεσπάρησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς ὅλην τὴν γῆν».

Πῶς ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς προέκυψε τόσον πλῆθος; Πῶς ἠδυνήθησαν νὰ διατηρηθοῦν; **D** Πῶς ἀπὸ τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς συνεκροτήθη ὅλος ὁ κόσμος; Πῶς διετηρήθησαν τὰ σώματά των; Δὲν ὑπῆρχε ἰατρὸς ποὺ θὰ προσέφερε θεραπείαν, δὲν ὑπῆρχε κάποια ἄλλη φροντίς. Δὲν εἶχον κτίσει βεβαίως ἀκόμη πόλεις, ἀλλὰ μετὰ τὴν τόσην ταλαιπωρίαν καὶ τὴν ζωὴν εἰς τὴν κιβωτόν, ἐξῆλθον ὡσὰν βαλσαμωμένοι καὶ συμπεπιεσμένοι. Πῶς δὲν κατεστράφησαν λοιπὸν εὑρισκόμενοι εἰς τόσην ἀπομόνωσιν καὶ ἀπερίγραπτον ἐρημίαν; Πῶς δὲν ἐχάθησαν; Διότι, εἰπέ μου, ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγωνία δὲν τοὺς συνεκλόνιζε τὴν διάνοιαν καὶ τοὺς συνετάρασσε τὸν λογισμόν; Μὴ παραξενευθῇς, ἀγαπητέ· διότι ἦτο ὁ Θεὸς ποὺ ἐπραγματοποίει τὰ πάντα **E** καὶ ἦτο ὁ δη-

15. Ὁμιλῶν περὶ τῆς «λύσσης καὶ μανίας περὶ τὴν παιδοποιΐαν» τοῦ Χὰμ ὁ Ἱερὸς Πατὴρ δὲν στρέφεται κατὰ τῆς τεκνογονίας. Μὴ γένοιτο. Ὁ γάμος ἐνομοθετήθη «ἐπὶ σωφροσύνῃ καὶ παιδοποιΐᾳ» (Migne P.G. 62, 388). Ὁμιλεῖ περὶ τῆς γενετησίου ἀκρασίας τοῦ Χάμ, διότι «ἐν καιρῷ τοσαύτης ἀγανακτήσεως καὶ πανωλεθρίας τὴν οἰκουμένην καταλαβούσης (Κατακλυσμοῦ), περὶ συνουσίαν ἠσχολεῖτο».

μιουργός τῆς φύσεως, πού ἐξηφάνιζε ὅλα τά ἐμπόδια καί ἐκείνη ἡ προσταγή Αὐτοῦ, ἡ ὁποία ἔλεγε· «Αὐξάνεσθε καί πληθύνεσθε καί γεμίσατε τήν γῆν»,[16] καί ἡ ὁποία συνετέλει εἰς τήν αὔξησίν των. Ἐπειδή καί οἱ Ἰσραηλῖται ὅταν εἰς τήν Αἴγυπτον κατεπονήθησαν[17] εἰς τήν ἐπεξεργασίαν τοῦ πηλοῦ καί τήν κατασκευήν τῶν πλίνθων, καί εἰς αὐτήν τήν περίπτωσιν ἀκόμη ηὐξήθησαν πολύ περισσότερον. Καί οὔτε ἡ ἄσπλαγχνος ἐκείνη καί ἀπάνθρωπος διαταγή[18] τοῦ Φαραώ, ἡ ὁποία διέτασσε νά ρίπτωνται τά ἄρρενα εἰς τόν ποταμόν, οὔτε ἡ λοιπή κακουχία, πού ὑπέφεραν ἀπό τούς ἐπιστάτας, κατώρθωσε νά μειώσῃ τό πλῆθός των, ἀλλά καί πολύ περισσότερον ηὐξάνοντο. 276 A Διότι ἦτο ἡ θεία βοήθεια, ἡ ὁποία ἐπραγματοποίει τά πάντα καί διά τῶν ἀντιθέτων ἀκόμη περιστάσεων.

5. Ὅταν λοιπόν διατάσσῃ ὁ Θεός, μή ζητῇς νά ἐξετάζῃς τά πράγματα μέ ἀνθρώπινα κριτήρια. Διότι μέ τό νά εἶναι ἀνώτερος τῆς φύσεως, δέν ἔχει ἀνάγκην τῆς φυσικῆς ἀκολουθίας, ἀλλά καί δι' αὐτῶν τῶν ἐμποδίων προετοιμάζει τά πράγματα ὥστε νά αὐξάνωνται. Κατά τόν ἴδιον λοιπόν τρόπον καί τώρα ἀπό τούς τρεῖς αὐτούς ἐγέμισε πάλιν ὅλην τήν οἰκουμένην. «Διότι ἀπό τούς τρεῖς αὐτούς, λέγει, διεσπάρησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς ὅλην τήν γῆν». Εἶδες τήν δύναμιν τοῦ Θεοῦ; Εἶδες πῶς, ἄν καί ἦσαν πολλά τά ἐμπόδια, δέν ὑπῆρχε τίποτε πού νά ἀνακόπτῃ τήν ἐκπλήρωσιν τοῦ θελήματός Του; B Τό ἴδιον εἶναι δυνατόν νά ἴδῃς γινόμενον καί εἰς τήν περίπτωσιν τῆς πίστεως. Ἄν καί ἦσαν δηλαδή τόσοι αὐτοί πού τήν ἐπολέμουν, καί ἦσαν τόσοι αὐτοί πού τήν ἐπεβούλευον, καί βασιλεῖς καί τύραννοι καί λαοί πού ἐξεγείροντο καί ἔκαμνον τά πάντα, ὥστε νά σβήσουν τόν σπινθῆρα τῆς πίστεως, ὅμως δι' αὐτῶν πού τήν ἐπεβούλευον, δι' αὐτῶν πού ἤθελον νά ἐμποδίσουν (τήν ἐξάπλωσίν της), τόσον μεγάλη ὑψώθη ἡ φλόγα τῆς εὐσεβείας, ὥστε νά καταλάβῃ ὅλην τήν οἰκουμένην καί τήν ἀκατοίκητον ἀκόμη περιοχήν τῆς γῆς. Διότι καί ἄν ἀπέλθῃς πρός τούς Ἰνδούς καί ἄν πρός τούς Σκύθας,[19] καί ἄν πρός

16. Γεν. 1, 22.
17. Μετά τόν θάνατον τοῦ Ἰωσήφ ἤρχισεν ἡ καταδυνάστευσις τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν Αἰγύπτῳ. Ἠναγκάζοντο ὑπό τήν ἐπίβλεψιν ἐπιστατῶν νά ἐκτελοῦν σκληράς ἐργασίας, παρά ταῦτα ηὐξήθησαν πάρα πολύ (πρβλ. (Ἐξόδ. 1, 12).
18. Ἐξόδ. 1, 22.
19. Βάρβαρος λαός ἰρανικῆς καταγωγῆς κατοικῶν εἰς τήν ἀπ' αὐτοῦ ὀνομαζομένην Σκυθίαν, χώραν ἐκτεινομένην εἰς τά ΒΑ. τῆς Εὐρώπης καί

αὐτά τά πέρατα τῆς οἰκουμένης καί ἄν εἰς τόν ἴδιον τόν ὠκεανόν, θά εὕρῃς παντοῦ τήν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ C νά καταλαμπρύνῃ τάς ψυχάς ὅλων. Καί τό ἀξιοθαύμαστον καί παράδοξον εἶναι, ὅτι καί αὐτά τά βάρβαρα ἔθνη ἀνεμόρφωσε ὁ λόγος τῆς εὐσεβείας καί ἔμαθον νά φιλοσοφοῦν καί μετεπήδησαν πρός τήν εὐσέβειαν, ἀφοῦ ἀπεμακρύνθησαν ἀπό τήν παλαιάν συνήθειαν. Καί ὅπως ἀπό τούς τρεῖς αὐτούς ηὔξησε τό ἀνθρώπινον γένος ὁ δημιουργός τῶν ὅλων, τοιουτοτρόπως λοιπόν καί εἰς τήν πίστιν προσείλκυσεν ὅλην τήν οἰκουμένην μέ τούς ἕνδεκα, τούς ἁλιεῖς, τούς ἀγραμμάτους, τούς ἰδιώτας, μέ αὐτούς πού δέν ἐτόλμων νά ἀνοίξουν τό στόμα. Καί οἱ ἀγράμματοι αὐτοί καί οἱ ἰδιῶται καί οἱ ἁλιεῖς ἔφραξαν τά στόματα τῶν φιλοσόφων, D καί ὡσάν νά ἦσαν πτερωτοί τοιουτοτρόπως περιέτρεξαν ὅλην τήν οἰκουμένην, διά νά σπείρουν παντοῦ τόν λόγον τῆς εὐσεβείας καί νά ἐκριζώσουν τάς ἀκάνθας καί ἐκτοπίσουν τάς παλαιάς συνηθείας καί φυτεύσουν παντοῦ τούς νόμους τοῦ Χριστοῦ. Οὔτε κατώρθωσε νά σταθῇ εἰς αὐτούς ἐμπόδιον ὁ μικρός ἀριθμός των, οὔτε τό ὅτι ἦσαν ἰδιῶται καί ἀγράμματοι, οὔτε ἡ αὐστηρότης τῶν διαταγῶν, οὔτε τό ὅτι ἦτο προκατειλημμένον ὁλόκληρον τό ἀνθρώπινον γένος ἀπό τήν παλαιάν συνήθειαν. Ἀλλά ὅλα αὐτά τά ἐμπόδια ἀφήρει ἀνοίγουσα τήν ὁδόν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καί ἐπραγματοποίουν τά πάντα μέ εὐκολίαν, E δεικνύοντες μεγαλυτέραν προθυμίαν ἐκ τῶν ἐμποδίων αὐτῶν. Καθ' ὅσον, ὁσάκις μέν ἐμαστιγώνοντο, ἀνεχώρουν μέ χαράν, ὄχι ἁπλῶς διά τάς πληγάς, ἀλλά «διότι ἐκρίθησαν ἄξιοι νά κακοποιηθοῦν ὑπέρ τοῦ ὀνόματος Αὐτοῦ».[20] Ἄλλοτε δέ, ὅταν ἐρρίφθησαν εἰς τήν φυλακήν, ἐπειδή ἠλευθερώθησαν ὑπό τοῦ ἀγγέλου, ἐξηκολούθουν πάλι τά ἴδια καί ὅταν ἔφθανον εἰς τό ἱερόν[20α] ἐκήρυττον ὡς ἁλιεῖς σαγηνεύοντες τά πλήθη εἰς τήν εὐσέβειαν. Καί πάλιν, ὅταν συνελαμβάνοντο, ὄχι μόνον δέν ἐγίνοντο ἐκ τούτου περισσότερον ὀκνηροί, ἀλλ' ἐπεδείκνυον καί μεγαλυτέραν παρρησίαν, ἱστάμενοι ἐν μέσῳ τοῦ μαινομένου λαοῦ, πού ἔτριζε τούς ὀδόντας καί λέγοντες, «Πρέπει νά πειθαρχῶμεν μᾶλλον εἰς τόν Θεόν 277 A παρά εἰς τούς ἀνθρώπους».[21] Εἶδες μεγάλην παρρησίαν; Εἶδες, ὅτι οἱ ἰδιῶται, οἱ ἁλιεῖς παρέβλεπον τό-

ΒΑ. τῆς Ἀσίας.
20. Πράξ. 5, 41.
20α. Πράξ. 5, 19.
21. Πράξ. 5, 29.

σους μαινομένους λαοὺς καὶ ἦσαν ἕτοιμοι διὰ τοὺς φόνους καὶ τὰς σφαγάς; Ἀλλὰ σύ, ἀγαπητέ, ἀκούων αὐτά, μὴ ὑπολογίζῃς τὰ γινόμενα εἰς τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἀλλ' εἰς τὴν θείαν χάριν, ἡ ὁποία ἐσταθεροποίει καὶ προητοίμαζε τὴν προθυμίαν αὐτῶν. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ μακάριος Πέτρος, ὅταν ἀποκατέστησε ὄρθιον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἦτο χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρός, ἐνῷ ὅλοι κατεπλήσσοντο καὶ τοὺς ἐθαύμαζον, δεικνύων τὴν εὐγνωμοσύνην του λέγει· «Ἄνδρες, διατί ἔχετε εἰς ἡμᾶς προσηλωμένον τὸ βλέμμα σας, ὡσὰν νὰ ἔχωμεν κάνει διὰ τῆς ἰδικῆς μας δυνάμεως ἢ εὐσεβείας αὐτὸν νὰ περιπατῇ»;[22] Διατί, λέγει, B τόσον ἐξεπλάγητε καὶ εἶσθε ἔκθαμβοι διὰ τὸ γεγονός; Διότι μήπως εἴμεθα ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι κατωρθώσαμεν τοῦτο ἢ διὰ τῆς δυνάμεώς μας τὸν ἐπανεφέραμεν εἰς τὴν ὑγείαν καὶ τὸν ἐκάμαμεν νὰ βαδίζῃ; «Διατί ἔχετε εἰς ἡμᾶς προσηλωμένον τὸ βλέμμα σας»; Τίποτε περισσότερον ἡμεῖς δὲν προσεφέραμεν, παρὰ τὸ ὅτι ἐδανείσαμεν τὴν γλῶσσαν μας εἰς τὸν Θεόν. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπετέλεσε τὸ πᾶν, εἶναι ὁ Θεὸς καὶ Δημιουργὸς τῆς φύσεως. Ἐκεῖνος «ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακώβ», τοὺς ὁποίους παραδέχεσθε καὶ τιμᾶτε ὡς πατριάρχας, ἐκεῖνον «τὸν ὁποῖον σεῖς παρεδώκατε καὶ ἠρνήθητε ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, ἐνῷ ἐκεῖνος εἶχεν ἀποφασίσει νὰ τὸν ἀπολύσῃ». Ἐκεῖνος εἶναι ποὺ ἐπετέλεσε αὐτά, τὸν ὁποῖον C «σεῖς ἠρνήθητε, τὸν Ἅγιον καὶ τὸν Δίκαιον, καὶ ἐζητήσατε νὰ σᾶς χαρισθῇ ἄνθρωπος φονεύς, κατεδικάσατε δὲ τὸν Ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἀνέστησεν ἐκ τῶν νεκρῶν, τῆς ἀναστάσεως δὲ αὐτοῦ ἡμεῖς εἴμεθα μάρτυρες. Καὶ ἐπὶ τῆς πίστεως εἰς τὸ Ὄνομα Αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον βλέπετε καὶ γνωρίζετε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα Αὐτοῦ. Καὶ ἡ πίστις, ἡ ὁποία ἐνεργεῖται δι' Αὐτοῦ, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν πλήρη ὑγείαν ἐνώπιον ὅλων σας».[23]

6. Ὑπέροχον καὶ μέγα θάρρος. Μεγάλη καὶ ἄπειρος ἡ δύναμις τῆς θείας χάριτος, ἡ ὁποία ἐχορηγήθη εἰς αὐτούς. Ἡ παρρησία τοῦ μακαρίου αὐτοῦ θὰ ἐγίνετο ἡ σαφεστάτη ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως. D Διότι τί μεγαλύτερον αὐτοῦ σημεῖον θὰ ζητήσῃ νὰ λάβῃ κανείς, ὅταν αὐτός, ὁ ὁποῖος πρὸ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου, δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπομείνῃ τὴν ἀπειλὴν εὐτελοῦς νεάνιδος,[24] τώρα

22. Πράξ. 3, 12.
23. Πράξ. 3, 13 - 16.
24. Ἐνταῦθα ὁ ἱερὸς Πατὴρ ἀναφέρεται εἰς τὴν κατ' ἐπανάληψιν ἄρνησιν τοῦ Κυρίου ὑπὸ τοῦ Πέτρου (Ματθ. 26, 70. Μάρκ. 14, 66 - 70. Λουκ. 22, 56 - 57. Ἰωάν. 18, 17).

τοιουτοτρόπως ἐξεγείρεται κατὰ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καὶ μὲ τόσον θάρρος καὶ πρὸς τόσον πλῆθος, ἂν καὶ εἶναι μόνος, ὡσὰν νὰ ἐξέστη, τοιουτοτρόπως νὰ ἵσταται ἀντιμέτωπος τοῦ πλήθους καὶ νὰ φωνάζῃ δυνατὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ ἀφυπνίσουν περισσότερον τὴν μανίαν των; Εἶδες, ἀγαπητέ, πῶς ἀποδεικνύεται καὶ τώρα αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔλεγον εἰς τὴν ἀρχήν; Ἐὰν κανεὶς φλεγῇ ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, δὲν ἀνέχεται λοιπὸν πλέον νὰ βλέπῃ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ὑποπίπτουν εἰς τοὺς σωματικοὺς ὀφθαλμούς. Ἀλλὰ ἀφοῦ ἀποκτήσῃ ἄλλους ὀφθαλμούς, ἐννοῶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως, E ἐκεῖνα φαντάζεται συνεχῶς καὶ πρὸς ἐκεῖνα ἔχει ἐστραμμένην τὴν προσοχήν του, καὶ ὡσὰν νὰ ἔχῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς τὸ πολίτευμα, ἂν καὶ βαδίζῃ εἰς τὴν γῆν, τοιουτοτρόπως κατορθώνει τὰ πάντα, χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ κάτι ἀνθρώπινον πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Διότι ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος δὲν βλέπει πλέον τὰ λαμπρὰ τῆς ζωῆς, οὔτε τὰ δυσχερῆ καὶ ἀντίθετα, ἀλλὰ παρέρχεται τὰ πάντα ἐπειγόμενος νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Καὶ ὅπως ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ μεγάλην ἔντασιν τρέχει αὐτὴν τὴν ὁδὸν μὲ τὸ σῶμα, 276 A δὲν βλέπει κανένα ἀπ' αὐτοὺς ποὺ συναντᾷ, ἔστω καὶ ἂν μυρίας φορὰς προσκρούσῃ ἐπάνω τους, ἀλλ' ἔχων ἐστραμμένην τὴν σκέψιν του εἰς τὸν δρόμον, ἀφοῦ παρέλθῃ τὰ πάντα εὐκόλως, βιάζεται νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν του, κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος φροντίζει νὰ τρέχῃ τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀνέλθῃ ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν, ἐγκαταλείπει ὅλα ἐκεῖνα ποὺ βλέπει κάτω καὶ ἀφιερώνεται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν δρόμον καὶ δὲν σταματᾷ προηγουμένως, οὔτε κυριεύεται ἀπὸ κάτι ἐξ αὐτῶν ποὺ βλέπει, μέχρις ὅτου δυνηθῇ νὰ ἀνέλθῃ εἰς αὐτὴν τὴν κορυφήν. Εἰς αὐτὸν ποὺ ἔχει αὐτὰς τὰς ἐπιδιώξεις, καὶ αὐτὰ ποὺ φαίνονται ὅτι εἶναι φοβερὰ εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, γίνονται εὐκαταφρόνητα. Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς οὔτε τὸ ξίφος B φοβεῖται, οὔτε τὸν κρημνόν, οὔτε τοὺς ὀδόντας τῶν θηρίων, οὔτε τὰ βασανιστήρια, οὔτε τὰς χεῖρας τῶν δημίων, οὔτε κάτι ἄλλο ἀπὸ τὰ λυπηρὰ τῆς ζωῆς. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἴδῃ νὰ ἔχουν στρωθῆ κάρβουνα ἀναμμένα τοιουτοτρόπως ὁρμᾷ ἐπ' αὐτῶν, ὡσὰν νὰ ἔβλεπε λιβάδια καὶ κήπους καταφύτους. Καὶ ἂν ἴδῃ ὅτι θὰ ὑποβληθῇ εἰς κάποιο ἄλλο εἶδος βασανιστηρίων, δὲν παραλύει εἰς τὴν θέαν, οὔτε τὸ ἀποφεύγει καὶ μετανοεῖ. Διότι ὁ πόθος τῶν μελλόντων μετέθεσε τὴν διάνοιάν του, καὶ ὡσὰν νὰ περιβάλλεται τὸ σῶμα ἀσκόπως καὶ ματαίως, τοιουτο-

τρόπως γίνεται ἀνώτερος τῶν παθῶν καὶ οὔτε αἴσθησιν λαμβάνει τῶν σωματικῶν πόνων περιφρουρούμενος ἀπὸ τὴν θείαν χάριν. Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, διὰ νὰ C δυνηθῶμεν νὰ ὑποφέρωμεν εὐκόλως τοὺς πόνους (πρὸς ἀπόκτησιν) τῆς ἀρετῆς, ἂς ἔχωμεν μεγάλην ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ἀφοῦ στρέψωμεν τὴν διάνοιάν μας ἐκεῖ ὑπ' οὐδενὸς τῶν πραγμάτων τῆς παρούσης ζωῆς ἂς μὴ ἀνατρεπώμεθα εἰς τὸν δρόμον πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἀλλὰ ἂς ὑποφέρωμεν μὲ ἠρεμίαν ὅλα τὰ ὀδυνηρὰ τοῦ βίου σκεπτόμενοι τὴν συνεχῆ ἀπόλαυσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Καὶ οὔτε νὰ μᾶς λυπῇ ἡ ταπεινὴ θέσις εἰς τὴν κοινωνίαν, οὔτε νὰ μᾶς συνθλίβῃ ἡ πτωχεία, οὔτε ἡ σωματικὴ ἀσθένεια νὰ χαλαρώνῃ τὴν ψυχικήν μας διάθεσιν, οὔτε νὰ μᾶς καθιστᾷ ἡ ἐκ μέρους τῶν πολλῶν καταφρόνησις καὶ ὁ ἐξευτελισμὸς περισσότερον ἀδιαφόρους εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἀρετῆς. Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ ἀποτινάξωμεν ὡς κόνιν καὶ ἀποκτήσωμεν γενναῖον καὶ ὑψηλὸν φρόνημα, D τοιουτοτρόπως δι' ὅλα ἂς ἐπιδείξωμεν πολλὴν ἀνδρείαν. Καὶ ὅπως χθὲς παρεκάλεσα τὴν ἀγάπην σας, ἂς προσπαθήσωμεν προθύμως νὰ συμφιλιωθῶμεν μὲ τοὺς ἐχθρούς μας καὶ ἂς ἐξαφανίσωμεν ἀπὸ τὴν ψυχήν μας ὅλα τὰ ὑπόλοιπα πάθη. Καὶ ἂν μᾶς ἐνοχλῇ ἐφάμαρτος ἐπιθυμία, ἂς τὴν ἀπομακρύνωμεν. Καὶ ἂν ὁ θυμὸς μᾶς κεντρίζῃ πρὸς ὀργήν, ἂς καταστέλλωμεν τὴν ἔξαψίν του διὰ τῆς μελῳδίας τῶν πνευματικῶν παραινέσεων, τονίζοντες τὴν καταστρεπτικότητα τοῦ πάθους αὐτοῦ. «Διότι ἄνθρωπος, λέγει, ἐπιρρεπὴς εἰς τὸν θυμόν, δὲν εἶναι σεμνοπρεπής».[25] Καὶ πάλιν «Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὀργίζεται ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του χωρὶς αἰτίαν, εἶναι ἔνοχος εἰς τὴν κρίσιν».[26] Καὶ ἂν ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων ταράσσῃ τὴν σκέψιν, E ἂς φροντίζωμεν νὰ ἀποφεύγωμεν τὸ καταστρεπτικὸν αὐτὸ πάθος, καὶ νὰ ἀποκόπτωμεν τοῦτο ὡσὰν ἀκριβῶς τὴν ρίζαν ὅλων τῶν κακῶν. Καὶ κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐνοχλοῦν, ἂς φροντίζωμεν νὰ διορθώνωμεν, ὥστε καὶ μὲ τὸ νὰ ἀπέχωμεν τῶν βλαβερῶν καὶ νὰ ἐπιδιώκωμεν τὰς καλὰς πράξεις, δυνηθῶμεν κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν νὰ ἀξιωθῶμεν τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως δὲ καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, ἡ τιμή, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

25. Παροιμ. 11, 25.
26. Ματθ. 5, 22.

279 A ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΕΝΑΤΗ

«ΚΑΙ ΗΡΧΙΣΕΝ Ο ΝΩΕ, ΠΟΥ ΗΤΟ ΓΕΩΡΓΟΣ, ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΝ ΤΗΣ ΓΗΣ, ΚΑΙ ΕΦΥΤΕΥΣΕΝ ΑΜΠΕΛΩΝΑ, ΚΑΙ ΕΠΙΕΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΙΝΟΝ ΚΑΙ ΕΜΕΘΥΣΕ» (Γεν. 9, 20-21).

1. Ἐφθάσαμεν λοιπὸν πρὸς τὸ τέλος τῆς σχετικῆς μὲ τὸν δίκαιον ὑποθέσεως. Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, παρακολουθήσατέ μου τὴν σκέψιν καὶ προσέχετε μὲ ἀκρίβειαν εἰς τὰ λεγόμενα. Διότι τὰ ὅσα θὰ ὠφεληθῶμεν ἐξ αὐτῶν τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσαμεν σήμερον δὲν εἶναι οὔτε μικρὰ οὔτε τυχαῖα. Καθ' ὅσον ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς τοὺς παλαιούς, ἐὰν θέλωμεν νὰ εἴμεθα ἄγρυπνοι καὶ συνετοί, γίνονται εἰς ἡμᾶς ἀφορμὴ πολὺ μεγάλης διδασκαλίας. B Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν ἔχουν γραφῆ μόνον τὰ κατορθώματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἁμαρτήματα, ὥστε νὰ ἀποφεύγωμεν μὲν αὐτά, ἐκεῖνα δὲ νὰ ἐπιδιώκωμεν. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ σοῦ παρουσιάζει ἡ θεία Γραφὴ καὶ δικαίους ποὺ πολλάκις ἡμάρτησαν καὶ ἁμαρτωλοὺς ποὺ ἐπέδειξαν μεγάλην μεταβολήν, διὰ νὰ γίνωμεν καὶ ἀπὸ τὰ δύο πολὺ ἀσφαλεῖς καὶ προσεκτικοί, ὥστε οὔτε ἐκεῖνος ποὺ ἵσταται εἰς τὴν ἀρετὴν νὰ ἔχῃ θάρρος, βλέπων δικαίους νὰ καταπίπτουν, οὔτε ὁ ἁμαρτωλὸς νὰ ἀπελπίζεται ἀφοῦ ἴδῃ, ὅτι πολλοὶ ἀνυψώθησαν καὶ ἠδυνήθησαν νὰ φθάσουν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς. Κανεὶς λοιπόν, παρακαλῶ, ἂς μὴ ἔχῃ θάρρος, ἔστω καὶ ἂν ἔχῃ τὴν συνείδησιν πολλῶν προσωπικῶν ἀρετῶν, C ἀλλὰ ἂς εἶναι πλήρης ἀγωνίας καὶ ἂς ἀκούῃ τὸν μακάριον Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει καὶ συμβουλεύει, «Ὥστε ἐκεῖνος ποὺ νομίζει ὅτι ἵσταται, ἂς προσέχῃ μήπως πέσῃ».[1] Οὔτε νὰ ἀπελπίζεται διὰ τὴν σωτηρίαν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ καταπέσῃ καὶ εἰς αὐτὸν ἀκόμη τὸν πυθμένα τῆς κακίας, ἀλλ' ἐννοῶν τὴν ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ἂς ἀκούῃ πάλιν τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος διὰ στόματος τοῦ προφήτου λέγει, «Μήπως ἐκεῖνος ποὺ πίπτει δὲν σηκώνεται, ἢ ἐκεῖνος ποὺ

1. Α' Κορινθ. 10, 12.

ἀπομακρύνεται δὲν ἐπιστρέφει»;[2] Καὶ πάλιν, «Δὲν ἐπιθυμῶ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ καὶ ζήσῃ».[3] Εἶδες, ἀγαπητέ μου, πῶς κάθε ἕνα ἐξ αὐτῶν τὰ ὁποῖα ἔχουν γραφῇ εἰς τὴν θείαν Γραφήν, δὲν παρεδόθη διὰ τίποτε ἄλλο εἰς τὴν μνήμην μας, **D** παρὰ μόνον διὰ τὴν ὠφέλειάν μας καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους; Αὐτὰ λοιπὸν σκεπτόμενοι κάθε ἕνας ἀπὸ ἡμᾶς, ἂς ἐπιθέτῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ ἐδῶ τὰ κατάλληλα φάρμακα. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς εὑρίσκονται εἰς τὴν διάθεσιν ὅλων καὶ ἐπιτρέπεται εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θέλει, νὰ τοποθετῇ τὸ κατάλληλον φάρμακον εἰς τὸ πάθος ποὺ τὸν ἐνοχλεῖ, καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τάχιστα τὴν ὑγείαν, μόνον ἐὰν κανεὶς δὲν ἀποποιηθῇ τὴν ἰατρικὴν θεραπείαν ἀλλ' ἐπιδείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του. Διότι δὲν ὑπάρχει κάτι ἐξ αὐτῶν ποὺ ταλαιπωροῦν τὸν ἄνθρωπον, οὔτε ψυχικὸν οὔτε σωματικὸν πάθος, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ λάβῃ τὴν ἀπὸ ἐδῶ θεραπείαν. **E** Πῶς, εἰπέ μου, παρακαλῶ; Εἰσέρχεται κάποιος ἐδῶ ποὺ καταπιέζεται ἀπὸ τὴν λύπην καὶ τὰ δυσάρεστα γεγονότα τῆς ζωῆς του, καὶ δι' αὐτὸ καταβυθίζεται εἰς τὴν μελαγχολίαν, ὅταν εἰσέλθῃ καὶ ἀκούσῃ ἀμέσως τὸν προφήτην νὰ λέγῃ, «Διατί ψυχή μου εἶσαι περίλυπος, καὶ διατί μὲ συνταράσσεις; Στήριξε τὴν ἐλπίδα σου εἰς τὸν Θεόν, θὰ προσευχηθῶ εἰς Αὐτόν. Σωτηρία τῆς ὑπάρξεώς μου εἶναι ὁ Θεός μου»,[4] λαβὼν ἀρκετὴν παρηγορίαν ἀποχωρεῖ ἀφοῦ ἀπομακρύνῃ ὅλην ἐκείνην τὴν στενοχωρίαν. Ἄλλος πάλιν δυσκολεύεται πιεζόμενος ἀπὸ ἀπόλυτον πτωχείαν καὶ στενοχωρεῖται 280 **A** βλέπων ἄλλους νὰ περιβάλλωνται ἀπὸ πλοῦτον καὶ νὰ ὑπερηφανεύωνται καὶ νὰ ζοῦν μὲ μεγάλην πολυτέλειαν καὶ ἐπίδειξιν. Ἀκούει καὶ αὐτὸς πάλιν τὸν ἴδιον προφήτην νὰ λέγῃ «Ἀνάθεσε τὴν φροντίδα σου εἰς τὸν Κύριον καὶ Αὐτὸς θὰ σὲ διαθρέψῃ».[5] Καὶ πάλιν, «Μὴ φοβῆσαι ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, ἢ ὅταν αὐξηθῇ ἡ λαμπρότης τοῦ οἴκου του, διότι ὅταν ἀποθάνῃ δὲν θὰ παραλάβῃ τὰ πάντα μαζί του».[6] Ἄλλος πάλιν δυσανασχετεῖ, διότι ὑφίσταται κατατρεγμοὺς καὶ συκοφαντίας καὶ νομίζει ἀνυπόφορον τὴν ζωήν, μὴ δυνάμενος νὰ εὕρῃ ἀπὸ πουθενὰ ἀνθρωπίνην βοήθειαν. **B** Διδάσκεται λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν μακάριον τοῦτον προφήτην, νὰ μὴ καταφεύγῃ κατὰ

2. Ἱερ. 8, 4.
3. Ἰεζ. 18, 23.
4. Ψαλμ. 41, 6-7.
5. Ψαλμ. 54, 23.
6. Ψαλμ. 48, 17-18.

τὰς τοιαύτας δυσκόλους περιστάσεις εἰς τὴν ἀνθρωπίνην συμπαράστασιν, καθ' ὅσον ἀκούει αὐτὸν νὰ λέγῃ· «Αὐτοὶ μὲ ἐκατηγόρουν, ἐγὼ ὅμως προσηυχόμην».[7] Εἶδες ἀπὸ ποῦ ἐπιζητεῖ τὴν βοήθειαν; Ἄλλοι, λέγει, σχεδιάζουν δόλους καὶ συκοφαντίας καὶ ἐπιβουλάς· ἐγὼ ὅμως καταφεύγω εἰς τὸ ἀκατάβλητον τεῖχος, εἰς τὴν ἀσφαλῆ ἄγκυραν, εἰς τὸν γαλήνιον λιμένα, δηλαδὴ εἰς τὴν προσευχήν, διὰ τῆς ὁποίας ὅλα τὰ δυσχερῆ γίνονται ἐλαφρὰ καὶ εὔκολα εἰς ἐμέ. **C** Ἄλλος πάλιν περιφρονεῖται καὶ παραβλέπεται ἀπὸ τοὺς πρότερον ὑπηρέτας του καὶ ἐγκαταλείπεται ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ αὐτὸ προπαντὸς δημιουργεῖ σύγχυσιν καὶ ταραχὴν εἰς τὴν σκέψιν του. Ἀλλὰ καὶ αὐτός, ἐὰν θελήσῃ, ἀφοῦ ἔλθῃ ἐδῶ θὰ ἀκούσῃ τὸν μακάριον τοῦτον νὰ λέγῃ· «Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐπλησίασαν καὶ ἐστάθησαν ἀπέναντί μου ἐχθρικῶς, καὶ αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι εὑρίσκοντο πλησίον μου ἀπεμακρύνθησαν· καὶ ἦσαν βιαστικοὶ αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν τὴν ψυχήν μου (νὰ τὴν ἐξολοθρεύσουν), καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐπιθυμοῦν τὸ κακόν μου (μὲ) ἐσυκοφάντησαν καὶ ἐσχεδίαζον πανουργίας ὅλην τὴν ἡμέραν».[8] Εἶδες ὅτι μέχρις αὐτοῦ τοῦ θανάτου ἐσχεδίαζον τὰς ἐπιβουλὰς καὶ ἐπεδείκνυον συνεχῆ τὴν ἐχθρότητα; **D** Διότι τό, «ὅλην τὴν ἡμέραν», αὐτὸ δηλώνει, δηλαδὴ «καθ' ὅλην τὴν ζωήν». Τί λοιπὸν ἔπραττεν αὐτός, ἐνῷ ἐκεῖνοι ἐπονηρεύοντο καὶ ἐσχεδίαζον αὐτά; «Ἐγὼ ὅμως, λέγει, ὡσὰν κωφὸς δὲν ἤκουον καὶ ἤμουν ὡς ἄφωνος ποὺ δὲν ἀνοίγει τὸ στόμα του· καὶ ἔγινα ὡσὰν τὸν ἄνθρωπον ποὺ δὲν ἀκούει καὶ δὲν ὑπάρχουν εἰς τὸ στόμα του ἀντιλογίαι».[9] Εἶδες ὑπερβολικὴν φιλοσοφίαν, πῶς αὐτὸς ὑπερίσχυσε διὰ τῶν ἀντιθέτων ὁδῶν; Ἐκεῖνοι ἐσχεδίαζον κακουργίας, αὐτὸς ἔφραζε τὴν ἀκοήν, ὥστε οὔτε νὰ ἀκούῃ· ἐκεῖνοι δὲν ἔπαυσαν καθ' ὅλον τὸν χρόνον καὶ τὴν γλῶσσαν νὰ ἀκονίζουν καὶ νὰ λέγουν παραφροσύνας καὶ δολιότητας· **E** αὐτὸς ὅμως κατέστελλε μὲ τὴν σιωπὴν τὴν παραφορὰν ἐκείνων. Καὶ διατί συμπεριεφέρετο τοιουτοτρόπως ἂν καὶ ἐκεῖνοι ἐσχεδίαζον αὐτά, καὶ διέκειτο ἀπέναντί των οὕτως, ὡσὰν κωφὸς καὶ ἄλαλος, μὴ ἔχων οὔτε ἀκοὰς οὔτε γλῶσσαν; Ἄκουσε τὸν ἴδιον νὰ αἰτιολογῇ τὴν τόσον φιλοσοφημένην συμπεριφοράν· «Διότι ἐπὶ σέ, Κύριε, ἤλπισα».[10] Ἐπειδὴ ἐξήρτησα τὸν ἑαυτόν

7. Ψαλμ. 108, 4.
8. Ψαλμ. 37, 12-13.
9. Ψαλμ. 37, 14-15.
10. Ψαλμ. 37, 16.

μου, λέγει, ἀπὸ τὴν πρὸς σὲ ἐλπίδα, δὲν ἐνδιαφέρομαι διὰ τὰς πράξεις των, διότι ἡ βοήθειά Σου εἶναι ἱκανὴ νὰ διασκορπίσῃ τὰ πάντα καὶ νὰ ἀκυρώσῃ τὰς ἐπιβουλὰς καὶ τὰ πονηρὰ σχέδιά των καὶ οὐδενὸς ἐξ αὐτῶν ἐπιτρέψῃ τὴν πραγματοποίησιν.

2. Εἴδατε πῶς εἶναι δυνατὸν διὰ κάθε μίαν συμφορὰν ποὺ ταλαιπωρεῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀφοῦ λάβῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν θείαν Γραφὴν τὸ κατάλληλον φάρμακον νὰ ἀπέλθῃ 281 A καὶ νὰ ἀποβάλῃ κάθε μικροψυχίαν τῆς ζωῆς καὶ νὰ μὴ συστέλλεται ἀπὸ κάτι δυσάρεστον ποὺ συμβαίνει; Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, καὶ συνεχῶς νὰ προσέρχεσθε ἐδῶ καὶ νὰ προσέχετε μὲ ἀκρίβειαν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν. Καὶ ὄχι μόνον ὅταν παρευρίσκεσθε ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οἰκίαν νὰ λαμβάνετε ἀνὰ χεῖρας τὰ θεῖα Βιβλία καὶ μὲ προσοχὴν καὶ φροντίδα νὰ δέχεσθε τὴν ὠφέλειαν τῶν περιεχομένων. Διότι εἶναι πολὺ τὸ κέρδος ποὺ προέρχεται ἀπὸ ἐδῶ. Κατὰ πρῶτον αὐτὸ τοῦτο, τὸ ὅτι ἀναπλάσσεται ἡ γλῶσσα διὰ τῆς ἀναγνώσεως. Ἔπειτα καὶ ἡ ψυχὴ ἀναπτερώνεται καὶ πετᾷ ὑψηλά, μὲ τὸ νὰ καταλαμπρύνεται ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης καὶ νὰ ἀπαλλάσσεται κατὰ τὸν ἴδιον ἐκεῖνον καιρὸν τῆς ἀναγνώσεως, τῆς φθοροποιοῦ ἐπιδράσεως τῶν πονηρῶν λογισμῶν B καὶ νὰ ἀπολαύῃ πολλῆς γαλήνης καὶ ἡσυχίας. Καὶ ὅ,τι ἀκριβῶς εἶναι ἡ σωματικὴ τροφὴ διὰ τὴν ὕπαρξιν καὶ διατήρησιν τῆς δυνάμεώς μας, τοῦτο γίνεται καὶ ἡ ἀνάγνωσις διὰ τὴν ψυχήν. Καθ' ὅσον εἶναι πνευματικὴ τροφὴ καὶ ἐνδυναμώνει τὴν σκέψιν καὶ καθιστᾷ τὴν ψυχὴν ἰσχυράν, σταθερωτέραν καὶ περισσότερον φιλοσοφικήν, μὲ τὸ νὰ μὴ ἀφήνῃ λοιπὸν αὐτὴν νὰ κυριεύεται ἀπὸ τὰ παράλογα πάθη, ἀλλὰ νὰ τῆς κάμνῃ ἐλαφρὸν τὸ πτερὸν καὶ νὰ τὴν ἀναβιβάζῃ, ὡς θὰ ἐλέγαμεν, μέχρις αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ. Ἂς μὴ ἀμελῶμεν λοιπόν, παρακαλῶ, τὸ τόσον κέρδος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οἰκίαν ἂς φροντίσωμεν C νὰ προσέχωμεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν. Καὶ ὅταν προσερχώμεθα ἐδῶ, ἂς μὴ κατασπαταλῶμεν τὸν καιρὸν εἰς φλυαρίας καὶ ἀνωφελεῖς συζητήσεις, ἀλλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἤλθομεν, τοιουτοτρόπως ἂς ἐντείνωμεν τὰς δυνάμεις μας καὶ ἂς προσέχωμεν εἰς τὰ ἀναγιγνωσκόμενα, ὥστε ἀφοῦ ἀποκομίσετε κάτι περισσότερον, τοιουτοτρόπως νὰ ἀναχωρήσετε ἀπὸ ἐδῶ. Ἐὰν πρόκειται ἀφοῦ εἰσέλθετε ἐδῶ, νὰ κατασπαταλᾶτε πάλιν τὸν καιρὸν εἰς ἀκαταλλήλους καὶ ἀνωφελεῖς συνομιλίας καὶ νὰ ἐπανέρχεσθε εἰς τὴν οἰκίαν χωρὶς τίποτε περισσότερον νὰ ὠφεληθῆτε ἀπὸ τὴν ἀκρόασιν, τί τὸ ὄφελος;

Διότι πῶς δὲν εἶναι παράδοξον, ὅταν μὲν πηγαίνωμεν εἰς κοσμικὴν πανήγυριν, νὰ φροντίζωμεν ἀφοῦ ἀγοράσωμεν ἀπὸ ὅλα ὅσα διαθέτει ἡ πανήγυρις νὰ ἐπιστρέφωμεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ πληρώσωμεν χρήματα, D ἐδῶ δὲ ὅταν ἐρχώμεθα εἰς τὴν πανήγυριν αὐτὴν τὴν πνευματικὴν νὰ μὴ καταβάλλωμεν ὅλην μας τὴν προσπάθειαν, ὥστε ἀφοῦ λάβωμεν κάτι ἀπὸ τὰ χρήσιμα καὶ ἐναποθέσωμεν αὐτὸ εἰς τὴν ψυχήν, νὰ ἐπανερχώμεθα, καὶ μάλιστα ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ δαπανήσωμεν χρήματα, ἀλλὰ νὰ ἐπιδείξωμεν μόνον θερμὴν προθυμίαν καὶ προσεκτικὴν σκέψιν; Διὰ νὰ μὴ γίνωμεν λοιπὸν χειρότεροι ἐκείνων οἱ ὁποῖοι συμμετέχουν εἰς τὰς κοσμικὰς πανηγύρεις, ἂς φροντίζωμεν νὰ ἐπιδεικνύωμεν μεγάλην φροντίδα καὶ ἀγρυπνίαν, διὰ νὰ ἔχωμεν ἐφόδια, ὅταν ἐξερχώμεθα ἀπὸ ἐδῶ, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἀρκετὰ μόνον διὰ τοὺς ἑαυτούς μας, E ἀλλὰ νὰ ἐφοδιάζωμεν καὶ ἄλλους, καὶ νὰ δυνάμεθα νὰ διορθώνωμεν καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς ὑπηρέτας καὶ τοὺς γείτονας καὶ τὸν φίλον καὶ αὐτὸν τὸν ἐχθρόν. Διότι τοιαῦτα εἶναι τὰ πνευματικὰ διδάγματα, ὥστε νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὴν διάθεσιν ὅλων καὶ νὰ μὴ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καμμία διαφορά, ἐκτὸς ἐὰν κανεὶς ὑπερτερήσῃ τοῦ πλησίον κάπου, ἀφοῦ ἐπιδείξῃ ἄγρυπνον νοῦν καὶ θερμὴν προθυμίαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι τόσον τὸ κέρδος καὶ τῶν ἐδῶ διδαγμάτων, ἐμπρὸς ἂς διαπραγματευθῶμεν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσαμεν σήμερον, καὶ ἀφοῦ ἀποκομίσωμεν τὸ ἐξ αὐτῶν κέρδος, τοιουτοτρόπως ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν οἰκίαν μας. 282 A «Καὶ ἤρχισεν ὁ Νῶε, ποὺ ἦτο γεωργός, τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, καὶ ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἔπιεν ἀπὸ τὸν οἶνον καὶ ἐμέθυσεν».[11]

Πρόσεξε λοιπὸν πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ὠφέλειά μας ἐξ αὐτοῦ τοῦ προλόγου τῆς ἀναγνώσεως. Διότι ὅταν ἀκούσωμεν, ὅτι ἔπιε καὶ ἐμέθυσεν ὁ δίκαιος, ὁ τέλειος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὴν μαρτυρίαν[12] ἀπὸ τὸν Θεόν, πῶς λοιπὸν δὲν θὰ φροντίσωμεν μὲ πολλὴν δύναμιν νὰ ἀποφύγωμεν τὴν ἐκ τῆς μέθης καταστροφὴν ἡμεῖς οἱ ὁποῖοι ἔχομεν καταβυθισθῆ εἰς τόσα πολλὰ καὶ μεγάλα ἁμαρτήματα; Ἂν καὶ βεβαίως δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα, τὸ νὰ κυριευθῇ ὁ δίκαιος αὐτὸς ἀπὸ τὸ πάθος, καὶ νὰ περιπέσωμεν ἡμεῖς εἰς αὐτό. Καθ' ὅσον ὑπάρχουν πολλά, τὰ ὁποῖα καθιστοῦν τὸν δίκαιον αὐτὸν ἄξιον συγγνώμης. B Καὶ λέγω αὐτὰ ὄχι διὰ

11. Γεν. 9, 20 - 21.
12. Γεν. 7, 1.

νὰ ἀναφερθῶ εἰς τὴν μέθην, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξω ὅτι ὁ δίκαιος δὲν παρεσύρθη ἀπὸ ἀκράτειαν, ἀλλὰ περισσότερον ἀπὸ ἄγνοιαν. Καὶ ὅτι δὲν ἀνεκάλυψε τυχαίως τὴν οἰνοποσίαν ἄκουσε αὐτὴν τὴν Γραφήν, ἡ ὁποία λέγει καὶ κάμνει τὴν ἀπολογίαν (ὑπὲρ τοῦ Νῶε) διὰ τῶν ὅσων ἀναφέρει· «Καὶ ἤρχισεν ὁ Νῶε, ποὺ ἦτο γεωργός, τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἔπιεν ἀπὸ τὸν οἶνον καὶ ἐμέθυσε». Αὐτὴ αὕτη ἡ λέξις, «ἤρχισεν», ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὸς ἔκαμε τὴν ἀρχὴν τῆς οἰνοποσίας[13] καὶ παρεσύρθη εἰς τὴν μέθην ἀπὸ πολλὴν ἄγνοιαν καὶ διότι δὲν ἐγνώριζε τὰ μέτρα τῆς χρήσεως. C Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτό, ἀλλ' ἐπειδὴ κατείχετο ἀπὸ πολλὴν λύπην, ἠθέλησε νὰ ἐπινοήσῃ τὴν ἐξ αὐτοῦ παρηγορίαν εἰς τὸν ἑαυτόν του, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ κάποιος σοφός· «Προσφέρατε οἶνον εἰς τοὺς εὑρισκομένους εἰς λύπην, καὶ μέθην εἰς τοὺς κατεχομένους ὑπὸ στενοχωριῶν»,[14] διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τίποτε δὲν δύναται νὰ γίνῃ φάρμακον τῆς λύπης τόσον, ὅπως ἡ χρῆσις αὐτοῦ· μόνον ἐὰν μὴ τυχὸν ἡ ὑπερβολικὴ χρῆσις καταστρέψῃ τὴν ἐξ αὐτοῦ ὠφέλειαν. Ποῖος δὲ θὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὁ δίκαιος αὐτὸς εὑρίσκετο εἰς λύπην καὶ στενοχωρίαν βλέπων εἰς τόσην ἐρημίαν τὸν ἑαυτόν του καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του ἐγκαταλελειμμένα τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων μαζὶ μὲ τὰ κτήνη καὶ τὰ ἄλογα ζῷα, καὶ νὰ ἔχῃ γίνει ἕνας κοινὸς τάφος δι' ὅλους; Διότι ὑπάρχει συνήθεια εἰς τοὺς προφήτας καὶ εἰς ὅλους τοὺς δικαίους νὰ θλίβωνται ὄχι μόνον διὰ τοὺς ἑαυτούς των, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ὑπολοίπους ἀνθρώπους. D Καὶ ἐὰν κανεὶς θέλῃ νὰ ἐξετάσῃ, θὰ εὕρῃ ὅλους νὰ ἐπιδεικνύουν αὐτὴν τὴν συμπάθειαν, καὶ θὰ ἀκούσῃ τὸν μὲν Ἡσαΐαν νὰ λέγῃ· «Μὴ ἀγωνίζεσθε νὰ μὲ παρηγορήσετε διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς θυγατρὸς τοῦ λαοῦ μου».[15] τὸν δὲ Ἱερεμίαν, «Ποῖος θὰ δώσῃ ὕδωρ εἰς τὴν κεφαλήν μου καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου πηγὴν δακρύων».[16] τὸν δὲ Ἰεζεκιήλ, «Ἀλλοίμονον, Κύριε, θὰ ἐξολοθρεύσῃς πᾶν ὅ,τι ἀπομένει ἐκ τοῦ Ἰσραήλ»;[17] καὶ τὸν Δανιὴλ νὰ θρηνῇ καὶ νὰ λέγῃ, ὅτι «ἔκαμες νὰ γίνωμεν οἱ ὀλιγώτεροι ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη»·[18] καὶ

13. Κατ' ἄλλους οἰνοποσία ὑπῆρχε καὶ πρὸ τοῦ Νῶε, συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Κυρίου λεχθέντα περὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς τοῦ κατακλυσμοῦ, ὅτι «ἦσαν τρώγοντες καὶ πίνοντες» (Ματθ. 24, 38).
14. Παροιμ. 31, 6.
15. Ἡσ. 22, 4.
16. Ἱερ. 9, 1.
17. Ἰεζ. 9, 8.
18. Δαν. 3, 37.

τὸν Ἀμώς, «Μετανόησε, Κύριε, δι' αὐτό»·[19] καὶ τὸν Ἀββακούμ, «Διατί μοῦ ἔδειξες κόπους καὶ ταλαιπωρίας;»[20] καὶ πάλιν, «καὶ θὰ κάμῃς τοὺς ἀνθρώπους ὡς τοὺς ἰχθῦς τῆς θαλάσσης»·[21] καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν μακάριον Μωϋσῆν θὰ ἀκούσῃς νὰ λέγῃ, «Ἐὰν μὲν θέλῃς νὰ συγχωρήσῃς εἰς αὐτοὺς τὴν ἁμαρτίαν, συγχώρεσε· ἄλλως κατάστρεψε καὶ ἐμέ».[22] Καὶ πάλιν ὅταν ὑπέσχετο ὁ Θεός, ὅτι θὰ ἀναθέσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν μεγαλυτέρου ἔθνους, καὶ εἶπεν, 283
A «Ἄφησέ με νὰ καταστρέψω τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, καὶ θὰ κάμω σὲ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου ἔθνος μέγα»,[23] οὔτε καὶ τοῦτο ἐξέλεξε, ἀλλ' ἐθεώρησε προτιμοτέραν τὴν προστασίαν αὐτῶν. Καὶ ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, ὁ μακάριος Παῦλος ἔλεγεν, «Ηὐχόμην ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ εἶμαι ἀνάθεμα ἀπὸ τὸν Χριστὸν χάριν τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν φυσικῶν μου συγγενῶν».[24]

3. Εἴδατε πῶς ἐπεδείκνυε κάθε ἕνας ἀπὸ τοὺς δικαίους πολλὴν συμπάθειαν πρὸς τοὺς συνανθρώπους του. Ἀντιλαμβάνεσθε λοιπὸν καὶ τὰ περὶ τοῦ δικαίου τούτου, πόσα ἦτο φυσικὸν νὰ ὑποφέρῃ καὶ πῶς νὰ καταβάλλεται ἀπὸ τὴν λύπην, ὅταν ἔβλεπε καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ἐρήμωσιν, καὶ αὐτὴν τὴν γῆν, ἡ ὁποία προηγουμένως ἔθαλλε ἀπὸ τὰ πολλὰ φυτὰ καὶ ἐστολίζετο μὲ τὰ ἄνθη B νὰ παραμένῃ τώρα ἔρημος καὶ γυμνή, ὡσὰν νὰ ἀπεκόπη ἀμέσως ἡ κόμη αὐτῆς, δηλαδὴ ἡ βλάστησις καὶ ἡ ἀνθοφορία της. Ἐπειδὴ λοιπὸν τόση ἦτο ἡ αὔξησις τῆς λύπης, ἐπινοῶν κάποιαν μικρὰν παρηγορίαν διὰ τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ ἐδῶ, ἐπεδόθη εἰς τὴν καλλιέργειαν γῆς. Διὰ τοῦτο λέγει· «Καὶ ἤρχισεν ὁ Νῶε, ποὺ ἦτο γεωργὸς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, καὶ ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα». Ἀλλὰ ἀξίζει νὰ διερωτηθῶμεν, ἐὰν αὐτὸς συνήντησε τὸ φυτὸν τώρα, ἢ ἐὰν ὑπῆρχε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Εἶναι εὔλογον βεβαίως ὅτι αὐτὸ ἐδημιουργήθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν τῆς δημιουργίας, ὅταν «εἶδεν ὁ Θεὸς ὅλα ὅσα ἐδημιούργησε καὶ ἦσαν ὅλα πολὺ ὡραῖα».[25] Διότι λέγει, «κατέπαυσεν ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἀπὸ ὅλα τὰ ἔργα Αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησε».[26] C ὅμως ἀκόμη δὲν εἶχε γίνει γνωστὴ ἡ χρῆ-

19. Ἀμ. 7, 3.
20. Ἀμβ. 1, 3.
21. Ἀμβ. 1, 14.
22. Ἐξόδ. 32, 32.
23. Ἐξόδ. 32, 10.
24. Ρωμ. 9, 3.
25. Γεν. 1, 31.
26. Γεν. 2, 2.

σις τοῦ φυτοῦ πρὸς παρασκευὴν οἴνου. Καθ' ὅσον ἐὰν ἡ χρῆσις τοῦ φυτοῦ εἶχε γίνει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς γνωστὴ ἢ ἦτο ὁλοφάνερος ὁ καρπός του, ὁπωσδήποτε καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄβελ, ὅταν προσέφερον τὰς θυσίας, θὰ προσέφερον ὡς θυσίαν καὶ οἶνον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἠγνόουν ἀκόμη τὴν χρῆσιν τοῦ καρποῦ δὲν ἐχρησιμοποίησαν τὸ φυτόν. Αὐτὸς ὅμως μὲ τὸ νὰ εἶναι μεθοδικώτερος εἰς τὴν γεωργικὴν τέχνην, ἀφοῦ ἐφρόντισε πολὺ τὴν καλλιέργειαν τοῦ φυτοῦ, ἴσως ἐγεύθη καὶ τὸν καρπόν, καὶ ἀφοῦ συνέθλιψε τὰς σταφυλὰς καὶ κατεσκεύασε τὸν οἶνον, ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸν πρὸς πόσιν. **D** Καὶ ἐπειδὴ οὔτε αὐτὸς εἶχε γευθῆ προηγουμένως, οὔτε ἄλλον ἐγνώριζε νὰ γεύεται, μὴ γνωρίζων τὸ μέτρον τῆς χρήσεως καὶ τίνι τρόπῳ ὤφειλε νὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτόν, παρεσύρθη ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν εἰς μέθην. Ἐξ ἄλλου δέ, ἐπειδὴ εἰσήχθη ἡ κρεοφαγία εἰς τὴν ζωήν, ἠκολούθησεν ὡς ἐκ τούτο καὶ ἡ οἰνοποσία. Πρόσεχε λοιπόν, ἀγαπητέ μου, πῶς οἰκονομεῖται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ σύστασις τοῦ κόσμου, καὶ πῶς κάθε ἕνας ἔγινεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐφευρέτης κάποιας τέχνης ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐνυπάρχει εἰς τὴν φύσιν. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰσήχθησαν εἰς τὴν ζωὴν αἱ ἀσχολίαι τῶν διαφόρων τεχνῶν. Διότι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος εὗρε τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ὁ ἑπόμενος τὴν ποιμενικήν,[27] ἄλλος τὴν κτηνοτροφίαν,[28] καὶ ἄλλος τὴν μουσικήν,[29] ἄλλος τὴν κατασκευὴν ἐργαλείων.[30] **E** Αὐτὸς δὲ ὁ δίκαιος ἀπὸ τὴν ἐνυπάρχουσαν εἰς τὴν φύσιν διδασκαλίαν ἐπενόησε τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου. Καὶ ἤρχισεν ὁ Νῶε, ποὺ ἦτο ἄνθρωπος γεωργός, τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, καὶ ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου καὶ ἐμέθυσε». Πρόσεξε πῶς τὸ φάρμακον τῆς λύπης, τὸ ὁποῖον συντελεῖ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ὑγείας, ἐπειδὴ ἀπὸ ἄγνοιαν ὑπερέβη τὸ μέτρον, ὄχι μόνον δὲν ὠφέλησεν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τοῦ κατέστρεψε τὴν διάθεσιν. 264 **A**

Ἀλλ' ἴσως θὰ εἴπῃ κανείς· καὶ διατί εἰσήχθη εἰς τὴν ζωὴν φυτόν, τὸ ὁποῖον εἶναι πλῆρες τόσων κακῶν; Μὴ λέγῃς ἀσκόπως, ἄνθρωπέ μου, ὅ,τι προχείρως ἔρχεται εἰς

27. Κατὰ τὸ Γεν. 4, 2 ὁ Κάϊν ἦτο γεωργός, ὁ δὲ Ἄβελ ποιμὴν προβάτων.

28. Κατὰ τὸ Γεν. 4, 20 ὁ Ἰωβήλ, υἱὸς τοῦ Λάμεχ, εἶναι ὁ «πατὴρ κτηνοτρόφων οἰκούντων ἐν σκηναῖς».

29. Ὁ Ἰουβάλ, υἱὸς τοῦ Λάμεχ, εἶναι ὁ πρῶτος διδάσκαλος τῆς μουσικῆς, κατασκευαστὴς τοῦ ψαλτηρίου καὶ τῆς κιθάρας (Γεν. 4, 21).

30. Πρῶτος χαλκεὺς καὶ κατασκευαστὴς ἐργαλείων εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Λάμεχ Θόβελ (Γεν. 4, 22).

τὴν γλῶσσαν σου. Δὲν εἶναι τὸ φυτὸν κακόν, οὔτε ὁ οἶνος ἐπιβλαβής, ἀλλ' ἡ κακὴ χρῆσις αὐτοῦ. Ὅτι δηλαδὴ δὲν προέρχονται ἀπὸ τὸν οἶνον τὰ ὀλέθρια ἁμαρτήματα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διεφθαρμένην γνώμην καὶ ὅταν ἡ ὑπέρμετρος χρῆσις (κατάχρησις) καταστρέψῃ τὴν ἐξ αὐτοῦ προερχομένην ὠφέλειαν, διὰ τοῦτο τώρα μετὰ τὸν κατακλυσμὸν σοῦ παρουσιάζει τὴν χρῆσιν τοῦ οἴνου, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι καὶ πρὸ τῆς χρήσεως αὐτοῦ, παρεσύρθη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἰς ὑπερβολικὴν διαφθορὰν καὶ ηὐξήθησαν εἰς μέγα βαθμὸν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα ἐνῷ ἀκόμη ἠγνοεῖτο ἡ χρῆσις τοῦ οἴνου. **B** Ὥστε καὶ ὅταν ἴδῃς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, μὴ ἀποδώσῃς τὴν αἰτίαν τῆς ἁμαρτίας εἰς τὸν οἶνον, ἀλλὰ εἰς τὴν διεφθαρμένην προαίρεσιν, ἡ ὁποία μετεστράφη πρὸς τὴν κακίαν. Ἐξ ἄλλου δὲ καὶ νὰ ἐννοήσῃς, ἄνθρωπέ μου, ποῦ ἐχρησιμοποιήθη ὁ οἶνος καὶ νὰ φρίξῃς. Διότι ἡ ὑπόθεσις τῶν ἀγαθῶν τῆς σωτηρίας μας δι' αὐτοῦ ἐπιτελεῖται.[31] Γνωρίζουν τὸ λεγόμενον ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν μυηθῆ. «Καὶ ἤρχισεν ὁ Νῶε, λέγει, ποὺ ἦτο γεωργός, τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ ἔπιεν ἀπὸ τὸν οἶνον καὶ ἐμέθυσε καὶ ἐγυμνώθη ἐντὸς τῆς οἰκίας του». Πράγματι φοβερόν, ἀγαπητέ μου, φοβερὸν εἶναι ἡ μέθη καὶ ἱκανὴ νὰ καταστρέψῃ τὰς αἰσθήσεις καὶ νὰ καταβυθίσῃ τὸν λογισμόν. **C** Καθ' ὅσον τὸν λογικὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν ὅλων, τὸν καθιστᾷ, ὡσὰν ἕνα νεκρὸν καὶ ἀναίσθητον, ἀφοῦ δέσῃ αὐτὸν μὲ κάποια ἄλυτα δεσμά. Μᾶλλον δὲ καὶ χειρότερον ἀπὸ νεκρόν. Διότι ὁ μὲν νεκρὸς δὲν δύναται νὰ πράξῃ οὔτε τὸ καλὸν οὔτε τὸ κακόν, ὁ μέθυσος ὅμως καλὸν μὲν δὲν δύναται νὰ πράξῃ, ἀντιθέτως δὲ κάμνει ὅλας τὰς κακὰς πράξεις καὶ γίνεται περίγελως εἰς ὅλους, καὶ εἰς τὴν γυναῖκα καὶ εἰς τὰ παιδιὰ καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς δούλους. Διότι οἱ μὲν φίλοι θεωροῦντες ἰδικήν των τὴν ἐντροπὴν συγκαλύπτουν καὶ ἐντρέπονται, **D** οἱ δὲ ἐχθροὶ εὐχαριστοῦνται, χλευάζουν καὶ καταρῶνται, λέγοντες σχεδὸν αὐτὰ τὰ λόγια· πρέπει αὐτὸς ἀκόμη νὰ ζῇ; πρέπει νὰ ἀναπνέῃ τὸν ἀέρα; τὸ κτῆνος, ὁ χοῖρος, φωνάζοντες καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἀκόμη χειρότερα. Διότι αὐτοὶ συμπεριφέρονται χειρότερον καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἀκόμη, οἱ ὁποῖοι ἐπιστρέφουν ἐκ τῶν πολέμων καὶ ἔχουν αἱματωμένας τὰς χεῖρας καὶ προχωροῦν ὁρμητικῶς. Ἐκείνους μὲν ἴσως οἱ περισσότεροι ἐγκωμιάζουν διὰ τοὺς θρι-

31. Διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ οἴνου εἰς Αἷμα Χριστοῦ κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

ἄμβους, διὰ τὰς νίκας, διὰ τὰ τραύματα καὶ τὰς σφαγάς· αὐτοὺς δὲ ἐλεεινολογοῦν, ἀποκαλοῦν ἀθλίους, καταρῶνται μὲ ἀναριθμήτους κακολογίας. E Διότι τί θὰ ὑπάρξη ἀθλιώτερον ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀφωσιωμένος εἰς τὴν μέθην καὶ πίνει καθημερινῶς τὸν γνήσιον οἶνον καὶ καταστρέφει τὸν νοῦν, τὸ κριτήριον τῶν σκέψεων; Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς συνεβούλευε λέγων· «Ἀρχὴ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ἄρτος καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ ἔνδυμα καὶ ἡ οἰκία, ἡ ὁποία συγκαλύπτει τὴν ἀσχημοσύνην»,[32] ὥστε, καὶ ἂν κανεὶς κυριευθῇ ὑπὸ τῆς μέθης, νὰ μὴ διασύρεται οὔτε νὰ γνωστοποιεῖται, ἀλλὰ νὰ περιμαζεύεται ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του καὶ νὰ μὴ γίνεται ἀντικείμενον γέλωτος καὶ ἐξευτελισμοῦ ὅλων. «Καὶ ἤρχισεν ὁ Νῶε, ποὺ ἦτο γεωργός, τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ ἔπιεν ἀπὸ τὸν οἶνον καὶ ἐμέθυσε».

4. Τὸ ὄνομα τῆς μέθης, ἀγαπητέ μου, δὲν ἀναφέρεται παντοῦ εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν πρὸς τονισμὸν τῆς μέθης, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δηλώση τὴν πλησμονὴν καὶ τὴν ἀφθονίαν. 285 A Τοῦτο λοιπὸν θὰ ἔλεγε κανεὶς περὶ τοῦ δικαίου αὐτοῦ, ὅτι δὲν κατέπεσεν εἰς τὴν μέθην ἀπὸ ἀκράτειαν, ἀλλ' ὅτι ἡ ἀφθονία συνετέλεσεν εἰς τὴν μέθην αὐτοῦ. Διότι ἄκουσε τὸν Δαυῒδ νὰ λέγῃ· «Θὰ μεθύσουν ἀπὸ τὸν πλοῦτον τοῦ οἴκου σου»,[33] ἀντὶ νὰ εἴπῃ «θὰ ἐμπλησθοῦν». Ἐξ ἄλλου ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι παραδίδονται εἰς τὴν μέθην οὐδέποτε ἱκανοποιοῦνται, ἀλλ' ὅσον περισσότερον πίνουν τὸν γνήσιον οἶνον, τόσον περισσότερον φλογίζονται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας καὶ ἡ πόσις γίνεται πάντοτε παρόρμησις πρὸς κορεσμὸν τοῦ σφοδροῦ των πάθους. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον λοιπὸν ἐξαφανίζεται ἡ εὐχαρίστησις, ἡ δὲ ἐπιθυμία γινομένη ἀκατάσχετος καταρρίπτει εἰς αὐτὸν τὸν κρημνὸν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐκυριεύθησαν ὑπ' αὐτῆς. B «Καὶ ἐφύτευσεν, λέγει, ἀμπελῶνα καὶ ἔπιεν ἀπὸ τὸν οἶνον καὶ ἐμέθυσε καὶ ἐγυμνώθη ἐντὸς τῆς οἰκίας του». Βλέπε ὅτι αὐτὸς δὲν ὑφίσταται τοῦτο κάπου ἔξω, ἀλλ' ἐντὸς τῆς οἰκίας του. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐτόνισεν ἡ θεία Γραφὴ τὸ «ἐντὸς τῆς οἰκίας του», διὰ νὰ γνωρίσῃς ἀπὸ τὰ ἐπακόλουθα τὴν ὑπερβολικὴν κακίαν ἐκείνου, ὁ ὁποῖος διέσυρε τὴν γύμνωσιν. «Καὶ εἶδε, λέγει, ὁ Χάμ, ὁ πατὴρ τοῦ Χαναάν, τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρός των καὶ ἀφοῦ ἐξῆλθεν ἐγνωστοποίησε τὸ γεγονὸς εἰς τοὺς εὑρισκομένους ἔξω δύο ἀδελφούς

32. Σοφ. Σειρ. 39, 21.
33. Ψαλμ. 35, 9.

του».[34] Ἴσως καὶ ἄλλοι ἐὰν ἦσαν καὶ εἰς ἐκείνους θὰ ἐγνωστοποίει τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ πατρός· τόσον μεγάλη ἦτο ἡ κακία τοῦ υἱοῦ. C Διὰ τοῦτο λοιπόν, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἶχε διεστραμμένην γνώμην, δὲν εἶπεν ἁπλῶς ἡ Γραφή, ὅτι «εἶδεν ὁ Χὰμ τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρός του», ἀλλὰ τί; «Καὶ εἶδεν ὁ Χάμ, ὁ πατὴρ τοῦ Χαναάν». Διατί, εἰπέ μου, ἀναφέρει καὶ ἐδῶ τὴν προσωνυμίαν τοῦ υἱοῦ; Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἦτο κάποιος ἀκρατὴς καὶ ἀκόλαστος καὶ μὲ τὴν ἰδίαν σκέψιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἑαυτόν του νὰ τεκνοποιήσῃ κατ' ἐκείνην τὴν δύσκολον περίστασιν, μὲ τὴν ἰδίαν καὶ τώρα ηὐθαδίασε πρὸς τὸν πατέρα. «Καὶ ἀφοῦ ἐξῆλθε, λέγει, ἐγνωστοποίησε τὸ γεγονὸς εἰς τοὺς εὑρισκομένους ἔξω δύο ἀδελφούς του». Πρόσεχε ἐδῶ, παρακαλῶ, ἀγαπητέ μου, πῶς δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν φύσιν τὰ πράγματα τῆς κακίας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γνώμην καὶ τὴν διάθεσιν. D Διότι ἰδοὺ καὶ οἱ δύο ἦσαν τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ἀδελφοί, εἶχον τὸν ἴδιον πατέρα, ᾐσθάνθησαν τοὺς ἰδίους πόνους, ἔτυχον τῆς ἰδίας ἀνατροφῆς, ἀλλὰ δὲν ἐπέδειξαν τὴν ἰδίαν διάθεσιν. Ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἐξετράπη πρὸς τὴν κακίαν, οἱ ἄλλοι δὲ ἀπέδωκαν τὴν ὀφειλομένην τιμὴν πρὸς τὸν πατέρα. Ἴσως δὲ καὶ νὰ παρενέδη σκοπίμως εἰς τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ πατρὸς καὶ ἐγνωστοποίησε διὰ νὰ γελοιοποιήσῃ τὸ γεγονός, καὶ δὲν ἐδιδάχθη ἀπὸ κάποιον σοφόν, ὁ ὁποῖος λέγει· «Νὰ μὴ δοξάζεσαι ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν τοῦ πατρός σου».[35] Ἀλλ' οἱ ἀδελφοί του δὲν συμπεριεφέρθησαν τοιουτοτρόπως, ἀλλὰ τί ἔπραξαν; Ἀφοῦ ἤκουσαν αὐτὰ «λαβόντες, λέγει, ὁ Σὴμ καὶ ὁ Ἰάφεθ τὸ ἱμάτιον τοῦ πατρός των, ἔθεσαν αὐτὸ εἰς τοὺς ὤμους των καὶ ὀπισθοβατοῦντες ἐσκέπασαν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρός των. E Καὶ τὸ πρόσωπόν των εἶχον πρὸς ἀντίθετον κατεύθυνσιν καὶ δὲν εἶδον τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρός των».[36] Εἶδες τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν τέκνων; Αὐτὸς μὲν διέσυρε τὸν πατέρα, αὐτοὶ δὲ δὲν ἐπιτρέπουν εἰς τὸν ἑαυτόν των οὔτε νὰ ἴδουν, ἀλλ' ὀπισθοβατοῦν βλέποντες ἀντιθέτως, ὥστε, ἀφοῦ βαδίσουν ὀρθῶς, συγκαλύψουν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρός. Καὶ βλέπε μετὰ τῆς πολλῆς εὐγνωμοσύνης των καὶ τὴν ἀγαθότητά των. Διότι δὲν ἐπιτιμοῦν οὔτε ἐπιπλήττουν τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐπληροφορήθησαν (τὸ γεγονός), εἰς ἓν μόνον ἀπέβλεψαν, εἰς τὸ νὰ διορθώσουν ἀμέσως τὴν

34. Γεν. 9, 22.
35. Σοφ. Σειρ. 8, 13.
36. Γεν. 9, 23.

κατάστασιν καὶ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν τιμὴν τοῦ πατρός. 286 A «Καὶ τὸ πρόσωπόν των, λέγει, εἶχον πρὸς ἀντίθετον κατεύθυνσιν καὶ δὲν εἶδον τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρός των». Πολλὴ εἶναι ἡ εὐλάβεια τῶν τέκνων καὶ μᾶς ἀποδεικνύει αὐτὴν τὸ γεγονός, ὅτι ὄχι μόνον ἐσκέπασαν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ὅτι δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸν ἴδουν. Ἂς διδαχθῶμεν λοιπὸν καὶ ἀπ' ἐδῶ καὶ ἂς ὠφεληθῶμεν καὶ ἀπὸ τὰ δύο, καὶ ἂς μιμούμεθα μὲν αὐτούς ἂς ἀποφεύγωμεν δὲ τὴν συμπεριφορὰν ἐκείνου. Διότι ἐὰν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διέσυρε τὴν φανερὰν γύμνωσιν ἐκρίθη ἄξιος κατάρας, καὶ ἀφοῦ ἐξέπεσε τῆς ἰσοτιμίας τῶν ἀδελφῶν κατεδικάσθη νὰ ὑπηρετῇ αὐτούς, ἂν καὶ ὄχι ἐκεῖνος ὁ ἴδιος, ἀλλ' ὅλοι οἱ ἀπόγονοί του, τί θὰ ὑποστοῦν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κοινολογοῦν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀδελφῶν, καὶ ὄχι μόνον δὲν συγκαλύπτουν αὐτά, B ἀλλὰ καὶ περισσότερον τὰ φανερώνουν, προξενοῦντες ἐξ αἰτίας αὐτοῦ πολλὰ ἁμαρτήματα; Διότι, ὅταν δημοσιεύσῃς τὸ σφάλμα τοῦ ἀδελφοῦ, ὄχι μόνον θὰ καταστήσῃς ἐκεῖνον περισσότερον ἀναίσχυντον καὶ ὀκνηρὸν ἴσως πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ἀρετήν, ἀλλὰ θὰ κάμῃς καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀκούουν αὐτά, περισσότερον ἀπροθύμους καὶ θὰ ὁδηγήσῃς αὐτοὺς εἰς ἀπόγνωσιν. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ θὰ συντελέσῃς εἰς τὸ νὰ βλασφημῆται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Οὐδεὶς δὲ ἀγνοεῖ πόσην τιμωρίαν προξενεῖ τοῦτο εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι παρέχουν τὴν ἀφορμήν. Ἂς ἀποφύγωμεν λοιπόν, παρακαλῶ, τὸν ζῆλον τοῦ Χάμ, (νὰ γνωστοποιήσῃ) ἂς μιμηθῶμεν δὲ τὸν σεβασμὸν τῶν εὐγνωμόνων αὐτῶν τέκνων, τὸν ὁποῖον ἐπέδειξαν εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς γυμνώσεως τοῦ πατρός. C Καὶ ἂς συγκαλύπτωμεν τοιουτοτρόπως τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀδελφῶν, ὄχι διὰ νὰ ἐξασκήσωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀδιαφορίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς προσφέρωμεν τοιουτοτρόπως κατ' ἐξοχὴν μεγαλυτέραν ἀφορμήν, ὥστε νὰ ἀπαλλαγοῦν συντόμως ἀπὸ τὴν διαφθορὰν ἐκείνην καὶ ἐπιστρέψουν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ ἔχῃ κανεὶς πολλοὺς μάρτυρας τῶν ἁμαρτημάτων του, τοῦτο καθιστᾷ εὐκολωτέραν τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸν ἄγρυπνον καὶ νηφάλιον, τοιουτοτρόπως ὅταν ἡ ψυχὴ ἀποβάλῃ κάθε ἐντροπὴν καὶ ἴδῃ ὅτι αἱ κακαὶ πράξεις της οὐδενὸς διέφυγον τὴν προσοχήν, D δὲν ἀνέχεται νὰ ἀπομακρυνθῇ εὐκόλως. Ἀλλὰ ὡσὰν ἀκριβῶς νὰ ἔχῃ ἐμπέσει εἰς κάποιαν λάσπην καὶ βυθὸν καὶ νὰ παρασύρεται πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ ἀναρίθμητα κύματα, δυσκόλως θὰ δυνηθῇ νὰ ἀνανήψῃ περιελθοῦσα πλέον

εἰς ἀπόγνωσιν καὶ ἐγκαταλείπουσα τὴν προσπάθειαν πρὸς ἐπιστροφήν.

5. Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, οὔτε νὰ διακηρύσσωμεν τὰ σφάλματα τῶν πλησίον μας, καὶ ὅταν πληροφορηθῶμεν αὐτὰ ἀπὸ ἄλλους, ἂς μὴ σπεύδωμεν νὰ γνωρίσωμεν τὴν γυμνότητά των. Ἀλλὰ ἂς συγκαλύπτωμεν αὐτά, ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ οἱ εὐγνώμονες παῖδες, ἂς τὰ συσκιάζωμεν, ἂς φροντίζωμεν νὰ ἀναρθώνωμεν τὴν καταπεσοῦσαν ψυχὴν μὲ τὴν παραίνεσιν, μὲ τὰς συμβουλάς, E διδάσκοντες τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγαθότητός Του, τὸ ἄμετρον τῆς εὐσπλαγχνίας Του, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν μεγαλυτέρας ἐκείνων εὐλογίας ἀπὸ τὸν Θεὸν τῶν ὅλων, ὁ ποῖος θέλει «ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθοῦν καὶ νὰ ἔλθουν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας»[37] καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ «τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ καὶ ζήσῃ».[38] «Καὶ τὴν γύμνωσιν, λέγει, τοῦ πατρός των δὲν εἶδον». Βλέπε πῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προλαμβάνοντες αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐνομοθετήθησαν εἰς τὸν γραπτὸν νόμον πρὸς διδασκαλίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, 287 A ἐξεπλήρουν ἀπὸ τὸν ἐνυπάρχοντα εἰς τὴν φύσιν νόμον καὶ ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον ὁ νόμος ἔλεγεν· «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου διὰ νὰ εὐτυχήσῃς»,[39] καὶ «ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑβρίζει πατέρα ἢ μητέρα ἂς τιμωρῆται μὲ θάνατον»,[40] τοῦτο ἤδη ἐξεπληροῦτο διὰ τῶν ἔργων. Εἶδες πῶς προλαμβάνουσα (τὸν γραπτὸν νόμον) ἡ φύσις διέθετεν ἱκανὴν διδασκαλίαν; «Ἀνένηψε δέ, λέγει, καὶ συνῆλθεν ὁ Νῶε ἀπὸ τὴν μέθην καὶ ἔμαθε ὅσα ἔκαμεν εἰς αὐτὸν ὁ υἱός του ὁ νεώτερος».[41] «Ἀνένηψε δέ, λέγει, καὶ συνῆλθε». Ἂς ἀκούσουν τὸ μέγεθος τοῦ ὀλισθήματος ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι διέρχονται τὴν ἡμέραν εἰς τὰ συμπόσια καὶ ἂς ἀποφύγουν τὴν ἐκ τῆς μέθης καταστροφήν. «Ἀνένηψε δέ», λέγει. Τί σημαίνει «Ἀνένηψε»; B Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνηθίζομεν νὰ λέγωμεν διὰ τοὺς μανιακούς, ὅταν ἔλθουν εἰς παράφορον κατάστασιν, ὅτι ὁ δεῖνα ἀνένηψε ἀπὸ τὸν δαίμονα καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν τυραννίαν ἐκείνου, τοῦτο καὶ ἐδῶ εἶπεν ἡ Γραφή. Διότι ἀληθῶς ἡ μέθη εἶναι δαίμων ἑκούσιος καὶ σκοτίζει τὸν νοῦν χειρότερον αὐτοῦ, καὶ ἀποστερεῖ κάθε εὐγνωμοσύνης ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ κυριευθῇ ὑπ' αὐτῆς. Διότι τὸν μὲν δαιμο-

37. Α' Τιμ. 2, 4.
38. Ἰεζ. 18, 23.
39. Ἐξόδ. 20, 12.
40. Ἐξόδ. 21, 16.
41. Γεν. 9, 24.

νιζόμενον, ὅταν τὸν βλέπωμεν, πολλάκις καὶ ἐλεοῦμεν καὶ συμπονοῦμεν καὶ ἐπιδεικνύομεν πολλὴν συμπάθειαν πρὸς αὐτόν. Διὰ τὸν μέθυσον ὅμως πράττομεν τὸ ἀντίθετον. Ἀγανακτοῦμεν, δυσανασχετοῦμεν, λέγομεν ἀναριθμήτους κακολογίας. Διὰ ποῖον λόγον καὶ διατί; Διότι ἐκεῖνος μέν, μὲ τὸ νὰ κατευθύνεται ἀπὸ τὸν πονηρὸν δαίμονα, C κάμνει χωρὶς τὴν θέλησίν του ὅσα κάμνει. Καὶ ἂν λακτίσῃ καὶ ἂν σχίσῃ ἔνδυμα καὶ ἂν φωνάξῃ μερικὰ αἰσχρὰ λόγια, εἶναι ἄξιος συγγνώμης. Ὁ μέθυσος ὅμως, ὅ,τι καὶ ἂν διαπράξῃ δὲν θὰ εἶναι ἄξιος συγγνώμης, ἀλλὰ καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας καὶ ὅλους ἔχει φοβεροὺς κατηγόρους, ἐπειδὴ ἐξ ἑαυτοῦ καὶ μὲ τὴν θέλησίν του ἀκολουθεῖ τὴν κακίαν καὶ παρέδωσεν τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν τυραννίαν τῆς μέθης. Καὶ λέγω αὐτά, ὄχι διὰ νὰ κατηγορήσω τὸν δίκαιον, διότι ὑπάρχουν πολλὰ τὰ ὁποῖα παρέχουν εἰς αὐτὸν τὴν συγγνώμην καὶ μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα τὸ ὅτι οὐδέποτε πλέον περιέπεσεν εἰς τὸ ἴδιο πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι μεγίστη ἀπόδειξις, ὅτι καὶ εἰς τὸ προηγούμενον ἁμάρτημα ὑπέπεσεν ἀπὸ ἄγνοιαν καὶ ὄχι ἀπὸ ἀδιαφορίαν. D Διότι ἐὰν ὑπέπιπτεν εἰς αὐτὸ ἀπὸ ἀδιαφορίαν, θὰ ἔπρεπε μετὰ ταῦτα αὐτὸς νὰ κυριευθῇ καὶ πάλιν ἀπὸ τὸ πάθος· ἀλλὰ δὲν ὑπέπεσε πλέον εἰς αὐτό. Διότι ἐὰν παρεσύρετο καὶ πάλιν, δὲν θὰ τὸ παρεσιώπα ἡ Γραφή, ἀλλὰ θὰ μᾶς τὸ ἐγνώριζε. Καθ' ὅσον ἕνας εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ ἕνας ὁ ὅρος τῆς θείας Γραφῆς, τὸ νὰ μὴ παραλείπῃ τίποτε ἀπὸ τὰ γεγονότα, ἀλλὰ νὰ διδάσκῃ ἡμᾶς μὲ ἀλήθειαν. Διότι οὔτε ἀπὸ κάποιον φθόνον παρατρέχει τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων, οὔτε συγκαλύπτει ἀπὸ χάριν πάλιν τὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ θέτει τὰ πάντα ἔμπρός μας, διὰ νὰ ἔχωμεν κάποιο ὑπόδειγμα καὶ διδασκαλίαν E καὶ ὅταν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ ἀμέλειαν ὑποπέσωμεν εἰς κάποιο ἁμάρτημα νὰ ἀσφαλιζώμεθα μὴ τυχὸν ὑποπέσωμεν πάλιν εἰς τὸ ἴδιο. Διότι δὲν εἶναι τόσον φοβερὸν τὸ νὰ ἁμαρτάνωμεν, ὅσον τὸ νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Μὴ προσέξῃς λοιπὸν τοῦτο, ὅτι ὁ δίκαιος ἐμέθυσε, ἀλλ' ὅτι δὲν ἔπαθε πλέον αὐτό. Ἀλλὰ νὰ σκέπτεσαι, παρακαλῶ, αὐτούς, οἱ ὁποῖοι φθείρονται καθημερινῶς εἰς τὰς οἰνοποσίας καί, διὰ νὰ εἴπωμεν τοιουτρόπως καθημερινῶς σχεδὸν ἀποθνήσκουν. 266 A Καὶ ὅταν ἔλθουν εἰς συναίσθησιν, οὔτε τοιουτοτρόπως ἀποφεύγουν τὴν ἐκ τῆς μέθης φθοράν, ἀλλ' ἐπιδιώκουν αὐτὴν ὡς κάποιαν ἀξιόλογον πρᾶξιν καὶ ἀνδραγαθίαν. Πάλιν δὲ καὶ ἐκεῖνο θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ σκεφθῇ, ὅτι ὁ δίκαιος αὐτός, ἂν καὶ ἀπὸ ἄγνοιαν καὶ διότι δὲν ἐγνώριζε τὰ μέτρα τῆς χρήσεως ἀφοῦ ἔ-

πιεν ἐμέθυσε, ἀλλ' ὅμως μὲ τὸ νὰ εἶναι δίκαιος καὶ νὰ ἔχῃ πολλὰ κατορθώματα, ἠδύνατο νὰ ἐπισκιάζῃ τὸ συμβὰν ἁμάρτημα. Ἡμεῖς ὅμως ποίαν παρηγορίαν θὰ ἔχωμεν, εἰπέ μου, ὅταν καὶ ἀπὸ ἀναρίθμητα ἄλλα πάθη εἴμεθα πολιορκημένοι καὶ μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα καταβυθιζόμεθα καὶ ἀπὸ τὴν μέθην; Ποῖος δὲ θὰ μᾶς ἀξιώσῃ συγγνώμης, ὅταν οὔτε ἐξ ἰδίας πείρας σωφρονιζόμεθα; B «Ἀνένηψε δέ, λέγει, καὶ συνῆλθεν ὁ Νῶε ἀπὸ τὴν μέθην καὶ ἐγνώρισεν ὅσα ἔκαμεν εἰς αὐτὸν ὁ υἱός του ὁ νεώτερος». Ἀπὸ ποῦ ἐγνώρισε; Ἴσως οἱ ἀδελφοὶ ἐγνωστοποίησαν τὸ γεγονὸς εἰς τὸν πατέρα, ὄχι διότι ἤθελον νὰ κατηγορήσουν τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀναφέρουν τὸ γεγονὸς ὅπως συνέβη, ὥστε νὰ δεχθῇ ἐκεῖνος εἰς τὸ τραῦμα τὴν κατάλληλον θεραπείαν. «Καὶ ἐγνώρισε, λέγει, ὁ Νῶε ὅσα ἔκαμεν εἰς αὐτὸν ὁ υἱός του ὁ νεώτερος». Τί σημαίνει «Ὅσα ἔκαμε»; Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἔκαμε μεγάλα καὶ ἀνυπόφορα. Σκέψου δηλαδή, ὅτι ἀφοῦ εἶδεν ἐντὸς τῆς οἰκίας τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ πατρὸς καὶ ἔπρεπε νὰ τὴν συγκαλύψῃ, αὐτὸς ἐλθὼν ἔξω διέσυρε αὐτὴν καί, ὅσον ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, ἐγελοιοποίει καὶ ἐχλεύαζε τὸν πατέρα καὶ ἤθελε νὰ λάβῃ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς συμμετόχους τῆς κακῆς ἀποφάσεώς του. C Καὶ ἐνῷ θὰ ἔπρεπε, ἀφοῦ ἐπρόκειτο νὰ ἀναγγείλῃ τὸ γεγονός, νὰ προσκαλέσῃ τοὐλάχιστον τοὺς ἀδελφοὺς ἐντὸς τῆς οἰκίας καὶ τοιουτοτρόπως νὰ ὁμιλήσῃ διὰ τὴν γύμνωσιν, αὐτὸς ἐλθὼν ἔξω διετυμπάνισεν αὐτήν, οὕτως ὥστε ἂν παρευρίσκετο καὶ πλῆθος ἄλλων ἀνθρώπων καὶ ἐκείνους θὰ καθίστα μάρτυρας τῆς ἀσχημοσύνης τοῦ πατρός. Διὰ τοῦτο λέγει, «Ὅσα ἔκαμε»· περιεφρόνησε δηλαδὴ τὸν πατέρα, ἐλησμόνησε τὴν ὀφειλομένην τιμὴν τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς, διέσυρε τὰ ἁμαρτήματα, ἠθέλησε καὶ τοὺς ἀδελφοὺς νὰ παρασύρῃ καὶ νὰ λάβῃ αὐτοὺς συμμετόχους τῆς κακῆς πράξεώς του. D «Ὅσα ἔκαμε, λέγει εἰς αὐτὸν ὁ νεώτερός του υἱός».[49] Καὶ ὅμως δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ νεώτερος· καθ' ὅσον ἦτο δεύτερος καὶ προηγούμενος τοῦ Ἰάφεθ. Ἀλλ' ἐὰν καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἦτο προηγούμενος ἐκείνου, ὅμως κατὰ τὴν γνώμην ἦτο νεώτερος καὶ ἡ αὐθάδεια ἐτοποθέτησε αὐτὸν ἔξω τῆς φυσικῆς θέσεως. Διότι, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησε νὰ παραμείνῃ ἐντὸς τῶν ἰδικῶν του ὁρίων, ἔχασε καὶ τὴν τι-

49. Κατὰ μίαν παράδοσιν, τὴν γύμνωσιν τοῦ Νῶε εἶδε πρῶτος ὁ ἔγγονός του Χαναάν, υἱὸς τοῦ Χάμ, ὅστις ἀνήγγειλεν αὐτὴν εἰς τὸν πατέρα του καὶ οὗτος ἐν συνεχείᾳ εἰς τοὺς ἀδελφούς του. Ὅρα Θεοδωρήτου Κύρου M.P.G. 80, 160.

μήν, τὴν ὁποίαν παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν ἡ φύσις. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος, αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶχε ἀπὸ τὴν φύσιν ἐπρόδωσε ἕνεκα τῆς κακῆς διαθέσεώς του, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Ἰάφεθ, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε ἀπὸ τὴν φύσιν, προσέλαβε τοῦτο ἀπὸ τὴν ὑγιᾶ γνώμην του.

6. Εἶδες πῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρωμεν κάτι, τὸ ὁποῖον νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν ἀσκόπως καὶ ματαίως; «Ὅσα ἔκαμεν εἰς αὐτόν, λέγει, ὁ νεώτερός του υἱός». «Καὶ εἶπεν· E Κατηραμένος θὰ εἶναι ὁ υἱὸς (τοῦ Χὰμ) Χαναάν, δοῦλος θὰ εἶναι εἰς τοὺς ἀδελφούς του».[43] Ἰδοὺ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον περιφέρεται παντοῦ. Διότι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀκούσῃς πολλοὺς νὰ λέγουν· διατί, ἐνῷ ἡμάρτησεν ὁ πατὴρ καὶ ἀνήγγειλε τὴν γύμνωσιν, δέχεται ὁ υἱὸς τὴν κατάραν; Δι' αὐτό, παρακαλῶ, ἀκούσατε μετὰ προσοχῆς καὶ λάβετε τὴν λύσιν αὐτοῦ τοῦ προβλήματος. Διότι ἐκεῖνα θὰ εἴπωμεν, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς θὰ μᾶς παραχωρήσῃ ἡ θεία χάρις πρὸς ὠφέλειάν σας. «Καὶ εἶπεν· κατηραμένος θὰ εἶναι ὁ υἱὸς Χαναάν, δοῦλος θὰ εἶναι εἰς τοὺς ἀδελφούς του». 289 A Δὲν ἀνέφερεν ἀσκόπως οὔτε ματαίως τὸν υἱόν, ἀλλὰ διὰ κάποιον ἐνυπάρχοντα λόγον. Ἤθελε δηλαδὴ συγχρόνως καὶ νὰ κατηγορήσῃ τὸν Χὰμ διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ὕβριν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ νὰ μὴ παραβλάψῃ τὴν ἤδη παραχωρηθεῖσαν ἀπὸ τὸν Θεὸν εὐλογίαν.[44] Διότι λέγει, «Εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε ὅταν ἐξῆλθε ἀπὸ τὴν κιβωτὸν καὶ τοὺς υἱούς του».[45] Διὰ νὰ μὴ φαίνεται λοιπὸν ὅτι καταρᾶται αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἤδη προηγουμένως ἔτυχε τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ, ἐν τέλει μὲν ἀφήνει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὕβρισεν αὐτόν, ἐπιφέρει δὲ πρὸς τὸν υἱὸν τὴν κατάραν. Ναί, θὰ εἴπῃ κανείς, αὐτὸ μὲν ἀποδεικνύει ὅτι διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν κατηράσθη τὸν Χάμ, ἐπειδὴ ἀπήλαυσε τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ· διατί ὅμως, ἐνῷ ἐκεῖνος ἡμάρτησεν, αὐτὸς τιμωρεῖται; Οὔτε τοῦτο συμβαίνει ἄνευ λόγου. Καθ' ὅσον καὶ ὁ Χὰμ ὑπέφερε τὸ μαρτύριον καὶ ᾐσθάνετο τὴν τιμωρίαν ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν υἱόν του. Διότι γνωρίζετε, γνωρίζετε πῶς οἱ πατέρες ηὐχήθησαν πολλάκις νὰ ὑποστοῦν τὴν τιμωρίαν χάριν τῶν τέκνων των, καὶ πῶς εἶναι βαρυτέρα δι' αὐτοὺς ἡ τιμωρία τὸ νὰ βλέπουν τὰ τέκνα των νὰ τιμωρῶνται ἀντὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Συνέβη λοιπὸν τοῦτο, ὥστε καὶ ὁ Χὰμ νὰ δοκιμάσῃ περισσότερον πόνον ἕνεκα τῆς φυσικῆς φιλοστοργίας καὶ παραμείνῃ ἀκέραιος ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ υἱὸς ὁ ὁποῖος ἐδέχθη τὴν κατάραν πληρώνῃ τιμωρίας τῶν ἰδικῶν του ἁμαρτημάτων. C Διότι, ἐὰν δέχεται τώρα τὴν τιμωρίαν διὰ τὸ ἁμάρτημα τοῦ πατρός του, ἀλλ' ὅμως φυσικὸν ἦτο νὰ τιμωρῆται καὶ διὰ τὰ προσωπικά του ἁμαρτήματα. Δὲν ἐδέχθη δηλαδὴ τὴν κατάραν μόνον διὰ τὸ ἁμάρτημα τοῦ πατρός, ἀλλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκεῖνος ὑποστῇ μεγαλυτέραν τιμωρίαν. Τὸ ὅτι βεβαίως δὲν τιμωροῦνται οὔτε οἱ πατέρες χάριν τῶν τέκνων, οὔτε τὰ τέκνα χάριν τῶν γονέων, ἀλλὰ κάθε ἕνας εἶναι ὑπεύθυνος δι' ἐκεῖνα ποὺ ἔπραξε, τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρωμεν λεχθὲν εἰς πολλὰ μέρη τῆς θείας Γραφῆς ἀπὸ τοὺς προφήτας. Ὅπως ἀκριβῶς ὅταν λέγουν, «Ἐκείνου ποὺ θὰ φάγῃ τὰς ἀώρους σταφυλὰς θὰ μουδιάσουν οἱ ὀδόντες»[46] καὶ «ἡ ψυχὴ ποὺ ἡμάρτησε αὐτὴ καὶ θὰ ἀποθάνῃ».[47] Καὶ πάλιν, «δὲν θὰ ἀποθάνουν οἱ πατέρες χάριν τῶν τέκνων, οὔτε τὰ τέκνα χάριν τῶν γονέων».[48] D Κανεὶς λοιπὸν ἀπὸ σᾶς, παρακαλῶ, ἂς μὴ τολμᾷ νὰ κατηγορῇ αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔχουν γραφῆ, ἀγνοῶν τὸν σκοπὸν τῆς θείας Γραφῆς, ἀλλὰ ἂς δέχεται τὰ λεγόμενα μὲ εὐγνώμονα σκέψιν καὶ ἂς θαυμάζῃ τὴν ἀκρίβειαν τῆς θείας Γραφῆς καὶ ἂς ἀναλογίζεται πόσον κακὸν εἶναι ἡ ἁμαρτία. Διότι ἰδοὺ τὸν ἀδελφόν, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη μὲ τοὺς αὐτοὺς πόνους ἐξῆλθε ἀπὸ τὴν ἰδίαν κοιλίαν, αὐτόν, ἀφοῦ ἡ ἁμαρτία εἰσεχώρησε, κατέστησε δοῦλον καὶ ἀφοῦ τοῦ ἀφήρεσε τὴν ἐλευθερίαν τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν δουλείαν. E Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπον λαμβάνει ἀπὸ ἐδῶ ἀρχὴν ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας. Καθ' ὅσον πρὸ τούτου δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἀνοησία αὐτὴ (τῆς δουλείας) καὶ τὸ νὰ κομψευώμεθα τοιουτοτρόπως καὶ νὰ ἔχωμεν ἀνάγκην ἀπὸ ἄλλους ὑπηρέτας, ἀλλὰ κάθε ἕνας μόνος του ὑπηρετεῖτο καὶ ὑπῆρχε πολλὴ ἰσοτιμία καὶ κάθε ἀνωμαλία εὑρίσκετο μακράν. Ἐπειδὴ δὲ εἰσεχώρησεν ἡ ἁμαρτία, κατέστρεψε τὴν ἐλευθερίαν καὶ διέφθειρε τὴν ἀξίαν, ἡ ὁποία ἐδόθη ὑπὸ τῆς φύσεως, καὶ εἰσήγαγε τὴν δουλείαν, διὰ νὰ εἶναι συνεχὴς διδάσκαλος καὶ νουθεσία εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος. 290 A ὥστε νὰ ἀποφεύγῃ μὲν τὴν δουλείαν τῆς ἁμαρ-

43. Γεν. 9, 25.

44. Ὁ Νῶε δὲν ἠθέλησε νὰ καταρασθῇ τὸν Χάμ, ὁ ὁποῖος προηγουμένως ἔτυχε τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μὴ τιμωρηθῇ καὶ ὁλόκληρον τὸ ἐξ αὐτοῦ γένος. Ἡ ἀρὰ ἦτο πρόρρησις τῆς μελλοντικῆς δουλείας τῶν Χαναανιτῶν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας.

45. Γεν. 9, 1.

46. Ἱερ. 38, 30.

47. Ἰεζ. 18, 20.

48. Δευτ. 24, 16.

τίας, ἐπανέρχεται δὲ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀρετῆς. Ὅτι δηλαδὴ καὶ ὁ δοῦλος καὶ ὁ κύριος ἔχουν συνεχῆ τὴν ἀπὸ ἐδῶ προερχομένην ὠφέλειαν, ἐὰν θέλουν, ἂς ἐννοήσουν ὅτι ὁ μὲν δοῦλος διὰ τοῦτο ἔγινε δοῦλος, ἐπειδὴ ὁ Χὰμ παρεσύρθη εἰς τόσην αὐθάδειαν. Καὶ ὁ Κύριος πάλιν ἂς ἀναλογίζεται ὅτι ἡ ὑποταγὴ καὶ ἡ δουλεία δὲν προῆλθε ἀπὸ κάπου ἀλλοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διεστραμμένην γνώμην, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ἐκεῖνος καὶ τοιουτοτρόπως ἐξέπεσε τῆς ἰσοτιμίας τῶν ἀδελφῶν.

7. Ἀλλ' ἐὰν εἴμεθα ἄγρυπνοι καὶ συνετοί, αὐτὰ τὰ ὁποῖα εἰσήχθησαν εἰς τὴν ζωὴν ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτημάτων τῶν προγόνων μας, εἰς τίποτε δὲν δύνανται νὰ μᾶς βλάψουν B μὲ τὸ νὰ ὑπάρχουν μόνον κατ' ὄνομα. Ἐπειδὴ καὶ ὁ πρωτόπλαστος ἕνεκα τῆς παραβάσεως εἰσήγαγε τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου καὶ τὸ νὰ φθείρωμεν τὴν ζωήν μας εἰς λύπας καὶ κόπους καὶ αὐτὸς ὁ Χὰμ εἰσήγαγε τὴν δουλείαν. Ἀλλ' ἀφοῦ ἦλθεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ὅλων αὐτῶν ἄφησε μόνον τὸ ὄνομα νὰ ὑπάρχη, ἐὰν βεβαίως θέλωμεν. Διότι οὔτε ὁ θάνατος λοιπὸν εἶναι θάνατος, ἀλλὰ μόνον ὄνομα ἔχει θανάτου. Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα κατηργήθη. Διότι δὲν ὀνομάζομεν αὐτὸν πλέον θάνατον, ἀλλὰ κοίμησιν καὶ ὕπνον. C Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἔλεγε, «ὁ Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν ἔχει κοιμηθῆ»[49] Καὶ ὁ Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς λέγει· «Ὅσον ἀφορᾷ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν κοιμηθῆ, δὲν θέλω νὰ ἀγνοῆτε, ἀδελφοί».[50] Καὶ ἡ δουλεία πάλιν ὁμοίως ὄνομα εἶναι, διότι ἐκεῖνος εἶναι δοῦλος, ὁ ὁποῖος πράττει τὴν ἁμαρτίαν.[51] Καὶ ὅτι καὶ αὐτὴν κατήργησεν ὁ Χριστὸς ὅταν ἦλθε καὶ ἄφησε νὰ ὑπάρχη μόνον κατ' ὄνομα, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἐξήλειψεν, ἄκουσε τὸν Παῦλον νὰ λέγη· «Ἐκεῖνοι δέ, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πιστοὺς κυρίους, ἂς μὴ καταφρονοῦν αὐτούς, διότι εἶναι ἀδελφοί».[52] Βλέπεις διὰ ποίου τρόπου ὅταν εἰσεχώρησεν ἡ ἀρετή, ὡδήγησεν εἰς τὴν ἀδελφικὴν συγγένειαν αὐτούς, οἱ ὁποῖοι προηγουμένως ἦσαν δοῦλοι. «Καὶ θὰ εἶναι, λέγει, ὁ υἱὸς Χαναὰν δοῦλος εἰς τοὺς ἀδελφούς του». Δὲν ἐχρησιμοποίησες, λέγει, δεόντως τὸ ἀξίωμα, οὔτε ἐχρησιμοποίησες καλῶς τὴν εὐτυχίαν τὴν προερχομένην ἐκ τῆς ἰσοτιμίας. Διὰ τοῦτο θέλω νὰ σὲ σωφρονήσω διὰ τῆς

49. Ἰωάν. 11, 11.
50. Α' Θεσ. 4, 13.
51. Ἰωάν. 8, 34.
52. Α' Τιμ. 6, 2.

ὑποταγῆς. Τοῦτο ἔγινεν ἐξ ἀρχῆς καὶ εἰς τὴν γυναῖκα. Ἐπειδὴ δηλαδή, ἂν καὶ ἐδημιουργήθη ἰσότιμος πρὸς τὸν ἄνδρα, δὲν ἐχρησιμοποίησε καλῶς τὴν δοθεῖσαν τιμήν, διὰ τοῦτο τῆς ἀφηρέθη ἡ ἐξουσία καὶ ἤκουσε· «ὁ ἄνδρας σου θὰ εἶναι καταφύγιόν σου καὶ αὐτὸς θὰ σὲ ἐξουσιάζη».[53] Ἐπειδὴ δὲν γνωρίζεις, λέγει, νὰ χρησιμοποιῇς καλῶς τὸ ἀξίωμα, μάθε νὰ κυβερνᾶσαι καλῶς, παρὰ νὰ ἐξουσιάζῃς κακῶς. E Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ αὐτὸς τώρα χάριν σωφρονισμοῦ δέχεται τὴν ποινὴν καὶ διὰ μέσου τοῦ υἱοῦ του ὁ ἴδιος τιμωρεῖται, διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι μολονότι εὑρίσκετο εἰς γεροντικὴν ἡλικίαν, ἡ τιμωρία θὰ μεταβῇ εἰς τὸν υἱόν. Τοῦτο ἀκριβῶς ἔκαμεν τὴν ζωήν του πικρὰν καὶ ὀδυνηρὰν ἐννοῶν ὅτι καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ υἱὸς ἐπρόκειτο νὰ τιμωρῆται δι' ὅσα ἐπράχθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Τὸ ὅτι δὲ καὶ ὁ υἱὸς ἦτο ἐξ ἑαυτοῦ κακὸς καὶ ὅλοι οἱ ἀπόγονοί του ἔγιναν μισητοί, ἀφοῦ ἀπέκλιναν πρὸς τὴν κακίαν, ἄκουσε τὴν Γραφὴν νὰ λέγῃ ὡς εἶδος κατάρας» 291 A «Ὁ πατήρ σου ἦτο Ἀμορραῖος[54] καὶ ἡ μήτηρ σου Χετταία».[55] Καὶ κάποιος ἄλλος πάλιν ὑβρίζων λέγει, «Ἀπόγονοι τοῦ Χαναὰν καὶ ὄχι τοῦ Ἰούδα».[56] Εἶναι ἀνάγκη ὅμως τώρα νὰ ἀκούσωμεν μετὰ τὴν ἐπιτίμησιν, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη αὐτὸς ποὺ διέσυρε τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρός, ποίων ἀμοιβῶν ἀξιώνωνται αὐτοὶ ποὺ ἀπένειμαν τόσον σεβασμὸν καὶ τιμὴν εἰς τὸν πατέρα. «Καὶ εἶπε, λέγει, εὐλογημένος Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σὴμ καὶ ὁ Χαναὰν θὰ εἶναι δοῦλος αὐτοῦ».[57] Τοῦτο, ἴσως θὰ εἴπῃ κανείς, δὲν εἶναι εὐλογία πρὸς τὸν Σήμ. Καὶ ὅμως ηὐλόγησεν αὐτὸν πλουσίως. Διότι ὅταν ὁ Θεὸς εὐχαριστῆται καὶ εὐλογῆται διὰ μέσου τῶν ἀνθρώπων, συνηθίζει τότε νὰ χορηγῇ πλουσιωτέραν τὴν εὐλογίαν Του εἰς ἐκείνους, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἴδιος εὐλογεῖται. B Ἐπειδὴ ηὐλόγησε λοιπὸν τὸν Θεόν, κατέστησεν Αὐτὸν ὀφειλέτην μεγαλυτέρας εὐλογίας καὶ τοιουτοτρόπως ὁ Νῶε ἔγινεν αἴτιος περισσοτέρας ἀμοιβῆς εἰς τὸν Σὴμ

53. Γεν. 3, 16.
54. Ὁ Ἀμορραῖος ἦτο ὁ τέταρτος υἱὸς τοῦ Χαναὰν (Γεν. 10, 16). Οἱ ἐξ αὐτοῦ ὀνομαζόμενοι Ἀμορραῖοι ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ ταυτίζονται πολλάκις πρὸς τοὺς Χαναναίους. Πρὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Χαναὰν ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν εἶχον ἱδρύσει ἰσχυρὰ βασίλεια (Ψαλμ. 134, 10-12).
55. Ἰεζ. 16, 3. Ὁ Χετταῖος ἦτο ὁ δεύτερος υἱὸς τοῦ Χαναὰν (Γεν. 10, 15). Ἐξ αὐτοῦ κατάγονται οἱ Χετταῖοι, εἰδωλολατρικὸς λαὸς κατοικῶν βορείως τῆς Παλαιστίνης.
56. Δαν. (Σωσάν) 56. Ὁ Ἰούδας ἦτο ὁ δ' υἱὸς τοῦ Ἰακὼβ καὶ τῆς Λείας. Ἐκ τῆς φυλῆς αὐτοῦ, ἡ ὁποία ὑπερεῖχε τῶν ἄλλων, κατάγεται καὶ ὁ Κύριος (Γεν. 49, 8-12).
57. Γεν. 9, 26.

ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος θὰ ἠξίωνε αὐτόν, ἐὰν ηὐλόγει τοῦτον ἀφ' ἑαυτοῦ. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδή, ὅταν εὐλογῆται ἐξ αἰτίας μας, ἀξιώνει ἡμᾶς πολλῆς ἐκ μέρους Του χάριτος, κατ' αὐτὸν πάλιν τὸν τρόπον, ὅταν ἐξ αἰτίας μας ἄλλοι ὑβρίζουν Αὐτόν, γίνεται ἐκ τούτου μεγαλυτέρα ἡ κατάκρισις εἰς ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι παρέχομεν τὴν αἰτίαν. Ἂς φροντίζωμεν λοιπόν, παρακαλῶ, τοιουτοτρόπως νὰ ζῶμεν καὶ τόσην νὰ ἐπιδεικνύωμεν τὴν ἐπίδοσιν εἰς τὴν ἀρετήν, ὥστε ὅσοι μᾶς παρατηροῦν, νὰ ἀποδίδουν εὐλογίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν Δεσπότην Θεόν. C Διότι θέλει, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, νὰ δοξάζεται διὰ μέσου ἡμῶν, ὄχι ἐπειδὴ Αὐτὸς προσλαμβάνει κάτι εἰς τὴν δόξαν Του, καθ' ὅσον εἶναι ἀνενδεής, ἀλλὰ διὰ νὰ παράσχωμεν εἰς Αὐτὸν ἀφορμάς, ὥστε νὰ μᾶς ἀξιώνῃ περισσοτέρας χάριτος καὶ φιλανθρωπίας. «Εὐλογημένος Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σὴμ καὶ ὁ Χαναὰν θὰ εἶναι δοῦλος αὐτοῦ». Βλέπεις πῶς ἐπιβάλλει πατρικὴν τιμωρίαν, ἡ ὁποία εἶναι μᾶλλον σωφρονισμὸς παρὰ τιμωρία. Διότι ἦτο πατὴρ καὶ μάλιστα πατὴρ φιλόστοργος καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀξίαν τιμωρίαν, ἀλλὰ μόνον νὰ ἀνακόψῃ τὴν προέκτασιν τῆς κακίας. D Διὰ τοῦτο, λέγει, σὲ καταδικάζω εἰς τὴν δουλείαν, διὰ νὰ ἔχῃς συνεχῆ καὶ ἀνεξάλειπτον τὴν ὑπόμνησιν. Ἔπειτα λέγει, «Ἂς μεγαλώσῃ καὶ αὐξήσῃ ὁ Θεὸς τὴν γενεὰν τοῦ Ἰάφεθ καὶ ἂς κατοικήσῃ ὁ Ἰάφεθ[58] εἰς τὰ σκηνώματα τοῦ Σήμ, καὶ ἂς γίνῃ ὁ Χαναὰν δοῦλος αὐτοῦ».[59] Μεγίστη εἶναι πάλιν ἡ εὐλογία αὐτή, ἔχουσα ὁπωσδήποτε κεκρυμμένον κάποιον θησαυρόν. Διότι λέγει· «Ἂς μεγαλώσῃ καὶ αὐξήσῃ ὁ Θεὸς τὴν γενεὰν τοῦ Ἰάφεθ». Δὲν θὰ ἡμάρτανε κανεὶς ἐὰν ἔλεγεν, ὅτι εἶναι προφητεία αἱ εὐλογίαι τοῦ δικαίου. Διότι ἐὰν ὁ πατήρ του δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀσκόπως καὶ ματαίως τὸ ὄνομα (Νῶε),[60] ἀλλὰ νὰ προφητεύσῃ διὰ τοῦ ὀνόματος τὴν μέλλουσαν νὰ ἐκσπάσῃ ἀναταραχήν, πολὺ περισσότερον ὁ δίκαιος αὐτὸς δὲν ἔκαμεν ἀσκόπως καὶ ματαίως τὰς εὐλογίας. Νομίζω ὅτι διὰ τῶν δύο τούτων εὐλογιῶν πρὸς τὸν Σὴμ καὶ τὸν Ἰάφεθ, ὁ Νῶε προφητεύει τὴν κλῆσιν τῶν δύο λαῶν. Καὶ διὰ μὲν (τῆς εὐλογίας) τοῦ Σήμ, τὴν κλῆσιν τῶν Ἰουδαίων· καθ' ὅσον ἀπὸ ἐκεῖνον κατάγεται ὁ Ἀβραάμ, καὶ ηὐξήθη τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων. Διὰ δὲ τῆς εὐλογίας

58. Ἀπόγονοι τοῦ Ἰάφεθ, διὰ τῆς πίστεως εἰς Χριστόν, εἰσέρχονται εἰς τὴν πνευματικὴν κληρονομίαν τοῦ Σήμ, ὡς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησία.
59. Γεν. 9, 27.
60. Πρβλ. Γεν. 5, 29.

πρὸς τὸν Ἰάφεθ, ἐννοεῖ τὴν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν. Πρόσεχε λοιπόν, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ εὐλογία προμηνύει τοῦτο. Διότι λέγει· «Ἂς μεγαλώσῃ καὶ αὐξήσῃ ὁ Θεὸς τὸν Ἰάφεθ καὶ ἂς κατοικήσῃ αὐτὸς εἰς τὰ σκηνώματα τοῦ Σήμ».[61] Τοῦτο βλέπομεν νὰ πραγματοποιῆται προκειμένου περὶ τῶν ἐθνῶν.
292 A Διότι, μὲ τὸ νὰ εἴπῃ μὲν «Ἂς μεγαλώσῃ καὶ αὐξήσῃ», ὑπενόησεν ὅλα τὰ ἔθνη· μὲ τὸ νὰ εἴπῃ δέ, «Ἂς κατοικήσῃ εἰς τὰ σκηνώματα τοῦ Σήμ», ἤθελε νὰ τονίσῃ ὅτι, ἂν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι προητοιμάσθησαν καὶ ἐστολίσθησαν, τὰ ἔθνη ἀπήλαυσαν τὰ ἀγαθὰ καὶ ἀπεκόμισαν τὰ ὠφέλη. «Καὶ ἂς γίνῃ ὁ Χαναὰν δοῦλος αὐτοῦ».

8. Εἶδες ποίας ἀμοιβὰς ἔλαβον καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν εὐγνωμοσύνη των, καὶ μὲ πόσην ἀτιμίαν περιέβαλε ἐκεῖνος τὸν ἑαυτόν του διὰ τὴν αὐθάδειάν του. Ἂς ἔχωμεν αὐτὰ γραμμένα συνεχῶς εἰς τὴν διάνοιάν μας, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ γίνωμεν ἐκείνων μὲν μιμηταὶ καὶ ζηλωταί, ἀποφύγωμεν δὲ τὴν διεστραμμένην γνώμην καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς προπετείας αὐτοῦ. B «Καὶ ἔζησε, λέγει, ὁ Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τριακόσια πεντήκοντα ἔτη· ἐν συνόλῳ δὲ ἔζησεν ἐννεακόσια πεντήκοντα ἔτη, καὶ ἀπέθανε».[62] Μὴ νομίσῃς ὅτι ἁπλῶς ἐπεσήμανε καὶ τοῦτο ἡ θεία Γραφή, ἀλλὰ πρόσεχε καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὴν ἐγκράτειαν τοῦ δικαίου, ὅτι δὲν ἐπεδίωξεν πλέον τὴν ἀπόκτησιν καὶ ἄλλων τέκνων, ἂν καὶ ἀπήλαυσε πολλὴν ἐλευθερίαν καὶ ἄνεσιν, καὶ ἔζησε τόσα πολλὰ ἔτη, μετὰ τὴν ἔξοδον ἀπὸ τὴν κιβωτόν. Καθ' ὅσον δὲν ἀνέφερεν ἡ Γραφή, ὅτι ἀπέκτησεν ἄλλους υἱούς, ἐκτὸς τῶν τριῶν τούτων. Ἀπὸ ἐδῶ νὰ σκέπτεσαι πάλιν αὐτὴν τὴν πολλὴν ἀκολασίαν τοῦ Χάμ, ὅτι δὲν ἐσωφρονίζετο, ἂν καὶ ἔβλεπε τὸν πατέρα νὰ ἐπιδεικνύῃ τόσην ἐγκράτειαν, C ἀλλὰ εἰς ὅλα συμπεριεφέρετο ἀντιθέτως πρὸς τὸν πατέρα του. Διὰ τοῦτο καὶ εὐλόγως ὁλόκληρον τὸ ἐξ αὐτοῦ γένος[63] κατεδικάσθη εἰς τὴν δουλείαν, διὰ νὰ ἔχῃ χαλινὸν τῆς διεστραμμένης γνώμης. Ἔπειτα ἀπὸ ἐδῶ διηγουμένη ἡ θεία Γραφὴ αὐτοὺς ποὺ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τοὺς τρεῖς υἱούς, λέ-

61. Ἄλλως ἑρμηνεύει τὸ χωρίον ὁ ἱερὸς Φώτιος. Κατ' αὐτόν, ὁ Θεὸς κατῴκησεν εἰς τὰ σκηνώματα τοῦ Σὴμ πρῶτον διὰ τῆς ἀναδείξεως πατριαρχῶν καὶ προφητῶν καὶ τέλος διὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ Λόγου, καταστήσαντος ναὸν Ἑαυτοῦ τὴν ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ καὶ Δαυῒδ ληφθεῖσαν σάρκα· «ἐκ τοῦ Σὴμ γὰρ καὶ οὗτοι κατῆγον τὸ γένος». M.P.G. 101, 1069.
62. Γεν. 9, 28.
63. Δὲν κατεδικάσθησαν βεβαίως εἰς δουλείαν πάντες οἱ ἀπόγονοι τοῦ Χάμ, εἰμὴ μόνον ὁ Χαναὰν καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ καταγόμενοι.

γει· «Ὁ Χὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Χούς»[64] καὶ πάλιν· «Ὁ Χοὺς δὲ ἐγέννησε τὸν Νεβρώδ. Αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος γίγας εἰς τὴν περιοχήν του. Αὐτὸς ἦτο ἀνδρεῖος κυνηγὸς ἐνώπιον Κυρίου».[65] Καὶ μερικοὶ μὲν ἐξηγοῦν τὸ «ἐναντίον Κυρίου», ἀντὶ τοῦ «ἐναντιούμενος πρὸς τὸν Θεόν»· ἐγὼ ὅμως δὲν νομίζω ὅτι αὐτὸ θέλει νὰ ὑποδηλώση ἡ θεία Γραφή, ἀλλὰ ὅτι ἦτο κάποιος ἰσχυρὸς καὶ ἀνδρεῖος. D Τὸ δὲ «ἀπέναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ», ἀντὶ νὰ εἴπῃ ὅτι «ὑπ' αὐτοῦ ἐδημιουργήθη, ὅτι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐδέχθη τὴν εὐλογίαν, ἢ ὅτι ἐπρόκειτο ὁ Θεὸς διὰ μέσου αὐτοῦ νὰ θαυμάζεται, διότι ἐδημιούργησε καὶ ἀνέδειξε τοιοῦτον ἄνθρωπον εἰς τὴν γῆν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πάλιν ἐπειδὴ ἐμιμήθη τὸν πρόγονον, καὶ δὲν ἐχρησιμοποίησε καλῶς τὰ φυσικὰ προτερήματα, ἐφεῦρε ἄλλον τρόπον δουλείας, καὶ ἐπεχείρησε νὰ γίνῃ ἄρχων καὶ βασιλεύς. Διότι βασιλεὺς δὲν θὰ ὑπάρξῃ ποτέ, ἐὰν δὲν ὑπάρχουν οἱ ἐξουσιαζόμενοι. Αὐτὴ βεβαίως φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι μᾶλλον ἐλευθερία· ὅμως εἶναι χειρίστη δουλεία, εἰς τάξιν ἐλευθερίας, καθ' ὅσον ἐξουσιάζει καὶ τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων. Καὶ βλέπε πόσα κάμνει ἡ πλεονεξία E βλέπε τὴν δύναμιν τοῦ σώματος ὅτι δὲν περιορίζεται εἰς τὰ σύνορά της, ἀλλὰ ἐπιδιώκει συνεχῶς τὸ περισσότερον καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν δόξαν. Καθ' ὅσον δὲν ἐκυριάρχει εἰς αὐτοὺς ὡς ἀρχηγός των, ἀλλὰ ἔκτιζε καὶ πόλεις,[66] διὰ νὰ ἐξουσιάσῃ καὶ τῶν ἐχθρῶν». Ἀπὸ ἐκεῖ, λέγει, ἀπὸ τὴν περιοχὴν ἐκείνην ἀνεχώρησεν ὁ Ἀσσούρ,[67] καὶ ἔκτισε τὴν Νινευί».[68] Παρατήρησε πάλιν ἐδῶ, πῶς εἰς οὐδὲν βλάπτει τὴν φύσιν μας ἡ κακία τῶν προγόνων. Διότι αὐτοὶ οἱ Νινευῖται, οἱ ὁποῖοι ἀπέσπασαν μὲ τὴν μετάνοιάν των τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, 293 A καὶ ἀνεκάλεσαν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κυρίου, αὐτοὶ μὲν προηγουμένως εἶχον προπάτορα τὸν Χάμ, ἐκεῖνον τὸν πατρακτόνον· ἔπειτα τὸν Νεβρώδ, ἄνθρωπον τύραννον καὶ ὑπερόπτην, ποὺ εἶχε ἔγγονον τοῦ Ἀσσούρ. Ἀναφέρονται δὲ ἴσως ὅτι ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι εἰς αὐτοὺς μαλθακοὶ καὶ κομψευόμενοι, ποὺ ἔζων εἰς τὴν παραλυσίαν καὶ τὴν διαφθοράν, καὶ εἶχον παραδοθῇ εἰς τὴν μέθην καὶ τὸν γέλωτα

---

64. Γεν. 10, 6.
65. Γεν. 10, 8-9.
66. Ὁ Νεβρὼδ ἔκτισε τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἄλλας πόλεις καὶ συνέστησε τὸ ἀρχαιότερον βασίλειον τοῦ κόσμου περὶ τὸ 2160 π.Χ.
67. Ὑπὸ τοῦ Ἀσσούρ, δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ Σὴμ (Γεν. 10, 22), ἐκτίσθη ἡ Νινευΐ, μεγάλη καὶ ἔνδοξος πόλις, ἥτις ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ ἀπέναντι τῆς νῦν Μοσούλης.
68. Γεν. 10, 11.

καὶ τὰς ἀσέμνους διασκεδάσεις καὶ τοὺς ἀστεϊσμούς· ἀλλὰ ἐπειδὴ ἠθέλησαν νὰ ἐπιδείξουν πραγματικὴν μετάνοιαν, δὲν ἔβλαψεν αὐτοὺς εἰς τίποτε ἡ κακία τῶν προγόνων, ἀλλὰ προσείλκυσαν τόσην πολλὴν καὶ μεγάλην τὴν θείαν βοήθειαν, B ὥστε μέχρι τώρα νὰ ἐγκωμιάζεται τὸ κατόρθωμα τῆς μετανοίας των.[69] Αὐτοὺς λοιπὸν ἂς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἀφοῦ μάθωμεν ὅτι οὔτε ἡ κακία τῶν προγόνων μᾶς βλάπτει, ἐὰν θέλωμεν νὰ προσέχωμεν, οὔτε ἡ ἀρετὴ τῶν προγόνων δύναται νὰ μᾶς ὠφελήσῃ εἰς κάτι, ἐὰν ἀδιαφορῶμεν, ἂς ἐπιδιώκωμεν μὲ κάθε προθυμίαν καὶ ζῆλον τὴν ἀρετήν, καὶ ἂς ἐπιδείξωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας, ὥστε νὰ ἀπολαύσωμεν τῆς ἰδίας μὲ τὸν Σὴμ καὶ τὸν Ἰάφεθ εὐλογίας, καὶ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὴν κατάραν καὶ τὴν δουλείαν ποὺ ὑπέστη ὁ Χαναάν, καὶ μὴ γίνωμεν δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀποκτήσωμεν τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν, C ἐπιτύχωμεν τῶν ἀπεριγράπτων ἐκείνων ἀγαθῶν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, ἡ τιμή, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

---

69. Πρβλ. Ἰων. 1, 1-16. Ματθ. 12, 41.